

ADITYA - L1 MISSION

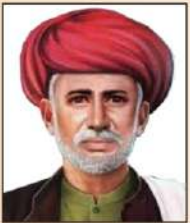

THE FIRST OBSERVATORY CLASS SPACE
BASED SOLAR MISSION FROM INDIA

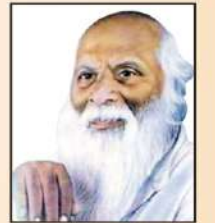

रयत शिक्षण संस्थेचे,

महात्मा फुले महाविद्यालय

पिंपरी, पुणे पिन - ४११०१७
नेक चतुर्थ मूल्यांकन 'A++' ग्रेड (CGPA 3.61)

शाल्मली

२०२३-२४

जयंती/पुण्यतिथी

रयत शिक्षण संस्थेचे संस्थापक पद्मभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या १३६ व्या जयंती सोहळा निमित्त भव्य मिरवणुकीत मा. महापीर सौ. उषाताई वाधरे व मा.प्र.प्राचार्य प्रो.(डॉ.) माधव सरगे

महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, पुणे येथे पद्मभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या जयंती निमित्त उपस्थितांना मार्गदर्शन करताना स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड चे माजी कुलगुरू मा.डॉ. पंडित विद्यासागर

रयत माऊली सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील पुण्यतिथी निमित्त मनोगत व्यक्त करताना प्रो.(डॉ.) नीता मोहिते

रयत माऊली सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील यांच्या जीवनावर एकपात्री प्रयोग सादर करताना मा.सौ. शारदा मुंडे

रयत माऊली सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील पुण्यतिथी निमित्ताने एन.एस.एस.,मार्फत रक्तदान शिबीर

रयतमाऊली सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील पुण्यतिथी निमित्त अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त करताना प्र.प्राचार्य प्रो.(डॉ.) माधव सरगे

महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे पुण्यतिथी निमित्त व्याख्यानाचे आयोजन प्रमुख पाहुणे मा. रमेश चव्हाण (संपादक, प्रकाशक, रा.ना. चव्हाण वाढमय, विश्वस्त, रा.ना.चव्हाण प्रतिष्ठान, वाई ,जि. सातारा)

महात्मा फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती निमित्त मार्गदर्शन करताना प्रा.डॉ. प्रकाश पवार

कार्यक्रमाचे अध्यक्ष अॅड. राम कांडगे (उपाध्यक्ष, रयत शिक्षण संस्था सातारा)

कार्यक्रमाचे प्रारंभिक मा.प्र.प्राचार्य प्रो.डॉ. माधव सरगे

रयत शिक्षण संस्थेचे,

महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, पुणे - ४११०१७.

* संपादक मंडळ

अध्यक्ष

मा.प्र.प्राचार्य प्रो.(डॉ.) माधव सरोदे

प्रमुख संपादक

प्रा.डॉ. वैशाली खेडकर

सहसंपादक

प्रा. शहाजी मोरे

विभागीय संपादक

प्रो.(डॉ.) पांडुरंग भोसले (मराठी)

प्रो.(डॉ.) कामायनी सुर्वे (हिंदी)

प्रा.डॉ. मृणालिनी शेखर (इंग्रजी)

सदस्य

प्रा. स्वप्ना हजारे

डॉ. तृप्ती अंब्रे

प्रा. प्रीती नेवसे

प्रा. संग्राम गोसावी

डॉ. सोनल बावकर

प्रा. दत्तात्रय बिडबाग

कार्यालयीन सचिव

सौ. रत्नप्रभा नाईक

मुखपृष्ठ संकल्पना

प्रा. शहाजी मोरे

मुखपृष्ठाविषयी...

भारतीय अवकाश संशोधन संस्था (इंडियन स्पेस रिसर्च ऑर्गनायझेशन-इस्रो) ही भारतातीलच नव्हे तर जगभरातील अग्रगण्य अवकाश संशोधन संस्था आहे. या संस्थेद्वारे अनेक उपग्रह अवकाशात सोडण्यात आले आहेत व त्यातील अनेक आजही उत्तमरीत्या कार्य करीत आहेत.

या संस्थेद्वारे मंगळ मोहिम व चांद्रमोहिम यशस्वीरित्या राबविल्या आहेत. इस्रोमुळेच भारताची एक अवकाश संशोधनातील महासत्ता म्हणून ओळख झाली आहे. काही मोजक्या देशांच्या पंक्तीत भारतास आदराचे स्थान आहे.

सप्टेंबर २०२३ मध्ये इस्रोने आणखी एक अवघड व असामान्य मोहिम हाती घेतली व फत्ते केली. 'शाल्मली' अंकाचे मुखपृष्ठ या 'आदित्य एल-१' या सूर्याच्या दिशेने झेपावलेल्या अवकाश यानाने सजविण्यात आले आहे.

इस्रो, अवकाश मोहिम व सौरमोहिम याबाबत विद्यार्थ्यांमध्ये जिज्ञासा निर्माण व्हावी व त्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांनी अशा अवकाश मोहिमांचा सर्वांगीण अभ्यास करावा या हेतूने या वर्षाच्या 'शाल्मली'चे मुखपृष्ठ साकारण्यात आले आहे.

धन्यवाद !

दीपस्तंभ

पद्मभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील

संस्थापक, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

दीपस्तंभ

रयत माऊली

सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील

आमचे मार्गदर्शक

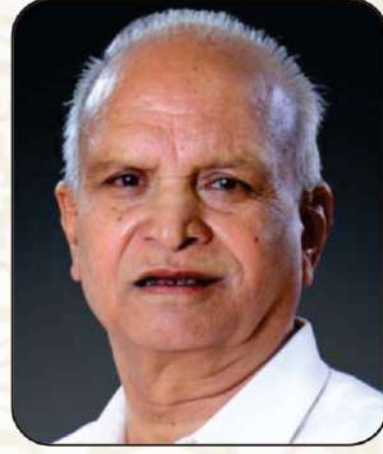
मा.ना. पद्मविभूषण शरदचंद्रजी पवार

अध्यक्ष, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

आमचे मार्गदर्शक

मा. चंद्रकांत दळवी IAS (Retd.)
चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा.अॅड. भगीरथ शिंदे
व्हा. चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा. अॅड. राम जनार्दन कांडगे
उपाध्यक्ष

मा.डॉ. अनिल पाटील
संघटक

मा. विकास देशमुख IAS (Retd.)
सचिव

मा. प्रि. डॉ. ज्ञानदेव म्हस्के
सहसचिव (उच्चशिक्षण)

मा. प्रि. डॉ. शिवलिंग मेनकुदरे
सहसचिव (ऑडिट)

मा.बंडू नारायण पवार
सहसचिव (माध्यमिक विभाग)

आमचे दिशादर्शक व कुशल नेतृत्व

मा.श्री. संजोग वाघेरे - पाटील

चेअरमन, महाविद्यालय विकास समिती

मा. प्राचार्य प्रो.(डॉ.) माधव सरोंदे

मा. श्री. संजोग वाघेरे-पाटील
चेअरमन, महाविद्यालय विकास समिती

मा. विकास देशमुख (IAS Retd.)
सचिव, रयत शिक्षण संस्था,
सातारा

मा. प्रा. शहाजी मोरे
प्राध्यापक प्रतिनिधी

मा. प्रो. (डॉ.) भारती यादव
प्राध्यापक प्रतिनिधी

मा. प्रा. अनिकेत खत्री
प्राध्यापक प्रतिनिधी

मा. डॉ. नीलकंठ डहाळे
समन्वयक, आय.क्यू.ए.सी.

मा. सौ. रत्नप्रभा नाईक
शिक्षकेतर सेवक प्रतिनिधी

मा.डॉ. मिलिंद भंडारे
प्राध्यापक प्रतिनिधी

मा. प्राचार्य (प्रो.) डॉ. माधव सरोदे
सचिव, महाविद्यालय विकास समिती

मा. श्री. विशाल मासुळकर
स्थानिक प्रतिनिधी

मा. श्री. शांताराम गराडे
स्थानिक प्रतिनिधी

मा. श्री. हनुमंत वाघेरे
स्थानिक प्रतिनिधी

मा. प्राचार्य डॉ. हंसराज थोरात
स्थानिक प्रतिनिधी

कु. चिलवेरी अमृता नागनाथ
विद्यार्थी प्रतिनिधी

प्राचार्य प्रोफेसर (डॉ.) माधव सरोदे
Dynergic Solutions Ltd. या संस्थेचा
Principal Excellence Award 2023
पुरस्काराने सन्मानित तसेच
प्रताप महाविद्यालय (स्वायत्त) अमळनेर,
जिल्हा जळगाव येथे फिजिक्स
विषयाच्या अभ्यासमंडळावर
सदस्यपदी निवड

प्रोफेसर (डॉ.) संगीता अहिवळे
अबेदा इनामदार कॉलेज, पुणे
Outstanding Alumni Award प्राप्त

प्रोफेसर (डॉ.) कामायनी सुर्वे
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे
यांची हिंदी विषयातील पीएच.डी.
मार्गदर्शन मान्यता व वाय.सी. कॉलेज, सातारा येथे
Academic Council Nominee तसेच
व्होकेशनल कोर्सेसच्या अभ्यास मंडळावर
सदस्य पदी निवड

डॉ. वैशाली खेडकर
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे येथे
हिंदी विषयाच्या अभ्यासमंडळावर सदस्यपदी
निवड तसेच Gaming Devices
for Presenting
cutting-Edge Teacher Education
Models
या विषयावर पेटंट प्राप्त

डॉ. पांडुरंग लोहोटे
The Impact of E-Commerce on
Emerging Markets public
विषयावर पेटंट प्राप्त

डॉ. संदिप ननावरे
इतिहास विषयात सावित्रीबाई फुले
पुणे विद्यापीठ, पुणे यांची पीएच.डी संपादन

प्रा. गणेश भांगरे
Substituted Benzofuran
Compounds as
Antibacterial Agents
या विषयावर पेटंट पब्लिश

डॉ. प्रतिमा कदम
A. Aadhar Single Blind Reviews
& Refereed Indexed Multidisciplinary
International Research Journal
या जर्नलच्या एडिटरपदी निवड

डॉ. प्रवीण बोरसे
प्रताप महाविद्यालय (स्वायत्त), अमळनेर,
जळगाव येथील व्यवसाय प्रशासन
अभ्यासमंडळ सदस्यपदी निवड

डॉ. राजेश बिराजदार
The Impact of E-Commerce on
Emerging Markets
विषयावर पेटंट पब्लिश

डॉ. विजया पोकळे
'संशोधन पध्दती' या विषयाचे
पुस्तक प्रकाशित

डॉ. सोनल बावकर
Income Tax या विषयाचे
पुस्तक प्रकाशित

डॉ. अमोल वीर

वाणिज्य या विषयामध्ये पीएच.डी. संपादन
तसेच ए.डी. सायंटिफिक इंडेक्स
विद्यापीठ जागतिक संशोधन यादी २०२३
मध्ये मानांकन प्राप्त

डॉ. संजय नांगरे

भूगोल विषयाची 'सेट' परीक्षा उत्तीर्ण

प्रा. कांचन घोडके

मायक्रोबायोलॉजी या विषयाची
'सेट' परीक्षा उत्तीर्ण

प्रा. सूरज सानप

मायक्रोबायोलॉजी या विषयाची
'नेट' परीक्षा उत्तीर्ण

डॉ. शीतल भागवत-जाधव

माणुसकी मल्टीपर्पज फौंडेशन,
मलकापूर यांचा 'समाजरत्न' पुरस्कार
व एस.एन.डी.टी. विद्यापीठाची मानसशास्त्र
विषयातील पीएच.डी. प्राप्त

प्रा. ऋतुजा किरण जोशी

केमिस्ट्री या विषयात 'सेट' परीक्षा उत्तीर्ण

श्री. संजय शेळके

(ज्युनिअर विभाग)
'सल' हा काव्य संग्रह प्रकाशित

श्री. लक्ष्मण जगदाळे

द रयत को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड,
सातारा सभासद प्रतिनिधी म्हणून
निवड

प्रथम क्रमांकाचे मानकरी

कु. सौदागर वैष्णवी संतोष
F.Y.B.Sc.

कु. दासरी राजेश्वरी नरसिंग
S.Y.B.Sc.

श्री. अविराज अरुण देशमुख
T.Y.B.Sc.

श्री. माने दत्तात्रय शामसुंदर
M.Sc. I (Micro)

कु. अपूर्वा रविंद्र ओव्हाळ
M.Sc. II (Micro)

कु. धनेश्वरी दयाराम नेवारे
M.Sc. I (Chemistry)

श्री. ऋषिकेश साकले
M.Sc. II (Chemistry)

कु. संध्या भगीरथ शिंदे
F.Y.B.A.

कु. गायत्री बाळासाहेब मांडेकर
S.Y.B.A.

श्री. खेमराज सुनील ढोले
T.Y.B.A.

श्री. नागेश पांडुरंग पाखरे
M.A. I (Marathi)

श्री. निलेश मंगरु पुंगती
M.A. I (Economics)

कु. प्राची काशीनाथ शेलार
M.A. I (Hindi)

कु. पंकू सुनील पोळ
M.A. I (Geography)

कु. उषा महादेव निकम
M.A. II (Marathi)

श्री. परिशिष छगन शिरसाठ
M.A. II (Economics)

श्री. राहुल शरद माछरे
M.A. II (Hindi)

श्री. पायमोडे हेरंब संजय
M.A. II (History)

कु. घोरपडे साधना शंकर
M.A. II (Geography)

कु. अमृता नागनाथ चिलवेरी
F.Y.B.Com

कु. ज्योती नागराज डावरे
S.Y.B.Com

कु. काजल आनंदा पाटील
T.Y.B.Com

श्री. जाधव अजित दिलीप
M.Com I

कु. सोनवणे श्रध्दा अशोक
M.Com II

कु. कविता दिगरसिंग मेहरा
F.Y.B.B.A. (CA)

कु. रोशनी बाघमारे
S.Y. B.B.A. (CA)

कु. निकिता अभिजीत सावंत
T.Y. B.B.A. (CA)

श्री. समर्थ गोरखनाथ सोनावणे
F.Y. B. Voc

कु. संजना सुपुत्र बंडी
T.Y. B. Voc

कु. सुमय्या महमूद सय्यद
11th Arts

कु. विश्वकर्मा सुप्रिया प्रसाद
11th Commerce

कु. दुंबरे गौरी रावसाहेब
11th Science

कु. यादव भूमिका लहू
12th Arts

श्री. पठाण एजाज सिकंदर
12th Commerce

श्री. चौहान अभिषेक ओकप्रकाश
12th Science

रा्यत शिक्षण संस्थेच्या पश्चिम विभागात इ. बारावी आर्टस्मध्ये ९१.५०% गुण मिळवून प्रथम आल्याबद्दल
कु. भूमिका लहू यादव हिचा सत्कार करताना प्राचार्य प्रो.(डॉ.) माधव सरोदे व सहकारी प्राध्यापक

Student Centric Activities Economics Department

शाल्मली
२०२३-२४

NSS Best Performance Award Tejas Shinde
Date- 28 March 2024

Discussion on Indian Budget 2024 at Vidyawani SPPU,
Pune: Date- 16 Feb. 2024

Mock Banking Activity: Date- 22nd February 2024

Live Streaming of Indian Budget for Students:
Date- 1st February 2024

23rd of October 2023, our department organized
guest lecture featuring Mr. Anant Pawar, focusing on
preparation strategies for the NET-SET exam.

4th October 2023, 05 students representing our department
participated in the Avishkar Competition organized by
Arts faculty at the college level

Study Tour: Date- 22nd March 2024

वाचन प्रेरणा दिनानिमित्त आयोजित विशेष व्याख्यानात मार्गदर्शन करताना
मा. बाबासाहेब खराडे दि. १५/१०/२०२३

मराठी भाषा पंधरवडा निमित्त आयोजित विशेष व्याख्यानात मार्गदर्शन करताना
मा. अनिल दीक्षित दि. २३/०१/२०२४

मराठी राजभाषा दिनानिमित्त आयोजित विशेष व्याख्यानात मार्गदर्शन करताना
मा.प्रा. विक्रांत शेळके दि. २७/०२/२०२४

मराठी राजभाषा दिनानिमित्त आयोजित विशेष व्याख्यानात मार्गदर्शन करताना
मा. विशाल खोंदे दि. २७/०२/२०२४

चित्रपट क्षेत्रातील करिअरच्या संधी या कार्यशाळेत
मार्गदर्शन करताना प्रसिध्द अभिनेते मा. संदीप साकोरे दि. ६/२/२०२४

चित्रपट क्षेत्रातील करिअरच्या संधी या कार्यशाळेत
मार्गदर्शन करताना प्रसिध्द अभिनेते मा. सतीश सूर्यवंशी दि. ६/२/२०२४

चित्रपट क्षेत्रातील करिअरच्या संधी या कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना
प्रसिध्द मॉडेल मा. प्राची भोसले दि. ६/२/२०२४

छात्र-केंद्रित गतिविधियाँ हिंदी विभाग

शाल्मली
२०२३-२४

हिंदी दिवस समारोह - सितंबर १५, २०२३

हिंदी दिवस समारोह के प्रमुख अतिथि प्रोफेसर (डॉ.) सदानंद भोसले (समन्वयक, हिंदी अध्ययन मंडल, सा.फु.पु.वि., पुणे) द्वारा 'रोजगारोन्मुख हिंदी' विषय पर मार्गदर्शन

हिंदी दिवस समारोह के उपलक्ष्य में महाविद्यालय के प्रधानाचार्य प्रोफेसर (डॉ.) माधव सरोदे द्वारा प्रस्तुत अध्यक्षीय मंतव्य

हिंदी दिवस समारोह के उपलक्ष्य में आयोजित रोजगारपरक मार्गदर्शन के लाभार्थी छात्र

हिंदी दिवस समारोह के उपलक्ष्य में अपने विचार प्रस्तुत करते हुए हिंदी विभाग के पूर्व छात्र समाजसेवी इम्रानभाई शेख जी ।

सा.फु.पु.वि., पुणे हिंदी अध्ययन मंडल (BoS) पर कुलपति द्वारा नामनिर्देशित सदस्य के रूप में चयन होने के उपलक्ष्य में हिंदी विभाग द्वारा डॉ. वैशाली खेडकर जी का प्रमुख अतिथि के करकमलों सम्मान ।

हिंदी दिवस समारोह के उपलक्ष्य में आयोजित वक्तृत्व प्रतियोगिता में प्रथम क्रमांक प्राप्त करने के उपलक्ष्य में नूरजहाँ चाँद खान (एस.वाय.बी.ए.) का प्रमुख अतिथि के करकमलों सम्मान ।

हिंदी परखवाड़ा के अवसर पर आयोजित विविध प्रतियोगिताओं के विजेता छात्रों को स्मृतिचिन्ह प्रायोजित करने के उपलक्ष्य में हिंदी विभाग के पूर्व छात्र समाजसेवी इम्रानभाई शेख जी का प्रमुख अतिथि के करकमलों सम्मान ।

Hon'ble NAAC Peer Team चा 'A Certificate Course in Basics of Stock Market' च्या विद्यार्थ्यांशी संवाद

'A Certificate Course in Herbal cosmetics' च्या विद्यार्थ्यांनी तयार केलेले Herbal Products

A Certificate Course in Archeology च्या विद्यार्थ्यांनी सादर केलेले ऐतिहासिक शस्त्रास्त्र प्रदर्शन

A Certificate Course in Self Employment and Entrepreneurship Development च्या विद्यार्थिनींद्वारे सादर करण्यात आलेला महिला उद्योजकता प्रकल्प

स्वतः तयार केलेल्या Smart Stick चा डेमो सादर करताना A Certificate course in Repairing of Domestic Electrical Home Appliances कोर्सचे विद्यार्थी

A Certificate Course in Introduction to Share Market च्या विद्यार्थ्यांचे प्रकल्प सादरीकरण

A Certificate Course in Beauty and Wellness च्या विद्यार्थ्यांचे प्रकल्प सादरीकरण

कु. ऋतुजा भिसे टी.वाय.बी.ए. मानसशास्त्र माणुसकी मल्टीपर्पज फाऊंडेशन, बुलढाणा यांच्यातर्फे युवा कलारत्न पुरस्कार २०२३ या पुरस्कार प्राप्त

मानसशास्त्रीय समुपदेशन समिती अंतर्गत प्रा. शितल जाधव विद्यार्थ्यांना समूह समुपदेशन करताना

मानसशास्त्रीय समुपदेशन समिती अंतर्गत प्रा. बाबासाहेब पवळ इयत्ता १२ वी च्या विद्यार्थ्यांना समूह समुपदेश करताना

"लक्षपूर्वक ऐकणे" या उपक्रमामध्ये एस.वाय./टी.वाय.बी.ए. मानसशास्त्र चे सहभागी विद्यार्थी

शॉर्ट टर्म कोर्स अंतर्गत प्रदर्शनामध्ये एस.वाय./टी.वाय.बी.ए. (मानसशास्त्र) चे सहभागी विद्यार्थी

अभिजीत शिंदोरे टी.वाय.बी.ए. मानसशास्त्र माणुसकी मल्टीपर्पज फाऊंडेशन, बुलढाणा यांच्यातर्फे युवा कलारत्न पुरस्कार २०२३ या पुरस्कार प्राप्त

जागतिक आत्महत्या प्रतिबंधक दिनानिमित्त विशेष व्याख्यान:
प्रमुख वक्ते मा. प्राचार्य डॉ. पुंडलिक रसाळ विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतांना.

शिवजयंती उत्सव

शिवकालीन किल्यांचे फोटो प्रदर्शन

शिवकालीन किल्यांचे फोटो प्रदर्शन

शिवजयंती व्याख्यानास उपस्थित प्राध्यापक व विद्यार्थी

Prof. Dr. Shailaja Sangale Delivering Speech on the occasion of Women Entrepreneurship Day. (26/08/2023)

Seminar Competition Organize by the Entrepreneurship Development Cell and Incubation and Innovation Cell of the College on the occasion of World Entrepreneurship Day. (26/08/2023)

Slogan Competition Organize by the Entrepreneurship Development Cell and Incubation and Innovation Cell of the College on the occasion of World Entrepreneurship Day. (28/08/2023)

Debate Competition Organize by the Entrepreneurship Development Cell and Incubation and Innovation Cell of the College on the occasion of World Entrepreneurship Day. (28/08/2023)

Quiz Competition Organize by the Entrepreneurship Development Cell and Incubation and Innovation Cell of the College on the occasion of World Entrepreneurship Day. (29/08/2023)

विद्यार्थी केंद्रित उपक्रम भूगोल विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४ मध्ये भूगोल विभागाची शैक्षणिक सहल वाई, महाबळेश्वर, पाचगणी, वेण्णा लेक आणि प्रतापगड या ठिकाणी दिनांक २७ फेब्रुवारी २०२४ रोजी आयोजित केली होती त्याची क्षणचित्रे

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४ मध्ये भूगोल विभागाची कृषी आधारित औद्योगिक क्षेत्र भेट काटे डेअरी, पिंपळे सौदागर, पुणे या ठिकाणी दिनांक २० ऑक्टोबर २०२३ रोजी आयोजित केली होती त्याची क्षणचित्रे

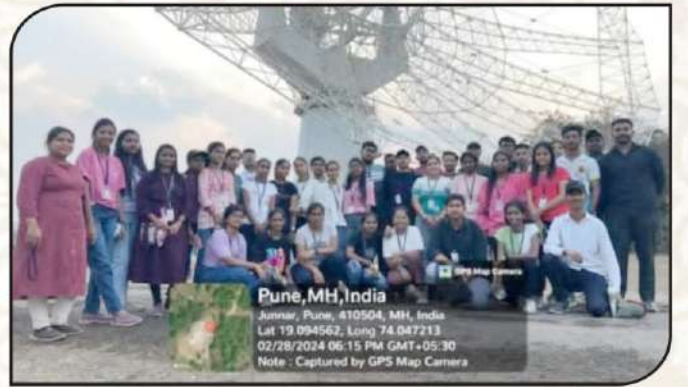

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४ मध्ये भूगोल विभागामध्ये भूगोल दिनािमित भूगोल सप्ताहाचे आयोजन केले होते त्यावेळी रांगोळी स्पर्धेचे परीक्षण करतानाची क्षणचित्रे

Student Centric Activity Physics Department

A college level Avishkar competition for the students was conducted on 23th Sep 2023. Students presented their posters and models.

Department of Physics organized Study tour on Science day at Giant Metrowave Radio telescope.

On 2th May Department of physics organized Guest lecture featuring Miss.Pooja Patil from IFAS institute ,focusing on preparation strategies for the NET-SET exam.

On 14 th July Department of Physics conducted a live show of launching CHANDRAYAAN-3.

Dept. faculty with student and parent

Interaction with students by Partner Of Smartbull Academy
Mr. Amar Kapse on 29-11-2023

Mr. Aniket Khatri and Hon. Mr. Hanmantrao Gaikwad,
Chairman BVG India Ltd. at MoU signing ceremony TPO MEET

Mr. Kishor Kadam providing information about TATA STRIVE
scheme on 19-01-2024

Visit of Officers of TATA Community Initiative Trust on 20-01-2024

Ms. Yugandhara Patil delivering the talk on Careers after
Bcom on 30-01-2024

Students at NaMo Maharashtra Melava at Baramati on 03-03-2024

Ms. Pournima Kengale enlightning to audience about semiconductor
and Global Scenario in Semiconductor Industry on 13-03-2024

विभागातर्फे आयोजित विज्ञान प्रदर्शनात २५ विद्यार्थ्यांनी मॉडेल आणि पोस्टर सादर करत सहभाग घेतला

एस.वाय. आणि टी.वाय.बी.एस्सी. च्या विद्यार्थ्यांसाठी करिअर समुपदेश डॉ. प्रजा भरड आणि मिस रीमा बत्रा यांनी २२ जुलै २०२३ रोजी केले.

आबासाहेब गरवारे कॉलेज, पुणे येथील डॉ. हरी पवार यांचे केमिस्ट्री ऑफ नॅचरल प्रॉडक्ट्स या विषयावर २९, फेब्रुवारी २०२४ विशेष व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते.

२३ सप्टेंबर २०२३ रोजी महाविद्यालयात आयोजित आविष्कार स्पर्धेत रसायनशास्त्र विभागातील सहभागी विद्यार्थी

रसायनशास्त्र विभागाच्या वतीने रसायनशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक २०२३ घोषणेचे थेट प्रक्षेपण दि. ४ ऑक्टोबर २०२३

Participation Of Cadaets In Tree Plantation Drive At Second Campus Dated 22nd Oct, 2023

Poster Presentation On The Occasion Of Ocean Day Celebration Dated 06th June, 2023

Cleanliness Of Indrayani River Water Bodies By Ncc Cadets Dated 13th June 2023

Tent Pitching During The Camp Held At Ncc Group Headquarter Between 06 July To 15 Th July 2023

Lifestyle For The Environment Pledge On 26th May, 2023

डॉ. सोपान आयनार यांचे लाईफ सायन्स मधील व्यवसाय संघी या विषयावर मार्गदर्शन

वनस्पती शास्त्र विभाग आयोजित Extension Activity "डेव्हलपमेंट ऑफ हंगिंग गार्डन" मध्ये शालेय विद्यार्थिनींचा सहभाग

सेकंडकॅम्पस संभाजीनगर येथे मेडीसीनल प्लांट गार्डन मध्ये नीवन रोपांची लागवड आणि सुशोभीकरण

F.Y..S.Y. B.S.C. च्या विद्यार्थ्यांची गुरेघर, पाचगणी, महाबळेश्वर येथे शैक्षणिक सहल

Extension Activity - PCMC आयोजित 'रानजाई महोत्सव' मध्ये वनस्पतीशास्त्र विभागाचे प्राध्यापक आणि विद्यार्थी 'Plant Propagation techniques' चे प्रात्याक्षिक करून दाखवताना

Department of Physical Education & Sports

Hon. Principal Prof (Dr.) Mahadev Sarode Saheb felicitating Manthan Late and Virendersingh Patil for being selected for the Khelo India Cycling Tournament.

Sidhruk Omkar got Silver Medal in triple jump at University Khelo India Competition.

Patil Siddhesh receiving the bronze medal in in triple jump at University Khelo India Competition.

Patil Siddhesh receiving the bronze medal in the All India Inter University Cycling Championship.

Hon. Principal Prof (Dr.) Mahadev Sarode Saheb guidance to the students during Annual sports Day Competition

सुप्रसिद्ध कवी मा. अनिल दीक्षित यांची ग्रंथालयास भेट

सुप्रसिद्ध लेखक श्री. शमशुद्दीन तांबोळी यांची ग्रंथालयास भेट

दि. १२ ऑगस्ट २०२३ डॉ. एस.आर. रंगनाथ दिनानिमित्त "प्रतिमापूजन व भित्तिपत्रक" चे आयोजन

दि. २० फेब्रुवारी २०२४ शिवजयंती निमित्त ग्रंथालय विभाग व इतिहास विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने ग्रंथप्रदर्शन व शिवकालीन किल्ल्याचे फोटो प्रदर्शन चे आयोजन प्रमुख पाहुणे मा.प्रा. अतुल पोखरकर

दि. १२ डिसेंबर २०२३ मा. शरदचंद्रजी पवार साहेब यांच्या ८३ व्या वाढदिवसानिमित्त ग्रंथप्रदर्शन प्रमुख पाहुणे मा. ऋषिकेश वाघेरे पाटील

महात्मा फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती निमित्त ग्रंथ प्रदर्शनातील ग्रंथाची पाहणी करताना प्रा.डॉ. प्रकाश पवार

दि. १७ फेब्रुवारी २०२४ मराठी राजभाषा गौरव दिनानिमित्त ग्रंथालय विभाग व मराठी विभाग आणि रयत विद्यार्थी मंच यांच्या संयुक्त विद्यमाने व्याख्यानाचे आयोजन प्रमुख पाहुणे मा.प्रा. विकास शेलके व मा. विशाल खोंदले

Department was organized One-day workshop on "Web Development" on 04th January 2024.

Field visit 30 Students were enrolled for the "Web Development" course conducted by "MYSP Academy Pvt Ltd. Baner".

Various technical and personality development activities like Cooking Competition, PPT presentation, Group Discussion and Coding Competitions were conducted under SrujanFest on 07th March, 2024.

Cooking Competition

Coding Competition

A college-level Avishkar competition for the BBA (CA) faculty was conducted on October 4th, 2023. 27 Students presented their posters and models.

Group Discussion Competition

BBA (CA) Department as signed MoU under Short Term Course With Tech Skill Up Computer & IT Professional Training Center Chakan.

सुप्रसिध्द अभिनेता काळे (बाप ल्योक) मा.प्राचार्य प्रो.डॉ. माधव सरोदे, डॉ. दत्तात्रय हिंगणे (नोडल ऑफिसर), प्रा. दत्तात्रय बिडबाग (विभाग प्रमुख), डॉ. पांडुरंग लोहोटे (शारीरिक शिक्षण व क्रीडा) प्रा. प्रतिक पाटमासे, प्रा. कैलास पुरी

रयत दर्पण अंकाचे प्रकाशन करतांना नेक पीअर टीम

Playback F.Y.B.Voc / S.Y.Boc 2023-24

बी.व्होक विभागाच्या वतीने आयोजित लेक्चर रेकॉर्डिंग कार्यशाळा

Best Reader Award

Best Reader Award for Shelke Sahil Subhash

Best Reader Award for Patwekar Rubina Khurshid

दिनांक १३ डिसेंबर रोजी महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी रयत शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष लोकनेते माननीय खासदार शरदचंद्रजी पवार साहेब यांच्या ८३ व्या वाढदिवसानिमित्त रंगोळी स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते.

रयत शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष माननीय खासदार शरदचंद्रजी पवार साहेब यांच्या ८३ व्या वाढदिवसानिमित्त आयोजित करण्यात आलेल्या वक्तृत्व स्पर्धा.

इयत्ता बारावी कॉमर्स च्या पालकांचा मेळावा.

गरीब व गरजू विद्यार्थ्यांना अभ्यासासाठी पुस्तके भेट

अण्णासाहेब आवटे महाविद्यालय मंचर येथे मा. प्राचार्य (डॉ.) माधव सररोडे साहेब यांच्या अध्यक्षतेखाली शाळा सिद्धी तपासणी .

नवीन शैक्षणिक धोरण अंतर्गत शिक्षक क्षमता वृद्धी प्रशिक्षणात सहभागी झालेले शिक्षक

प्राध्यापक लक्ष्मण गणपतराव जगदाळे यांची रयत को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या औंध गाव या शाखेमध्ये सभासद प्रतिनिधी म्हणून निवड करण्यात आली.

इयत्ता बारावी च्या विद्यार्थ्यांना बोर्ड परीक्षेसाठी शुभेच्छा देण्याचा समारंभ

संविधान दिनानिमित्त भारतीय संविधान उद्देशिका वाचन

संविधान दिन

स्वच्छता शपथ स्वच्छ भारत अभियान

श्रमदान सेकंड कॅम्पस

श्रमदान सेकंड कॅम्पस

ज्ञानसमरसता विंडीट सहभाग

पल्स पोलियो अभियानात सहभाग

सौरभ यादव या विद्यार्थ्यांचा गोंडवाना विद्यापीठ गडचिरोली येथे राज्यस्तरीय आव्हान कॅम्प मध्ये सहभाग

Various Competition of Cultural Department

Department of Microbiology organised Micro Fest 2024
on date 27/02/2024

Department of Microbiology organised Inter Collegiate Competition
Micro Fest 2024 on date 27/02/2024

National Conference of Microbial Bio pro pecting for
Environmental Conservation and Resteration

National Service Scheme & Dept. of Microbiology organized
Rally on the Occasion of National AIDS Awareness Week 1/12/2023

National Service Scheme & Dept. of Microbiology organized Rangon Competition on the Occasion of
National AIDS Awareness Week 01/12/2023

Hon. Former Principal Dr. Kailas Jagdale, Hon. Prin. Prof. (Dr.) Madhav Sarode on the occasion of the Fairwell Ceremony of Dr. Milind Bhandare, (Associate Professor of Physics), on Saturday, 16/12/2023

Hon. Former Principal Dr. Kailas Jagdale, Hon. Prin. Prof. (Dr.) Madhav Sarode on the occasion of the Fairwell Ceremony of Prof. Shahaji More, (Associate Professor of Chemistry) and Shri. Dattatray Ganage (Library Attendant) On Monday 29/04/2024

Hon. Former Principal Dr. Kailas Jagdale, Hon. Prin. Prof. (Dr.) Madhav Sarode on the occasion of the Fairwell Ceremony of Shri. Vikram Sawant, (Librotary Attendant), on Saturday, 01/07/2023

Ex. Prin. Dr. Kailas Jagdale on The Occasion of Farewell Functions Organized by College Staff Welfare Committee.

Hon. Former Principal Dr. Kailas Jagdale, Hon. Prin. Prof. (Dr.) Madhav Sarode on the occasion of the Fairwell Ceremony of Dr. Milind Bhandare, (Associate Professor of Physics), on Saturday, 16/12/2023

Prin. Prof. (Dr.) Madhav Sarode on The Occasion Of Farewell Functions Organized by College Staff Welfare Committee.

Hon. Former Principal Dr. Kailas Jagdale, Hon. Prin. Prof. (Dr.) Madhav Sarode on the occasion of the Fairwell Ceremony of Shri. Vikram Sawant, (Librotary Attendant), on Saturday, 01/07/2023

भारतीय ज्ञान प्रणाली (IKS) व्याख्यान

हिंदी विभाग एवं क्रीडा विभाग आयोजित समारोह में मा.डॉ. रसिका कोल्हे जी (अनुसंधान अधिकारी, क्षेत्रीय आयुर्वेद अनुसंधान संस्था, कोथरुड, पुणे) द्वारा आयुष मंत्रालय गतिविधि में 'मानसिक स्वास्थ्य एवं तनाव प्रबंधन में आयुर्वेद की भूमिका' विषय पर भारतीय ज्ञान प्रणाली (IKS) अंतर्गत प्रस्तुत व्याख्यान।

हिंदी विभाग एवं क्रीडा विभाग द्वारा आयुष मंत्रालय गतिविधि समारोह अंतर्गत महाविद्यालय के प्रधानाचार्य प्रोफेसर (डॉ.) माधव सरोदे जी का अध्यक्षीय मंतव्य

Innovation Cell

On occasion of 'World Entrepreneur's Day', Entrepreneurship Development Committee and Innovation and Incubation Cell organized a quiz competition on Innovation and Entrepreneurship on 29th August 2023 at 09:30 am in Seminar hall.

Innovation Incubation Cell in Collaboration with Department of Chemistry student and faculty participated in Innovation Day organized by SPPU Research Park Foundation organized on 14.10.23

स्पर्धा परीक्षा

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र उद्घाटन प्रसंगी मा. प्रवीण पाटील यांचे मार्गदर्शनपर व्याख्यान

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र उद्घाटन प्रसंगी मा.डॉ. प्रवीण बोरसे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

Student Centric Activity Department of English

NEP - 2020 CELL

Activity – Class Seminar conducted by Department of English

The chief guest for the workshop was Dr. Gauri Devasthale, IQAC Coordinator at Abeda Inamdar College.

Activity – Group Discussion conducted by Department of English

Informative video screening session for raise awareness about the salient features and benefits of NEP 2020.

International e-Conference on Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature (ICIUKSL-2024) Organized By Departments of Marathi.Hindi, English and Internal Quality Assurance Cell

A poster presentation (NEP2020) session was graced by the esteemed presence of Hon. Principal Dr. Madhav Sarode.

राज्यस्तरीय ऑनलाईन सेमिनारच्या उद्घाटन समारंभाचे प्रमुख पाहुणे मुंबई विद्यापीठातील अर्थशास्त्र विभागाच्या अभ्यासमंडळाचे चेअरमन प्रा. डॉ. सुरेश मेंद

महात्मा फुले महाविद्यालयाचे प्राचार्य प्रो. (डॉ.) माधव सरोदे साहेब.

राज्यस्तरीय सेमिनारच्या प्रथम सत्राचे वक्ते, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे च्या राज्यशास्त्र अभ्यासमंडळाचे सदस्य प्रा. (डॉ.) दत्तात्रय वाबळे.

राज्यस्तरीय सेमिनारच्या द्वितीय सत्राचे वक्ते, सेंटर फॉर एक्स्ट्रा म्युरल स्टडीज आणि पुरातत्व विभाग, मुंबई विद्यापीठ, मुंबईचे प्रभारी संचालक प्रा. डॉ. प्रकाश मसराम.

Dr Ariun Musmade

राज्यस्तरीय परिसंवादाच्या तृतीय स्तराचे वक्ते सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातील भूगोल अभ्यास मंडळाचे चेअरमन व उपप्राचार्य प्रा. (डॉ.) अर्जुन मुसमाडे.

राज्यस्तरीय परिसंवादाच्या समारोप प्रसंगी GMD कला आणि वाणिज्य, BW सायन्स कॉलेज, सिन्नर, जिल्हा- नाशिक चे प्राचार्य तसेच सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातील मानसशास्त्र विभागाच्या अभ्यासमंडळाचे चेअरमन प्राचार्य, डॉ. पुंडलिक रसाळ.

राज्यस्तरीय परिसंवादाच्या समारोप समारंभाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालयाचे मा. प्राचार्य, डॉ. अरुण आंधळे

मा.प्रि.डॉ. एन. एस. गायकवाड (चेअरमन), मा.प्रि.डॉ. पी. जी. पवार (सदस्य), मा.डॉ. जी. सी. वाघ (सदस्य) यांची महाविद्यालयास भेटीची काही क्षणचित्रे

पारितोषिक समारंभास उपस्थित मान्यवर मा. स्वाती महाळंक, मा. प्राचार्य डॉ. अरुण आंधळे, मा. विशाल मासोळकर व इतर उपस्थित मान्यवर

मा. प्राचार्य प्रो. (डॉ.) माधव सरोदे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतांना

प्रमुख पाहुण्यांचा सत्कार करताना उपस्थित मान्यवर

मा. उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर प्रमुख पाहुण्यांची ओळख करुन देताना

मा. प्राचार्य डॉ. अरुण आंधळे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करतांना

मा. उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे अध्यक्षिय भाषण करतांना

विजेत्या विद्यार्थ्यांचा सत्कार करताना प्रमुख पाहुण्या स्वाती महाळंक

विजेत्या विद्यार्थ्यांसोबत उपस्थित मान्यवर

संभाजीनगर कॅम्पस : क्रीडा क्षणचित्रे

कॉलेज परिसर

ध्वजारोहण व माजी विद्यार्थी मेळावा

ओपन जिम

रेन वॉटर हार्वेस्टिंग

व्यायामशाळा व योगा सेंटर

बॉटनिकल गार्डन

ध्वजारोहण करताना

माजी विद्यार्थी मेळाव्यात मार्गदर्शन करताना अॅड. सतीश गोरडे

माजी विद्यार्थी मेळाव्यात मार्गदर्शन करताना मा. बाळासाहेब वाघेरे

‘शाल्मली’ नियतकालिक : प्रकाशन व प्राप्त पुरस्कार

मा. बाबासाहेब खराडे (आकाशवाणी, अहमदनगर) यांच्या हस्ते शाल्मली २०२२-२०२३ अंकाचे प्रकाशन

महाविद्यालयाच्या २०२२-२३ या वर्षी प्रकाशित झालेल्या 'शाल्मली' नियतकालिकास महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पिंपरी चिंचवड शाखेच्या वतीने आयोजित "शैक्षणिक विचारवेध साहित्य संमेलनाच्या" निमित्ताने आयोजित राज्यस्तरीय महाविद्यालयीन वार्षिक अंक स्पधेत प्रथम पुरस्कार प्राप्त

२०२१-२२ या वर्षी प्रकाशित झालेल्या 'शाल्मली' नियतकालिकास विद्यापीठ स्तरीय चतुर्थ पुरस्कार (प्रमाणपत्र, सन्मानचिन्ह, रोख रक्कम)

२०१९-२० या वर्षी प्रकाशित झालेल्या 'शाल्मली' नियतकालिकास जिल्हा स्तरीय तृतीय पुरस्कार (प्रमाणपत्र, सन्मानचिन्ह, रोख रक्कम)

राजत विद्यार्थी विचार मंच आयोजित महाविद्यालयास नॅक परीक्षणात A++ श्रेणी मिळाल्याबद्दल विशेष सन्मान

NAAC मुल्यांकन (4th Cycle) : क्षणचित्रे

नॅक समिती पदाभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या प्रतिमेस पुष्पगुच्छ वाहताना

प्र.प्राचार्य प्रो.(डॉ.) माधव सरोदे नॅक समितीसमोर महाविद्यालयाचा अहवाल सादर करताना

नॅक समितीची कौशल्याधारित अभ्यासक्रम प्रदर्शन भेटी दरम्यान An Advanced Diploma in Fashion Designing अभ्यासक्रमास भेट

नॅक. समिती समवेत रयत शिक्षण संस्थेच्या वरीष्ठ प्रशासकिय अधिकारी यांची Lunch on Meeting दरम्यान ओळख करून देताना डॉ. नीलकंठ डहाळे, समन्वयक, आई.क्यू.ए.सी.

डॉ. नीलकंठ डहाळे, समन्वयक आई.क्यू.ए.सी. नॅक समितीसमोर विभागीय अहवाल सादर करताना

प्रो.(डॉ.) संगीता अहिवळे, विभागप्रमुख, सूक्ष्मजीवशास्त्र विभाग नॅक समितीसमोर विभागीय अहवाल सादर करताना

श्री. अनिकेत खत्री, विभागप्रमुख, वाणिज्य विभाग नॅक समितीसमोर विभागीय अहवाल सादर करताना

प्रो. (डॉ.) पांडुरंग भोसले, विभागप्रमुख, मराठी विभाग नॅक समितीसमोर विभागीय अहवाल सादर करताना

NAAC मूल्यांकन (4th Cycle) : क्षणचित्रे

डॉ. तृप्ती अंब्रे, ग्रंथपाल नॅक समितीसमोर विभागीय अहवाल सादर करताना

लेफ्ट. प्रसाद बाढे व एन.सी.सी. विभागातील कॅडेट्स नॅक समितीसमोर Tent Show सादर करताना

सौ. रत्नप्रभा नाईक, कार्यालय अधीक्षक नॅक समितीसमोर कार्यालयीन अहवाल सादर करताना

महाविद्यालयाचे खेळाडू नॅक समितीसमोर Karate Show सादर करताना

नॅक पीअर टीम वृक्षारोपण करताना

प्र.प्राचार्य प्रो.(डॉ.) माधव सरोदे व डॉ. नीलकंठ डहाळे, समन्वयक, आई.क्यू.ए.सी. नॅक समितीचा महाविद्यालय मूल्यापान अहवाल स्वीकारताना

महाविद्यालयाचे विद्यार्थी कलावंत सांस्कृतिक कार्यक्रमा दरम्यान नॅक समितीसमवेत एका प्रसन्न क्षणी

नॅक पिअर टिमसोबत महाविद्यालयीन टिचिंग व नॉन टिचिंग स्टाफ

जागतिक महिला दिन

महिला सक्षमीकरण निमित्त मार्गदर्शन करतांना मा.अॅड. सुहास पडवळ

महिलांचे आरोग्य व आहार याविषयी मार्गदर्शन करतांना डॉ. मिनल लाड

प्रमुख पाहुण्यांचे स्वागत करतांना महाविद्यालयाचे प्र.प्राचार्य प्रो.(डॉ.) डॉ. माधव सरोदे

प्राचार्यांचे मनोगत “यशाचे क्षितिज विस्तारताना”

सस्नेह नमस्कार...

‘शाल्मली’ हे महाविद्यालयाचे वार्षिक नियतकालिक आपल्या हाती देताना मला विशेष आनंद होत आहे.

रयत शिक्षण संस्थेने १ जून, २०२३ पासून या महाविद्यालयाच्या प्राचार्यपदाची जबाबदारी पुन्हा एकदा माझ्याकडे दिल्याबद्दल रयत शिक्षण संस्थेचे मी मनःपूर्वक आभार मानतो.

बहुजनांचे आधारवड पद्मभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी ४ ऑक्टोबर १९९९ रोजी रयत शिक्षण संस्थेची स्थापना करून बहुजनांच्या झोपडीपर्यंत ज्ञानगंगा पोहोचवली. आज संस्थेला १०४ वर्षे झाली. आज संस्थेच्या संख्यात्मक विस्ताराबरोबरच गुणात्मक संवर्धन झालेले आहे. म्हणूनच सातारा येथे डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील समूह विद्यापीठ सुरू झाले आहे.

रयत शिक्षण संस्थेची एक विकासोन्मुख शाखा म्हणजे पिंपरी-चिंचवड शहरातील महात्मा फुले महाविद्यालय ! अवघी ७६ विद्यार्थी संख्या घेऊन आदरणीय शरदचंद्रजी पवार साहेब, आदरणीय कै. भिकू वाघेरे पाटील व हितचिंतक यांच्या अथक प्रयत्नांनी जून १९८३ पासून विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास व विद्यार्थ्यांना आत्मनिर्भर करण्यासाठी, सामाजिक, आर्थिक व राजकीय स्तरांवर स्वयंपूर्ण करण्यासाठी हे महाविद्यालय सुरू झाले. महाविद्यालयाने गेल्या ४० वर्षांच्या वाटचालीत रचनात्मक व गुणात्मक विकासाचे आव्हान यशस्वीरित्या पेलून

आज स्वतःची वेगळी ओळख निर्माण केलेली आहे. यावर्षीची विशेष बाब म्हणजे दि. ३० व ३१ ऑक्टोबर २०२३ रोजी नॅक 4th cycle मूल्यांकनाकरिता Prof. Vimala Yerramilli, Chairperson, (Pro-Vice Chancellor, Chaudhary Charan Singh University, Meerut, Uttar Pradesh), Hon. Prof. Dominic Davidappa, Member Coordinator, (Registrar (Eval.), Bengaluru North University, Kolar, Karnataka) and Hon. Prin. Dr. Sathyabama Kulathu, Member, (Former Principal, APC Mahalaxmi College, Ettayapuram Road, Thoothukudi, Tamil Nadu) या मान्यवरांनी महाविद्यालयास दिलेली भेट. या मान्यवरांनी दोन दिवस महाविद्यालयाच्या विविध उपक्रमांची पाहणी केली. विद्यार्थी, माजी विद्यार्थी, पालक यांच्याशी संवाद साधला. महाविद्यालयास ३.६१ गुणांकासह ‘ए++’ ही श्रेणी प्राप्त झाली. पिंपरी-चिंचवड परिसरातील हे महाविद्यालय नॅक चे सर्वाधिक गुण प्राप्त करणारे महाविद्यालय ठरले. यासाठी संस्थेचे सर्व पदाधिकारी, महाविद्यालय विकास समितीचे सर्व सदस्य, प्राध्यापक, शिक्षकेतर सेवकवर्ग, आजी-माजी विद्यार्थी, पालक व हितचिंतक यांचे मोलाचे सहकार्य मिळाले त्याबद्दल मी सर्वांचे मनःपूर्वक अभिनंदन करतो.

या वर्षी महाविद्यालयात २९२६ विद्यार्थी असून महाविद्यालयाच्या भव्य इमारतीत ६०,००० ग्रंथांसह सुसज्ज ग्रंथालय व रीडिंग रूम, आयसीटी बेस्ड २४ वर्गखोल्या, ०७ प्रयोगशाळा, कॉमर्स लॅब, लॅंग्वेज लॅब, ओपन जिम, ३ संगणक

प्रयोगशाळा, DST-FIST लॅब, भव्य क्रीडांगण, बास्केटबॉल ग्राउंड इत्यादी सुविधा उपलब्ध आहेत. तसेच महाविद्यालयाच्या सेकंड कॅम्पस संभाजीनगर येथे आधुनिक व्यायाम शाळा, बास्केटबॉल कोर्ट, हॉलीबॉल ग्राउंड, खो-खो, कबड्डी ग्राउंड व २०० मीटरचा ट्रॅक, फॅशन डिझाईनिंग लॅब, ब्युटी अँड वेलनेस लॅब, स्टुडिओ, सेमिनार हॉल, स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र व रिडींग रूम, रेन वॉटर हार्वेस्टिंग, मेडिसिनल गार्डन इत्यादी सुविधा उपलब्ध आहेत.

पारंपारिक बी.ए., बी.कॉम., बी.एस्सी. अभ्यासक्रमां बरोबरच व्यावसायिक प्रशिक्षण देणारे बी.बी.ए.(सी.ए.) व बी.व्ही.क. मास कम्युनिकेशन हे कोर्सेस या महाविद्यालयात उपलब्ध आहेत. सिनियर विभागात ४० व ज्युनियर विभागात ६ असे ४६ कालसुसंगत कौशल्याधिष्ठित (स्किल बेस्ड), व्हॅल्यू अडेड, अँड-ऑन कोर्सेस देखील आहेत. यातील सिनियर विभागातील १२ कोर्सेसना सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाची मान्यता आहे. सिनियर विभागातील २८ शॉर्ट टर्म कोर्सेसना व ज्युनियर विभागातील ६ कोर्सेसना रयत शिक्षण संस्थेच्या कर्मवीर विद्याप्रबोधिनीची मान्यता प्राप्त झाली आहे. महाविद्यालयाचे प्रमुख उद्दिष्ट म्हणजे विद्यार्थ्यांना व्यवसायाभिमुख शिक्षण व स्वयंरोजगाराची संधी उपलब्ध व्हावी या उद्देशाने यावर्षी फॅशन डिझाईनिंग, सायकॉलॉजीकल कौन्सेलिंग, ब्युटी अँड वेलनेस, स्पोर्ट्स इंग्लिश, पायथॉन प्रोग्रामिंग, रिपेरिंग अँड मॅटेनन्स ऑफ होम अप्लायन्सेस, जी.आय.एस., इत्यादी कोर्सेस सुरु आहेत.

महाविद्यालयामार्फत विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासाकरिता अध्यापनाबरोबरच विविध शैक्षणिक, सामाजिक, संशोधनपर व विस्तार उपक्रमांचे आयोजन केले जाते. आंतरराष्ट्रीय योग दिन, शिक्षक दिन, हिंदी दिवस, कर्मवीर जयंती, राष्ट्रीय सेवा योजना दिन, वाचन प्रेरणा दिन, महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे पुण्यतिथी, सावित्रीबाई फुले जयंती, राष्ट्रीय युवा दिन, भूगोल दिन, शिवजयंती, मराठी भाषा गौरव दिन, रयत माऊली त्यागमूर्ती सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील पुण्यतिथी, जागतिक महिला दिन, महात्मा फुले जयंती, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती, एन.एस.एस. व एन.सी.सी.चे विविध विस्तार उपक्रम, आविष्कार संशोधन प्रकल्प, students' multi skill expo. कमवा व शिका योजना, विद्यार्थी कल्याण मंडळाचे विविध उपक्रम, ग्रंथालयाचे विविध उपक्रम, सांस्कृतिक स्पर्धा, क्रीडा मेळावा, वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ इ.विविध

विद्यार्थीकेंद्रित उपक्रम यावर्षी महाविद्यालयात राबविण्यात आले.

महाविद्यालयास सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाची व UGC ची 'परिस स्पर्श योजना' या वर्षी मिळाली. महाविद्यालयाचा शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये सिनियर विभाग UG व PG चा निकाल ८७.३० % व ८१.९८ % तसेच ज्युनिअर विभागाचा सरासरी निकाल ८५.२८ % असा लागला. ज्युनिअर कॉलेजची शाळा सिद्धी तपासणी रयत शिक्षण संस्था नियुक्त पथकामार्फत झाली. त्यामध्ये ज्युनिअर कॉलेजला ८८ % मार्क्स मिळाले. सिनियर विभागाकडील AAA (Academic and Administrative Audit) ची तपासणी रयत शिक्षण संस्था नियुक्त समितीमार्फत झाली. त्यामध्ये सिनियर कॉलेजला 'ए++' ही ग्रेड मिळाली.

प्राध्यापकांनी देणगी स्वरूपात दिलेला रु. १,४९,०००/- चा गरीब विद्यार्थी निधी, सर्व सेवकांना वाढदिवसाच्या शुभेच्छा, सर्व शैक्षणिक विभागांतील प्राध्यापक व प्रशासकीय सेवक यांच्याकरिता Best Performance Award, Best Student Award यासारखे विद्यार्थी व सेवक कल्याण उपक्रम उल्लेखनीय ठरले. प्र.प्राचार्य प्रो.(डॉ.)माधव सरोदे यांनी MSFDA आयोजित Academic Leadership Programme पूर्ण केला. डॉ. प्रवीण बोरसे, डॉ. प्रतिमा कदम, डॉ. प्रज्ञा भरड, प्रा. गणेश भांगरे यांनी MSFDA आयोजित उच्च शिक्षण विषयाबाबतचा Faculty Induction Programme पूर्ण केला. लेफ्टनंट प्रसाद बाठे यांनी अमरावती येथे झालेल्या प्रगत नेतृत्व शिबिरासाठी पुणे गटाचे प्रतिनिधित्व केले. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या परिपत्रकानुसार महाविद्यालयातील अनेक प्राध्यापकांनी पिंपरी-चिंचवड परिसरातल्या विविध ज्युनियर कॉलेजेसमध्ये जाऊन NEP-2020 बाबत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

प्राध्यापक आणि विद्यार्थी यांच्या संशोधनाला चालना देण्यासाठी महाविद्यालयातील मराठी, हिंदी आणि इंग्रजी विभाग तसेच IQAC मार्फत "Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature या विषयावर आंतरराष्ट्रीय ई कॉन्फरन्स, अर्थशास्त्र आणि कॉमर्स विभागांमार्फत "AI Horizon in Indian Economy and Commerce : A Global Perspective" या विषयावर आंतरराष्ट्रीय ई-कॉन्फरन्स व इतिहास, भूगोल, मानसशास्त्र आणि राज्यशास्त्र विभागांच्या वतीने

“Relevance of Disciplines in Social Science in NEP -2020” या विषयावर राज्यस्तरीय ई-सेमिनार आयोजित करण्यात आले. या सर्व चर्चासत्रांना उत्तम प्रतिसाद मिळाला.

महाविद्यालयाच्या शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभागातील अनेक विद्यार्थ्यांनी राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर यशस्वी कामगिरी केली. १ आंतरराष्ट्रीय पदक, २ खेळो इंडिया स्पर्धा पदके, २ आंतरविद्यापीठ स्पर्धा पदके, २ राज्यस्तरीय क्रीडा महोत्सव पदके, १७ आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धा पदके विद्यार्थ्यांना प्राप्त झाली. अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ स्पर्धेत ८ विद्यार्थ्यांनी प्रतिनिधित्व केले. विविध आंतर महाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धांमध्ये एकूण २२ संघांनी सहभाग घेतला.

राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने वर्षभरामध्ये विविध उपक्रम आयोजित करण्यात आले. या उपक्रमांमध्ये प्रामुख्याने क्षयरोग जनजागृती अभियान, महाअवयदान जनजागृती अभियान, स्वच्छ भारत अभियान, स्वच्छ, स्वस्त हरित वारीत सहभाग, वृक्षारोपण कार्यक्रम, ज्ञान सरिता दिंडीमध्ये सहभाग, ‘शांतता पुणेकर वाचत आहेत’ या उपक्रमांचा प्रामुख्याने उल्लेख करावा लागेल. जागतिक एड्स दिनानिमित्त आयोजित जनजागृती पर उपक्रमाच्या सक्रियतेमुळे जिल्हा एड्स प्रतिबंधक नियंत्रण कक्ष यांच्या वतीने विशेष सन्मान, पुणे पुस्तक महोत्सवामध्ये सक्रिय सहभाग नोंदविल्याबद्दल सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे यांच्या वतीने विशेष सन्मान, सामाजिक उपक्रमांमध्ये कार्यशीलता यासाठी मातंग ऋषी साहित्य परिषद, पुणे यांच्या वतीने विशेष सन्मान, रक्तदान शिबिर आयोजित केल्याबद्दल प्रादेशिक रक्तदान संकलन पेढी, ससून हॉस्पिटल, पुणे यांच्या वतीने विशेष सन्मान असे विविध सन्मान NSS ला प्राप्त झाले. राज्यस्तरीय आव्हान शिबिर गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली या ठिकाणी महाविद्यालयातील विद्यार्थी सौरभ रामप्रसाद यादव सहभागी झाला. विद्यापीठस्तरीय मूल्यशिक्षण शिबिरामध्ये अण्णासाहेब मोहोळ महाविद्यालय, पुणे येथे विवेक पवार सहभागी झाला. विद्यापीठस्तरीय आपती व्यवस्थापन कार्यशाळेमध्ये महाविद्यालयातील तेजस शिंदे व यश शिंदे या विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठातर्फे SRD, NRD निवड शिबिरामध्ये सौरभ यादव हा विद्यार्थी सहभागी झाला.

महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, डी. वाय. पाटील विद्यापीठ, पिंपरी व अबेदा इनामदार कॉलेज, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने G-20 वर्कशॉपचे जून २०२३ मध्ये आभासी स्वरूपात आयोजन करण्यात आले. NCC कॅडेट ग्रहित चितळे हा या वर्षात अॅडव्हान्स बेसिक लीडरशिप कॅम्पमध्ये पात्र झाला. NCC चे ११ कॅडेट्स बी प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी आणि ९ कॅडेट्स डी. जी. एन. सी. सी. नवी दिल्ली द्वारा आयोजित सी प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी बसले. एन.सी.सी. ग्रुप मुख्यालय, पुणे येथे आयोजित एकत्रित वार्षिक प्रशिक्षण शिबिरात २० कॅडेट्स सहभागी झाले. स्वच्छ नदी उपक्रम म्हणून इंद्रायणी नदीचे जलस्रोत स्वच्छ करण्यात २३ कॅडेट्स सहभागी झाले.

मुस्कान इब्राहीम गोलंदाज या विद्यार्थिनीचा ‘दिल की बातें’ हा हिंदी काव्यसंग्रह प्रकाशित झाला. रोहित खैरनार या विद्यार्थ्यांच्या हिंदी भाषेतील दोन कविता दिल्ली विद्यापीठ, दिल्ली आयोजित ‘स्वातंत्र्य अमृत कविता लेखन व वाचन प्रतियोगिता’ मध्ये निवडण्यात आल्या व दिल्ली विद्यापीठ, दिल्लीचे मुख्य प्रकाशन हिंदी साहित्य परिषदेच्या ‘परवाज’ व ‘वाग्मिता’ या अंकांमध्ये प्रकाशित झाल्या.

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये महाविद्यालयाच्या शिरपेचात अनेक मानाचे तुरे खोवले गेले. उल्लेखनीय शैक्षणिक कामगिरीकरीता ‘पुणे पुस्तक महोत्सव’ आणि ‘रयत विद्यार्थी विचार मंच’ यांच्यामार्फत महाविद्यालयाला गौरविण्यात आले. मातंग ऋषी साहित्य परिषद, पुणे यांच्या वतीने क्रांतिगुरू लहूजी वस्ताद साळवे राज्यस्तरीय उत्कृष्ट संस्था पुरस्कार देऊन महाविद्यालयाचा सन्मान करण्यात आला. शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मधील ‘शाल्मली’ या वार्षिक नियतकालिकास या वर्षी महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पिंपरी-चिंचवड शाखेच्या वार्षिक अंक पुरस्कार स्पर्धेत प्रथम क्रमांकाचे पारितोषिक प्राप्त झाले. हे पुरस्कार महाविद्यालयाच्या उत्कृष्ट वाटचालीबद्दल सर्व घटकांनी केलेल्या भरीव योगदानाची पावती आहे असे मी मानतो व या सर्वांच्या वतीने मी हे पुरस्कार कृतज्ञ भावनेने स्वीकारले. त्याबद्दल महाविद्यालयातील सर्वांचे खूप खूप अभिनंदन !

महाविद्यालयातील प्राध्यापकांच्या शैक्षणिक गुणवत्तेचा आलेखही उंचावत चाललेला आहे. महाविद्यालयामध्ये एकूण २१ पीएच.डी., ३९ नेट/सेट, ०८ एम.फिल., ०७ पीएच.डी.गार्ड, ५ प्राध्यापक विविध अभ्यासमंडळावर

कार्यरत असून या वर्षामध्ये खालील प्राध्यापकांनी उल्लेखनीय यश संपादन केले आहे.

महाविद्यालयाचे प्र. प्राचार्य प्रो. (डॉ.) माधव सरोदे यांची प्रताप महाविद्यालय, अमळनेर, जळगाव येथे पदार्थ विज्ञान अभ्यासमंडळावर नियुक्ती झाली. **DYNERGIC BUSINESS SOLUTIONS** या **Golden Aim Conference And Awards** मध्ये त्यांना **Principal Excellence Award 2023** घोषित करण्यात आले. तसेच त्यांना **“Outstanding leader in Higher Education by Elets Education Innovation Summit, Pune”** हा सन्मानही प्राप्त झाला.

प्रो. (डॉ.) संगीता अहिवळे यांना अबेदा इनामदार सीनियर कॉलज, पुणे मार्फत **"Outstanding Alumna Award"** प्रदान करण्यात आला.

प्रो. (डॉ.) कामायनी सुर्वे यांना सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाची हिंदी विषयाची पीएच. डी. मार्गदर्शक मान्यता प्राप्त झाली. त्याचप्रमाणे त्यांची यशवंतराव चव्हाण इन्स्टिट्यूट ऑफ सायन्स, सातारा (Autonomous) येथील **Academic Council Nominee** पदी निवड करण्यात आली.

डॉ. वैशाली खेडकर, डॉ. पांडुरंग लोहोटे, डॉ. राजेश बिराजदार या प्राध्यापकांना पेटेंट मिळाले.

डॉ. संदीप नन्नावरे यांना सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाची इतिहास विषयातील पीएच.डी.पदवी प्राप्त झाली.

डॉ. अमोल वीर यांना शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूरची वाणिज्य विषयातील पीएच.डी पदवी प्राप्त झाली.

डॉ. शीतल जाधव यांना एस.एन.डी.टी. विद्यापीठाची मानसशास्त्र विषयातील पीएच.डी पदवी प्राप्त झाली. तसेच त्यांना माणुसकी मल्टीपर्पज फाऊंडेशन मलकापूर यांचा समाजरत्न पुरस्कार प्राप्त झाला.

डॉ. प्रवीण बोरसे यांची प्रताप महाविद्यालय, अमळनेर, जळगाव येथील वाणिज्य अभ्यासमंडळावर नियुक्ती झाली.

डॉ. प्रतिमा कदम यांची बी- आधार या आंतरराष्ट्रीय नियतकालिकाच्या संपादक मंडळावर निवड झाली.

डॉ. विजया पोकळे, डॉ. सोनल बावकर व प्रा.माधुरी सावंत यांची पुस्तके प्रकाशित झाली.

प्रा. संजय नांगरे भूगोल विषयातून सेट परीक्षा तसेच प्रा. सूरज सानप तसेच प्रा. कांचन घोडके सूक्ष्मजीवशास्त्र विषयात नेट परीक्षा उत्तीर्ण झाले.

ज्यूनियर विभागातील प्रा. संजय शेळके यांचा 'सल' हा कवितासंग्रह प्रकाशित झाला.

विद्यापीठाच्या नियमित अभ्यासक्रमाबरोबरच विद्यार्थ्यांना विविध विषयाचे ज्ञान मिळावे यासाठी वर्षभर अनेक मान्यवरांच्या अभ्यासपूर्ण व्याख्यानांचे आयोजन करण्यात आले होते. काही व्याख्याने प्राध्यापकांना व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी देखील आयोजित करण्यात आली. यामध्ये प्रो. (डॉ.) पंडित विद्यासागर, प्राचार्य डॉ. नानासाहेब गायकवाड, प्राचार्य डॉ. मनोहर चासकर, प्राचार्य डॉ. अशोक भोईटे, प्राचार्य डॉ. अरुण आंधळे, डॉ. अनिल दडस, प्राचार्य डॉ. कैलास जगदाळे, डॉ. अनिल दुसाने, प्रा. एस. व्ही. गोवे, प्राचार्य डॉ. पुंडलिक रसाळ, श्री. भास्कर हांडे, प्रो.(डॉ.) सदानंद भोसले, प्रो.(डॉ.) शिवाजी सरगर, डॉ. मनीष कुमार मिश्रा, प्रो. (डॉ.) प्रमोद आंबेकर, डॉ. गौरी देवस्थळे, श्री. प्रविण पाटील, श्री. अमोल चव्हाण, श्री. सुयश मेहेंदळे, श्री. प्रतिक डुमरे, श्री. अमर कापसे, श्री. किशोर कदम, प्रो. युगंधरा पाटील, श्री. विठ्ठल काळे, डॉ. रसिका कोल्हे, सौ. स्वाती महाळंक, श्री. जालिंदर कातकडे, अॅड. सतिश गोरडे, डॉ. हरी पवार इ. मान्यवरांनी प्राध्यापकांना व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. त्यांच्या मार्गदर्शनाचा आमच्या विद्यार्थ्यांना भविष्यात निश्चितच चांगला उपयोग होईल याची मला खात्री आहे.

यावर्षी महाविद्यालयाच्या माजी विद्यार्थी संघटनेचे खजिनदार मा. हनुमंत उर्फ बाळासाहेब वाघरे यांनी महाविद्यालयास रु. ५०,०००/- (पन्नास हजार रुपये फक्त) देणगी दिली.

या शैक्षणिक वर्षात प्रयोगशाळा परिचर श्री. विक्रम सावंत, पदार्थविज्ञान विषयाचे डॉ. मिलिंद भंडारे, सायन्स विभागाचे उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे, ग्रंथालय परिचर श्री. दत्तात्रय गणगे यांची सेवापूर्ती झाली. त्याबद्दल या सर्व सहकाऱ्यांना हार्दिक शुभेच्छा !

संस्थेने या महाविद्यालयाच्या प्रभारी प्राचार्य पदाची

जबाबदारी माझ्यावर सोपविल्यानंतर महाविद्यालयाच्या गुणात्मक, भौतिक विकासाची समृद्ध असलेली परंपरा अधिक सक्षम करण्याचा मी प्रयत्न करीत आहे. असा हा गुणात्मक दर्जा विकसित करताना संस्थेचे अध्यक्ष आदरणीय खा. शरदरावजी पवार साहेब, चेअरमन मा. चंद्रकांत दळवी साहेब (IAS Retd.), व्हाईस चेअरमन मा. अॅड. भगीरथ शिंदे साहेब व संघटक मा. डॉ. अनिल पाटील साहेब यांच्या प्रेरणा, उपाध्यक्ष व सर्व मॅनेजिंग कौन्सिल सदस्यांचा खंबीर आधार, संस्थेचे सचिव मा. विकास देशमुख साहेब (IAS Retd.), सहसचिव प्रि. डॉ. ज्ञानदेव म्हस्के साहेब, ऑडिटर प्रि.डॉ. शिवलिंग मेनकुदळे यांचे अनमोल मार्गदर्शन, महाविद्यालय विकास समितीचे चेअरमन व जनरल बॉडी सदस्य, रयत शिक्षण संस्था, मा. संजोगभाऊ वाघेरे पाटील, सदस्य श्री. शांताराम गराडे, प्रि. डॉ. हंसराज थोरात, श्री. विशाल मासुळकर, श्री. हनुमंत वाघेरे यांचे मार्गदर्शन व सहकार्य यामुळे महाविद्यालयाचा रचनात्मक विकास देखील उंचावला आहे. आपल्या सर्वांचे खूप सक्षम असे पाठबळ मिळाले. त्याचबरोबर मी संस्थेचा व महाविद्यालयाचे सर्व हितचिंतक, सर्व सहकारी प्राध्यापक, शिक्षकेतर सेवक वृंद आणि विद्यार्थी यांचा ऋणी आहे. महाविद्यालयाची ही गरुडभरारी अशीच उंचावत राहो अशी अपेक्षा व्यक्त करतो.

हा अंक आपल्या हाती देताना या अंकाच्या कार्यकारी संपादिका डॉ. वैशाली खेडकर, उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे (विज्ञान शाखा), उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर (कला शाखा), उपप्राचार्य प्रा. अनिकेत खत्री (वाणिज्य शाखा), डॉ. नीलकंठ डहाळे (IQAC समन्वयक), नोडल ऑफिसर डॉ. दत्तात्रय हिंगणे (बी.व्हेक. मास कॅम्प्युनिकेशन), Criterion चेअरमन प्रा. प्रसाद बाठे, डॉ. मृणालिनी शेखर, प्रो.(डॉ.) संगीता अहिवळे, डॉ. तृप्ती अंब्रे, डॉ. पांडुरंग लोहोटे, डॉ. दत्तात्रय हिंगणे, प्रा. राजेंद्र पुजारी त्यांचे सर्व सदस्य, ज्युनिअर कॉलेज पर्यवेक्षिका सौ. रुपाली जाधव, कार्यालयीन प्रमुख सौ. रत्नप्रभा नाईक, महाविद्यालय विकास समिती सदस्य, संपादक मंडळ, विविध विषयांवर लेख लिहिणारे विद्यार्थी, सर्व प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले. या सर्वांचे या निमित्ताने विशेष कौतुक करतो.

पुनःश्च पद्मभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील, रयतमाउली सौ. लक्ष्मीबाई पाटील, महात्मा फुले व सावित्रीबाई फुले यांना विनम्र अभिवादन करतो.

महाविद्यालयाच्या पुढील यशस्वी वाटचालीस हार्दिक शुभेच्छा !

धन्यवाद !

-प्रो. (डॉ.) माधव तुकाराम सरोदे

संपादकीय

सस्नेह नमस्कार!!!

‘जीवनातला तिमिर जावा
प्रबोधनाची पहाट व्हावी
इथे लाभले पंख लेवूनी
उंच भरारी नभात घ्यावी’

वरील उक्तीप्रमाणे पद्मभूषण कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या स्वप्नातील रयत सत्यात उतरवण्याचे प्रयत्न महात्मा फुले महाविद्यालय सातत्याने करत असते, याचेच प्रतिक असलेला शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ चा 'शाल्मली' आज आपल्या हाती सुपूर्द करताना विशेष आनंद होत आहे. हे शैक्षणिक वर्ष महाविद्यालयाच्या दृष्टीने आणि 'शाल्मली' नियतकालिकाच्या दृष्टीनेही विशेष महत्वपूर्ण ठरले आहे. 'नॅक' संस्थेने महाविद्यालयाचे चौथे पुनर्मूल्यांकन ऑक्टोबर २०२३ मध्ये केले आणि या पुनर्मूल्यांकनात महाविद्यालयाने ३.६१ गुणांकनासह 'ए ++' ही श्रेणी प्राप्त करून पिंपरी - चिंचवड परिसरातील नॅकचे सर्वाधिक गुण आणि उच्च श्रेणी प्राप्त करणारे पहिले महाविद्यालय असा बहुमान प्राप्त केला व उच्च शिक्षणाच्या गुणवत्ता कसोटीवर यशस्वी ठरले आहे. त्याचबरोबर

महाविद्यालयाच्या 'शाल्मली' या नियतकालिकास यावर्षी सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचा सन २०१९-२० या शैक्षणिक वर्षाचा अव्यवसायिक विभागातून पुणे शहर विभागस्तरातील तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक जाहीर झाले तसेच महाराष्ट्र साहित्य परिषद पिंपरी चिंचवड शाखा आणि महाराष्ट्र राज्य साहित्य व संस्कृती मंडळ यांच्या वतीने घेण्यात आलेल्या शैक्षणिक विचारवेध साहित्य संमेलनात 'शाल्मली' या नियतकालिकास 'प्रथम' क्रमांकाचे पारितोषिक मिळाले.

या दोन्ही बाबी महाविद्यालयाच्या आणि संस्थेच्या शिरपेचात मानाचा तुरा खोवणाऱ्या आहेत. यनिमित्ताने त्यांचा विशेष उल्लेख करणे क्रमप्राप्त ठरते. शाल्मली अंकाचे काम उत्कृष्ट होण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्रभारी प्राचार्य मा.डॉ.माधव सरोदे साहेब यांचे बहुमोल मार्गदर्शन लाभले. तसेच उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर व उपप्राचार्य शहाजी मोरे सर यांनीही शाल्मली अंक सर्वार्थाने दर्जेदार व्हावा यासाठी विशेष सहकार्य केले. आपले मनापासून आभार.

विभागीय संपादक डॉ. मृणालिनी शेखर (इंग्रजी), डॉ. कामायनी सुर्वे (हिंदी) आणि डॉ.पांडुरंग भोसले (मराठी) यांनी आपापल्या विभागांची जबाबदारी उत्तम रीतीने पार पाडली.डॉ.तृप्ती अम्ब्रे, प्रा.स्वप्ना हजारे, डॉ.सोनल बावकर, प्रा.संग्राम गोसावी प्रा. दत्तात्रय बिडबाग, सौ. रत्नप्रभा नाईक, श्री. नवनाथ शवाळे आणि महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक व शिक्षकेतर सहकारी आपणा सर्वांच्या नवनवीन कल्पना आणि बहुमोल सहकार्यामुळेच शाल्मली अंक अधिक नीटनेटका आणि सुरेख बनला त्याबद्दल सर्वांचे मनःपूर्वक आभार.

शाल्मली अंकाचा गाभा घटक म्हणजे शाल्मली अंकातून आपले अनुभवविश्व वाचकांसमोर मांडणारा लेखक-विद्यार्थी व प्राध्यापक.सर्व नवोदित लेखकांच्या सृजनशीलतेमुळे शाल्मली अंक अधिक वजनदार बनला. त्याबद्दल आपले मनःपूर्वक धन्यवाद आणि आपल्या सृजनात्मक कार्याला अनेकानेक शुभेच्छा.अंक सुंदर, सुबक व आकर्षक होण्यासाठी परिश्रम घेतलेले प्रकाशक श्री. गणेश ढळवी यांचेही मनापासून आभार.

डॉ वैशाली खेडकर

मराठी विभाग

आम्हां घरी धन शब्दांचीच रत्ने ।
शब्दांचीच शस्त्रे यत्न करुं ॥
शब्दचि आमुच्या जीवाचे ।
शब्द वाटू धन जनलोका ॥
तुका म्हणे पहा शब्दचि हा देव ।
शब्दचि गौरव पूजा करु ॥

- संत तुकाराम

- विभागीय संपादक -
प्रा.डॉ. पांडुरंग भोसले

अनुक्रमणिका

अ.नं.	लेखाचे नाव	लेखकाचे नाव	पान नं.
१	इस्त्रोचे आता 'आदित्याय नमः'	प्रा. शहाजी मोरे	९
२	संत तुकाराम महाराज यांच्या साहित्यातील समाजविचार	संतोष शिंदे (एम.ए. भाग २ मराठी)	११
३	अपयशाने खचू नका	डॉ. मोहिते के.बी.	१२
४	मराठी साहित्यातील स्त्रीवादी साहित्याची परंपरा	रुपा उत्तम काटे (एम.ए. भाग १ मराठी)	१३
५	मराठी भाषा संवर्धन - काळाची गरज	सपना शिवप्रसाद दामोदर	१५
६	मन	वैष्णवी कांबळे	१६
७	संत तुकाराम महाराज : जीवन व कार्य	शुभांगी सुतार (एम.ए. भाग २ मराठी)	१७
८	आज्ञापत्र - रामचंद्रपंत अमात्य	नागेश पाखरे (एम.ए. भाग २ मराठी)	१८
९	स्त्री	जान्हवी कैलास लहाने	१९
१०	दुष्काळ	सागर मोहन उडाणशिवे	१९
११	माझी मातृभाषा : मराठी	वैष्णवी दारवटकर (बी.कॉम. भाग ३)	२०
१२	गंधाळले पाहिजे	लक्ष्मण सांगळे (११ वी कला)	२१
१३	मला आवडलेले पुस्तक	मोहिनी हुलवळ (बी.ए. भाग ३)	२२
१४	माणसाच्या अज्ञानाला विज्ञानचे धडे देऊया...	लक्ष्मण सांगळे (११ वी कला)	२३
१५	प्रगती	विद्या काळेकर (बी.एस्सी भाग ३)	२३
१६	साहित्यातून अभिव्यक्त होणारा मातृहृदयाचा माणूस साने गुरुजी	प्रा. संग्राम सीताराम गोसावी (मराठी विभाग)	२४

इस्त्रोचे आता 'आदित्याय नमः'

प्रा.शहाजी मोरे

आजपर्यंत यशाची कमान उंचावत ठेवणाऱ्या इस्त्रोची 'आदित्य एल-१' मोहीम वेगळी आहे. सूर्य हा पृथ्वीवरील सजीवसृष्टीच्या अस्तित्वाच्या दृष्टीने अत्यंत कळीचा घटक. सौरमालिकेतील सूर्याचे स्थान हे आपल्यासाठीच नव्हे तर संपूर्ण सौरमालिकेची रचना व स्वरूप यासंदर्भातही तितकेच महत्त्वाचे आहे. त्यामुळेच सौरमोहिमांना अवकाश संशोधनाच्या क्षेत्रात एक वेगळे, विशेष स्थान आहे. भारतीय सौरमोहीम 'आदित्य एल-१' हे महत्त्व अधोरेखित करते.

'आदित्य एल-१' हा १४७५ किलो वजनाचा उपग्रह पृथ्वीच्या लंबवर्तुळाकार कक्षेत सोडला जाणार आहे. (त्याच्यासोबत सात अत्याधुनिक शास्त्रीय उपकरणे असतील.) त्यानंतर त्याची कक्षा व गती निधारित कार्यक्रमानुसार किंवा वेळापत्रकानुसार वाढविण्यात येणार आहे व अखेरीस शिकारी ज्याप्रमाणे लगोरीमध्ये ठेवलेला दगड लगोर ताणून दूरवर फेकून देतो त्याप्रमाणे 'आदित्य एल- १' सूर्याच्या दिशेने झेपावणार आहे. याला 'स्लिंगशॉट' असे म्हणतात. आदित्य एल-१' यानाचा पुढील प्रवास त्यानंतर चालू राहील व सुमारे चार महिन्यांनंतर पृथ्वीपासून सुमारे १५ लाख कि.मी. अंतरावर असलेल्या एका ठिकाणी पोहोचविले जाईल, जेथे सूर्याच्या गुरुत्वाकर्षण व पृथ्वीच्या गुरुत्वाकर्षणात समतोल साधलेला असतो. या अंतरावरून 'आदित्य एल-१' एका विशिष्ट कक्षेत सूर्याभोवती फिरत राहील.

अवकाशातील ज्या ठिकाणी दोन खगोलीय पिढांमधील

गुरुत्वाकर्षणामध्ये समतोल साधला जातो, त्या ठिकाणांना 'लांग्रांजियन पॉईंट' म्हणजे 'लांग्रांजियन बिंदू' असे म्हणतात. इटालियन गणितज्ञ झोझेफ्फ ल्वी लांग्रांज यांनी अनेक महत्त्वपूर्ण संशोधनाबरोबरच अवकाशातील अशा ठिकाणांचा शोध लावल्याबद्दल त्यांच्या सन्मानार्थ त्या ठिकाणांना 'लांग्रांजियन बिंदू' असे म्हणतात. तेथून सूर्यग्रहण वगैरेची कसलाही अडथळा येत नाही. एल-१ ते एल-५ अशा बिंदूभोवतालच्या अवकाशातील प्रदेशास त्या पिंडाचे (येथे सूर्याचे) प्रभामंडल (हॅलो ऑर्बिट) म्हणतात. पृथ्वी आणि सूर्य यांच्यातील अंतराच्या एक टक्का अंतर म्हणजे १५ लाख कि.मी. या अंतरावर 'आदित्या'वरील सूर्याचा अभ्यास करणारी सर्व वैज्ञानिक उपकरणे सूर्याच्या समोर असतील व थेट सूर्याकडे पाहू शकतील. त्यातील मुख्य उपकरण आहे 'व्हिजिबल इमिशन लाईन कोरोनाग्राफ' (व्हीईएसी)!

सूर्याच्या वातावरणाच्या सर्वात बाह्य थरास 'कोरोना' असे म्हणतात. यातून सूर्यावरील प्लाझ्मा, (प्रभारित अणूंची - आयान्सची - वाफ), अनेक अंतरीक्ष कण व चुंबकीय क्षेत्रे इ. बाहेर फेकले जातात. याला कोरोनल मास इंजेक्शन असे म्हणतात. 'आदित्य एल-१' मुळे या वस्तुमानाचा (कोरोनल मास इंजेक्शन) अभ्यास करता येईल. सूर्याचा अभ्यास करण्यासाठी हेच ठिकाण सर्वोत्तम असल्याचे मानले जाते.

'नासा'ने पाठविलेला' सोलर अँड हेलिओस्फेरिक ऑब्झर्वेटरी सॅटेलाईट' (सोहो) याच कक्षेतून भ्रमण करीत आहे.

'आदित्य एल-१' च्या सहाय्याने इस्रोमधील वैज्ञानिक सूर्याचा सर्वांगीण अभ्यास करू शकतील. सूर्याच्या कोरोनाचे तापमान सूर्याच्या पृष्ठभागापेक्षाही अधिक असते, यामागे कोणती कारणे असतील, कोणत्या प्रक्रिया होत असतील, सौरवायूंचा उद्गम व त्यांचे प्रभामंडलावरील परिणाम, ग्रहांचे अंतरिक्ष प्रारणांपासून रक्षण करणाऱ्या भागावर (हॅलिओस्फियर) त्याचे होणारे परिणाम, कोरोनापासून बाहेर फ्लेकला जाणारा प्लाझ्मा, चुंबकीय क्षेत्रे यांचा या मोहिमेत अभ्यास करता येईल.

सूर्याचा अभ्यास का ?

सूर्य हा केवळ ऊर्जेचा स्रोत नाही तर तारकीय प्रक्रियांचा (स्टेलार प्रोसेसेस) अभ्यास करण्यासाठी एक सक्रिय प्रयोगशाळाच आहे. 'आदित्य एल -१' सारख्या सौरमोहिमांमुळे अणुकेंद्रकीय संमीलन (न्युक्लियर फ्युजन) चुंबकीय क्षेत्रांची क्रियाशीलता व सौरवायूंची निर्मिती अशा ताऱ्यांमध्ये होत असलेल्या अनेक प्रक्रियांचा अभ्यास करता येईल. सूर्याच्या अंतर्गत भागातील हालचालींचा उपग्रहांबरोबर पाठविलेल्या (पृथ्वीवरील) भूकंपमापन यंत्रसदृश साधनांद्वारे अभ्यास करता येईल. याशिवाय सजीवसृष्टीच्या अस्तित्वासाठी पोषक परिस्थिती निर्माण होण्यामागे सूर्याचे स्थान व महत्त्व याविषयीही अभ्यास करता येईल. सूर्यापासून बाहेर पडणाऱ्या ऊर्जेतील चढ-उतार सौरमालेतील ग्रहांच्या वातावरणावर दीर्घकालीन गंभीर परिणाम करू शकतात. या चढ-उतारांचा अभ्यास करून शास्त्रज्ञ पृथ्वीवरील हवामानाच्या अंदाजाचे प्रारूप निश्चित सुधारू शकतात. सौर प्रारणे व पृथ्वीवरील वातावरणादरम्यान घडणाऱ्या अनेक गुंतागुंतीच्या प्रक्रियांचा अभ्यास करता येईल.

मोठ्या प्रमाणातील विद्युतचुंबकीय उर्जेचे उत्सर्जन, किंवा सौर वाऱ्यामुळे अंतरिक्ष कणांच्या उद्रेकामुळे पृथ्वीवरील संदेशवहनयंत्रणा तात्पुरत्या कालावधीसाठी प्रभावित होऊ शकतात. अशा उद्रेकांविषयी आगाऊ माहिती मिळाल्यास काहीतरी उपाययोजना करता येते.

'आदित्य एल-१' चे प्रक्षेपण हे या दिशेने टाकलेले एक पाऊल आहे. त्यासाठी 'आदित्य एल-१' सोबत १. व्हिजिबल इमिशन लाईन कोरोनोग्राफ, २. द सोलर अल्ट्रा व्हायोलेट इमेजिंग टेलिस्कोप, ३. द सोलर लो एनर्जी एक्स-रे स्पेक्ट्रोमीटर, ४. प्लाझ्मा अनलायझर पॅकेज फ्लॉर आदित्य,

५. आदित्य सोलर विंड पार्टिकल एक्सप्रिमेंट, ६. हाय एनर्जी ऑर्बिटिंग एक्स-रे स्पेक्ट्रोमीटर व ७. मॅग्नेटोमीटर, अशी सात अत्याधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे आहेत. यातील सोलर अल्ट्रा व्हायोलेट इमेजिंग टेलिस्कोपची पुण्यातील 'इंटरयुनिव्हर्सिटी सेंटर फॉर अॅस्ट्रॉनॉमी अँड अॅस्ट्रोफिजिक्स' (आयुका) या संस्थेने बांधणी केली आहे.

उर्वरित सर्व उपकरणे देशातील विविध संशोधनसंस्था किंवा प्रयोगशाळेत निर्माण करण्यात आली आहेत. या उपकरणांद्वारे सूर्याच्या कोरोनाच्या स्पष्ट प्रतिमा मिळू शकतील. कोरोनामधून होणाऱ्या उत्सर्जनाचा, सौर वाताचा, इलेक्ट्रॉन्स व प्रभारित अणूंचा (आयन्स) सखोल अभ्यास करता येईल. सूर्य हा आपल्याला सर्वात जवळचा तारा आहे. त्याच्या अभ्यासाने अन्य ताऱ्यांच्या स्वरूपाचाही अभ्यास करता येऊ शकतो.

पृथ्वीवरून सूर्याचा अभ्यास व संशोधन करण्यात पृथ्वीवरील वातावरणामुळे अनेक मर्यादा येतात. पृथ्वीवरील वातावरण व चुंबकीय क्षेत्रामुळे अनेक घातक प्रारणे पृथ्वीपर्यंत पोहोचत नाहीत व त्यांचा अभ्यास करता येत नाही. म्हणून अवकाशातून सूर्याबाबतच्या संशोधन व अभ्यासाला वेगळे महत्त्व आहे.

चांद्रयान-३च्या देदिप्यमान यशानंतर इस्रोच्या प्रगतीचा आणखी एक सुवर्णक्षण जवळ येऊन ठेपला आहे. भारताच्या विज्ञान-तंत्रज्ञान क्षेत्रासाठी व इस्रोसाठी आतापर्यंतची आणखी एक श्रेष्ठ कामगिरी ठरेल, यात शंका नाही. 'आदित्य एल-१' चे यशस्वी प्रक्षेपण भारताच्या इतिहासातील ही एक विलक्षण कामगिरी ठरेल!

(लेखक विज्ञान क्षेत्रातील घडामोडींचे अभ्यासक आहेत.)

संत तुकाराम महाराज यांच्या साहित्यातील समाजविचार

संतोष शिंदे - एम. ए. भाग-२ (मराठी)

संत तुकाराम महाराज म्हणतात हे जग मिथ्या आहे. समाजाच्या विविध प्रश्नांवरच तुकारामांची अभंग रचना उभी आहे. तुकारामांनी माणसाच्या वैयक्तिक चारित्र्याबरोबर त्याचे सामाजिक चारित्र्यही शुद्ध असावे असा आग्रह धरला. देवदेवता त्यांची पूजा, भलत्या उपासना पद्धती, अंधश्रद्धेच्या नावाने चालणारे ढोंग आणि अन्याय, जातीव्यवस्थेमुळे वाढणारी विषमता अशा अनेक सामाजिक दोषांवर त्यांनी प्रहार केला. माणसातील सात्विकता, सुजाणता, चांगुलपणा जागा केला. १७ व्या शतकात राजकीय दृष्टीने पाहता समाज परावलंबी झालेला होता, पण समाजमन कणखर व्हावे, निर्मळ भक्तीचा आधार त्याला मिळवा आणि बहुजन समाजाला मार्ग खुला व्हावा यासाठी तुकारामांनी प्रयत्न केले समाजातील नैतिक उन्नती व्हावी यासाठी तळमळीने कार्य केले. सर्वसामान्य माणूस त्यांच्या अभंगांनी प्रभावित झाला. आचार्य अत्रे म्हणतात,

समाजाला शहाणपण देणारी दिशा देणारी कितीतरी वचने आजही लोकांच्या तोंडी रुळतातस माजाचे सूक्ष्म निरिक्षण करून सबंध समाजजीवन त्यांनी आपल्या अभंगातून मांडले. तुकाराम महाराज म्हणतात प्रपंचात राहुनसुद्धा शुद्ध अंतःकरणाने परमेश्वराची भक्ती केली व नैतिकतेचे वर्तन केले तर प्रपंचाचे रूपांतर परमार्थात होते. यासाठी ते अभंगाचा दाखला देतात.

जोडोनिया धन उत्तम वेव्हारे। उदास विचारे वेच करी ॥ उत्तमची गती तो एक पावेल । उत्तम भोगील जीव खाणी ॥ परउपकारी नेणे परनिंदा । ती परस्त्रिया सदा बहिनी माया ॥ भुतदया गायी पशुंचे पालन। तान्हेल्या जीवन वनामाजी ॥ शांतीरुपे नव्हे कोणाचा वाईट। वाढवी महत्व वडीलांचे तुका म्हणे हेचि आश्रमाचे फळ। परमपद बळ वैराग्याचे ॥

संत तुकारामांनी माणसांना स्वतःच्या आचार विचारातून माणुसकी धर्माची शिकवण दिली. समाजाची सदसदविवेकबुद्धी जागी ठेवली. सर्वच संतांनी माणुसकी हा धर्म श्रेष्ठ सांगितला व्यक्ती, प्रेम, पूजा केली. माणसाला बळकटी देण्याचे काम ज्ञानी, वैराग्य, संयम या सद्गुणानी जीवन समृद्ध करण्याचे, काम तुकारामांनी केले.

संत तुकारामांना साधु संत म्हणून लोक ओळखत असत. त्यांच्या दर्शनाला रांगा लावत मला अहंकाराची बाधा होईल. म्हणून त्यांनी मला त्यांना अवघडल्यासारखे वाटून ते म्हणत, यामुळे मला अहंकाराची बाधा होईल.

तुकारामांनी समाजाला साधुबद्दलचे मोठेपण शिकविले. आपल्या अभंगातून धार्मिक आणि सामाजिक सुधारणा होणे गरजेचे असल्याचे सांगितले.

सर्वांशी समानतेने वागणे हेच खरे थोरपण, देवपण खालच्या जातीचा विटाळ झाला म्हणून रागावणे तो देव जाणणारा नव्हे. तुकारामांच्या अभंगाने मानवाच्या अमुर्त आध्यात्मिक आकांक्षा व दैनंदिन जीवनात समन्वय घडवून आणला.

उदा -

परमेश्वराची भक्ती ही मानवी भावनांशी, प्रेमाशी नात्याशी

जोडताना तुकाराम महाराज म्हणतात

कन्या सासऱ्यासी जाये । मागे परतोनी पाहे ॥

तैसे झाले माझ्या जिवा

केव्हा भेटसी केशवा ॥

चुकलिया माये ।

बाल हुरु हुरु पाहे ।

जीवनावेगळी मासोळी ।

तैसा तुका तलम ॥

‘तुकाराम’, या ग्रंथात भालचंद्र नेमाडे म्हणतात, “तुकारामाने संसाराला, दैनंदिन जीवनाला कधीही तुच्छ लेखले नाही. याउलट त्यांच्या साहित्यातून सर्वसामान्यांच्या जगण्याचा गौरव केलेला दिसून येतो तुकारामांचे साहित्य भक्तीच्या करुणामय प्रवाहाने भिजलेले आहे. त्यामुळे तुकाराम महाराज म्हणतात-

अवघाची संसार केला ब्रह्मरूप !

ही संत तुकारामांची जीवनाकडे बघण्याची दृष्टी समाजाला शतकानुशतके प्रेरणादायी ठरेल.

im

POSSIBLE

अपयशाने खचू नका

डॉ. मोहिते के.बी.

एकदा एका वृत्तपत्रामध्ये नोकरीसंबंधी जाहिरात आली ती अशी- अकाऊंटंटच्या तीन जागा भरणे आहे ! त्यापुढे त्या जागेच्या पगारांचे स्केल दिले होते. त्याखाली शैक्षणिक पात्रता दिली होती ती अशी - अर्ज करणारे उमेदवार कमीत कमी तीन वेळेला बी.कॉम. 'ला' नापास झालेले पाहिजेत. कृपया इतरांनी अर्ज करू नयेत. उमेदवाराची निवड करताना रिव्हर्स मेरिट वापरण्यात येईल ही जाहिरात वाचून सगळ्यांनाच आश्चर्य वाटले. तरीपण अनेकांनी अर्थ केले. त्यावरून तिघांची निवड करण्यात आली. यातला पहिला पाच वेळा नापास झालेला होता. दुसरे दोघे चार वेळेला नापास झालेल्या सात अर्जांपैकी होते याचे कारण त्यांचे एकूण गुण इतरांच्यापेक्षा कमी होते. निवडलेले तिघेजण घाबरत घाबरत नोकरीवर रुजू झाले. निवडीसाठी विचित्र अट घालणारी ही कंपनी एक तारखेला पगार होईल की नाही ही धास्ती वाटत होती. प्रत्यक्षात मात्र एक तारखेला पगार झाला. कोणी आईला बांगड्या घेतल्या. कोणी वडिलांना धोतर घेतलं आणि पहिला पंगार' साजरा केला.

आता या तिन्ही मुलांना घरामध्ये पूर्वी कधी नव्हता एवढा मान प्राप्त झाला होता. यापूर्वी मुलाची ओळख करून दिल्यावर हा काय करतो, असे विचारले तर तो तीनदा नापास झाला हे सांगण्याचे टाळण्यासाठी ओळख करून देण्याचेच टाळले जायचे. आता मात्र हा अमूक ठिकाणी नोकरीला आहे

असे अभिमानाने सांगितले जायचे. हा माझा चांगला दिसणारा कोट मुलाने पहिल्या पगारातून घेऊन दिला आहे असे वडील अभिमानाने सांगायचे. नोकरीपूर्वी येणारा पाहुणा, काय बंडोपंत यंदा तरी ऑक्टोबरला पास होणार का? असा कुत्सित प्रश्न तोंडावर मारायचे. एकंदरीत पूर्वीचे मानहानीचे वातावरण बदलून आता कौतुकाचा वर्षाव चालायचा

एक दिवस पुढील ऑक्टोबर परीक्षेला बसावे व ती परीक्षा पास व्हावे, अन्यथा नोकरीवरून तुम्हाला कमी करण्यात येईल. अशी नोटीस या तिघांनाही बजावण्यात आली. साहजिकच वाचून तिघेही हादरले. परीक्षेच्या निकालाचा दिवस उजाडला. तिघेही पास झाले होते. नापासाच्या गर्तेतून बाहेर काढण्यासाठी आणि यश मिळविण्यासाठी कंपनीने युक्ती योजली होती पालकांनी देखील आपल्या पाल्याला अपयश कुरवाळीत बसण्यापेक्षा बळ दिले पाहिजे.

मराठी साहित्यातील स्त्रीवादी साहित्याची परंपरा

रूपा उत्तम काटे

एम.ए. भाग-१ (मराठी)

मराठी साहित्यात साधारणतः १९६० नंतरच्या दशकांत स्त्रीवादी साहित्य जाणिवपूर्वक लिहिले जाऊ लागले आणि सत्तर-ऐंशीच्या व नंतरच्या दशकांतही स्त्रीवादी साहित्याचा प्रवाह काव्य, कथा, कादंबरी अशा प्रकारात जोमाने विकसित होऊ लागला. मात्र तत्पूर्वीही स्त्रीकेंद्री साहित्याची निर्मिती अगदी प्राचीन काळापासून मौखिक व लिखित स्वरूपात होत होती असे दिसून येते.

स्त्रियांच्या साहित्याचे मूळ प्राचीन काळापर्यंत जाऊन पोहोचते. स्त्री आपल्याशीच चाललेल्या संवादातून 'बाई असण्याचा', 'बाईपणाचा' अर्थ व्यक्त करित आली आहे. मराठी लोकगीतात हा स्त्रीत्वाचा स्वर सतत ऐकू येतो. अन्याय, बंधने, शिक्षा, दंड, तक्रार, शोषण, पुरुषांकडून मिळणारी अन्यायकारक व अपमानारूपद वागणूक, सततची अवहेलना व उपेक्षा, अपाय, इजा, आपल्याकडून चूक वा अपराध घडेल का हयाची स्त्रीला वाटणारी धास्ती इ. स्त्रियांच्या अनुभवविश्वाच्या कक्षेतील अशा अनेक भावना आणि तथ्ये त्यांनी लोकवाङ्मयातून शब्दांकित केलेल्या दिसतात. स्त्रियांचे स्वतःच्या वेगळेपणाची जाणीव प्रकर्षाने व्यक्त करणारे व स्वत्वाचा शोध घेऊ पाहणारे साहित्य म्हणजे स्त्रीवादी साहित्य होय. साहजिकच पुरुषी साहित्यातून ते स्वरूपतः वेगळे ठरते तथापि स्त्रीवादी साहित्य याचा अर्थ केवळ स्त्रीनिर्मित साहित्य नव्हे, तर पुरुषकेंद्री विचारव्यूहातून मुक्त अशा परिप्रेक्ष्यातून 'कोणीही - स्त्री वा पुरुषाने निर्माण केलेचे साहित्य म्हणजे स्त्रीवादी साहित्य' असेही व्यापक अर्थाने म्हणता येईल. वास्तविक साहित्याच्या आविष्कारातील कोणत्या साहित्याला स्त्रीवादी साहित्य म्हणता येईल, हा एक गुंतागुंतीचा प्रश्न आहे. परंतु एवढे निश्चित म्हणता येईल की मानव म्हणजे पुरुष स्त्री हे त्याचे उपांग ह्या विचाराला छेद देणारे, त्याबद्दल प्रश्न उपस्थित करणारे, त्यातील जटिलता, धुसरता यांची जाणीव करून देणारे साहित्य

स्त्रीवादी साहित्य म्हणता येईल. बाईच्या असण्याचा, होण्याचा म्हणजेच अस्तित्वाचा, स्वत्वाचा व अस्मितेचा - समग्रतेचा वेध घेणारे, तिच्या आत्मशोधाचा प्रवास वाङ्मयीन आविष्कार म्हणून मांडणारे लेखन स्त्रीवादी म्हणता येईल. परंतु स्त्रियांच्या दुःखाच्या करुण कहाण्या पराभूत नियतिवादी दृष्टिकोनातून मांडणारे, त्यांच्याविषयी केवळ दया, सहानुभूती निर्माण करणारे तसेच उद्धारकाच्या भूमिकेतून केलेले लिखाण हे स्त्रीवादी साहित्य म्हणता येणार नाही. स्त्रीच्या देहात्मतेभोवती गुढता उभारून मूळ दडपणुकीचे वास्तव धुसर करणार साहित्य स्त्रीवादाच्या कसोट्यांना उतरणारे नव्हे.

स्त्रीवाद ही एक समाजपरिवर्तन घडवू पाहणारी

'राजकीय जाणीव आहे. या स्त्रीवादी जाणिवेचा विविध दृष्टिकोनातून भिन्न भिन्न पातळ्यांवरचा आविष्कार स्त्रीवादी साहित्यात आढळून येतो. उदारमतवादी, मार्क्सवादी, समाजवादी उत्तर- आधुनिक अशा अनेक विचारप्रणालींमध्ये स्वतःची भर घालून, स्त्रीवादी भान स्त्री-पुरुष विषमतेच्या प्रश्नांची मीमांसा करते. म्हणून काळाच्या प्रत्येक टप्प्यांवर स्त्रीवादाची भिन्न रूपे तर दिसतातच परंतु त्यांच्यात अनेकदा परस्परविरोधही आढळून येतो. याचेच प्रतिबिंब वेगवेगळ्या काळांत लिहिल्या गेलेल्या स्त्रीवादी साहित्यात दिसते. या भिन्न-भिन्न स्त्रीवादी जाणिवे व्यक्त करणारे साहित्य म्हणजे स्त्रीवादी साहित्य.. पुरुषाच्या आधाराशिवाय स्त्रीच्या व्यक्तिमत्त्वाला परिपूर्णता येऊ शकते. पुरुषी वर्चस्वाचा अनुभव बाई होऊन घेणे स्त्रीला अधिक समर्थपणे करता येते, असेही मानले जाते. त्यामुळे स्त्रियांचे लेखन अधिक नेमके, धारदार व प्रखर होते. जहाल स्त्रीवाद्यांच्या मते स्त्रियांची बाईपणाच्या मानातून निर्माण झालेली भाषा, प्रतीक, प्रतिमा एका अर्थाने विकसित होण्यासाठी काही काळ तरी जाणिवपूर्वक

अलगतावादी भूमिका घेणे इष्ट ठरेल.

अ) कविता :

१९५० पर्यंतच्या काळात संजीवनी मराठे, शांता शेळके, (वर्षा १९४७), इंदिरा संत (शेला) लक्ष्मीबाई टिळक, बहिणाबाई चौधरी या महत्वाच्या कवयित्री असलेल्या दिसून येतात. संजीवनी मराठे यांचा पहिला काव्यसंग्रह 'काव्यसंजीवनी हा १९३२ साली प्रकाशित झाला. यानंतर त्यांचे 'राका, संसार व छाया हे कवितासंग्रह प्रकाशित झालेले आहेत. त्यांच्या कवितेत भावनांची उत्कटता, आतंता, भावुकता यांचे दर्शन घडते तसेच प्रेम, कुटुंब, संसार यातील भावनांची अनुभूती हे त्यांच्या कवितांचे विषय आहेत.

पुढच्या काळात, मात्र मल्लिका अमर शेख (वाळूचा प्रियकर) नीरजा, अश्विनी धोंगडे (स्त्रीसुक्त), रजनी परुळेकर (प्राजक्त फूल), 'अनुराधा पाटील (दिगंत), शैला सायनाकर (रक्त कमलांचे रान) पद्मा गोळे, अनुराधा पोतदार, शिरीष पै, सरिता पदकी प्रभा गणोरकर, आसावरी काकडे, अंजली कीर्तने, सुमती लांडे, अरुणा ढेरे, सिसिलिया, काव्हालो, प्रज्ञा लोखंडे, ज्योती लांजेवार, कल्पना दुधाळ इ महत्वाच्या कवयित्री अहित.

अलिकडच्या कालखंडातील कवयित्री आपले शारीरिक अनुभव, दुःख, वेदना, ग्रामीण शहरी जीवनात, आधुनिक समाजात त्यांची होणारी ससेहोलपट, कौटुंबिक जीवन जगताना होणाऱ्या हालअपेष्टा, पुरुषप्रधान संस्कृतीत अनुभवायला येणारे दुय्यम स्थान याचे चित्रण करताना दिसतात.

आ) कथा व कादंबऱ्या-

स्त्रियांच्या कथांचा विचार करू जाता शांताबाई यांची १९९६ मध्ये 'मासिक मनोरंजन या नियतकालिकात प्रसिद्ध झालेली कथा ही मराठीतील लेखिकेने लिहिलेली पहिली कथा होती व म्हणून शांताबाई या पहिल्या स्त्री कथाकार मानल्या जातात. त्यानंतर विभावरी शिरूरकर यांच्या 'कळ्यांचे निःश्वास' हा कथासंग्रह, 'हिंदोळ्यावर' ही कादंबरी यांनी खऱ्या अर्थाने स्त्रियांचे दुःख, त्यांचे प्रश्न, त्यांच्या मनातील ताणतणाव, रुढी, परंपरा यामुळे त्यांचा होणारा कोंडमारा, सुशिक्षित व आर्थिक मिळकत असणाऱ्या स्त्रियांचे प्रश्न अतिशय धाडसाने आपल्या कथा कादंबऱ्यामधून मांडले. स्त्रियांच्या स्त्री म्हणून असणाऱ्या भावभावनांचे एवढे समर्थ व बंडखोर चित्रण त्या आधी कोणत्याही स्त्री अथवा पुरुष लेखकांच्या साहित्यात आलेले नाही.

त्यानंतर कुसुमावती देशपांडे, वसुंधरा पटवर्धन, गीता साने (हिरवळीखाली- कादंबरी), प्रेमा कंटक, शकुंतला परांजपे, मालतीबाई दांडेकर, सुधा साठे या कथा व कादंबरी लेखिका आपल्याला १९५० पर्यंत स्त्रियांचे अनुभवविश्व आपल्या, साहित्यातून मांडताना दिसून येतात. नंतरच्या काळात गौरी देशपांडे, सानिया, आशा बगे, कमल देसाई, ऊर्मिला पवार, प्रिया तेंडुलकर, कविता महाजन, प्रतिमा इंगोले, छाया दातार, अंबिका

सरकार, शांता गोखले इ. महत्वाच्या लेखिका आपल्याला कथा-कादंबऱ्या लिहिताना दिसून येतात. त्यांच्या साहित्यातून वैवाहिक, कौटुंबिक जीवनातील विविध अनुभव, प्रश्न, विवाहबाह्य, विवाहपूर्व संबंध, पतीबद्दलचे विविध अनुभव, नोकरी करतानाचे विविध प्रश्न, कुमारी माता, शरीरकेंद्री अनुभव, पत्नी व इतर पुरुषाकडून मिळणारी दुय्यम व अन्यायकारक वागणुक, स्त्री-स्वातंत्र्य असते विविध विषय हाताळलेले दिसून येतात.

३) आत्मचरित्रे.

मराठी साहित्यात स्त्रियांनी खूप मोठ्या प्रमाणावर आत्मचरित्रे लिहिलेली आहेत. या आत्मचरित्रांमधून त्यांनी आपल्या व्यथा, वेदना, दुःख व्यक्त केलेले दिसून येते. १९५० मध्ये रमाबाई रानडे यांनी लिहिलेले 'आमच्या आयुष्यातील काही आठवणी' हे आत्मचरित्र मराठीत स्त्रीने लिहिलेले पहिले आत्मचरित्र म्हणता येईल. त्यानंतर पार्वतीबाई आठवले (माझी कहानी- १९२८), लक्ष्मीबाई टिळक (स्मृतिचित्रे १९३४), शांता आपटे (जाऊ मी सिनेमात- १९४०), आनंदीबाई कर्वे (माझे पुराण-१९४४), लीलाबाई पटवर्धन (आमची अकरा वर्ष - १९४५) अशा अनेक आत्मचरित्रांची नावे घेता येतील. यातील 'स्मृतिचित्रे हे महत्वाचे आत्मचरित्र आहे. या आत्मचरित्रामधून पतीबद्दल प्रेम, समर्पणशीलता, लिंगभाव, पतीनिष्ठा, पतीसोबतच्या आठवणी इ. गोष्टी प्रामुख्याने व्यक्त झालेल्या आहेत.

स्वातंत्र्योत्तर काळात गोदावरी परुळेकर यांचे 'जेव्हा माणूस जागा होतो' (१९७०), शीलवती केतकर यांचे 'मीच हे सांगितले पाहिजे (१९६९), हंसा वाडकर यांचे 'सांगते ऐका' (१९७२), माधवी देसाई यांचे 'नाच गं घुमा', सुनिता देशपांडे यांचे 'आहे मनोहर तरी, मल्लिका अमर शेख यांचे 'मला उद्ध्वस्त व्हायचंय (१९८४), कुमुद पावडे यांचे अंतः स्फोट (१९८१) ही महत्वाची आत्मचरित्रे आहेत. यातून स्त्रियांनी आपल्या वाट्याला आलेले भलेबुरे अनुभव, त्यांचे सामाजिक कार्य, त्यांना प्राप्त झालेले आत्मभान, त्यातून वेदना व विद्रोह व्यक्त करणारे आहेत.

शांताबाई कांबळे यांचे ' माझ्या जल्माची चित्तरकथा (१९८६), बेबी कांबळे यांचे 'जिणं आमुच', नजुबाई गावित यांचे 'आदोर' (१९९५) या आत्मचरित्रांमधून दलित, आदिवासी स्त्रियांच्या वाट्याला येणारे विदारक अनुभव व्यक्त झालेले आहेत.

स्त्रियांच्या वरील सर्व साहित्यातून स्त्रीवादी जाणवा जरी व्यक्त झालेल्या नसल्या तरी स्त्रियांचे अनुभव, भावभावना, त्यांचा सामाजिक कौटुंबिक जीवनातील संघर्ष, करियर, आर्थिक मिळकत करणाऱ्या स्त्रियांचे विविध अनुभव आलेले आहेत. जे पुरुष कल्पना करूनही मांडू शकत नाहीत, अशा स्त्रीविशिष्ट अनुभवांचे दर्शन आपल्याला या साहित्यात घडते. हे या स्त्रीवादी साहित्याचे मोठेच बलस्थान मानावे लागेल.

मराठी भाषा संवर्धन- काळाजी गरज.

सपना शिवप्रसाद दामोदर

लाभले आम्हास भाग्य बोलतो मराठी
जाहलो खरेच धन्य ऐकतो मराठी...
धर्म, पंथ, जात एक जाणतो मराठी
एवढ्या जगात माय मानतो मराठी...

२७ तारखेला कविवर्य कुसुमाग्रजांचा जन्मदिवस 'मराठी भाषा दिन' म्हणून उत्साहात साजरा केला जातोय... एखादा दिवस साजरा करणे खूप होत चाललंय... शेकडो वर्षांपूर्वी लिहिला गेलेला श्रवणबेळगोळ येथे गोमटेश्वराच्या पुतळ्याखाली मराठी भाषेतील शिलालेख आढळतो. मातृभाषेचे महत्त्व ओळखून ज्ञानेश्वरांनी संस्कृत भाषेतील भगवद्गीता प्राकृत भाषेत केली. मराठी ही इंडो-युरोपीय भाषाकुलातील एक भाषा आहे. भारतातील प्रमुख २२ भाषांपैकी मराठी एक आहे. महाराष्ट्र आणि गोवा ह्या राज्यांची मराठी ही अधिकृत राजभाषा आहे. मराठी मातृभाषा असणाऱ्या लोकसंख्येनुसार मराठी ही जगातील पंधरावी व भारतातील चौथी भारतातील चौथी भाषा आहे. मराठी

भाषा ३ व्या शतकापासून प्रचलित आहे. मराठी भाषेची निर्मिती संस्कृतमधून निर्माण झालेल्या महाराष्ट्री प्राकृत व अपभ्रंश या भाषांपासून झाली आहे. महाराष्ट्रात पंथ, जाती, धर्म, संप्रदाय यांची विविधता आहे, यामुळे मराठीची प्रादेशिक रूपे साहजिकच अनेक आहेत. अभिजन, बहुजन, भटके,

विभक्त, आदिवासी दलित अशा विविध समाजांच्या विविध भाषिक रूपांनी महाराष्ट्र ध्वनीत होत असतो.

भारतात 'कॉमन मिनिमम प्रोग्राम' अर्थात किमान समान कार्यक्रम ही संकल्पना सर्वपरिचित आहे. सरकार कोणतीही योजना आखत असते. एका वेळी एक दिशादर्शक म्हणून या संकल्पनेचा उपयोग होतो. आर्थिकदृष्ट्या मागास, शोषित-वंचित अशा घटकांना त्यांचे हक्काचे स्थान मिळावे अशी या कार्यक्रमासाठी भूमिका असते. पण आपलेच संवेदनशून्य होत जाणारे मन सध्या विसरत चालले आहे की, आपली भाषा-आपली मातृभाषा ही सुद्धा जागतिक भाषेच्या रेट्यासमोर प्रसारमाध्यमांच्या प्रभावादारे तिच्या हक्कांपासून वंचित होत आहे. आपल्याच मातृभाषेपासून आपण दुरावत आहोत. भाषेच्या शुद्धतेला आपण पारखे होत आहोत. एकीकडे इंग्रजीसारख्या भाषेचा द्वेष तर करायचा नाहीच. किंबहुना त्याचे ज्ञानही मिळवायचे हे आव्हान आहेत. त्याचबरोबरीने आपली भाषा समृद्ध करायची, तिचा वापर-प्रसार करायचा आणि तिचे अस्तित्व अबाधित राखायचे हे सुद्धा मोठे आव्हान आहे. आपला भारत देश इंग्रजांच्या गुलामगिरीतून मुक्त झाला. तरीही इंग्रजी भाषेने आपल्या देशाने भक्कम पाय रोवले आहेत. आज अनेक पालक मुलांना इंग्रजी शाळेत घालतात. उच्च शिक्षण मराठी भाषेतून उपलब्ध नाही. खरं तर, मातृभाषा हे शिक्षणाचे माध्यम असावे. मातृभाषा ही ज्ञानभाषा झाली तर शिक्षण सुलभ

होईल. स्वतः ची मूळ भाषा टिकून रहावी याचे प्रयत्न करावेत. प्रत्येक भाषेकडे असणारी लवचिकता बोलणाऱ्यास उपयोगी पडते. भाषेतील शब्दसंख्या कमी होत जाते आणि भाषेचा परिणाम क्षीण होऊ लागतो. मूळ भाषिक व इतर परंपरा आणि तिच्यात वेळोवेळी होत असलेले बदल व त्यातून संक्रमित झालेल्या आजच्या पिढीची बोली किंवा तिची रूपे येथे आढळतात.

मराठी भाषा, साहित्य, संस्कृती आणि कला यांना दीर्घ परंपरा व स्वतंत्र ओळख आहे. महाराष्ट्राच्या या दीर्घ परंपरेचा उत्सव साजरा व्हावा, मराठीला संस्कृतिक उजाळा मिळावा, अभिजात मराठी साहित्याचे श्रवण व्हावे, पारंपारिक कला अभिव्यक्त व्हाव्यात, उद्योग कल्पनांचे आदान-प्रदान व्हावे यासाठी भारतातील आणि भारताबाहेरील मराठी भाषिकांचे 'मराठी तितुका मेळवावा' विश्वसंमेलन मुंबई येथे अलीकडेच मराठी भाषा विभागाकडून आयोजित करण्यात आले होते. या विश्वसंमेलनाला जगभरातील मराठी प्रेमीकडून उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला. मराठीच्या संवर्धनासह प्रचारासाठी विभागाने काही महत्त्वपूर्ण निर्णय घेतले पाहिजेत.

मराठी भाषेचा विकास प्रचार-प्रसार व वाचन संस्कृतीची जोपासना व्हावी या दृष्टीने 'पुस्तकाचे गाव' विस्तार ही योजना व्यापक स्वरूपात सुरू करण्यासाठी प्रत्येक जिल्ह्यात पुस्तकाचे गाव सुरू करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. वाचन प्रेरणा दिनाच्या औचित्याने मराठी लोकांमध्ये मराठी बाबत आपुलकी वाढीस लागावी, जागृती निर्माण व्हावी म्हणून या वर्षी महानगरपालिका स्तरावर स्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती. काही लोक परदेशात जाऊन स्थायिक झाले तरी त्यांनी आपल्या मराठी भाषेचा झेंडा सातासमुद्रापार फडकवला आहे.

ऊठा मातानों जागे व्हा.. आपण सारे मिळून मराठी अस्मिता जागृत करून ती जपूया. मी मातानों असा उल्लेख का केला सांगा बर.....

अगदी बरोबर.! मायबोली मूल आईकडूनच शिकतात. आईची भाषा ही मातृभाषा असते.

मराठी भाषा टिकली तरच समाज टिकेल आणि तरच येणारी पुढची पिढी टिकेल. आपली जडणघडण ही आपल्या

बोली भाषेतूनच होत असते. लोकांचा असा समज आहे की परकीय भाषा आली तरच आपला विकास होईल, तर असे काही नाही. केंद्रीय लोकसेवा आयोगाची परीक्षा मराठी माध्यमातून, देऊन श्री. विश्वास नांगरे-पाटीलसाहेब आज यशस्वी पोलिस अधिकारी आहे. आपल्या प्रतिभेला वाव हा मराठी भाषेतूनच मिळणार आहे. आपला खरा संबंध हा मातृभाषेशी असतो. मातृभाषा आपली आईच असते. या मातृभाषेचे संवर्धन आपणच केले पाहिजे असे मला वाटते. मराठी भाषा जतन करण्यापेक्षा समृद्ध केली पाहिजे. सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे आपण वाचन संस्कृती जपली पाहिजे.

आपली मराठी भाषा समृद्ध व्हावी तिचा प्रचार-प्रसार व्हावा यासाठी आपली सर्वांची भूमिका फार महत्त्वाची आहे.

माझ्या मराठी मातीचा, लावा ललाटास टिळा हिच्या संगाने जागल्या, दऱ्याखोऱ्यातील शिळा. चारी वर्णानुनी फिरे, सरस्वतीची पालखी ज्ञान माझी मराठी, मान माझा मराठी, अभिमान माझा मराठी, स्वाभिमान माझा मराठी.....

मन

अचानक मनात विचार आला
उद्या मी नसेल तर

खरंच काही बिघडेल का?

मी जवळ नसेल म्हणून माझ्यासाठी कोण रडेल का?

काही क्षणात विसरतील मला सगळे आणि
लागतील आपआपल्या कामाला

फोटोमध्ये केंद्र करून माझ्या आठवणी

लावतील भिंतीला दिवसामागून दिवस जातील

आणि हळूहळू विसर पडेल माझा...

काळाबरोबर दूर होतील सगळे आणि निरोप
होतील आडवणी माझा...

वैष्णवी कांबळे

११ वी कला

संत तुकाराम महाराज: जीवन व कार्य

शुभांगी सुतार

एम.ए. भाग-२ (मराठी)

संत तुकाराम महाराज ज्यांना तुका तुकोबाराय, तुकोबा म्हणूनही ओळखले जाते ते १७ व्या शतकात महाराष्ट्रातील देहू गावातील वारकरी संप्रदायाचे हिंदू मराठी संत होते. ते पंढरपूरच्या भगवान पांडुरंगाचे भक्त होते. जे महाराष्ट्रात लोकप्रिय आहेत. त्यांच्या अनेक कविता सामाजिक सुधारणांशी संबंधित आहेत.

प्रारंभिक जीवन -

तुकारामांचा जन्म देहू येथे झाला. त्यांचे पूर्ण नाव तुकाराम बोलहोबा आंबिले होते. तुकारामांचा जन्म कनकाई आणि बोलहोबा यांच्या पोटी झाला. त्यांचा सावकारी व्यवसाय होता. त्यातच ते शेती व व्यापार करत असत तुकाराम महाराज किशोरवयात असतानाच त्यांचे आई - वडील वारले. इ.स १६३०-३२ च्या दुष्काळात त्यांचा मुलगा व पत्नी (पहिली) वारले मृत्यू आणि व्यापक गरिबीचा तुकारामांवर खोलवर परिणाम झाला, जो चिंतनशील बनला. सहयाद्रीच्या पर्वतरांगावर (पश्चिम घाट) ते चिंतन करत बसायचे नंतरची बरीच वर्षे त्यांनी भक्तीपूजा व सामुदायिक कीर्तन आणि अभंग रचण्यात घालवली.

तुकाराम महाराजांनी यांत्रिक संस्कार, विधी, व नवस यांचा निषेध केला. त्याऐवजी थेट भक्ती ला प्रोत्साहन दिले.

संत तुकारामांच्या जीवनाचा, कार्याचा आणि त्यांच्या विचाराचा अन्वयार्थ लावता यावा यासाठी त्यांच्या अभंगामध्ये असलेली सामाजिक आणि सांस्कृतिक पार्श्वभूमी जाणून घेणे अपरिहार्य आहे. लोकांना प्रयत्न करून संत तुकारामांनी समाजास तिमिरांकडून प्रकाशाकडे नेण्याचा सातत्याने प्रयत्न केला.

विठ्ठलाच्या सुंदर रूपाचे वर्णन तुकारामांनी केले आहे. तुकोबांना श्रीबाबाजी चैतन्य या सत्पुरुषाचा उपदेश झाला तसेच संत नामदेवांकडून कवित्वाची प्रेरणा मिळाली. तुकोबांची अभंगवाणी तेजस्वी स्वरूपाची होती. स्वतः परमार्थिक अनुभव त्यांनी अभंगातून वर्णन केले त्यांनी परमार्थाचे अनुभव मराठी भाषेत अभंगस्वरूपात व्यक्त केले तुकाराम महाराज इतरांना उपदेश करतात. वेदान्ताचे ज्ञान ते प्राकृत भाषेतून सर्वसामान्य लोकांनाही सांगतात. त्यामुळे त्यांना समकालीन लोकांकडून प्रथम खूपच विरोध झाला - रामेश्र्व भट्ट एक कर्मठ ब्राम्हण यांनी तुकोबांना जातिहीन व अधिकारी नाही म्हणून त्रास दिला. तुकोबा इत्री - शुद्धांना उपदेश करतात याचा फार राग आला. त्यांनी तुकोबांच्या अभंगाच्या वया इंद्रायणीच्या डोहात बुडविल्या.

तुकोबांना अनेक प्रसंगी साक्षात्कार झाला. श्री विठ्ठलाचे संतोषदायी असे दर्शन झाले. ढोंगी गुरुच्यावर व खोट्या कर्मकांडावर त्यांनी कडाडून असा प्रखर शब्दात हल्ला केला.

तुकाराम महाराजांनी आपल्या जीवनाचा आरंभ अगदी सामान्य व्यक्तीप्रमाणेच केला. स्वतःमध्ये असलेल्या दोषांची अगदी प्रामाणिकपणे कबूली देतात आणि हे दोष सामान्य व्यक्तीच्या ठिकाणीदेखील असल्यामुळे तुकाराम आपल्याला प्रारंभी बरेच जवळचे वाटतात परंतु या सामान्यासारख्या जीवनातच तुकाराम अडकले नाहीत. स्वतःतील दोषांप्रती त्यांनी प्रामाणिकपणे पश्चात्ताप व्यक्त करून त्यापासून मुक्तता मिळविली. साधनाशील बनून शाश्र्वत तत्त्वांचा शोध घेतला.

आज्ञापत्र - रामचंद्रपंत अमात्य

नागेश पाखरे

एम. ए. भाग-२ (मराठी)

छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या कार्यावर जर त्या काळातील कागदोपत्राव्दारे प्रकाश टाकता येणार असेल तर यात रामचंद्रपंत अमात्य यांच्याव्दारे लिखित 'आज्ञापत्र' या ग्रंथाचे अवलोकन करावे लागते. हा ग्रंथ लिहिण्यास छत्रपती संभाजी (दुसरे) महाराज यांनी आज्ञा दिली होती यावरून 'आज्ञापत्र' चे लिखान कार्य सुरु झाले. यात छत्रपती शिवार्जांनी जी - जी धोरणे, तंत्रे वापरली त्याचे प्रतिबिंब या ग्रंथात सापडतात. छत्रपती शिवाजी महाराज यांनी अंवलबिलेले धोरणे, युद्धनिती, लोक कल्याणकारी धोरण, महसूल राजनिती अशा विषयावर विपुल लिखान दिसून येते.

'आज्ञापत्र' हा ग्रंथ म्हणजे १७ व्या शतकातील मराठ्यांच्या राज्यव्यवस्थेचा प्रमाणभूत ग्रंथ आहे. या ग्रंथात राजाची कर्तव्य व जबाबदारी सांगितलेली आहे. त्याचबरोबर राजानी त्यांच्या सेवक वर्गासोबत कशाप्रकारे वागाव यासंबंधी मार्गदर्शन करतात. सेनापती कसा असावा, त्यांनी कशा रीतीने सैन्याची काळजी घ्यावी सैन्य नेहमी बाह्य व अंतर्गत शत्रूपासून संरक्षण करण्यासाठी, तयार ठेवावे. गुप्त हेरामार्फत शत्रूच्या हालचालीवर लक्ष ठेवावे. जेणेकरून शत्रू कोणत्या स्वरूपाचे कट कारस्थान करत आहे याबाबत माहिती मिळते. अंतर्गत ज्या प्रकारच्या हालचाली सुरु आहेत यावरसुद्धा गुप्तहेरामार्फत लक्ष पाहिजे. कारण अमात्य, एखादा सैनिकी गट किंवा काही मंत्री हे पण एखादा राज्याविरुद्ध कटकारस्थान करत असतील त्यामुळे गुप्तहेर यंत्रणा ही सक्षम हवी असे त्यांचे मत होते. या पद्धतीची यंत्रणा छत्रपती शिवाजी महाराज यांनी उभी केलेली होती.

शिवकालीन राज्यकारभार स्वतः अनुभवलेल्या रामचंद्रपंत अमात्य यांनी 'आज्ञापत्र' हा ग्रंथ एकूण नऊ

प्रकारणात लिहिलेला आहे यातील दोन प्रकारणे पहिले व दुसरे यात शिवाजी महाराजांनी स्वराज्य स्थापनेसाठी अवलंबिलेले मार्ग, घेतलेले कष्ट व गाजवलेले शौर्य याबद्दल लिहिले आहे. त्यानंतरच्या प्रकारणात छत्रपती संभाजी व छत्रपती राजाराम महाराज यांनी स्वराज्य टिकवण्यासाठी केलेले प्रयत्न शब्दबद्ध केलेले दिसून येतात. स्वराज्य फक्त निर्माण करून चालत नाही तर ते टिकवण्यासाठी व वाढवण्यासाठी खूप मोठी धडपड व पराक्रम केलेला आहे यात त्यांनी शहाजी राजांचे स्वप्न छत्रपती शिवाजी महाराजांनी स्वराज्य स्थापन पूर्ण केले तर छत्रपती शिवाजी महाराजांचे जिंजीचे स्वप्न छत्रपती संभाजी राजांनी पूर्ण केले यावर भाष्य केले आहे.

अमात्याच्या राजनीतीच्या विवेचनात खरा प्रारंभ हा तिसऱ्या प्रकारणापासून होतो की, ज्यात त्यांनी राजाची कर्तव्ये, त्यांची गुणवैशिष्ट्ये, त्यांच्या जबाबदाऱ्या, सेवकवर्ग, लोकांची पारख, सैन्य, खजिना, राज्यरक्षण या सर्व विषयासंबंधी विस्तृत स्वरूपात मार्गदर्शन करतात. रामचंद्रपंत अमात्य हे राजा, अमात्य, सेनापती अशा सर्व पदाबाबत लिहितांना ही पद वंशपरंपरागत पद्धतीने न मिळवता ही पदे स्वकर्तृत्वानी मिळवली पाहिजेत.

असा आग्रह धरतात. यात चौथ्या प्रकारणात अमात्याची नेमणूक कशा स्वरूपाच्या व्यक्तीची करावी: त्यासाठी अमात्य हा कसा असावा त्यात कोणते गुण असावेत व अमात्य यांनी कसा राज्यकारभारास सहाय्य करावे या संबंधी मार्गदर्शन आहे. राज्यकारभाराची भिस्त ही अमात्यावर असावेत. त्यामुळे चांगला अमात्य नेमणे ही राजांची खरी दूरदृष्टी आहे असे मत रामचंद्रपंत अमात्य यांनी मांडलेले दिसून

येते.

पाचव्या प्रकरणात व सहाव्या प्रकरणात अमात्यांनी राजाचा सावकार, वतनदार, व्यापारी यांच्याविषयी दृष्टिकोन मांडलेला आहे यात. सावकार व व्यापारी यांना राज्यात कोणत्या प्रकारचे स्थान द्यावे, त्यांना कशाप्रकारे वागविले पाहिजे याबाबत या प्रकरणात सविस्तर चर्चा करण्यात आलेली आहे. त्याच बरोबर पुढील काही प्रकरणात छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या काळांत देशमुख, देशपांडे, कुलकर्णी, पाटील हे वतनदार कशा प्रकार वागत असत व त्यांना वतन मिळालेली आहे. ते सर्वसामान्य जनतेसोबत कसा व्यवहार करत आहेत याबाबत सविस्तार चर्चा केलेली आहे.

आज्ञापत्राच्या सातव्या प्रकरणात राजाने धन, संपत्ती कशाप्रकारे दान करावी यासंबंधी वर्णन केलेले आहे. आज्ञापत्राच्या आठव्या व नवव्या प्रकरणामध्ये दुर्ग व आरमाराचे महत्व विशद केलेले आहे. एखाद्या गडाची व्यवस्था कशाप्रकारे चोख ठेवावी व त्यासाठी राजा, सेनापती, सैनिक कशाप्रकारे दक्ष रहावेत याबाबत बहुमोल मार्गदर्शन यात करण्यात आले आहे. हे वरील ग्रंथातील प्रत्येक प्रकरण आपणास छत्रपती शिवाजी महाराज यांची राज्यकारभाराची शैली कशा स्वरूपाची होती. छत्रपती संभाजी महाराज यांनी स्वराज्य हे टिकवण्यासाठी कशा स्वरूपाचा लढा दिला छ. राजाराम महाराज यांनी स्वराज्य कशा रीतीने वाचवले याबाबतपण माहिती मिळते.

स्त्री

घरचं वात्सल्य म्हणजे ती
घरचं मांगल्य म्हणजे ती
घरची संस्कृती म्हणजे ती
ती आहे तरी कोण? ॥१॥

प्रत्येक संकटावर मात करणारी ती
चूल आणि मूल म्हणल की आठवते ती
जवाबदारीचा पाया म्हणजे ती
ती आहे तरी कोण? ॥२॥

शिक्षणाचा पाया रचणारी ती
तिच ती सावित्रीबाई
शिवरायांना घडवणारी ती
तिच ती जिजाबाई
जिच्यामुळे तू जग पाहू शकतो ती
ती म्हणजे स्त्री... ॥३॥

जान्हवी कैलास लहाने
११ वी कला

दुष्काळ

पडलाय दुष्काळ कोरड पडली धरतीला
भेगाळलेल्या जमिनी, वाट न उरली पेरणीला
उरला न चारा, न उरले पाणी
शेतकऱ्याचे डोळे येत नसे पुसाय कोणी

गेलं दुष्काळाने करपून सारं रान
खाण्यासाठी न उरले कोणते वान
पाण्याविना कोरड्या झाल्या जमिनी
पाणी भरताना दिसेनासं झाल्या गवळणी

तरसले डोळे एक थेंब पाण्यासाठी
केलं बळीराजाणे त्याचं मण कठोर
मीळेना जणावरांना चारा, पाणी
ओढली तयांनी भरणाची चादर

आभाळाला आस लावली डोळ्यांनी
काडी न लावता पेट घेतला मळ्यांनी
पाण्याविना कोरडे पडले फुलांची रोपटं
सहन न झालं त्याला जिव सोडला कळ्यांनी

कासा-विस झाला भुकेने जिव
पेरलेलं उगलेच नाही तर खाणार कसं
आता संपनार कधी हा कोरडा दुष्काळ,
पडणार कधी मोत्यांचा पाऊस,
शेतकऱ्यांची पूर्ण होणार कधी
पेरणीची (हाऊस) हौस

सागर मोहन उडाणशिवे
११ वी कला

माझी मातृभाषा : मराठी

वैष्णवी दारवटकर
बी. कॉम. भाग-३

मराठी भाषा आपली मायबोली- म्हणजे मातृभाषा. लहान मुल जन्मल्यापासून आईजवळ वाढते. ते ज्या भाषेत, त्याची आई बोलते तीच भाषा मुलाने बोलणे स्वाभाविक आहे. म्हणून मराठी भाषेचा लळा हा लहानपणापासून लागला जातो, आपली मराठी भाषा मुळातच जन्मापासूनच आपलीशी होऊन जाते.

मराठी भाषा शुद्ध, रांगडी, गावठी, शहरी व ग्रामीण अशा विविध प्रमाणात ऐकायला मिळते. आपली मराठी भाषा सर्व महाराष्ट्राची एक जरी असली तरी तीच दर बारा कोसावर बदलते. लेखी भाषा तीच असली तरी बोलीभाषेत फरक असतात.

कोकणातली कोकणी, मालवणची मालवणी, खानदेशातली खान्देशी, जळगावची अहिराणी, कोल्हापूरची कोल्हापूरी, सोलापुरातील. सोलापुरी, पुणेकरांची पुणेरी, साताऱ्याची सातारी म्हणून ज्या पद्धतीत व्यक्ती संवाद साधतात त्यावरून ती व्यक्ती ओळखता येते.

मराठी भाषा लवचिक आहे, थोड्या थोड्या फरकाने शब्दाचे अर्थ बदलतात. मुंबईची मराठी भाषा हल्ली खिचडी भाषा झाली आहे, शुद्ध मराठी राहिली नाही. तिच्यात हिंदी, इंग्रजी यांची भेसळ झाली आहे. हिंदी आणि इंग्रजी सिनेमा पाहून भाषा अशी झाली आहे. पूर्वी मराठी भाषेला राजभाषेचा मान नव्हता, पण आता काही प्रमाणात आहे.

आपल्या भाषेचा अर्थातच आपल्याला आभिमान असावा. पण अलिकडच्या आपल्या तरुण मंडळीला इंग्रजी भाषेचे जास्त आकर्षण! त्यात त्यांचा दोष नाही. कारण बऱ्याच जणांचे महाविद्यालयीन आणि उच्च शिक्षण सर्व इंग्रजीतून होत आहे, पदव्या मिळवून तरुण मंडळी परदेशात उच्च शिक्षणासाठी जातात, तिथे इंग्रजी भाषाच बोलावी आणि लिहावी लागते.

साहजिकच त्या भाषेचे संस्कार घडत असतात त्या विकसित देशात आपल्या लोकांना आपल्या मायबोली म्हणजे अर्थातच मातृभाषेचा विसर पडत चालला आहे. उच्च शिक्षणासाठी परदेशात गेलात तरी हरकत नाही, पण काम झाल्यावर परत आपल्या मातृभूमीवर या महाराष्ट्राला आपल्या ज्ञानाचा, अनुभवाचा, फायदा करून द्या. परभाषा जरी अवगत झाली आणि परदेशात गेलात तरी आपल्या मराठीला विसरू नका. प्रत्येक मराठी माणसाला मराठी भाषा बोलता-लिहिता-वाचता आली पाहिजे. आपल्या मराठीतसुद्धा खूप विषयावर लेखन झाले आहे. परदेशातून स्वदेशात येण्यासाठी 'सागरा प्राण तळमळला' म्हणणारे स्वातंत्र्यसूर्य सावरकरांची आठवण ठेवा.

मी माझ्या दैनंदिन जीवनामध्ये माझ्या मातृभा भाषेचा वापर करते. माझ्या मराठी भाषेवर वर मला खूप अभिमान आहे, पूर्वीपेक्षा आजच्या काळामध्ये माझ्या मातृभाषेला अधिकच महत्त्व प्राप्त झाले आहे. तेव्हा महाराष्ट्र राज्यामध्ये नव्हे तर,

आजच्या काळामध्ये माझी मराठी मातृभाषा बोलली जाते.

कृतीविण वाचाळता व्यर्थ आहे।

आधी आपण स्वतःची ओळख राष्ट्रभाषा मराठीत करूया.

मराठी भाषेचे आद्य कवी मानले जाणारे मुकुंदराज यांनी आपल्या विवेकसिंधु या पुस्तकांमध्ये मराठी भाषेचा गौरव करताना सांगितले आहे की, आपल्या मराठी म्हणजेच मातृभाषेमध्ये ज्ञान मिळवण्यासाठी इतके साहित्य उपलब्ध झाले आहे की, आपल्याला इतर कुठल्याही भाषेची गरज भासणार नाही.

तसेच मराठी भाषेचे कौतुक करताना संत ज्ञानेश्वर म्हणतात की, माझा मराठीची बोलू कौतुके परि अमृतातेही पैजा जिंके। ऐसी अक्षरे रसिके मेळविन ॥) त्यामुळे मला माझी मातृभाषा अधिकच प्रिय आहे. काही जणांच्या मते मराठी भाषा ही खुप कठीण भाषा आहे. परंतु महाराष्ट्रात राहणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीला मराठी भाषा ही खुपच जवळची वाटते.

फार पूर्वीच्या काळापेक्षा मराठी भाषेची आवड आजच्या काळात अधिकच वाढत चालली आहे. त्यामुळे मुलांना लहान वयापासूनच मराठी भाषेचे शिक्षण दिले जात आहे. त्यासोबतच आज शाळेत देखील मराठी हा विषय कंपल्सरी दिला जात आहे. त्यामुळे महाराष्ट्रात राहणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीला मराठी भाषा येणे हे शक्य झाले आहे.

सर्वप्रथम छत्रपती शिवाजी महाराजांनी मराठा, साम्राज्य स्थापन केले व त्यानंतर पेशवे यांनी मराठी भाषेचे झेंडे संपूर्ण राज्यभरात रोवले. तेव्हाच खऱ्या अर्थाने मराठी भाषेचा प्रचार आणि प्रसार झाला. मराठी भाषा ही जात, धर्म, प्रांत, पक्ष राष्ट्र, खंड यापेक्षा अधिक व्यापक संकल्पना आहे.

महाराष्ट्राची शान म्हणजे मराठी भाषा आहे, त्यामुळे महाराष्ट्र राज्यामध्ये दरवर्षी २७ फेब्रुवारी हा दिवस मराठी भाषा दिन म्हणून साजरा केला जातो. मराठी भाषेचे वर्णन करत असताना कवी सुरेश भट म्हणतात की,

लाभले आम्हास भाग्य बोलतो मराठी

जाहलो खरेच धन्य ऐकतो मराठी।

आपल्याला आपल्या महाराष्ट्र राज्याचा विकास करायचा असेल

तर आपण आपल्या मातृभाषेचा विकास करणे गरजेचे आहे. अशा ही माझी मातृभाषा म्हणजेच मराठी भाषा आहे. मला आपली मातृभाषा खुपच प्रिय आहे आणि मला माझ्या मातृभाषेचा अभिमान आहे.

मान तर आहेच

गर्व तर आहेच

अभिमान तर आहेच

मराठी भाषिक असण्याचा

गर्वाने नाही, माजाने नाही

तर हक्काने मराठी बोला !!

गंधाळले पाहिजे.

स्वतःच्या सौंदर्याचे भ्रम जाळले पाहिजे...

निसर्गावरती एकदा तरी भाळले पाहिजे...

लाथ मारील तिथे पाणी काढील

हे बोलण्याआधी स्वतःस न्याहाळिले पाहिजे...

मी म्हणत नाही, 'तुला जमणार नाही'

करण्याआधी अहंकाराला थोडे टाळले पाहिजे...

काळजावरी विश्वास असावा... पण

पाठीमागचे डाव उधळिले पाहिजे...

तुझा शब्द मानते ती नेहमी

बोलण्याआधी शब्द सांभाळले पाहिजे.

नजरेत आग असू दे तुझ्या

पण, नजरेने गुलाबही गंधाळले पाहिजे...

लक्ष्मण सांगळे

११ वी कला

ज्ञानाचा उजेड पसरवणारे व कल्पनाशक्ती तर कधी वास्तविकता यांचा आधार घेऊन या मर्त्य अशा जीवनात मनाला विसावा मिळतो, तो फक्त वाचनानेच. म्हणतात ना, 'पुस्तकांसारखा दुसरा कोणी मित्र नाही, आजकालच्या तंत्रज्ञानीयुगात तेही मराठी पुस्तक वाचणारे वाचक, वाचकांची संख्या अगदीच मोजकी आहे. तर अशा या पुस्तकांच्या विशेषतः मराठी पुस्तकांची वाचक मी देखील एक आहे. वाचन हा माझ्या आवडत्या छंदपैकी एक आहे. आजवर भरपूर पुस्तके वाचण्यात आली, परंतु त्यापैकी सर्वात लाडके व आवडलेले पुस्तक म्हणजे लेखिका वीणा गवाणकर यांचे एक होता काव्हर'

मी अगदी चौदा वर्षांची असताना माझ्या ताईने मला दिलेली अमूल्य भेट म्हणजे हे पुस्तक. जेव्हा हे पुस्तक हाती पडले, तेव्हा उत्सुकतेपोटी मी ते वाचण्यास घेतले. आणि अगदीच भारावल्यासारखे मी ते काही दिवसांतच वाचून संपवले. तेव्हा त्यावेळी माझ्या बालबोध मनाला लेखिकेची साधी, सोपी, सरळ तसेच सुटसुटीत भाषा अगदी सुखावून गेली.

पुस्तकाच्या प्रस्तावनेमध्येच त्यांनी ते पुस्तक कसे मिळवले, तसेच त्या पुस्तकाच्या लेखिकेने वाचलेले पुस्तक हे इंग्रजी भाषेत होते. ते वाचून त्यांनी ते भाषांतरित करण्याचा निर्णय घेतला. त्यानंतरच्या आभारप्रदर्शनात त्यांनी त्यांच्या मदतनीसांचे अगदी मनापासून आभार मानले आहेत. त्यांच्या प्रस्तावनेत लेखिका म्हणतात, 'इतका महान, बुद्धिमान शास्त्रज्ञ माझ्या लोकांना माहिती व्हायलाच हवा ?

'पुस्तकं सांगतात गोष्टी

युगायुगांच्या माणसांच्या, जगाच्या,

वर्तमानाच्या भूतकाळाच्या,

एकेका क्षणाच्या !

अगदी वरील कवितेप्रमाणे या पुस्तकात अशी कथा सांगितली आहे, ती एका थोर, महान व अगदीच कौशल्यवान व्यक्तिमत्त्वाची. एक व्यक्तिमत्त्व ज्याने अमेरिकेमध्ये विज्ञान जगतात एक इतिहास घडवून आणला, तो ही १९ व्या शतकात, ज्या वेळी अमेरिकेत वर्णभेद सरसि प्रचलित होता. जॉर्ज वॉशिंग्टन काव्हर हे त्यांचे पूर्ण नाव. पहिल्यांदा त्यांचे नाव 'जॉर्ज काव्हर' एवढेच होते. तेही त्यांना त्यांच्या मालकांकडून मोझेस काव्हर यांकडून मिळाले. त्यांचा जन्म १२ जुलै १८६४ रोजी अमेरिकेच्या एका छोट्याश्या खेड्यात झाला होता.

मोहिनी हुलवळ

बी. ए. भाग-३

पूर्वार्धामध्ये त्यांच्या जीवनातील प्रसंग रेखाटण्यात आले आहेत. त्यामधील सर्वात भावूक व हृदयद्रावक प्रसंग जो आहे. तो असा - काव्हर अगदी चार दिवसांचे असताना गुलाम पळवून नेणाऱ्या टोळीने काव्हर व त्यांची आई यांना पळवून नेले. तसेच दुसरा प्रसंग असा आहे की, बाजूच्या ताईचा गुलाबाच्या रोपांविषयी त्यांनी अगदीच लहानपणी सुचवलेला उपाय. तसेच ते काटकुळे असल्यामुळे ते शिवण, टिपण अगदी स्वयंपाकातही निपुण होते.

ह्याच गोष्टी त्यांच्या नंतरच्या आयुष्यात त्यांना खूप लाभकारक ठरल्या. थोड्या काळानंतर गुलामगिरी नष्ट झाली, व मोझेस यांनी काव्हर यांना शालेय शिक्षण देण्यासाठी पाठवण्याचे ठरवले, पाठवलेदेखील. मग त्यानंतर त्यांचे प्राथमिक शिक्षण निओशो, मिसूरी काउंटी येथे कृष्णवर्णीयांच्या शाळेत झाले. मर्यादित शिक्षण त्यांच्या अफाट बुद्धिसमोर फार काळ टिकू शकले नाही. थोडक्यात मूलभूत साक्षरतेच्या पलीकडे ते फार चटकन गेले. त्यांनी त्यांची सर्वोच्च पदवी ही १८९६ मध्ये 'कृषी विज्ञान' क्षेत्रात घेतली. त्यानंतर त्यांनी सर्वप्रथम आफ्रिकन अमेरिकन शास्त्रज्ञ व शिक्षक ठरले. ते टस्किंगी येथे वॉशिंग्टनने तेथील लोकांमध्ये राजकीय आंदोलन करण्याऐवजी शिक्षण आणि उपयुक्त कौशल्ये संपादन करून निग्रो बांधवांची स्थिती सुधारणा करण्यावर भर दिला. त्यांनी अनेक निग्रो विद्यार्थ्यांना त्यांचे शिक्षण पूर्ण करण्यासाठी मदत केली. तसेच कृषीविषयक योग्य सल्ले देऊन स्वतःच्या बांधवांना प्रगतीपथावर नेले. त्यांनी शेंगदाण्यापासून ३०० तर रताळ्यापासून ११८ वापरण्यायोग्य वस्तू बनवल्या

इतकेच नव्हे तर तेथील मातीपासून सुंदर असा निळा रंग निर्माण केला. आजीवन त्यांनी त्यांना टास्किंगीमध्ये मिळालेले एक खोपट व ते महाविद्यालयामध्ये सुरुवातीस असणारा पगार आहे तेवढाच ठेवला. त्यानंतर दिलेले सन्मानार्थी पैसे व पगारवाढ त्यांनी नम्रपणे नाकारली. अशा या महान, नम्र, विनयशील, जिज्ञासू व मितभाषी शास्त्रज्ञाचा मृत्यू ५ जानेवारी, १९४३ रोजी टास्किंगी, अलाबामा येथे झाला.

माणसाच्या अज्ञानाला विज्ञानाचे धडे देऊया..!

अंधाच्या गुहेत कंदमुळे खात
पित होतास ऊन नि पाऊस
अज्ञानाचा तिमिर दूर करत
आज स्वतःलाही बनऊ लागलाय माणूस

पृथ्वी, आकाश, अवकाशात
घातलंस तुझ्या यशाचं अधिष्ठान
हायड्रोजन, ऑक्सिजन पाणी बनवून
भागवतीस अखिल विश्वाची तहान

चाकाचा शोध घेता घेता
घेतलंस मुठीत वाऱ्यालाही
अन्न, वस्त्र, निवाऱ्यानंतर
गाठलंस सूर्य, चंद्र अन ताऱ्यालाही

व्होल्टचा विद्युत घट
व्होल्टचा रिव्हॉल्वर गात आहेत तुझेच मंत्र
विज्ञानाचे तंत्र शोधत शोधत
पण तूच कसा बनून गेलास यंत्र?

जर्मनीच्या हल्यानंतर रडतेय,
ती ब्रुशनेलची पाणबुडी
तरुणाई ही बिघडून गेली
ओढत ड्रॅग अन सिगारेटची बिडी

हा पण चल तरी मान्य करते,
तुझ्या प्रगतीची ही कर्मकहाणी
पण खरं सांग हा, सोनोग्राफीच्या शोधात
अडकून स्वतःच्याच
लेकीला गर्भातल्या गर्भात चिरडताना
तू तरी आहेस का समाधानी?

लक्ष्मण सांगळे
११ वी कला

प्रगती

अरे ही प्रगती करता करता तुझं तुलाच नाही राहिलं भान
अन् आम्ही पोरं सालोसाल निबंध
रेखाटताना प्रश्न सोडवत राहिलो
विज्ञान नककी शाप की वरदान !

तुझ्या कर्तबगारीच्या ओव्या गातोय
तो अवकाशातला मंगळ
पण सांग कुठे उमगलाय तुला
धरतीवरचा बर्मुडा ट्रॅगल ?

मी मुद्दामच आता हे सारे प्रश्न उपस्थित केले हो
तुझी तोंडात बोटं घालायला लावणारी
प्रगती पाहून मीही जळू लागलेय हो

या साऱ्याच शोधाने खरंच तू गाढत आहेस गगन
अरे आंधळ्याला डोळे दिलेस, लंगड्याला पाय
दिलेस हे पाहून सुखावतय अंतर्मन

वीज देऊन जगाला प्रकाशमय करतोय एडिसन
मनोरंजन करत घरोघरी बसलंय
जॉन बेअर्डच ते टेलिव्हिजन

मेंडेलचे Genetics आम्हाला वयात
etra चं अभ्यास देऊन जातात
अन Genetics Fail झालं की तुम्ही
माकडाचेच वंशज हा डार्विनचा सिद्धांत
मॅडम तोंडावर मारुन जातात

चांद्रयान-३ ची मोहीम फलते करुन जग झालं फिदा भारतावर
पाकिस्तानही सांगू लागलय
आम्हीही घडवू इतिहास जाऊन दाखवू तुम्हाला सूर्यावर!

पण एक सुचवू का ?
विज्ञान युगात जगतोयस तरजग अंधश्रद्धा मुक्तही बनव
एवढे शोध लावलेस तर माणसासाठी रक्तही बनव!

अब्दुल कलाम, नारळीकरांमुळे
आपला देश झाला कृतार्थ
मी विद्या कालेकर शोधतेय विज्ञानयुगाचे नवे अर्थ

चला तर मग ऊढुया, उभे राहुया,
चालुया, पळुया, विज्ञानाचे गीत गाऊया
विज्ञानाच्या युगात, विज्ञानाच्या जगात
माणसाच्या अज्ञानाला विज्ञानाचे धडे देऊया..!

विद्या कालेकर
बी.ए.स्सी. भाग ३

साहित्यातून अभिव्यक्त होणारा मातृहृदयाचा माणूस : साने गुरुजी

प्रा. संग्राम सीताराम गोसावी
(मराठी विभाग)

‘मातृप्रेमाचे महन्मंगल स्तोत्र’ अशा शब्दात प्र. के. अत्रे यांनी ज्या पुस्तकाची प्रस्तावना केली आहे, जे पुस्तक प्रत्येक मराठी भाषिकाने आपल्या उभ्या आयुष्यात एकदा तरी वाचलेले आहे अशा सुप्रसिद्ध अशा ‘श्यामची आई’ या पुस्तकाचे लेखक पांडुरंग सदाशिव साने अर्थात महाराष्ट्राचे लाडके साने गुरुजी हे खरे तर मराठी साहित्यविश्वातले एक मैलाचा दगड म्हणून ओळखले जातात ते त्यांच्या साहित्यविश्वातील संवेदनशील लेखनामुळे !

‘श्यामची आई’ या पुस्तकामुळे ‘साने गुरुजी’ हे नाव आज घरोघरी पोहोचलेले आपण पाहतो आहोत. परंतु श्यामची आई’ पुरतेच साने गुरुजी यांना सीमित न ठेवता गुरुजींच्या समग्र साहित्याचा आढावा आपण घेतला तर आपल्या असे लक्षात येईल की, गुरुजींनी बालकांपासून वृद्धांपर्यंत प्रत्येक व्यक्तिमत्त्वासाठी लिखाण केले आहे. त्यांच्या लिखाणात देश, समाज, राष्ट्र, संस्कृती, धर्म, पंथ, निसर्ग या सर्वांचा मुक्तहस्ते समावेश झालेला आपणास पहावयास मिळतो. खरे पाहता कोकणातल्या ‘पालगड’ सारख्या एका छोट्याश्या खेड्यात जन्माला आलेले गुरुजी आणि त्यांच्या लिखाणातली त्यांची प्रतिभाशक्ती पाहता प्रत्येक वाचकास असा प्रश्न पडणे स्वाभाविक आहे की, एका छोट्या खेड्यातून आलेली ही व्यक्ती इतकी प्रतिभावंत कशी असू शकते ? याचे उत्तर आपण जेव्हा शोधावयास जातो तेव्हा याचे उत्तर आपणास मिळते ते

श्यामच्या आई’ मध्ये ! बालपणापासूनच लहानग्या श्यामवर त्यांच्या आईने यशोदाबाईने केलेले संस्कार. ही आईने दिलेली संस्काराची शिदोरी लहानग्या श्यामला आयुष्यभर उपयोगी पडली. या संस्काररूपी शिदोरीतूनच गुरुजींचे व्यक्तिमत्व घडत गेले. ‘तृणाची थोरवी’ हा गुरुजींचा ललितगद्यात्मक लघुनिबंध वाचताना वाचक अक्षरशः त्या विषयात गुंतून जातो. खरेतर तृण म्हणजे गवत. आपल्या आजूबाजूला यत्र तत्र सर्वत्र आढळणारा एक निसर्गातील घटक. ज्याच्याकडे आपले फारसे लक्ष जात नाही. परंतु गुरुजींनी ‘तृणाची थोरवी’ या आपल्या लघुनिबंधातून तृणाची थोरवी वर्णन करताना या तृणाचे विविध प्रकार, विविध छटा, विविध उपयोग सांगितले तर आहेतच, परंतु या निबंधातून गुरुजींनी सगळ्यात महत्त्वाची गोष्ट केली ती म्हणजे मूल्यसंस्कार !

‘तृणाची थोरवी’ मध्ये गुरुजी एके ठिकाणी म्हणतात, बा तृणा ! परमेश्वराच्या अपरंपार वैभवाचे यशोगान करणारा तू मुळात कवी आहेस ! परमेश्वराच्या अस्तित्वाचे सिद्धांतस्वरूपी समर्थन करणारा तू संयतवाकब तत्त्वज्ञ आहेस. तू बोलत नाहीस, परंतु कधी कधी तू हसतोस व रडतोस. त्या स्मिताने व त्या अश्रूने तुझ्या मनातील भाव चटसारे कळतात. तू बोलत नाहीस, पण तुझ्या अबोलण्यानेच हजारो गोष्टी समजून येतात. तुझे मुकेपण म्हणजे सागराचे वक्तृत्व आहे, मेघांचे गंभीर गर्जन आहे. तुझ्या मुकेपणात मोठी शक्ती आहे. बोलून कोणीही

दाखवील, परंतु बोलण्यासारखे जवळ असूनही मौन धरणे थोर होय. बोलून दाखविण्यापेक्षा, प्रकटीकृत वाग्वैभवापेक्षा गुप्त व अदृश्य वाग्वैभव कधी कधी श्रेष्ठ असते. ‘

तृणासारख्या निसर्गातल्या अगदी लहानातल्या लहान आणि नेहमीच दुर्लक्षित असणाऱ्या घटकाकडून शिकण्यासारखी सगळ्यात महत्त्वाची गोष्ट ! मनुष्याला यशस्वी आणि सुखी आयुष्य जगायचे असेल तर कुठे बोलायचे आणि कुठे शांत राहायचे हे त्याला समजणे आवश्यक आहे. गवतासारख्या एका शुल्लक घटकाकडून हा मूल्यभाव माणसाला शिकता येण्यासारखा आहे. हे झाले उदाहरणादाखल संपूर्ण निबंधात गुरुजींनी अतिशय सुलभ, सोप्या भाषेत या तृणाच्या अंगी असणाऱ्या विविध गुणांचे विवेचन केले आहे. ललितगद्दय लघुनिबंधातील एक उत्तम साहित्यकृती म्हणून आपणास गुरुजींच्या ‘तृणाची थोरवी’ या निबंधाकडे पाहता येईल.

गुरुजींनी कुमारांसाठी, तरुणांसाठी विविध कादंबऱ्या लिहिल्या. यामध्ये ‘आस्तिक’, ‘क्रांती’, ‘पुनर्जन्म’, ‘सती’, ‘धडपडगारी मुले’, या कादंबऱ्यांची नावे आपणास घेता येतील. नाशिकच्या तुरुंगात कारावासात असताना गुरुजींनी ‘आस्तिक’ ही कादंबरी लिहिली. जनमेजय राजाचे सर्पसत्र आणि आस्तिक ऋषी यांच्या पौराणिक कथेचा रूपकात्मक उपयोग करून सकळ मनुष्यजातीच्या ऐक्याची, समतेची, बंधुभावाची व्यापक दृष्टी गुरुजींनी या कादंबरीच्या माध्यमातून व्यक्त केली आहे. साने गुरुजींच्या कादंबऱ्याबद्दल भाष्य करताना मराठीतील सुप्रसिद्ध लेखिका कुसुमावती देशपांडे आपल्या ‘मराठी कादंबरीचे पहिले शतक’ या ग्रंथात म्हणतात, ‘ त्यांचे हे शब्द त्यांच्या लेखनातील व जीवनातील वैशिष्ट्यपूर्ण लीनतेचे जसे द्योतक आहे, तसे भावूक स्वप्नरंजनाचेही. मात्र हे स्वप्नरंजन कार्यविषयक आकांक्षेतून स्फुरलेले आहे. सुखवादातून नाही. त्यात बौद्धिकता नाही, पण व्यापक समाजहिताच्या दृष्टीने ज्या मूल्यांची निकड आहे, त्या मूल्यांची जाणीव तेथे व्यक्त झाली आहे. ही मूल्ये विशेष अभिनव आहेत असे नाही, किंवा केवळ गांधीवादी आहेत असेही नाही. अति सनातनी धर्ममार्तंड तर सर्वसाधारण समाजाला मान्य झालेली अशीच ती आहे. ही मूल्ये उत्कट भावनापूर्णतेने वाढाळू मुले व त्यांचे मार्गदर्शन करणारे त्यागवृत्ती उदारचरित गुरुजन यांच्या कथांच्या सहाय्याने साकार करण्याचा प्रयत्न करणे हेच सान्यांच्या लेखनाचे मुख्य कार्य आहे. ‘

लघुनिबंध, ललितगद्दय, कादंबरी, अनुवाद, काव्य, पत्रे अशा विविध साहित्याप्रकारांतून गुरुजींनी विपुल आणि सकस दर्जाचे लेखन केले आहे. तत्कालीन कालखंडात भारतीय स्वातंत्र्यलढ्याने जोर पकडलेला होता. गांधीजींच्या तत्त्वज्ञानाचा प्रभाव गुरुजींच्या मनोवृत्तीवर प्रचंड होता. या प्रभावातूनच गुरुजींनी विविध नियतकालिकांमधून लेखन केलेले आहे. यामध्ये ‘भारत’, ‘काँग्रेस’, ‘कर्तव्य’ या नियतकालिकांचा उल्लेख करावा लागेल. गुरुजींनी १५ ऑगस्ट १९४८ रोजी साधना हे साप्ताहिक सुरु केले. हे साप्ताहिक आजही गुरुजींच्या विचारसरणीच्या प्रचाराचे आणि प्रसाराचे कार्य करत आहे.

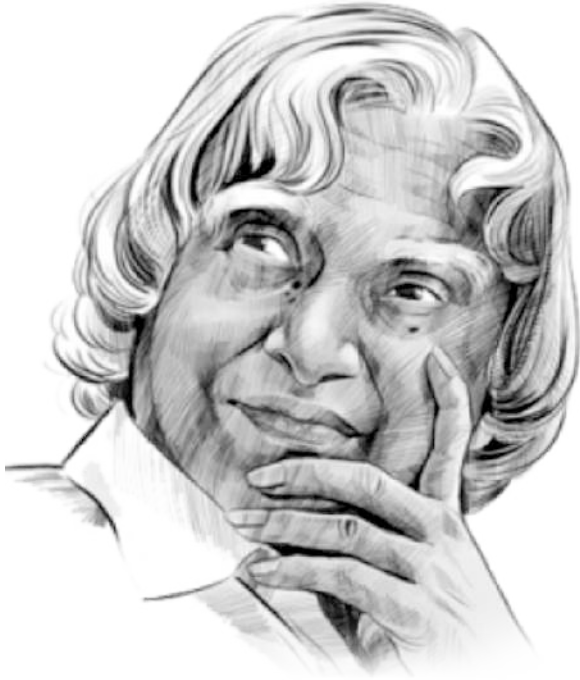
गुरुजींनी अध्यापनानंतरचा आपला बराचसा काळ हा स्वातंत्र्यप्राप्तीच्या लढ्यात व्यतीत केला. गांधीजींच्या विचारांचा प्रभाव गुरुजींच्या कृतीतही येथे आपल्याला प्रकर्षाने जाणवतो. गांधीजींनी दिलेल्या अहिंसेच्या आणि सत्याग्रहाच्या मार्गावरून गुरुजींनी भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यात आणि स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरही मोलाचे योगदान दिलेले आहे. गुरुजींच्या व्यक्तिमत्वात सत्य, अहिंसा, शांतता, यांचा आग्रह आणि सामंजस्य प्रस्थापनेसाठी धडपड या गांधीवादी विचारांचा प्रभाव पूर्णपणे मुरलेला होता. या विचारसरणीतूनच गुरुजींनी ‘आंतरभारती’ चे स्वप्न पाहिले होते. गुरुजींनी महाराष्ट्रात एक महत्त्वाचा सत्याग्रह केला होता तो म्हणजे पंढरपूरच्या विठ्ठल मंदिरात हरिजनप्रवेशासाठी केलेले आंदोलन. या आंदोलनात शेवटी गुरुजींनी दहा दिवसाचे आमरण उपोषण केले होते. गुरुजींच्या या आंदोलनाला यश मिळून जेव्हा हे मंदिर सर्वांसाठी खुले झाले तेव्हा महात्मा गांधींनी ‘ पंढरपूरचे पुरातन आणि प्रसिद्ध विठ्ठल मंदिर इतर हिंदुप्रमाणे हरिजनांसाठीही खुले झाले आहे याचे खास श्रेय साने गुरुजींना आहे. असे गौरोवोदगार काढले होते.

आपल्या संपूर्ण आयुष्यात समाजाचे सर्वांगीण परिवर्तन झाले पाहिजे याविषयी गुरुजी अखंड प्रयत्नशील होते. आत्यंतिक सदाचारावर त्यांचा भर होता आणि सदाचार म्हणजे दुसऱ्याला तीळमात्रदेखील तसदी पडू नये असे वागणे. जीवनभर आपल्या साहित्यातून आणि कृतीतून मानवतावादाचा पुरस्कार करणाऱ्या साने गुरुजींना विनम्र अभिवादन !

भारताचे मिसाईल मॅन

घेतला जन्म दक्षिण भारतात एका हिऱ्याने
 भारताला पोहचवले चंद्रापर्यंत या वीराने.
 राष्ट्रपती बनूनी त्यांनी केले देशाचे नेतृत्व
 दिले दाखवुनी या जगाला भारताचे महानत्व
 दिली भर क्षेपणास्त्र आणि प्रक्षेपण वाहन तंत्रज्ञानाच्या विकासावर
 ओळखले जाऊ लागले, भारताचे मिसाईल मॅन म्हणून जगभर
 प्रेरणा दिली अनेकांना, दिले अनेकांच्या स्वप्नांना पंख,
 दिले स्वतःच्या यश-अपयशाचे अनुभव ज्यात ते आहे अग्निपंख
 आजही अनेक गोष्टींमध्ये कलाम जीवंत आहेत,
 आजही भारताला विकासाकडे नेणारे कलाम आहेत,
 ज्यांनी घडवला भारताचा इतिहास ते होते कलाम,
 अशा शूर वीराला माझा प्रणाम....

मुस्कान इब्राहीम
 बी.ए. भाग १

निसर्ग अनुभवताना

मनी आलाय विचार
 वारा सोसवेना गार-गार
 आकाशातून बरसले
 थेंब पाण्याचे चार

झाली माती ओलीचिंब
 दरवळे चोहिकडे तिचा सुगंध
 हिरवागार गवताचा रंग
 पाहुनिया हे दृष्य मनी ऊठले उमंग

आली वाऱ्याची झुळूक
 झाले वातावरण निराळे
 पाण्याच्या तालावर
 नाचती गवताचे झुडूप उमाळे

धरती एकच ताल
 डोले गवताचे पाते
 नटला नवा निसर्ग
 जनू नवरीने केले श्रृंगार

थाट नवा या निसर्गाचा
 पडले मी त्याच्या मोहात
 निसर्ग रोज सजतो
 नव्या-नव्या जोमात

आर्यन सोनवणे
 ११ वी कला

हिंदी विभाग

आँखों में जल रहा है, क्यों बुझता नहीं धुआँ
उठता तो है घटा-सा बरसता नहीं धुआँ

चूल्हे नहीं जलाये या बस्ती ही जल गई
कुछ रोज़ हो गए हैं अब उठता नहीं धुआँ

आँखों के पोंछने से लगा आँच का पता
यूँ चेहरा फेर लेने से छुपता नहीं धुआँ

- गुलज़ार

- विभागीय संपादक -
प्रो. (डॉ.) कामायनी गजानन सुर्वे

अंतरंग

अ.क्र.	शीर्षक	रचनाकार	पृष्ठ क्र.
1	प्रेम से प्रेरित, ज्ञान से संचालित जीवन (निबंध)	कल्याणी विज्ञानेश्वर नवपुते	28
2	पाठशाला (कविता)	वैष्णवी शंकर परोल	29
3	साइबर सुरक्षा के छुपे हिरो (तकनीकी आलेख)	कविता दिगर सिंह मेहरा	30
4	जीवन का सत्य यही (कविता)	नेहा वेदप्रकाश राव	31
5	महिला बॉक्सर ओलंपिक विजेता मैरी कोम (जीवनी अंश)	नयना महेंद्र गवळी	32
6	मेरी एकल यात्रा (यात्रा वर्णन)	प्राची काशीनाथ शेलार	34
7	रिश्ता दोस्ती का (कविता)	दिव्या मनोहर कोतवाल	35
8	मैं : एक मेकअप आर्टिस्ट (आत्मकथन)	वृषाली लक्ष्मण चांदगुडे	36
9	ऐ जिंदगी (कविता)	खुशबु सरजुद्धिन खान	37
10	सुधा मूर्ति : सफल जीवनयात्रा का मानदंड (जीवनी अंश)	स्वप्नील संजय करपे	38
11	सबसे बड़ी सीख (कविता)	पायल शेकु जगताप	39
12	फैशन की दुनिया में (आत्मकथनपरक निबंध)	पूजा गणेश खराडे	40
13	मत कर माँ कन्याभ्रूणहत्या (कविता)	आकांक्षा अमोल साळवे	41
14	हम भारत के सक्षम युवा हैं (निबंध)	शीतल उल्हास गायकवाड	42
15	पखवाज वादन : मेरा कैरियर (आत्मकथन)	तन्मय राजेंद्र पाटोळे	43
16	मेरे शहीद भाई सूरज को समर्पित (कविता)	पूजा संजय शेळके	46
17	भारत का मैं फौजी (कविता)	रोहित रतन खैरनार	46
18	नारी शक्ति (कविता)	मुस्कान इब्राहिम गोलंदाज	47
19	माँ (कविता)	तृप्ती राजू धोत्रे	47

प्रेम करने लगे, तो अपना जीवन सुकून से, शांतिमय व्यतीत करता है, क्योंकि वह दूसरों की ही खुशी में अपनी खुशी मानता है। इसी तरह उसका जीवन अच्छा व्यतीत होता है।

अगर हम इतिहास में झाँके तो, कई ऐसे व्यक्ति हैं जिन्होंने अपने जीवन में सिर्फ दूसरों को प्रेम देना ही पसंद किया है। उन्होंने कभी भी हिंसा, मत्सर जैसी चीजों को अपने जीवन स्थान नहीं दिया। और उन्हीं लोगों को आज भी समाज याद करता है। फिर वे महात्मा गाँधी, गौतम बुद्ध हो या फिर मार्टिन ल्यूथर किंग, आदि। गाँधी जी ने अपने ज्ञान और प्रेम के आधार पर सब देशवासियों को साथ लेकर हमारे भारत देश को स्वतंत्रता प्रदान की। तो वही नेल्सन मंडेला ने दक्षिण आफ्रिका में आंदोलन चलाके विजय हाँसिल की। प्रेम को ईश्वर का नाम देते हैं। प्रेम की भावना ही दूसरों के दुःख को दूर करने का प्रयास करने के लिए हमें प्रेरित करती है। जब हम दूसरों का जीवन अच्छा करने में लग जाते हैं तो हमारा जीवन अपने आप ही अच्छा होता जाता है।

प्रेम हमें दूसरों के लिए जीने की प्रेरणा देता है। और ज्ञान हमें उस प्रेरणा को अंमल में लाने में मदद करता है। ज्ञान हमें अपने विचारों को प्रकट करने की क्षमता रखता है। अगर हम अज्ञानी होंगे तो, हम दूसरों के विचारों को अग्रिम मानेंगे और उनके ही इशारों पर हम काम करते रहेंगे। तो हम सिर्फ एक वस्तु बनकर रह जाएँगे। और हम ज्ञानी तो हम अपने विवेक के अनुसार कार्य करने, न करने के साथ ही स्वतंत्र निर्णय कर पाएँगे। ज्ञान से संचालित होकर ही हम अपनी योग्यताओं तथा क्षमताओं को पहचानकर अपनी कार्यक्षमता व कुशलता का विकास कर सकते हैं। और यही हमारे सफलता में विकास कर सकते हैं। और यही हमारी सफलता की चाबी होती है। ज्ञान से संचालित व्यक्ति में आत्मविश्वास होता है, उसकी अपनी दृष्टि होती है, वह अपने सारे निर्णय खुद लेने में समक्ष होता है। अगर संक्षेप में बताया जाए तो, वह अपने जीवन में हर दृष्टि से स्वतंत्र होता है।

एक अच्छा जीवन व्यतीत करने के लिए मनुष्य को अपना मूल्यांकन करते रहना चाहिए। जिस व्यक्ति के पास ज्ञान है, वह यह कर सकता है, कि वह कितने पानी में है। उसे अपने ज्ञानी होने पर कभी भी अहंकार नहीं आता। ज्ञानी व्यक्ति को हमेशा ज्ञान प्राप्त करने की भूख होती है। और यही ज्ञान की

भूख उसे अपने जीवन में आए संकटों से लड़ने की ताकत प्रदान करती है। अहंकारी यह अज्ञानी होने की बहुत बड़ी खुबी है। ज्ञान से संचालित व्यक्ति में नैतिकता, आदर्शों का विकास होता है। वह हमेशा समाज के हित में ही काम करते हैं। और यह अच्छे जीवन बिताने के लिए जरूरी होता है।

निष्कर्षतः यही प्रतीत होता है कि एक अच्छा जीवन प्रेम से प्रेरित तथा ज्ञान से संचालित होता है। अच्छे जीवन के लिए प्रेम और ज्ञान संचालन दोनों बहुत जरूरी हैं। क्योंकि ये दोनों मनुष्य जीवन को संपूर्ण बनाते हैं। यह मानव की स्वयं की सफलता और समाज की शांति तथा विकास में महत्वपूर्ण है। प्रेमविरहित और ज्ञानविरहित मानवी जीवन दैत्य का रूप है। इससे सिर्फ नुकसान ही हो सकता है। इसीलिए अच्छा जीवन तो प्रेम और ज्ञान के समन्वय में ही समाहित है।

पाठशाला

ज्ञान का भंडार है जहाँ।
इससे बेहतर जगह है कहाँ।
पुस्तकों की यहाँ कमी नहीं
ज्ञान की जहाँ अल्पता नहीं ॥

गुरु का साथ है यहाँ।
मेरे विद्यालय से बेहतर विद्यालय है कहाँ?
ज्ञान का मंदिर है यह
मेरे लिए जन्मत है यह
दोस्तों का साथ यहाँ
जिंदगी क आनंद मिलता यहाँ।

यहाँ आकर ऐसा लगता।
जैसे देख लिया हो काला सपना ॥
बच्चों के लिए है कोई जेल जैसा।
अपने लिए है जिंदगी का बड़ा काम वैसा ॥

शिक्षकों की डाँट मिलती।
जिंदगी हमेशा कुछ नया सिखाती ॥
रोज का वो लड़ाई झगडा हटाती।
ऐसी पाठशाला हमें हररोज पढ़ाती ॥

सुश्री. वैष्णवी शंकर परोल

11 वीं कॉमर्स

साइबरसुरक्षा के छुपे हिरो

(तकनीकी आलेख)

कविता दिगर सिंह मेहरा
एस.वाय.बी.बी.ए. (सी.ए.)

हम सब जानते हैं कि आज के युग में साइबरसुरक्षा एक बहुत बड़ी चुनौती और परेशानी है। इंटरनेट और डिजीटल तकनीक के तेजी से बढ़ते उपयोग के साथ, साइबर हमलों का खतरा भी बहुत बढ़ चुका है। इसके बावजूद, हैकर्स उन लोगों में से एक ऐसे महान व्यक्ति हैं जिन्होंने साइबरसुरक्षा की दुनिया में महत्वपूर्ण भूमिका निभाई है। जब भी हम लोग 'हैकर्स' शब्द सुनते हैं तो सबसे पहली चीज जो हमारे दिमाग में आती है वह है हम साइबर अपराधियों के बारे में सोचने लगते हैं। और जो गैरकानूनी गतिविधियों में खोए होते हैं हम लोग उन लोगों के बारे में विचार करने लगते हैं, हालाँकि हैकर्स उन व्यक्तियों को कहते हैं जिनके पास बढ़िया कंप्यूटर कौशल होते हैं, लेकिन सभी हैकर्स बुरे नहीं होते। कुछ हैकर्स अपने कौशल का इस्तेमाल लोगों की मदद करने के लिए करते हैं। न कि उनको नुकसान पहुँचाने के लिए। आज हम उनकी विशेषज्ञता के एक अहम रूप को जानेंगे। हमें अक्सर हैकर्स के बारे में बहुत कुछ सुनने को मिलता है। हम सोचते हैं कि वे सिर्फ लोगों के डेटा को चुराते हैं और गलत काम करते हैं। लेकिन यह सच नहीं है।

हैकर्स वास्तव में वे लोग होते हैं जिनके पास कंप्यूटर और इंटरनेट के बादशाह जैसा ज्ञान का सागर होता है जिसकी कोई सीमा नहीं होती।

हैकर्स की दोहरी भूमिका

हैकर्स का काम दोहरा होता है। कुछ हैकर्स बुरे काम करते हैं, जैसे की डेटा चोरी या नुकसान पहुँचाना भारत सरकार के लिए काम करने वाले हैकर्स हमारे देश के हित फाउंडेशन,

और संवेदनशील डेटा को साइबर खतरों से बचाने में एक महत्वपूर्ण भूमिका निभाते हैं। उनका काम अक्सर अनदेखा किया जाता है। लेकिन हमारी सुरक्षा के लिए यह अनिवार्य है। वे खराब लोगों को हमारी जानकारी चुराने और समस्याएँ पैदा करने से रोकते हैं। हमारे देश के सुरक्षा में हैकर्स का योगदान अत्यंत महत्वपूर्ण है।

राष्ट्रीय सुरक्षा की आवश्यकताएँ :

राष्ट्रीय सुरक्षा जरूरी है क्योंकि इसके बिना देश की सुरक्षा को खतरा हो सकता है। यह हमारे देश के लिए महत्वपूर्ण है ताकि हम भी सुरक्षित रह सकें।

आज के डिजीटल युग में, साइबर सुरक्षा भारत जैसे राष्ट्रों के लिए महत्वपूर्ण है। साइबर धमाकों की बढ़ती आवृत्ति और कौशल के साथ, सरकार द्वारा नियुक्त किए गए हैकर्स की भूमिका और भी महत्वपूर्ण हो जाती है। वे सरकार को साइबर हमलों से बचाते हैं, जो डिजीटल डाकुओं की तरह होते हैं।

हैकिंग को नए रूप में परिभाषित करने के लिए कुछ बिंदु :

1. साइबर सुरक्षा : हैकिंग के रूप में नई परिभाषा के अंदर, साइबर सुरक्षा को अधिक महत्त्व दिया जाना चाहिए।
2. शिक्षा और प्रशिक्षण : हैकिंग का नया परिभाषित कोटा और प्रशिक्षण कार्यक्रमों के माध्यम से लोगों को जागरूक बनाने की आवश्यकता है।
3. समर्थन और संगठन : सरकार और संगठनों को हैकिंग को

नए तरीके में देखने और उसके खिलाफ लड़ने के लिए समर्थन प्रदान करने की जरूरत है।

नैतिक हैकिंग :

नैतिक हैकिंग वह क्रिया है जिससे विशेषज्ञ कंप्यूटर उपयोगकर्ता, या फिर हैकर, कंप्यूटर सिस्टमों और नेटवर्कों की सुरक्षा का मूल्यांकन करने के लिए उनके अनुभव और ज्ञान का उपयोग करते हैं। इस प्रकार की हैकिंग का उद्देश्य है निजी और सार्वजनिक संगठनों के कंप्यूटर नेटवर्कों की सुरक्षा मजबूत करना और उन्हें किसी भी प्रकार के साइबर हमलों से बचाना। नैतिक हैकर नियमित रूप से कंप्यूटर नेटवर्कों की सुरक्षा की जाँच करते हैं, संवेदनशील डेटा को सुरक्षित रखते हैं, और संगठनों को सुरक्षा उपायों के बारे में सलाह देते हैं।

ये हैकर कानूनी और नैतिक मानकों के अंतर्गत काम करते हैं, जिसे हम “नैतिक हैकिंग” के नाम से जानते हैं। उनकी जिम्मेदारियों में खामियों की पहचान करना और उन्हें ठीक करना होता है ताकि साइबर हमलों को रोका जा सके।

साइबर रक्षा पहल :

भारतीय सरकार ने साइबर सुरक्षा को बढ़ावा देने के लिए कई उपाय शुरू किए हैं, जिसमें प्रशिक्षण, बुनियादी ढाँचा और साइबर सुरक्षा कंपनियों और अंतरराष्ट्रीय साथियों के साथ सहयोग को बढ़ावा देने की बातें शामिल हैं।

कैरियर :

साइबर सुरक्षा विशेषज्ञ, साइबर सुरक्षा अनुसंधानकर्ता, साइबर एनालिस्ट, साइबर सुरक्षा ट्रेनर आदि रोजगार के अवसर साइबर सुरक्षा से संबंधित हैं।

चुनौतियाँ :

अपने अनमोल योगदानों के बावजूद, सरकारी हैकर को तेजी से बदलते साइबर खतरों और संसाधनों जैसी चुनौतियों का सामना करना पड़ता है।

परिवर्तित धारणाएँ :

हैकर की सार्वजनिक धारणाओं को पुनः परिभाषित करना और उनके राष्ट्रीय सुरक्षा में सकारात्मक योगदानों को मान्य करना महत्वपूर्ण है। साइबर सुरक्षा पहलों का समर्थन करके, हम सभी के लिए एक अधिक सुरक्षित डिजिटल वातावरण बना सकते हैं।

निष्कर्ष : तो हमें यह याद रखना है कि, सभी हैकर दुष्ट नहीं होते हैं, लेकिन कुछ छुपे नायक होते हैं जिनके बारे में हमें कभी पता नहीं होता। वे साइबर सुरक्षा के अनगिनत नायक हैं, हमारे राष्ट्र को सुरक्षित रखने के लिए अथक प्रयास करते हैं। उनके प्रयासों को हमें कभी भूलना नहीं चाहिए।

जीवन का सत्य यही

मोह माया सब छोड़ दिजिए
राम रस का सेवन किजिए
ये सेवन है इतना प्यारा
सब रसों से बिलकुल न्यारा।

हाँ यही मार्ग है सही
जीवन का सत्य यही....

नदी जितना कर्म किजिए
समंदर जितना फल मिलेगा।
कर्म से आपके शायद
एक जीव खुल के जिएगा.

यही मार्ग है सही,
जीवन का सत्य यही....

अकेले जे आएँगे हम
अकेले ही जाएँगे
मत भागिए इतना धन के पीछे
दुबारा हम मानवी रूप नहीं पायेंगे

यही मार्ग है सही,
जीवन का सत्य यही....

कलयुग में अब कर्म करेंगे
मुसीबतोंसे ना अब डरेंगे
पाणी जैसा साफ बनेंगे
अपन पहचान आयने जैसा रखेंगे

यही मार्ग है सही,
जीवन का सत्य यही....

सुश्री नेहा वेदप्रकाश राव

11 वीं कॉमर्स

महिला बॉक्सर ओलंपिक विजेता मैरी कोम (जीवनी अंश)

नयना महेन्द्र गवळी
एफ.वाय.बी.ए.

मैरी कॉम ओलंपिक और कॉमनवेल्थ गेम्स में महिला मुक्केबाजी के लिए पदक जीतने वाली पहली महिला बॉक्सर हैं।

मैरी कॉम छह बार वर्ल्ड एमेच्योर बॉक्सिंग चैंपियन रहीं। 2012 के लंडन ओलंपिक में कांस्य पदक जीता, 2016 में मैरी कॉम राजसभा की सदस्या बनीं। उन्हें अब तक पद्मविभूषण, अर्जुन पुरस्कार, राजीव गाँधी खेलरत्न पुरस्कार से नवाजा गया है। 2014 में उनके जीवन पर आधारित फिल्म बनी और किताब भी लिखी गई।

मैरी कॉम का जन्म 1 मार्च 1983 को मणिपुर के चुराचांदपुर जिले में हुआ था। उनका पूरा नाम मंगते चंग्रेइजैंग मैरी कॉम है। उनके पिता का नाम मंगते टोनपा कॉम और उनकी माता का नाम मंगते सखम कॉम है। मैरी कॉम की शादी ओन्लर कॉम से हुई है। उनके जुड़वाँ बच्चे तथा 2013 में उनके तीसरे बच्चे प्रिंस कॉम का जन्म हुआ। उन्होंने अपनी प्राथमिक शिक्षा लोकटक क्रिश्चियन मॉडल हाईस्कूल, मोदूरंग में ग्रहण की और उच्च माध्यमिक शिक्षा सेंट हेविआर कैथोलिक स्कूल, मोइरंग से ग्रहण की।

बाद में मैरी कॉम, NIO से ही अपनी परीक्षा देने लगी।

जहा चुराचांदपुर कॉलेज से वह ग्रेज्युएट हुई। बचपन से ही मैरी कॉम को एथलेटिक्स में दिलचस्पी थी और 2000 में डिङको सिंह ने उन्हें बॉक्सर बनने के लिए प्रेरित किया। उन्होंने अपना प्रशिक्षण एम.नरजि से लेना शुरू किया जो मणिपुर राज्य के बॉक्सिंग कोच थे।

मैरी कॉम का कैरियर 2000 में शुरू हुआ जब उन्होंने मणिपुर राज्य महिला मुक्केबाजी चैम्पियनशिप और पश्चिम बंगाल में क्षेत्रीय चैम्पियनशिप में जीत हाँसिल की। 2007 में उन्होंने अंतर्राष्ट्रीय स्तर पर प्रतिस्पर्धा शुरू कर दी। वे केवल 18 साल की थी, जब उन्होंने पहली बार संयुक्त राज्य अमेरिका में आयोजित एआईबीए महिला विश्व मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में अंतर्राष्ट्रीय पदार्पण किया और 48 किलो वर्ग में रजत पदक जीता। 2002 में उन्होंने तुर्की में द्वितीय एआईबीए महिला विश्व मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में 45 किलो भार वर्ग में स्वर्ण पदक जीता। उसी साल उन्होंने हंगेरी में विश्व कप में 45 किलो भार वर्ग में स्वर्ण पदक जीता।

2003 में मैरी कॉम ने भारत में एशियाई महिला मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में 46 किलो भार वर्ग में स्वर्ण पदक

जीता और 2004 में नॉर्वे में महिला मुक्केबाजी के विश्व कप में स्वर्ण पदक जीता। 2005 में उन्होंने फिर से 46 किलो वजन वर्ग में ताइवन में एशियाई महिला मुक्केबाजी चैम्पियनशिप दोनों में स्वर्ण पदक जीता। 2006 में उन्होंने डेनमार्क में वीनस बॉक्स कप में स्वर्ण पदक जीता और भारत में एआईबीए महिला विश्व मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में फिर से स्वर्ण पदक जीता।

एक वर्ष के ब्रेक के बाद मैरी कॉम ने 2008 में वापसी की और भारत में आयोजित एशियाई महिला मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में एक रजत पदक जीता और चीन में एआईबीए महिला विश्व मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में लगातार चौथा स्वर्ण पदक जीता। दोनों 46 भार श्रेणी में थे।

2009 में उन्होंने वियतनाम में एशियाई इंडोर खेलों में स्वर्ण पदक जीता।

2010 में मैरी कॉम ने कजाकिस्थान में आयोजित एशियाई महिला मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में स्वर्ण पदक जीता और बारबाडोस में एआईबीए महिला विश्व मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में लगातार पाँचवाँ स्वर्ण पदक जीता। उन्होंने 46 किलो भार वर्ग में हिस्सा लिया क्योंकि एआईबीए ने 46 किलो वर्ग को बंद कर दिया था। उन्होंने एशियाई खेलों में 51 किलो भार वर्ग में भी भाग लिया और एक कांस्य पदक जीता था।

दिल्ली में आयोजित 2010 के राष्ट्रमंडल खेलों में उन्हें विजेंद्र सिंह के साथ स्टेडियम में उद्घाटन समारोह के दौरान क्वींस बैटन पकड़ने का सम्मान मिला था। हालांकि, उन्होंने प्रतिस्पर्धा में भाग नहीं किया था क्योंकि महिलाओं की मुक्केबाजी स्पर्धा को खेलों में शामिल नहीं किया गया था। 2017 में चीन में एशियाई महिलाओं की कप में 48 किलो भार वर्ग में उन्होंने स्वर्ण पदक जीता। 2012 में उन्होंने मंगोलिया में एशियाई महिला मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में 51 किलो भार वर्ग में स्वर्ण पदक जीता।

2012 में लंडन ओलंपिक उनके लिए और अधिक आदर और सम्मान लाया जब वह ओलंपिक में क्वालीफाई करने और कांस्य पदक जीतने वाली पहली भारतीय महिला मुक्केबाज

बन गईं। उन्होंने 51 किलो वजन वर्ग में भाग लिया और साथ ही ओलंपिक में व्यक्तिगत पदक जीतने वाली तीसरी महिला बनीं। मैरी कॉम 2014 के एशियाई खेलों में एक स्वर्ण पदक जीता और भारत के लिए इतिहास रचा। वह महिलाओं के फ्लाइवेट (48-52) विभाग में स्वर्ण पदक जीता जो एशियाई खेलों में उनका पहला स्वर्ण पदक था। 26 अप्रैल 2016 को उन्हें भारत के राष्ट्रपति द्वारा राज्य सभा में संसद सदस्य के रूप में नामित किया गया था। 8 नवंबर 2017 को उन्होंने वियतनाम में हो ची मिन्ह में आयोजित ASBC एशियाई परिसंघ की महिला मुक्केबाजी चैम्पियनशिप में अभूतपूर्वा पाँचवाँ स्वर्ण पदक (48 किलो ग्राम) प्राप्त किया।

एकमात्र प्रमुख अंतर्राष्ट्रीय कार्यक्रम जिसे उसने कॉमनवेल्थ गेम्स में पदक से पहले नहीं देखा था, क्योंकि उसकी श्रेणी लाइट फ्लाइवेट को 2018 के कॉमनवेल्थ गेम्स में कभी भी खेलों में शामिल नहीं किया गया था, जहाँ से उम्मीद थी की उसने महिला लाइटवेट 48 किलोग्राम में शाम से स्वर्ण पदक अर्जित किया था। 24 नवंबर 2018 को उन्होंने भारत के नई दिल्ली में आयोजित 10 वी ASBC महिला विश्व मुक्केबाज चैम्पियनशिप में यह उपलब्धि हासिल करने वाली 6 विश्व चैम्पियनशिप जीतने वाली पहिली महिला बनकर इतिहास रच दिया। अक्टूबर 2019 में आंतरराष्ट्रीय ओलंपिक समिति (IOC) ने उन्हें 2020 टोक्यो ओलंपिक खेलों के लिए मुक्केबाजी के एथलीट राजदूत समूह की महिला प्रतिनिधि के रूप में नामित किया। मैं स्वयं एक मुक्केबाज हूँ। अतः मुझे मेरी कॉम की जीवनी प्रेरित करती रहती है।

मेरी एकल यात्रा (यात्रा वर्णन)

प्राची काशीनाथ शेलार
एम.ए. ॥

ये जो रेलगाडियाँ जाती हैं
ये न जाने कितने सपनों
और कितने लोगों को लेकर जाती हैं ना...

इस पर कुछ लिखा था कि
कितने रास्तों से मिलाती हैं ना....

ये गुजरती हुई ट्रेनें
कोई अर्से बाद घर जाता है,
कोई घर से बिछड़ जाता है....
कोई सपने संजोने जाता है,
तो कोई,

मजबूरी ढोने के लिए
प्लेटफॉर्म एक जैसे होते हैं सब के लिए बस...

सफर ट्रेन की डिब्बों की तरह

बिलकुल अलग-अलग होता है सबका

मैं भी बिलकुल इसी तरह सफर में गई थी। नए साल की नई शुरुवात के साथ सोचकर गई इस साल कुछ नया करना है। कोई कितना भी टोक कर बोले पर अपने सपनों को नए पंख देना है। ऊँची उड़ान के लिए कुछ फैसले लेने हैं। पिछले साल पुणे में एक मेला देखने गई थी। उस मेले में मैंने किताबों के प्रदर्शन वाली दूकान देखी थी। मैं जब दूकान में गई वहाँ दूकान में कुछ लिखा हुआ देखा था मैंने जो मुझे आज भी याद है। जिससे मुझे प्रेरणा मिली थी। जो सपनों के बारों में था।

सपने हर किसी को नहीं आते

बेजान बारुद के कणों में

सोई आग के सपने नहीं आते

बदी के लिए उठी हुई

हथेली को पसीने नहीं आते
शेल्फों में पड़े,

इतिहास के ग्रंथों को सपने नहीं आते
सपनों के लिए लाजमी है झेलनेवाले

दिलों का होना,

नींद की नजर होनी लाजमी है,

सपने इसलिए हर किसी को नहीं आते।

मैंने भी अपना एक सपना देखा या कहूँ कि मैंने इस साल नई शुरुवात के लिए मेरी बकेट लिस्ट में से एक चीज तो कर ली। मैं इस बार सोलो ट्रिप (एकल यात्रा) के लिए निकल गई थी हालाँकि घरवाले राजी नहीं थे। परंतु बाद में वे भी तैयार हो ही गए....

मैं अपनी पहली एकल यात्रा के लिए दिवेआगर गई थी। दिवेआगर जो रायगड जिले में श्रीवर्धन तहसील में स्थित एक गाँव है। जो समंदर के बिलकुल नजदीक है। मुझे पेहले से ही समंदर से लगाव रहा है। हालाँकि मैंने कई बार समंदर देखा है। परंतु इस बार कुछ अलग एहसास था, कुछ अलग ही खुशी थी।

मैं दिवेआगर जाने के लिए मडगाव रेलवे स्टेशन तक रेलवे गई। वहाँ से दिवेआगर लगभग 30 कि.मी. दूरी पर है। वहाँ से प्रायव्हेट गाडी से मैंने दिवेआगर का मेरा सफर तय कर लिया। दिवेआगर जाते-जाते काफी समय हो गया था। इसलिए थोड़े विश्राम के बाद शाम के समय मैंने वहाँ के स्थित प्रचलित देवस्थान श्री सुवर्ण गणेश मंदिर के दर्शन किए। दर्शन के बाद मैंने मंदिर के आस-पास की थोड़ी जगह पर टहलकर थोड़ा आराम किया।

उसके बाद फिर अगली सुबह सूर्योदय के समय में दिवेआगर के समंदर पर चली गई। जब पहली बार समंदर देखा था, बहुत कुछ खोकर जैसे उससे सहानुभूति माँगने गई थी। सहानुभूति मिली भी। साथ में समझ आया इतना बड़ा समंदर इसके सामने सबकुछ बहुत छोटा है। क्या दुःख क्या सुख...

मैंने भी अपनी (सोलो ट्रिप) एकल यात्रा पर जाने से पहले तय कर लिया था कि इसके बाद पूरे साल भर में बडी से बडी विपत्ति में ऐसी ही खुशी के साथ उससे निपटना चाहती हूँ। बिलकुल समंदर के लहरों की तरह, जो किसीसे नहीं डरती। चाहे कुछ मेरे फैसले गलत भी हो सकते हैं, पर मैं उन फैसलों को चुनना चाहती हूँ। आगे जाकर मुझे ये मलाल नहीं चाहिए था कि मैंने अंत तक यह फैसला क्यों नहीं किया।

दिवेआगर के समंदर पर सूर्योदय होता देख मुझे भी मेरे कुछ प्रश्नों के उत्तर मिल गए। एक अजब नया सा एहसास जाग उठा था। सूर्योदय के किरणों के साथ-साथ जैसे मेरे जीवन में भी कुछ नए किरणों का प्रकाश सा छा गया था। समंदर के तट पर सूर्योदय का आनंद उठाने के पश्चात मैंने समुद्र के पानी में आनंद उठाया। साथी ही साथ मैंने वहाँ के आसपास के लोगों को भी देखा जो रोज की त्रस्त कामकाजी से यहाँ समंदर पर आनंद उठाने आए थे। मैंने उस दिन समंदर के तट पर हर पल एक अलग एहसास। आनंद उठाया।

मुझे मेरा अपना सा लगता है
यह सागर किनारा,
जब भी परेशानियों से घिरा
अशांत मन लेके जाती हूँ
उसके किनारे...
और रख देती हूँ नंगे पाँव उसकी गीली रेत पर
तो लगता है कि,
मेरे मस्तिष्क की उलझने
और मन का दर्द
पैरों तले से खींच रहा है वो....
फिर अपने आप धीरे-धीरे बंद हो जाती है धीरे-धीरे
आँखों की पलकें
मानों किसी परम पवित्र शांति के आगोश में हूँ
कुछ ही क्षण में उसकी लहरों में दौडकर आनेवाले
पानी का वह सुखद स्पर्श
खोल देता है पलकों को
और उठाकर ले जाता है मेरी नजर को अपने संग
विशाल फैले हुए उसके क्षितिज तक...
और फिर...

रिक्त कर देता है, मुझे अपने अशांत मन से...

वहाँ से लौटकर आते समय मैंने उस अशांत समंदर को अपनी यादों को अपने साथ अपनी किताब में संजोगा। साथ ही साथ इस मेरी पहली एकल यात्रा को ता उमर याद रखने के लिए मैंने समंदर तट से कुछ चीजें रेती और शंख अपने साथ घर लेकर आई। यह यात्रा मुझे ताउमर याद रहेगी।

रिश्ता दोस्ती का

जो मुश्किल घडी के दौरान हमारी मदद करते हैं
वे दोस्त हैं।

बचपन की वे बातें,
वह हंसी मुलाकातें,
दोस्तों के साथ खेलना,
सुख-दुःख एक-दूसरे के साथ बाँटना
उसे दोस्ती कहते हैं।

दोस्ती दो अलग व्यक्तियों को साथ लाती है।
जो दुःख में साथ ना छोड़े वह अच्छा दोस्त है।

दोस्त को कभी न खोना चाहिए
हमेशा दोस्त के दिल और दिमाग में बसाना चाहिए।
कभी दोस्ती निभाने के लिए झूठा-मुठा
बहाना करना अच्छा है।
पैसे तो बहुत होंगे आपके पास,
फिर भी अच्छा दोस्त नहीं मिलेगा।
दुनिया के सभी रिश्तों में
सबसे खास दोस्ती मानी जाती है।
जीवन में रंग भरने वाले
दोस्त का साथ नहीं छोड़ना चाहिए।
जीना सिखलाता है जो
दोस्ती निभाते मरते दम तक।

सुश्री दिव्या मनोहर कोतवाल
एफ.वाय.बी.ए.

मैं : एक मेकअप आर्टिस्ट

(आत्मकथन)

वृषाली लक्ष्मण चांदगुडे

एफ.वाय.बी.कॉम.

मेकअप आर्टिस्ट की जीवनशैली रोमांचक और रंगीन होती है। यह एक सृजनात्मक क्षेत्र है। रूपरंग और रूपचर्चा में महारत होती है। सुंदर कला में कारीगरी दिखाने वाले ये कलाकार अपनी कला के माध्यम से लोगों को आत्मविश्वास बढ़ाने में मदद करते हैं। इस रोमांटिक और आनंदमयी जीवनशैली में, हर दिन नई रचनाएँ और नए रंग होते हैं। जो इस क्षेत्र को और भी रोचक बनाते हैं।

मेकअप आर्टिस्ट का काम अक्सर फिल्म इंडस्ट्री, टेलीविजन, फॅशन शोज़, शादियाँ, इवेंट्स आदि में किया जाता है। इन कलाकारों का काम चेहरे को सौंदर्यमय बनाने में, फिल्म या इवेंट की वातावरण के हिसाब से मेकअप करने में और कई अन्य सृजनात्मक प्रक्रियाओं में शामिल होता है। इस जीवनशैली में कलाकारों को नई तकनीकों और ट्रेंड्स के साथ काम करना पड़ता है। जिससे उनका कला में समर्थन बना रहता है। इसका समय अक्सर अनौपचारिक होता है और वे अपने दस्तावेज, विशेषज्ञता, और रिश्तों के नेटवर्क को बनाए रखने में मेहनत करते हैं।

यह एक चुनौतीपूर्ण लेकिन सतर्कता से भरा क्षेत्र है, जहाँ स्थिरता, समर्पण और आविष्कार की भावना भरी रहती है। इसमें अपनी पहचान बनाए रखने के लिए नवीनता और स्वतंत्रता का मौका होता है।

फैशन उद्योग की सबसे मशहूर मेकअप कलाकार को

उसकी बहुमुखी प्रतिभा और ब्रश के बजाय अपनी उंगलियों से काम करने के लिए सराहा जाता है।

मेकअप क्षेत्र में सफल होने के लिए आपको नवीनतम तकनीकों को सीखने की आवश्यकता होती है। आधुनिक मेकअप तकनीकों में शामिल हैं। रायेलाइनर टेक्निक्स, कटूरिंग और हाइलाइटिंग, एयेशैडो टेक्निक्स और लिपस्टिक एप्लीकेशन।

मेकअप क्षेत्र में कैरियर बनाने के लिए अनुभव की आवश्यकता होती है। आपको अभ्यास करने का संग्रहशील अवसर मिलेगा, और अनुभव के साथ आप अधिक महानता तक पहुँच सकते हैं।

मेकअप आर्टिस्ट बनने के लिए कठिनाइयों का सामना करना पड़ता है। आपको प्रशिक्षण के दौरान ओर उसके बाद निरंतर मेहनत करनी होगी ताकि आपकी कला में सुधार हो सके और आप प्रतिस्पर्धा में अग्रणी बन सकें।

मेकअप आर्टिस्ट बनने के लिए उसका प्रशिक्षण लेने की जरूरत है। मेकअप में कई प्रकार होते हैं जैसे Bridal Makeup, Simple Makeup, Sider MAKEup, HD Makeup, 3D Makeup इ. मैं खुद ही एक मेकअप आर्टिस्ट हूँ। मैंने उसका प्रशिक्षण लिया है। बहुत मेहनत करके मैंने प्रशिक्षण प्राप्त किया है। इस क्षेत्र में अभ्यास की बहुत

आवश्यकता होती है। मैंने प्रशिक्षण लेने के बाद बहुत अभ्यास किया। इस में 2 भाग होते हैं। Practical और Theory। मैंने प्रशिक्षण के दौरान कई मॉडल, सहेलियों का मेकअप किया है। ये मेकअप मैंने सोशल मीडिया पर डाले हैं। उसका मुझे बहुत फायदा हुआ है। उससे मुझे बहुत ऑर्डर आ रहे हैं। अब मैं सभी ऑर्डर्स पूर्ण करने में सक्षम हूँ। मैं अब इंटरनेट की सहायता से पैसे कमा रही हूँ। उन पैसों से मैं अपने प्रोडक्ट खरीदती हूँ। और आगे का प्रशिक्षण ले रही हूँ। अपनी मेकअप की कमियाँ सुधार रही हूँ। मेकअप आर्टिस्ट बनने के लिए मैंने जितने पैसे खर्च किए हैं उतने मैंने ऑर्डर लेकर कमाए भी हैं। ऑर्डर पूर्ति के दौरान मैंने कई तरह के अनुभव किए हैं। इस क्षेत्र से मैं अब अपने पैरों पर खड़ी हूँ। इस क्षेत्र में बहुत कमाई है। कमाई के साथ-साथ मेहनत भी ज्यादा होती है।

दिन ब दिन इस क्षेत्र में प्रगति हो रही है। जितना सीखें उतना कम ही है। मेकअप करते समय मेरा मन आनंदित रहता है। मेकअप आर्टिस्ट बनने के लिए मैंने कई कठिनाइयों का सामना किया है। मैंने प्रशिक्षण के दौरान और प्रशिक्षण लेने के बाद निरंतर मेहनत करके अपनी कई प्रतियोगिताओं में भाग लेकर अपनी कमियों का प्रशिक्षण करके उसमें सुधार किया है। अब मैं एक अच्छी मेकअप आर्टिस्ट बन चुकी हूँ। मुझे बहुत आनंद होता है कि इस क्षेत्र ने मुझे बहुत कुछ दिया है। लोग मुझे अच्छी मेकअप आर्टिस्ट के नाम से जानने लगे हैं। मेरी तारीफ करते हैं। इस क्षेत्र में आकर मेरा आत्मविश्वास बढ़ गया है और संवाद कौशल में भी वृद्धि हुई है। इस क्षेत्र ने मुझे अपने पैरों पर खड़ा किया है। इसका मुझे और मेरे परिवार को गर्व है। इस क्षेत्र में आकर मैंने अपना कैरियर बनाया है।

ऐ जिंदगी

जरा देख दुनिया के क्या क्या नए रंग है।
जरा देख लो क्या अजब रंग है।
ये मौसम, हवा और परिदे यहाँ
जिसे देख जीने का नया ढंग मिला ॥
फिर क्यों कहते हैं ऐ जिंदगी तू है बेवफा।

ये पेड़ों का हिलना पत्तों का ललहाना।
हवाओं का हँसना फिजाओं का मुस्कुराना
यूँ लगता है आगाज जिंदगी है सुहाना
फिर क्यों कहते हैं ऐ जिंदगी तू है बेवफा ॥

खुशी का गर्मों क खजाना यहाँ,
देख लो लाखों फसाना यहाँ,
तुम एक बार यह जिंदगी तो जियो,
गर्मों को खुशी में बदल कर जियो,
जियो हर एक पल खुल के जियो।
फिर बताना क्या यह जिंदगी है बेवफा,
फिर क्यों कहते हैं ऐ जिंदगी तू है बेवफा ॥

खुदी को खुदी का नहीं है पता,
खुदी है गलत और कहते कहाँ
उसी मंजिल से आना, उसी मंजिल से जाना,
खुदी को समझ के समझ नहीं पाना।
फिर क्यों कहते हैं, ऐ जिंदगी तू है बेवफा ॥

तुझी से है शिकवे, शिकायत क्यों सारे।
जी-जी के मरते है ये क्यों सारे,
खुदी को खुदी की समझ ही नहीं
तुझे जीने का इनमें कोई ढांग ही नहीं।
खुदी है गलत और कहते कहाँ ?
फिर क्यों कहते हैं ऐ जिंदगी तू है बेवफा !

सुश्री खुशबु सरजुद्दिन खान
एफ.वाय.बी.कॉम.

सुधा मूर्ति : सफल जीवनयात्रा का मानदंड (जीवनी अंश)

स्वप्नील संजय करपे
टी.वाय.बी.ए.

सुधा मूर्ति भारत ही नहीं अपितु विश्व में ख्यातकिर्त हैं। उन्होंने अपने काम से अपना नाम बनाया है। सुधा जी को राष्ट्रपति से सम्मानित किया गया है। उन्होंने कई प्रकार के पुरस्कारों के दीपक लगाए हैं। वे एक लेखिका हैं। उन्होंने 115 किताबें लिखी हैं। उनकी किताबें कई भाषाओं में अनूदित हुई हैं। भारत के सभी भाषाओं में उनकी किताबें प्रकाशित हुई हैं। उनका जन्म 19 अगस्त 1950 में कर्नाटक के प्रदेश शिगगाँ में उनका जन्म हुआ था। उन्होंने बी.वी.बी. कॉलेज ऑफ इंजिनियरिंग से बी.ई. ईलेक्ट्रिकल पदवी प्राप्त की और इन्स्टिट्यूट ऑफ साइन्स से (संगणक शास्त्र) कंप्यूटर साइन्स विषय में एम टेक उपाधि प्राप्त की है। सुधा मूर्ति का बचपन से ही आगे बढ़ने की और जीवन में कुछ बड़ा करने का जुनून था। उनके पिता सर्जन थे और उनके घर में कोई ना कोई शिक्षक के रूप में काम कर रहा था। तो ऐसे वातावरण में उनका बचपन गुजरा है। सुधा मूर्ति उत्तम लेखिका थीं। साथ ही साथ वे घर के हर काम में सहभागी थीं। सुधा मूर्ति मराठी में बात करने की कोशिश जरूर करती थीं। क्योंकि वे कर्नाटका की रहने वाली थीं। इसलिए उन्हें मराठी में बात करने में तकलीफ हो रही थी। फिर भी वे मराठी में बोलने का प्रयास करती थीं। उन्हें मराठी, इंग्रजी, कन्नड भाषाओं का संपूर्ण ज्ञान था।

उनका सबसे प्रिय विषय लेखन है। उन्हें लेखन से अधिक ज्यादा लगाव है। सुधा मूर्ति कहती हैं कि लेखन कला पैसों से जुड़ी हुई नहीं है। पैसे तो तुम कब भी या कितना भी कमा सकते हो। पर लेखन अंदर से आना चाहिए। लेखन नॉलेज से ज्यादा कला है। सरस्वती का वरदान जिस व्यक्ति को मिलता है, वही लेखन कर सकता है ऐसा सुधा मूर्ति का मानना है। सुधा मूर्ति को बचपन से लेखन की आदत थी। उनके जीवन में उन्हें कई अनुभव हो चुके हैं। उसके कारण उनके लेखन में उससे

मदद हुई है। उनकी पहला उपन्यास 1978-1979 में प्रकाशित हुआ।

जीवन एक किताब है।

और हर व्यक्ति एक किताब है।

ऐसा सुधा मूर्तिजी कहती हैं। और उस व्यक्ति का भाव, चेहरा, अनुभव यह किताब का एक पन्ना है। उन्होंने अपनी पढ़ाई पूरी करने के बाद उन्हें कई स्कॉलरशिप मिली थीं। उन्हें बाहर देशों में जाने का मौका मिला था। फिर भी वे नहीं गईं क्योंकि उन्हें भारत में कुछ बड़ा करने की इच्छा थी। उन्होंने एक विज्ञापन देखा था जिस पर टेलको कंपनी पुणे में यंग ब्राइट इंजिनियर के लिए जगह निकली थी। और उसके नीचे जो लाईन लिखी थी कि लड़कियाँ यह काम नहीं कर सकती। लड़कियों के लिए यह नौकरी नहीं है। ऐसा साफ अक्षरों में लिखा था। यह देखकर सुधा मूर्ति अपने गुरुसे को रोक न पाई। उन्होंने जे.आर.डी. टाटा को पत्र लिखा और और उन्होंने उसमें कहा कि जे.आर.डी. टाटा आप देश के विकास में मदद कर रहे हैं। और नवयुवकों को नौकरी प्रदान कर रहे हैं। इसमें स्त्री-पुरुष भेदभाव आपको नहीं करना चाहिए। ऐसे कड़े शब्दों में अपनी बात जे.आर.डी. टाटा तक पहुँचाई। सुधा मूर्ति मानती थीं की स्त्री-पुरुष एक समान हैं। दोनों को समान अधिकार मिलना चाहिए। उन्होंने भी इंजिनियरिंग की थी। परंतु लड़की होने के कारण वे यह नौकरी नहीं कर सकती। यह बात सुधा मूर्ति को अच्छी नहीं लगी तो उन्होंने जे.आर.डी. टाटा ने उन्हें इंटरव्यू के लिए बुलाया उनका टेकनीकल इंटरव्यू लिया गया। और उन्हें टाटा कंपनी में नौकरी मिल गई।

सुधा जी जब जॉब कर रही थीं उनकी मुलाकात

नारायण मूर्ति से हुई। बाद में उन दोनों ने शादी की। सुधाजी और नारायणजी मूर्ति के बच्चे थे एक लडका रोहन और एक लडकी अक्षता नारायण मूर्ति जी अपना खुद का कारोबार करना चाहते थे लेकिन पैसे उनके पास नहीं थे तो उन्होंने यह सोच सुधाजी के सामने रखी। सुधाजीने इस सोच को बढ़ावा दिया और बिजनेस शुरू करने के लिए उन्होंने अपनी पुरी जमा पूँजी 10,000 रुपये नारायण मूर्ति को दे दी। नारायण मूर्ति ने इंफोसिस कंपनी शुरू की थी। बाद में सुधा मूर्ति अध्यक्ष के रूप में काम कर रही थी। कॉरपोरेट से काम करते समय सही तरीके से काम किया। उन्होंने गलत मार्ग से कभी अपना हित नहीं साधा है। सुधा मूर्ति कहती हैं कि कॉरपोरेट मेरा जगत नहीं है। मेरी दुनिया है - गरीबों की मदद, अपाहिजों की सहायता, विद्यार्थी मदद और शिक्षकों का आदर करना।

सुधा मूर्ति के पिता जी डॉक्टर थे। वे हमेशा कहते थे कि मरीज आप के पास आने के बाद तुम्हारे आपसी झगड़े, गुस्से को भूलकर उस मरीज का इलाज करना चाहिए प्रेम और करुणा के साथ उसका इलाज करना चाहिए। उनके दादाजी पाठशाला के मास्टर थे। वे सुधा मूर्ति से हर समय कहते थे कि अच्छा धन मतलब किताबे। ऐसे अच्छे संस्कारों के साये में उनका जीवन बीता है। इनसे उन्हें कई मोड पर सहायता मिली है। सुधा मूर्ति के दादा-दादी कहते हैं कि गरीब व्यक्ति को दान करते समय वह दान उत्तम दर्जे का या अच्छा होना चाहिए। कई लोग ऊपर-ऊपर से दान करते और ढिंढोरा पीटते हैं। ऐसे दादा-दादी के विचार धारा में उन पर संस्कार हुए हैं। पैसों की कीमत मालूम हो और बच्चे गलत मार्ग पर ना जाए इसलिए हर चीज का हिसाब वे रखती थीं। उन्होंने पैसों से प्यार नहीं किया। जो चीज उन्हें चाहिए थी वे खुद लाकर देती थीं।

सुधा मूर्ति आदर्शवादी विचारों से प्रभावित थी। जीवन में सच्चाई और मेहनत दो चीजें होना बहुत आवश्यक हैं, ऐसा सुधा मूर्ति का मानना था। उन्होंने बच्चों के भविष्य के लिए डायरेक्टर के पद को भी लेने से मना किया था। उन्हें ऐसा लगता था कि कामकाज में जाने के बाद बच्चों पर ध्यान देने वाला और अच्छे संस्कार देने कोई नहीं था। वह अच्छे संस्कार देने में पीछे छूट जातीं। तो उन्होंने बच्चों के भविष्य को देखते हुए इस पद पर काम करने से मना किया था। और वह बंगलूर कर्नाटक में रहती थीं। उन्होंने इंफोसिस फाउंडेशन जैसे एक सामाजिक कार्य करने वाली संस्था की निर्मिति की है। उन्होंने कई ग्रंथालय और संगणक उपलब्ध कर के दिए हैं। और 10,000 शौचालय संस्था के माध्यम से बाँधे गए हैं। त्सुनामीग्रस्त, सूखे ग्रस्त लोगों की सहायता की है। सुधा मूर्ति कला और संस्कृति, सार्वजनिक स्वच्छता, स्वास्थ्य देखभाल

गरीब लोगों की मदद महिला सशक्तीकरण और शिक्षा के लिए सामाजिक कार्यों में आगे रही हैं। उन्होंने अपनी पहली किताब अपने पति नारायण मूर्ति को समर्पित की है। 50 साल की उम्र में उन्होंने अंग्रेजी भाषा में किताब लेखन शुरू किया था। वह वर्तमान में भी कार्यरत हैं। और नए विषयों पर अपनी कलम धारा से देश को सुधारने में लगी हैं। उन्हें कई पुरस्कार से नवाजा गया है। जिसमें पद्मश्री पुरस्कार 1995 साल में उत्तम शिक्षक पुरस्कार (बेस्ट टीचर अवॉर्ड) से नवाजा गया है। आर.के. नारायण पुरस्कार, राजलक्ष्मी पुरस्कार, अस्मिता राष्ट्रीय पुरस्कारों से उन्हें सम्मानित किया है। अस्तित्व, आजीच्या पोतडीतील गोष्ट, तीन हजार टाके, बकुळ, आयुष्याचे धडे गिरवताना, थैली भर गोष्ट, परिधी (कन्नड) महाश्रोता, डॉलर बहु (अंग्रेजी, मराठी) पुण्यभूमि भारत आदि उनकी प्रकाशित साहित्य संपदा है।

सुधा मूर्ति को बाहर देशों में घूमना बहुत अच्छा लगता था। बाहर देश का इतिहास, उनके रहने का तरीका, बोलने तरीका यह सब देखना उन्हें बहुत अच्छा लगता था। सुधा मूर्ति कहती हैं कि बाहर के देशों में 200 से 1000 साल पुरानी इमारतें देखने को मिलती हैं। पर हम लोग पुराने मकान या इमारत तोड़कर महल बनाते हैं और अपने इतिहास को बर्बाद करते हैं। सुधा मूर्ति के स्वभाव में एक खास बात है। सब कुछ होने के बावजूद भी सुधा मूर्ति एक बहुत ही साधारण सा जीवन जीना पसंद करती हैं। ऐसे महान व्यक्तित्व से हमें निश्चय ही प्रेरणा मिलती है।

सबसे बड़ी सीख

यह कहानी तीन दोस्तों की है। ज्ञान, धन और विश्वास। तीनों बहुत अच्छे दोस्त थे। तीनों में प्यार भी बहुत था। एक बार किसी वजह से तीनों को अलग होना पड़ा तो तीनों ने एक-दूसरे से सवाल किया कि आज के बाद हम कहाँ मिलेंगे। तो इस वक्त ज्ञान ने कहाँ-मिलेंगे। मैं मंदिर, मस्जिद और किताबों में मिलूँगा। धन ने कहा - 'मैं अमीरों के पास मिलूँगा। विश्वास चुप रहा और कुछ नहीं बोला, जब दोनों ने उसे चुप रहने का कारण पूछा तो विश्वास न रोते हुए कहा - "मैं एक बार चला गया तो फिर कभी नहीं मिल पाऊँगा।"

ये छोटी कहानी हमें सिखाती है कि ज्ञान और धन आप जब चाहे तब प्राप्त कर सकते हैं। लेकिन विश्वास एक ऐसी चीज है जो एक बार टूट जाए तो फिर उसका वापस आना बहुत मुश्किल है।

पायल शेकु जगताप
11 वीं कॉमर्स

शाल्मली

२०२३-२४

फैशन की दुनिया में (आत्मकथनपरक निबंध)

पुजा गणेश खराडे
एफ.वाय.बी.कॉम.

मैं खुद एक फैशन डिजाइनर और मेकअप आर्टिस्ट हूँ। मैंने इस विभाग में बहुत मन से काम किया है। मैंने अपने कॉलेज में फर्स्ट इयर में फैशन डिजाइनर का कोर्स जारी किया है। हमारे शिक्षक बहुत ही सपोर्टिव हैं। उनकी वजह से हमें बहुत फायदा हुआ है।

महात्मा फुले महाविद्यालय के संभाजीनगर स्थित सेकेंड कैम्पस में 36 मशीन्स से सुसज्जित फैशन डिजाइनिंग लॉब है। मैं वहाँ फैशन डिजाइनर का कोर्स करने जाती हूँ। वहाँ के शिक्षक भी बहुत सपोर्टिव हैं। वहाँ हमें अलग-अलग प्रकार के डिजाइन सिखाए जाते हैं। और हमें प्रात्यक्षिक करने को बताते हैं। हमने अभी एक वनपीस सीखा है। जो हमने अपने फैशन शो में पहना था। हमारे महाविद्यालय के फैशन शो की यह विशेषता है कि उसमें सम्मिलित फैशन डिजाइनिंग कोर्स की लड़कियाँ खुद डिजाइन किए हुए एवं सिलाए हुए कपड़े पहनकर रैम्प वॉक करती हैं। मैंने अपने द्वारा डिजाइन किया गया वन पीस पहना था। इस प्रकार अनेक तरह की ऑक्टिविटी की जाती हैं। इससे हमें बहुत कुछ सीखने को मिलता है। मुझे अनेक तरह के डिजाइन बनाने आते हैं।

मैं ऑर्डर लेती हूँ। कई तरह के डिजाइनर सूट बनाकर देती हूँ। इस वजह से मैं सक्षम बन चुकी हूँ, अपने पैरों पर खड़ी हूँ। मैं अपना खर्चा अपने पैसों से उठाती हूँ, और अपने माता-पिता को भी थोड़े पैसे देती हूँ। मैं अपने पैरों पर खड़ी हूँ और इस

बात का मुझे और मेरे परिवार को गर्व है।

साधारण तौर पर फैशन डिजाइन 19 वीं शताब्दी में चार्ल्स फ्रेडरिक वर्थ से शुरू हुआ माना जाता है, जो कि अपने बनाए कपड़ों पर अपने नाम का लेबल लगाने वाला पहला डिजाइनर था। ट्रैपर, चार्ल्स फ्रेडरिक वर्थ द्वारा पेरिस में अपना मैसन कोचर (फैशन हाऊस) स्थापित करने से पहले, कपड़ों का डिजाइन एवं निर्माण ज्यादातर अनाम दर्जियों द्वारा किया जाता था और उच्च फैशन की अवधारणा शाही दरबार के वर्कों से आती थी। वर्थ की सफलता ऐसी थी कि वह ग्राहकों द्वारा अपनी पसंद बनाए जाने की जगह पर वह खुद उनको बताता था कि उन्हें क्या पहनना चाहिए जब कि उस समय के अन्य डिजाइनर ग्राहकों के बताने के अनुसार काम करते थे।

1950 के दशक तक अधिकांश फैशन परिधान या तो नाप निर्मित या हौट-कोचर के अनुसार डिजाइन किए जाते एवं बनाए जाते थे। एक परिधान एक व्यक्ति विशेष ग्राहक के लिए डिजाइन किया जाता था। एक उच्च फैशन परिधान अकेले ग्राहक के आदेश पर निर्मित होता है और आमतौर पर उच्च गुणवत्ता वाले महँगे, कपड़े से बारीकियों पर ध्यान देते हुए, अक्सर हस्त-निर्मित व समय लेने वाली विधियों से सिला जाता है। इनकी सामग्री की लागत और बनाने में लगने वाले समय से कहीं ज्यादा जरूरी होती है इनकी दिखावट-बनावट।

पहनने-को-तैयार कपड़े जन बाजार और हौट-कौचर

के बीच के होते हैं। ये व्यक्तिगत ग्राहकों के लिए नहीं बनाए जाते, पर कपड़ों के चुनाव और नाप-जोख में बड़ी सावधानी बरती जाती है। ये कपड़े छोटी मात्रा में बनाए जाते हैं जिनसे इनकी विशिष्टता की गारंटी रहे, इसीलिए ये महँगे होते हैं। पहनने-को-तैयार संकलन साधारणतः हर साल एक निश्चित अवधि पर चलने वाले फैशन सप्ताह में फैशन हाऊस द्वारा प्रदर्शित किए जाते हैं। इसका आयोजन शहरी आधार पर साल में दो बार होता है।

वर्तमान में फैशन उद्योग की बिक्री जन-बाजार पर बहुत अधिक निर्भर करती है। जन बाजार, ग्राहकों की एक विस्तृत श्रृंखला की आवश्यकताओं को पूरा करता है, मानक मापों के अनुसार, पहनने-को-तैयार कपड़ों का काफी मात्रा में उत्पादन होता है। सृजनात्मक रूप से प्रयोग किया गया सस्ता सामान, ग्रहण करने योग्य फैशन बनाता है। जन बाजार के डिजाइनर, नामी डिजाइनर द्वारा स्थापित विचारधाराओं को अपनाते हैं। किसी मौलिक डिजाइन के प्रतिरूप को बनाने से पहले, अक्सर वो ये निश्चित करते हैं कि कोई रॅली कितनी चलेगी, एक सीजन तक प्रतीक्षा करते हैं। पैसा और समय बचाने के लिए वे सस्ते वस्त्रों और सरल उत्पादन तकनीकों का उपयोग करते हैं, जिनका मशीनों द्वारा आसानी से उत्पादन किया जा सके। इसलिए अंत उत्पाद बहुत अधिक सस्ते में बेचा जा सकता है।

एक डिजाइन होती है जिसे कहा जाता है, 'किस्च डिजाइन' जोकि जर्मन शब्द 'किशेन' से निकली है यानी बदसूरत या जिसमें कि सौंदर्य बोध न हो। दूसरे तरीके से भी किस्च को समझाया जा सकता है, "पहनने या दिखाने की कोई चीज जिसका समय निकल गया है या जो अब फैशन में नहीं है। इसलिए यदि आप एक ऐसी पैंट पहनें है तो एक बार ८० के दशक में पहनी थी, वह 'किस्च' फैशन शैली कहलाएगी।

कई पेशेवर फैशन डिजाइनर फैशन के किसी एक विशेष क्षेत्र की विशेषज्ञता से शुरुआत करते हैं। बाजार जितना छोटा और विशिष्ट होगा, कंपनी द्वारा अपने परिधानों को एक सही आकार और भाव दे पाने की संभावना उतनी ही ज्यादा होगी अगर एक कंपनी अलग से जाती जाती है तो उसका इस उद्योग में अपनी पहचान बनाने में आसानी होती है। एक बार एक फैशन कंपनी स्थापित हो जाये मतलब कि, नियमित ग्राहक हों और

व्यापारी वर्ग और जनता के बीच जाने जाते हैं तो फिर अपने द्वारा बनाये गए कपड़ों से अपना नाम बना लिया है तो उनको नए किस्म के कपड़े बेचने में मदद मिलती है। आम तौर पर कंपनी के लिए सुरक्षित होता है कि वह उन्ही क्षेत्रों में विस्तार करे जिसकी उसे जानकारी है। उदाहरण के लिए महिलाओं के खेलवस्त्रों का डिजाइनर पुरुषों के खेलवस्त्र की विशेषज्ञता के क्षेत्रों के चयन को दर्शाता है।

मैंने फैशन डिजाइनिंग का क्षेत्र चुना है। महाविद्यालय के शॉर्ट टर्म कोर्स फॅशन डिजाइनिंग की मैं छात्रा हूँ। इस कोर्स से काफी लाभान्वित हो चुकी हूँ। एक विख्यात फॅशन डिजाइनर के रूप में मैं अपना कैरियर बनाना चाहती हूँ।

मत कर माँ कन्याभ्रूणहत्या

तू ही बोल माँ, मैं जन्म लूँ या नहीं।
तुम्हारे उपकार, मैं चुकाऊँ या नहीं?

मत मार गर्भ में, मुझे जन्म लेने दे,
बहुत ज्यादा पढ़-लिखके मुझे अधिकारी बनने दे
कुदरत का सौंदर्य मुझे दिखाओगी नहीं ?
तू ही बोल माँ, मैं जन्म लूँ या नहीं।

तुम्हारे उपकार मैं चुकाऊँ या नहीं।
लड़का-लड़का क्यों करती हो....
कर्तृत्ववान लड़कियों ने जन्म लिया या नहीं?
जिजामाता, सावित्रीबाई फुले, इंदिरा गाँधी,
किरण बेदी। जैसी महान स्त्रियों ने जन्म
लिया या नहीं ?
तू ही बोल माँ मैं जन्म लूँ या नहीं?

तुम्हारे उपकार मैं चुकाऊँ या नहीं।
तू ही बोल माँ मैं जन्म लूँ या नहीं ॥

सुश्री आकांक्षा अमोल साळवे
एफ.वाय.बी.ए.

हम भारत के सक्षम युवा हैं (निबंध)

शीतल उल्हास गायकवाड
टी.वाय.बी.ए.

“युवा का मतलब क्या आपको पता है ? युवा याने की जिनकी उम्र 15 से 24 वर्ष के बीच है वे लोग । हम युवाओं को इस उम्र में एक सही रास्ता दिखाने वाले करीबी लोगों की जरूरत होती है ।

संभवतः जिस उम्र में हमारे पास सबसे अधिक ऊर्जा रहती है, कुछ करने का पुरजोर उत्साह होता है और दुनिया को देखने-समझने की सबसे ज्यादा जिज्ञासा होती है । उस समय अगर युवाओं को अच्छे रास्ते पर ले जाना वाला कोई नहीं रहेगा तो युवाओं की समस्या बढ़ती ही जाएगी और युवा पीढ़ी बिगड़ती जाएगी ।

2024 में युवाओं को रोजाना कई समस्याओं का सामना करना पड़ेगा । 2024 और आनेवाले कई साल जब तक युवाओं की समस्या का समाधान नहीं किया जाता तब तक हर साल इसी तरह कठिन लगता जाएगा । 2024 में किशोर होना उतना आसान नहीं है, जितना लगता है । लगभग दो साल की महामारी में रहना, गतिविधियों के लिए दायित्वों को निभाना, अच्छे रिश्तों को बनाए रखना और प्रलोभनों से निपटना ।

“हारा वही जो लड़ा नहीं”

मैंने कुछ दिन पहले पढ़ा था कि स्वास्थ्य और शिक्षा गैर लाभकारी संस्था सेंटरल, वाईएमसीए ने यह सूची बनाई, जिसमें 16 से 25 वर्ष के बीच 1600 किशोरों का साक्षात्कार लिया गया । संगठन ने उनसे उन कठिनाइयों का मूल्यांकन करने के लिए कहा जिनका वे वर्तमान में सामना कर रहे हैं, और सर्वेक्षण में शामिल अधिकांश लोगों ने महसूस किया कि समाज में एक पूर्ण भूमिका पाने में उनकी असमर्थता, वह पारंपारिक शैक्षिक प्रणाली या नौकरी के माध्यम से हो उनकी सबसे बड़ी कठिनाई थी । इसके कुछ प्रमुख कारण हैं ।

उच्च जनसंख्या वृद्धि, राजनीतिक अस्थिरता, कानून व्यवस्था की खराब स्थिति, उद्योगों का धीमा विकास, आर्थिक प्रगति की अपर्याप्त दर आदि ।

युवाओं के दिमाग को शिक्षित करने में हमें उनके दिल को शिक्षित करना नहीं भूलना चाहिए । यह बात सही है । और मैं भी एक युवा हूँ । और मुझे लगता है । हम युवाओं को अपनी ताकत पर गर्व होना चाहिए, क्योंकि हम देश के भविष्य को सँवारने की क्षमता रखते हैं । हम अपने हाथों से अपना खुद का भाग्य लिखते हैं । फिर चाहे वह अच्छा हो या बुरा हो । शिक्षा सर्वोच्च प्राथमिकता, मौलिक मानव अधिकार और समसामयिक आवश्यकता हैं । दुनिया भर में सभी स्तरों पर

शिक्षा में बदलाव के प्रयास चल रहे हैं । फिर भी युवाओं के विभिन्न समूहों के पास गुणवत्तापूर्ण शिक्षा तक असमान पहुँचे हैं । शिक्षा पर विश्व असमानता डेटाबेस का अभी भी अनुमान है कि दुनिया भर में 25% से अधिक बच्चे कभी प्राथमिक विद्यालय नहीं गए हैं । अतिरिक्त कक्षाओं में दाखिला लेने या निबंध सहायता प्राप्त करने के अवसर का तो जिक्र ही नहीं किया जा रहा है । जिसकी प्रत्येक छात्र को स्कूल में अपने पूरे समय के दौरान किसी न किसी समय आवश्यकता होती है । इसके कुछ कारण हैं- आर्थिक विषमताएँ, अप्रशिक्षित शिक्षक, सरकार की रुचि में कमी आदि ।

आज मैं आपको युवाओं की समस्या बताती हूँ । और ये समस्याएँ क्यों होती है । इसका प्रमुख कारण है पारिवारिक समस्याएँ ।

प्रत्येक परिवार अद्वितीय है, और पारिवारिक जीवन के उतार-चढ़ाव बच्चों और युवा वयस्कों पर महत्वपूर्ण प्रभाव डालते हैं । बच्चों को अपने माता-पिता और परिवार के अन्य सदस्यों से प्यार और समर्थन की भावनाएँ उन्हें परिपक्व होने और आगे बढ़ने का साहस देंगी । हालाँकि, कई परिवारों को कठिन समय का अनुभव होता है । और कुछ बच्चों और किशोरों को अपने माता-पिता या भाई-बहनों के साथ रहना मुश्किल हो सकता है ।

अधिकांश माता पिता अपने बच्चों पर पढ़ाई के सभी क्षेत्रों में अच्छा प्रदर्शन करने का दबाव डालते हैं । वे चाहते हैं कि वे सक्षम छात्र बनें ।

बच्चे चिंता का अनुभव करते हैं और अपने उद्देश्यों पर एकाग्रता खो देते हैं । उच्च ग्रेड प्राप्त करना ही एकमात्र प्रतियोगिता है ।

विभिन्न व्यक्तिमत्त्व आपस में टकराते हैं और काम करने के तरीकों पर असहमती रखते हैं । भाई-बहन के बीच ईर्ष्या या लड़ाई बढ़ रही है । माता-पिता बहस कर रहे हैं । सौतेले माता-पिता या सौतेले बहन-भाई हों तो दिक्कतें बढ़ती है । घरेलू हिंसा भी बढ़ रही है । ये सारी स्थितियाँ युवाओं की समस्याएँ बढ़ा रही हैं । परंतु इन सारी समस्याओं का समाधान युवाओं को ढूँढ़ना होगा । सकारात्मक सोच, कौशलों की सहायता से युवा लोग अपनी जिंदगी को एक नया मोड़ दे सकते हैं ।

पखवाज वादन : मेरा कैरियर

(आत्मकथन)

तन्मय राजेंद्र पाटोळे

एस.वाय.बी.ए.

मैं तन्मय राजेंद्र पाटोळे । मैं एक किसान का बेटा हूँ । मेरी माँ खेती और रसोई का काम करती है । मेरी शिक्षा मेरे गाँव में पहली से पाँचवीं कक्षा तक हुई । मेरे दादा की पहले से ही भजन-कीर्तन की परंपरा थी । मेरे दादा के साथ मैं कीर्तन सुनने जाता था । तब से मुझे भजन-कीर्तन में आनंद लगने लगा । तब मेरे दादा जी ने पिताजी को सुझाव दिया कि इसे किसी अच्छी वारकरी शिक्षा देने वाली जगह पर दाखिल किया जाए । तब मेरे पिताजी का कहना था तो अब छोटा है । उसकी समझ विकसित होने दीजिए । इसे खुद का काम खुद करते आना चाहिए । पर मेरे चाचा बोले कि यह तो सबका लाडला है । वह कैसे रहेगा । पर मेरे छोटे चाचा बोले कि नहीं नहीं इसे हम शिबिर में दाखिल कराए तो कैसे रहेगा । माँ कहने लगी इसके साथ कोई बड़ा भाई भेजा जाए । क्योंकि मेरे लाडले को घर से बाहर रहने की आदत नहीं है । तब मेरे बड़े चाचा बोले मेरी बहन का लड़का अब छुट्टियों के लिए घर पर है । और इन दोनों को भेजा जाए तो कैसा होगा । वैसा कहना मेरे माता-पिता जीका था पर चाचा बोले कुछ पाने के लिए कुछ खोना पडता है । इसलिए आप को कुछ दिन तकलीफ होगी, पर उसका भविष्य उज्ज्वल होगा । इसके बाद मैंने पहले त्र्यंबकेश्वर में वारकरी शिक्षण संस्था में प्रवेश ले लिया । उसके बाद मुझे कुछ दिन पहले-पहले वाद्य बजाने में आनंद आने लगा । उसमें 'सा' लगने लगी और मेरा सब कुछ पखवाज बन चुका था और मुझे घर की और मेरे माता-पिता, भाई, बहन और घरके सदस्यों की याद आने लगी और मेरे गुरु जी (दीपकजी म. एखंडे) उन्होंने मेरे माता-पिता को बताया कि

आपका बेटा सब कुछ सीखने लगा है । और वह अपने लक्ष्य को पाने के लिए वह प्रयास कर रहा । वह संदेह करके अपनी शंकाएँ पूछता है । और वह अब रोता भी नहीं है । मुझे गुरुकुल में जाकर कोई 30 दिन बाद मेरे चाचा मुझसे मिलने के लिए आए । वो आने के बाद मेरी आँखों से आँसू आने लगे । मेरे अंकल मुझे थोड़ी देर घूमने के लिए लेकर गए । और उन्होंने मुझे गले लगाया । उनके आँसू आने लगे पर वे खुद को सँभालकर मुझसे कहने लगे तुम्हें बड़ा होना है तो इन सारी कठिनाइयों को पार करना पड़ेगा और वे मुझे मिठाई और कुछ खाने के चीजें लेकर आ गए । वे घर के लिए निकल पड़े । उनके जाने के बाद दो-चार दिन मेरा मन किसी काम में लगा नहीं था और मैं दिन रात रोता रहता था । क्योंकि मेरे मन में एक खयाल था मेरे चाचा । मैं रोया और मुझे खाना-पीना और पखवाज बजाने में कोई रुचि नहीं लगने लगी थी, पर मेरे गुरुजी की माँ और पत्नी थीं । वे मुझे पास बुलाकर कहने लगीं तुम क्यों रो रहे हो ऐसा क्या होगा । पर मैं चुप था क्योंकि मुझे उनसे डर सा लगने लगा था । वे मेरे पास आने लगी तो मेरा टेन्शन बढ़ने लगा । और वे मेरे पास आई तो वे मैं चक्कर आकर गिर गया । वे मुझे अस्पताल लेकर गए और मुझे कुछ वक्त के बाद होश आया और वे मुझे गुरुकुल लेकर गए । मेरी खातीरदारी करने लगे । तीन दिन के बाद मुझे पहले जैसा महसूस होने लगा क्योंकि 10-15 दिन मैंने कुछ अध्ययन नहीं किया था । और मैं अध्ययन करने लगा गीता, ज्ञानेश्वरी जैसे ग्रंथों का अध्यायन करने लगा । जैसे दिन कैसे बीत गए पता नहीं चला मुझे । मैं कीर्तन में पखवाज बजाने लगा था । मेरे

गुरुजी बोलें की तुम्हें अब आगे का अध्ययन आळंदी में जाकर करना होगा। वह कहने बाद मुझे कुछ ऐसा लगा कि मेरे माता-पिता ने मुझे घर से निकाल दिया। पर मेरे गुरुदेव का आशीर्वाद लेकर मैं आठवीं कक्षा में आळंदी में आया और उन्होंने मुझे कहाँ रहना है और कैसे रहना है। वह सब बताया। 2018 में मेरे मार्गदर्शक गणेशजी महाराज जी के पास रहने और खाने-पीने का इंतजाम कर दिया और मुझे मेरे जीवन के श्रेष्ठ गुरु मृदुंग अलंकार अशोक जी महाराज पांचाळ गुरुजी के पास मेरा आगे का अध्ययन शुरू किया। जैसे दिन बीतते गये मुझे समझ आने लगी। मैं तब अच्छी तरह से कीर्तन करने लगा था। मेरा मार्गदर्शन करने वाले बड़े भाई की तरह विकासजी बेलुकर भुषण जी जाधव और मेरे सब दोस्त थे। मेरी शिक्षा के साथ मैं परखवाज की परीक्षा देने लगा। परीक्षा देकर पास भी हो गया। वैसे मैंने दसवीं कक्षा उत्तीर्ण की। मैं परखवाज के लिए कम वक्त देने लगा और 10 वीं के अध्ययन पर ज्यादा वक्त देने लगा और परीक्षा नजदीक आते ही कोरोना जैसी महामारी आने लगी थी। पर मैंने अध्ययन वक्त जैसा था वैसा था और परीक्षा का पहला दिन आ गया। मैं सुबह जल्दी उठ गया। स्नान, देवपूजा करके संत ज्ञानेश्वर महाराज मंदिर में दर्शन के लिए गया। मैंने दर्शन भी किए और मैं 1.00 बजे पेपर हेतु निकला। पेपर मेरे सामने आ गया पेपर शुरू हो गया। और मेरी जिस दिन प्रॅक्टीस करता था परखवाज पर मेरा बुरा वक्त ऐसा था कि मैंने नया परखवाज खरीदा और कोरोना महामारी आ गई। मेरा पहला परखवाज बजाने का कार्यक्रम कॅन्सल हो गया। पर मुझे बुरा नहीं लगा। मेरी प्रॅक्टीस जो चल रही थी वो करता गया। ऐसे दो साल गुजर गए। इसमें मेरी बारहवीं कैसे निकल गयी समझ में नहीं आया जैसे-जैसे वक्त बीतता गया मेरी परखवाज बजाने की चाहत कम नहीं हो रही थी। मैं परखवाज साधना करता गया। जैसे तैसे मुझे कार्यक्रम आने लगे। मेरी जिंदगी में कुछ नया होने लगा था। मैं हमारे गाँव के पास श्री.ह.भ.प. जगद्गुरु विठ्ठलनाथ द्वाराचार्य डॉ. रामकृष्ण दासजी महाराज लडविकतकर (बाबा) के साथ मैं कीर्तन बजाने के लिए जाने लगा। छुट्टियाँ खत्म होने के बाद मैंने आळंदी से कोई 25 किलोमीटर दूरी पर पिंपरी गाँव में महात्मा फुले महाविद्यालय में प्रवेश लिया। जैसे तैसे कॉलेज लाईफ शुरू हो गई। घर बैठकर क्या करूँ वैसा सवाल मनमें आया इसलिए मैंने मेरे गुरुदेव जी (साधकहृदय सम्राट मृदुंग मार्तंड अशोक महाराज पांचाळ गुरुजी से निवेदन किया मुझे परखवाज का आगे

का प्रशिक्षण लेना है। पर मैं क्या करूँ मेरे गुरुजी ने मुझे पुणे में अंतर्राष्ट्रीय परखवाज वादक मृदुंग अलंकार कृष्णाजी सोळुंके गुरुजी के पास आगे का अध्ययन शुरू करने के लिए कहा। पर घर की मुश्किलें बढ़ने लगी थीं। मैं बड़ा हो गया था। मुझे सब सँभालना था मेरा कैरीयर कॉलेज और मेरा परिवार। इसलिए मैंने दिन में कॉलेज और रात में परखवाज का रियाज करने का निर्णय लिया। और जैसे तैसे मैंने F.Y. पास किया और छुट्टियाँ लग गयी। मेरी छुट्टियाँ मैंने परखवाज की परीक्षा दी और S.Y. का साल कैसे आ गया मुझे पता ही नहीं चला। पर मैं कॉलेज के S.Y. के अॅडमिशन शुरू हो गये और मैंने स्पेशल विषय कौनसा लूँ वैसा सवाल मेरे मन में आया। पर मैं जब अपना अॅडमिशन फॉर्म भरने के लिए आया तब मैं ऑफिस के पास खड़ा था। वैसे ही मैंने डॉ. कामायनी सुर्वे मॅडम जी को देखा। सभी अध्यापक उनका आदर करते थे। पर मुझे लगा की मेरी माँ आने के बाद जो सुकून मिलता है ना वैसे मेरे मन में लगा। पर वैसे मॅडम जी कहाँ गये पता नहीं चला। पर मैंने थोड़ी छान-बिन की। उस छान-बिन के बाद मुझे पता चला की यह डॉ. कामायनी सुर्वे मॅडम हैं। हिंदी विषय सिखाती हैं। उनका सिखाने का तरीका अच्छा है। जैसे तैसे मैं हिंदी डिपार्टमेंट को खोजने लगा। कॉलेज की सारी इमारत पर यहाँ-वहाँ भटका और कॉलेज के लायब्ररी के पास आया। पर देखा तो क्या हिंदी डिपार्टमेंट है। फिर मैं डिपार्टमेंट में गया। वहाँ देखा तो दो मॅडम जी अपने काम में बिजी थीं। फिर मैंने डोर को अनलॉक हुए मॅडम को नमस्ते बोलते हुए कहा की मॅडम मुझे डॉ. कामायनी सुर्वे मॅडम को मिलना है। जब मॅडम बोलीं क्या काम है। मैंने कहा की मुझे अॅडमिशन लेना है। मुझे लगा यहाँ की मॅडम मुझे डाँटेंगी पर वैसा नहीं हुआ। वहाँ पर मॅडमने मुझसे कहा तुम्हें बहुत पसीना आ रहा है। यह पानी लो। थोड़ी देर बैठो। फिर बात करेंगे। तब तक मैं काम खत्म करती हूँ। वैसे बोलकर काम करने लगीं। थोड़ी देर बाद मुझे मेरा नाम, कहाँ पर रहते हो, क्या काम करते हो। मैंने मेर नाम तन्मय राजेंद्र पाटोळे बताया। मैं आळंदी में रहता हूँ और भजन, कीर्तन के साथ परखवाज बजाता हूँ। और मेरा काम यह था की मुझे S.Y. के अॅडमिशन फॉर्म पर साईन लेनी है। पर मुझे कोई साईन नहीं दे रहा। पर मैंने जो होगया घटनाक्रम बताया। तब मुझे मॅडमजीने उनका परिचय दिया। तुम अब हिंदी डिपार्टमेंट में हो। यहाँ पर हिंदी स्पेशल के छात्रों को सिखाया जाता है। और मेरा नाम डॉ. वैशाली खेडकर (मॅडम) है। मैं भी हिंदी विषय पढाती हूँ

। और कोई समस्या है तुम्हें। मैंने कहा मेरा अंडमिशन फॉर्म चेक करना और स्पेशल विषय लेना था और मुझे इस परखवाज वादन की कला को आगे जाकर मुझे अंतर्राष्ट्रीय परखवाज बजाने वाला बनना है। मैंने सब हिंदी के बारे में जानकारी जुटाकर मैंने हिंदी विषय लेने की ठान ली। मुझे दूसरे दिन आने को कहा गया और मेरा अंडमिशन भी हो गया। पर मुझे डॉ. कामायानी जी मॅडम मिली नहीं फिर 15 दिन के बाद लेक्चर शुरू हो गए। मॅडम से मुलाकात हो गई। और मैंने लेक्चर करना शुरू किया और कामायानी मॅडम जी को मैंने सारा घटनाक्रम बताया और मैं परखवाज बजाता हूँ। कामायानी मॅडम जी मेरी माँ की जैसी मार्गदर्शक बन गईं। उन्होंने मेरे साथ एक छात्र के जैसा नहीं तो अपने बेटे जैसे बर्ताव किया। मुझे ऐसे लगा था तब मुझे जैसे लगा था की संत ज्ञानेश्वर महाराज (मेरी माऊलीने) मॅडम जी की रूप में मुझे मेरी सहायता के लिए भेजा है। तब से मैंने कॉलेज में होने वाली Activity में सहभाग ले लिया और डिपार्टमेंट कोई भी काम मॅडम जी के बताने के बाद मैं जाता था। मैंने हिंदी विभाग में 'कमाइए और पढिए' योजना (Earn & Learn Scheme) में काम करना शुरू किया। इससे मेरी शिक्षा में आर्थिक सहायता मिली। एक दिन डॉ. कामायानी मॅडम, डॉ. वैशाली जी ने कहा, हमारे कॉलेज जो वाद्यवादन प्रतियोगिता कार्यक्रम हो रहा उसमें तुम्हें सहभाग लेना है। मैंने कहा की ठिक है। 10 दिन के बाद वह कार्यक्रम था। पर मेरा गाँव नासिक जिले में नदी के तटपर स्थित लोहशिंगवे गाँव है। वहाँ पर हमारे गाँव का जागृत देवस्थान भगवान गोरक्षनाथ जी का मंदिर हमारे पूर्वजों से परंपरा है। गाँव को कोई उत्सव के लिए यही आयें तो चलेगा पर पस 'गोरक्षनाथ बीज' को जाना पडता है। जैसे जैसे कार्यक्रम शुरू हुआ पहला दिन गया और दूसरे दिन की सुबह डॉ. कामायानी जी मॅडम जीने कॉल किया। बेटें तुम कहाँ पर हो। मुझे मॅडम प्यार से बेटा बुलाती हैं। मैंने कहा गाँव आया हूँ। मॅडम जी ने कहा बेटे कल हमारे कॉलेज में परखवाज वादन की स्पर्धा है। और तुम्हें आना है। मुझे कुछ कोई सुझ नहीं रहा था। व्यक्तियों के जीवन में विलन उनका चाचा होता है। पर मेरे जीवन का हीरो मेरे चाचा है। उन्होंने मुझे बचपन से उनके बेटे से ज्यादा प्यार किया है। उन्होंने बचपन से आज तक मुझे प्यार दिया है। और मेरी आज तक सभी इच्छाएँ पूरी की हैं। और उन्होंने मुझे 500 रु. लगे हो तो हजार रुपये भेजे हैं। और बहुत कुछ। मैंने मेरे चाचा को सभी घटना बताई। चाचा जो बोले, मन को लगा गाँव का कार्यक्रम हर

साल आता है। पर कॉलेज के दिन हर साल नहीं आते। जैसे बोलकर मुझे कहा आज का कीर्तन होने के बाद 9.30 को तुम्हें गाडी है। और तुम रात के 2.00 बजे तक जाओगे। तुम्हें लेने के लिए चाकण में मेरा दोस्त आयेगा। उसके साथ जाओ और वहाँ विश्राम करके सुबह तुम्हें वे उनकी गाडी देंगे और तुम कॉलेज के लिए जाना। और तुम्हारा कार्यक्रम समाप्त होने बाद उन्हें एक कॉल करना। तुम्हें आने के लिए गाडी बुक करवा देंगे।

जैसे चाचा जी बताया जैसे मैं निकला और कॉलेज आ गया। पहली मेरा परफॉर्मन्स मेरा था। वहा पर सभी शांत हो गया कार्यक्रम चालू हो गया और 10 मिनट बजाने का वादन मैं मैंने राजमुद्रा, गणेश वंदना बजाया और विठाई दे ला लेकर समाप्त किया। वहाँ कार्यक्रम देखकर सभी खुश थे और हमारी मॅडम जी तो बहुत खुश थी। उनकी खुशी का ठिकाना नहीं था। मैं गाव को निकला और पाँच छह दिनों में फिर कॉलेज आने के बाद मेरा सभी डिपार्टमेंट की सभी छात्रों ने स्वागत किया और मॅडम जीने कहा की तुम्हारे जैसा छात्र विभाग का गौरव है। मुझे इस प्रतियोगिता में पुरस्कार भी प्राप्त हुआ। मैं बहुत खुश हुआ।

जैसे जैसे दिन बीतते गये जैसे-जैसे खुशियाँ मिलती गईं। अब आप सभी की कृपा से मैं तन्मय राजेश पाटोळे मेरे परखवाज के कैरियर के अंतिम पड़ाव पर आ चुका हूँ। और संगीत क्षेत्र में विविध कॉलेज और स्कूलों में शिक्षक की नोकरी मिलना, विविध कार्यक्रमों के अतिथि और बहुत कुछ करना चाहूँगा। मेरा अंतिम लक्ष्य है अंतर्राष्ट्रीय स्तर पर परखवाज वादक बनना। इसके लिए मैं निरंतर कोशिश करता रहूँगा।

मेरे शहीद भाई सूरज को समर्पित

मुझे पता है माँ, क्या हालत तेरी हुई होगी,
करवट बदल-बदल तू पूरी रात जागी होगी,
किस बात की ये है चैतावनी, तू समझ न पाई होगी,
तेरा लाल अब शरीर छोड़ गया है,
हस बात से तू अनजान होगी ।

अंदर से बाहर-बाहर से अंदर,
घर के कितने चक्कर काटे तूने,
कहीं से कोई संदेशा मिले,
कितने दर पे झाका तूने,
आकर अपने छोटे लाडले (गणेश) को गले लगाया तूने,
पर पता नहीं माँ, मेरे फोटो को क्यूँ निहारा तूने ।

दो दिन पहले फोन पर बात अपनी हुई थी,
मेरी तबीयत की नमी, तूने आवाज से पहचानी थी
मुझे राहत देने तूने, अपनी खॉसी छुपाई थी
मैं समझ गया माँ तूने कितनी उलझन झेली थी ।

आकर तेरे आँचल में छुप जाऊँ मैंने सोचा था ।
लेकिन मेरे भारत माँ का फर्ज भी तो बड़ा था ।
तूने ही तो भारत माँ को सँभालने मुझे भेजा था ।
तिरंगे को लहराने का सपना तूने देखा था ।

केसरियाँ को प्यार करना छ. शिवाजी ने सिखाया था,
हरे रंग का प्यार तो, किसान का जो बेटा था,
अब तिरंगे का कफन ओढकर फुला नहीं समाया था,
तेरे दूध का कर्ज चुकाने का समय आया था ।

उठ माँ, देख तेरा जनाजा दर तक आया है,
फुलोंसे मढकर मुझे कितना सुंदर बनाया है,
मेरा अस्तित्व अब पूरे कायनात में छाया है,
खोल दे अपने आसुँओ के बाँध माँ,
अगली बार तुझे रोने का मौका नहीं आना है ।

मेरे भाई, और प्यारी बहना,
अब तुम बिल्कुल नहीं रोना,
मेरे नाम की राखी,
पहनने सज्ज है खाकी,
हर फौजी के रग-रग में,
सिर्फ है हिंदुस्थान की झाँकी ।

ऐ माँ देखना,
कितनी रौनक छाई है,
भले अंधेरे में कितनी रोशनी पाई है,
मुझे सलामी देने, माँ के लाल आए हैं,
सच बता माँ, कौनसा भाग्य तूने दिया है ।

और मेरी अर्थी उठाने वालों,
मेरे बाप को कुछ ना कहना,
हो सके तो उनके चरणों की धूल,
आखरी बार मेरे माथे भरना ।

एक बात ध्यान रखना माँ, जब तक ये चाँद रहेगा,
तेरा सूरज अमर रहेगा, तेरा सूरज अमर रहेगा ।

तेरी बहना,
पूजा संजय शोळके
एफ.वाय.बी.ए.

भारत का मैं फौजी

भारत का मैं फौजी
अपने काम में रहता मनमौजी
फौजी देश के लिए जान देता है
देशवासी उतना सन्मान देते हैं

लड़े जैसे अशोक मौर्य वैसे भारत का शौर्य
शत्रु का हावभाव दमक उठा
भारत का फौजी चमक उठा

अंधेरा कारगिल युध्द का
सबेरा कारगिल विजय का
भारत पर शत्रु कडक उठा
भारत का फौजी भडक उठा

झुकूंगा तो तिरंगे के आगे, उटूंगा तो शत्रु के आगे
हिमालय जैसे गौतम बुद्ध, वैसे पुलवामा का युद्ध

फौजी देश का अभिमान है, फौजी देश का स्वाभिमान है
समर्पण, त्याग का नाम फौजी, विश्वास, प्रेम का नाम फौजी

फौजी का तन देश, फौजी का मन देश
देश की आन का नाम फौजी
देश की शान का नाम फौजी

(हिंदी साहित्य परिषद, दिल्ली विश्वविद्यालय,
द्वारा उत्कृष्ट रचना पुरस्कार प्राप्त)

रोहित रतन खैरनार
एफ.वाय.बी.ए.

नारी शक्ति

आज का दिन उसके नाम,
जिसने हर बार सबको हिम्मत से लड़ना सिखाया है,

है क्या यह दुनिया, इस दुनिया का सफर
उसने बतलाया है,

कैसे करें हर मुश्किल का सामना,
यह उसने सिखाया है,

हर कोई नहीं समझता उसकी एहमियत,
हर कोई नहीं जानता उसकी मेहनत,

कोई नहीं जान पाया आज तक
क्या होता है उसकी जिंदगी में होना,
बिना उसके पड़ेगा यह सारा जहाँ सूना

हो बेटी तो घर का दिया बनकर,
घर को करती रोशन है,

बनें हमसफर तो हर दर्द साथी का,
अपनें उपर ले लेती हैं

बने माँ तो आ जाती उसके
पैरों के नीचे जन्नत है

रहे हर पल खुश उसका परिवार,
बस करते रहती यही मन्नत है

अब और क्या बतलाऊँ
इस शख्सियत के बारे में

कहे कोई कुछ हर पल वह चुप रह कर
सब कुछ सह जाती है

इसीलिए वह नारी शक्ति कहलाती है ।

सुश्री मुस्कान इब्राहिम गोलंदाज
एफ.वाय.बी.ए.

माँ

प्यारी जग से न्यारी माँ,
खुशियाँ देती सारी माँ
चलना हमें सिखाती माँ
मंज़िल हमें दिखाती माँ ।

सबसे मीठा बोल है माँ
दुनिया में अनमोल है माँ
खाना हमें खिलाती है माँ
लोरी गाकर सुलाती है माँ

प्यारी जग से न्यारी माँ
खुशियाँ देती सारी माँ

माँ की ममता माँ का प्यार,
झूठा है सारा संसार ।

करती पल-पल हमें दुलार
माँ की ममता माँ का प्यार

माँ की आँखों के तारे हम,
घर के राज दुलारे हम

दूर नहीं रहने देती
आँसू नहीं बहने देती

जब-जब भी ये तकदीर दगा देती है
माँ की मुस्कुराहट उम्मीद जगा देती है

मेरे हौसले को उड़ान तुम देती हो
माँ तुम इतना सब कैसे कर लेती हो ।

सच की राह पर चलना सिखाया है हमको,
जीने का मतलब बताया है, हमको

मेरे दुःखी होने से तकलीफ मुझसे ज्यादा होती है
मेरे खुश होने से खुशी तुम्हें ज्यादा होती है ।

माँ ममता की मूरत हो तुम,
भगवान की सूरत हो तुम,
तुम हो जीवन में वरदान
बिन तुम्हारे जहाँ वीरान

तृप्ती राजू धोत्रे
12 वीं आर्ट्स

इंग्रजी विभाग

*You learn to write
better by reading
You learn to read
better by writing
Reading and writing work
together to improve your
Ability to think.*

– विभागीय संपादक –
प्रा.डॉ. मृणालिनी शेखर

INDEX

Sr.No.	Article Name	Writers Name	Page No.
1	A Beginner's Guide to Understanding the stock Market : Essential Tips for College Students	Miss. Priya Hingne Miss. Diksha Mandke	50
2	Empowering Women :A Catalyst for Progress in the Indian Context	Miss. Mohini Hulawle	52
3	Highlights of Union Budget 2024-25	Geetanjali Shinde	55
4	Aurora Lights The Dazzling Dance of the Arora Sky	Vivek Jawale	57
5	Role of Technology in Education Go	Govardhan Khengare	58
6	Geography : Mother of all Sciences	Mandekar Gayatri	60
7	The Effects of Social Media on Our Minds	Subidha Shingare	61
8	Artificial Intelligence and Commerce	Jayanti Dhakake	63
9	Ratanji Tata A Legacy of Vision and Innovation	Rohit Dattatray Kute	65
10	Karmveer Bhaurao Patil A Social Reformer	Aishwarya Bile	67
11	Photosynthetic Bacteria	Sakshi Patil	69
12	Bacterial Pigments for Better Tomorrow	Pranita Shinde	70

A Beginner's Guide to Understanding the Stock Market: Essential Tips for College Students

Miss. Priya Hingne
Miss. Diksha Mandke
(T.Y. BCOM)

Introduction:

Entering the world of investing can be exciting, especially for college students who are just beginning to manage their finances independently. The stock market, in particular, is a vast and complex entity that can seem scary at first glance. However, with the right knowledge and guidance, everyone can learn to navigate the stock market effectively and make informed investment decisions. In this article, we'll provide an overview of the stock market, explain key concepts, and offer practical tips for college students looking to start investing.

Understanding the Stock Market:

The stock market refers to the collection of exchanges and markets where the buying, selling, and trading of stocks (also known as shares or equities) take place.

Stocks represent ownership in a company, and when you buy shares of a company's stock, you essentially become a partial owner of that company. The value of a stock is determined by various factors, including the company's financial performance, industry trends, economic conditions, and investor sentiment.

Key Concepts:

Stocks vs. Other Investments: While stocks are one of the most well-known investment options, it's essential to understand that there are other types of investments, such as bonds, mutual funds, and exchange-traded funds (ETFs). Each investment type has its own risk and return profile, and diversifying your investment portfolio across different asset classes can help mitigate risk.

Risk and Reward: One of the fundamental

principles of investing is the relationship between risk and reward. Generally, investments with higher potential returns also come with higher risk.

Market Indexes: Market indexes, such as the Nifty 50 and the Sensex, are used to track the performance of the overall stock market or specific sectors. These indexes provide valuable insights into market trends and can serve as benchmarks for evaluating investment performance.

Investment Strategies: There are various investment strategies that investors can employ, depending on their financial goals, risk tolerance, and time horizon. Some common strategies include value investing, growth investing, dividend investing, and index investing.

Practical Advices for College Students:

Start with Education: Before diving into the stock market, take the time to educate yourself about investing basics, including how the stock market works, different investment options, and common investment strategies. There are plenty of resources available, including books, online courses, and investment websites.

Set Clear Goals: Define your investment goals, whether it's saving for a short-term expense, building wealth for the future, or achieving financial independence. Having clear objectives will help guide your investment decisions and keep you focused on your long-term financial success.

Create a Budget: Before investing,

establish a budget that outlines your income, expenses, and savings goals. Allocate a portion of your income to investments while ensuring that you have enough funds for living expenses and emergencies.

Start Small: You don't need a large sum of money to start investing. Many online brokerage platforms offer low-cost or commission-free trading. Starting small allows you to gain experience without risking a significant amount of capital.

Diversify Your Portfolio: Avoid putting all your eggs in one basket by diversifying your investment portfolio across different asset classes, industries, and geographic regions. Diversification can help spread risk and reduce the impact of market volatility on your overall portfolio.

Conclusion:

While investing in the stock market can seem threatening at first, it's essential to remember that it's a long-term journey that requires patience, discipline, and continuous learning. By understanding the basics of the stock market, setting clear goals, and following sound investment principles, college students can build a solid foundation for their financial future. Start small, stay informed, and don't be afraid to seek guidance from financial experts or mentors along the way. With time and resolve, you can harness the power of the stock market to achieve your financial goals and build wealth for the years ahead.

Empowering Women: A Catalyst for Progress in the Indian Context -

Miss. Mohini Hulawale
(T.Y.B.A. English)

Women empowerment is a multifaceted concept that encompasses social, economic, political, and cultural dimensions. In the Indian context, the issue of women empowerment holds significant importance due to historical, cultural, and systemic factors that have contributed to gender disparities. Despite the challenges, efforts to empower women have gained momentum in recent decades, driven by advocacy, policy initiatives, and grassroots movements. This essay explores the various dimensions of women empowerment in the Indian context, highlighting both progress made and persistent challenges.

India has a rich history and cultural heritage, but it has also grappled with

deep-rooted patriarchal norms and gender-based discrimination for centuries. Traditional gender roles have often confined women to subordinate positions, limiting their access to education, economic opportunities, and decision-making power. Practices such as child marriage, dowry system, and female infanticide further exacerbate gender inequalities, perpetuating cycles of poverty and marginalization for women. Additionally, pervasive social norms and attitudes that devalue women's contributions and capabilities continue to pose barriers to their empowerment.

Education is widely recognized as a fundamental tool for women empowerment. Over the years, concerted

efforts have been made to increase female literacy rates and improve access to education for girls in India. Initiatives such as the Sarva Shiksha Abhiyan and Beti Bachao, Beti Padhao campaign have helped bridge gender gaps in primary and secondary education. As a result, there has been a notable increase in female literacy rates and school enrollment levels. Education not only equips women with knowledge and skills but also enhances their confidence, critical thinking abilities, and decision-making capacities, empowering them to challenge traditional gender norms and pursue their aspirations. Economic empowerment is another critical aspect of women empowerment in the Indian context. Despite facing systemic barriers, many women have entered the workforce and contributed to India's economic growth and development. However, women continue to face significant challenges in accessing decent work, fair wages, and entrepreneurial opportunities. Gender wage gaps persist across sectors, and women are often relegated to low-paying and informal employment. Moreover, women's participation in decision-making processes within the economy, such as property ownership and financial management, remains limited. Efforts to

promote women's economic empowerment include microfinance programs, skill development initiatives, and affirmative action policies aimed at increasing women's representation in leadership positions and entrepreneurship.

Political participation and leadership are crucial for advancing women's rights and addressing gender inequalities. In recent years, there has been a growing emphasis on increasing women's representation in politics and decision-making bodies. The passage of the 73rd and 74th Amendments to the Indian Constitution reserved seats for women in local governance institutions, paving the way for greater female political participation at the grassroots level. Initiatives such as the Panchayati Raj system have empowered women to take on leadership roles and advocate for issues that affect their communities. However, women remain underrepresented in state and national-level politics, highlighting the need for further efforts to promote gender parity in political leadership.

Legal reforms play a crucial role in advancing women's rights and combating gender-based violence and discrimination. Over the years, India has

enacted various laws and regulations to protect women's rights, including the Protection of Women from Domestic Violence Act, the Dowry Prohibition Act, and the Sexual Harassment of Women at Workplace (Prevention, Prohibition, and Redressal) Act. These legislative measures aim to provide women with recourse against gender-based violence, harassment, and exploitation. However, challenges remain in effectively implementing and enforcing these laws, particularly in rural areas where awareness and access to justice are limited. Additionally, cultural norms and societal attitudes often perpetuate impunity for perpetrators of gender-based violence, undermining efforts to achieve gender justice.

Changing social norms and cultural attitudes is essential for achieving lasting progress in women empowerment. While India has made significant strides in challenging traditional gender roles and stereotypes, deeply ingrained patriarchal norms continue to shape societal attitudes towards women. Media, education, and advocacy efforts play a crucial role in challenging these norms and promoting gender equality. Initiatives such as the Beti Bachao, Beti Padhao campaign and the #MeToo movement have sparked

conversations about gender equality and women's rights, encouraging greater awareness and activism. However, sustained efforts are needed to foster a culture of respect, equality, and inclusion where women can fully realize their potential and exercise their rights without fear of discrimination or violence.

Women empowerment is a complex and multifaceted process that requires concerted efforts from multiple stakeholders, including governments, civil society organizations, the private sector, and communities. In the Indian context, addressing gender inequalities and empowering women is not only a matter of social justice but also essential for achieving sustainable development and inclusive growth. While progress has been made in areas such as education, economic empowerment, and political participation, challenges persist in overcoming entrenched patriarchal norms, systemic barriers, and gender-based violence. By prioritizing women's empowerment through targeted policies, investments, and advocacy efforts, India can unlock the full potential of its female population and build a more equitable and prosperous society for all.

Highlights of Union Budget 2024-25

Miss Geetanjali Samadhan Shinde
T.Y.B.Com

Introduction :

Union Finance Minister Nirmala Sitharaman will rise on 1 February in Lok Sabha and present the Union budget 2024-25. The Union budget 2024 is an interim budget because Lok Sabha elections are due early next year. The full budget for fiscal year 2025 will be presented on 1 February 2024 after the formation of a new government by Lok Sabha elections.

Union budget 2024 will consist of the details about government expenditure for the fiscal year and estimated receipts. The budget is allotted for the coming fiscal year, which runs from 1 April to 31 March of next year.

Union Budget 2024-25:

The Finance minister announced the union budget for the coming fiscal year of 2024. In the union budget 2024-25, the economic expenditure for FY2025 is

mentioned. The seven priority sectors are also mentioned in this budget. The seven priorities are 7 pillars of Saptarishi.

These 7 priorities are sustainable growth, financial sector, infrastructure & investment, unleash potential, youth power, reach to last mile, and inclusive development. The union budget 2024-25 will be presented on 1 February 2024 by the financial minister. All Indian citizens are excited about the union budget for FY25 because they expect that the upcoming budget will consist of beneficial schemes for them, awarding programs, and priorities.

Union Budget 2024-25 Expected Tax Slab:

Here are the unique features of Budget 2024.

- Since the Lok Sabha elections are scheduled for early in the coming year,

Union Finance Minister Nirmala Sitharaman will now not be making any big bulletins while she offers the Union Budget 2024 on 1 February.

- Following the general elections and the status quo of the new administration, the complete budget could be discovered.

- Estimates of spending, revenue, the financial deficit, fiscal year overall performance, and expectations for the subsequent fiscal year of modern-day management are generally protected in a specific budget.

-

It can't, however, contain any good-sized policy declarations.

- During the presentation of the Union Budget 2023-24, Nirmala Sitaraman made 5 significant bulletins regarding private income tax with the intention to

help the country's hardworking center class.

- The working middle class will significantly benefit from these announcements regarding rebates, a change in the tax form, an extension of the same old deduction benefit to the new tax regime, a discount within the maximum surcharge fee, and an extension of the limit of tax exemption, on go-away encashment at the retirement of non-government salaried employees..

Conclusion:

The union budget 2024-25 is prepared by the Financial minister and is set to be presented in Lok Sabha on 1 February 2024. The unique features of the Union budget show that it focuses on critical areas like agriculture, defense, healthcare, education, and social welfare

Aurora lights The Dazzling Dance of the Arora Sky

Vivek jawale (S.Y.Bsc)
Jeevan ahiwale (S.Y.BSc)

The night sky can be a breathtaking canvas, painted with countless stars. But in some parts of the world, nature puts on a truly spectacular light show - the aurora. Also known as the northern lights (aurora borealis) or southern lights (aurora australis), depending on the hemisphere, auroras are mesmerizing displays of colorful lights that shimmer and dance across the sky.

These celestial ballets are caused by the interaction of charged particles from the sun with Earth's magnetosphere, the planet's magnetic field. When these energetic particles collide with atoms and molecules in the upper atmosphere, they transfer their energy, exciting these atmospheric gases. As the gases relax back to their original state, they release energy in the form of light, creating the mesmerizing auroras.

Auroras come in a variety of colors, with greens, yellows, reds, violets, and even pinks being commonly observed. The specific colour depends on the type of gas molecule that is excited. Oxygen atoms generally produce green and red auroras, while nitrogen molecules tend to emit blue and

violet hues.

These captivating displays are most often visible in high- latitude regions, around the Arctic and Antarctic circles. This is because the Earth's magnetic field lines funnel the charged particles towards the poles. However, during strong solar storms, auroras can sometimes be seen at lower latitudes as well.

If you're ever fortunate enough to witness an aurora, you're in for a truly unforgettable experience. The ever- changing patterns of light, from soft curtains to vibrant streaks, create a mesmerizing spectacle that leaves one in awe of nature's power and beauty.

For those who can't travel to the high latitudes, there are many resources available online to learn more about auroras and even view live auroral forecasts. You can also find stunning photographs and videos that capture the magic of these celestial displays.

So next time you gaze up at the night sky, keep an eye out for the aurora. You might just be lucky enough to witness this dazzling dance of light.

Role of Technology in Education

Govardhan Khengare

In today's rapidly evolving world, technology has become an indispensable part of our daily lives, impacting nearly every aspect of society. Among its many applications, perhaps one of the most profound is its role in education. Over the past few decades, technology has revolutionized how we teach and learn, ushering in a new era of possibilities and opportunities for students and educators alike.

Enhanced Accessibility:

One of the most significant benefits of technology in education is its ability to enhance accessibility. With the advent of the internet and digital devices, students now have access to a vast repository of information at their fingertips. This means that learning is no longer confined to the traditional classroom setting or limited by the availability of textbooks. Whether you reside in a bustling city or a remote village, as long as you have an internet connection, you can tap into a wealth of educational resources, breaking down barriers to learning like never before.

Customized Learning:

Technology enables a more personalized and customized approach to learning. Through adaptive learning software and online platforms, students can receive tailored instruction that caters to their individual strengths and weaknesses. This personalized approach ensures that each student can learn at their own pace, reinforcing concepts they find challenging while progressing quickly through material they grasp easily. By adapting to the unique needs of each learner, technology empowers students to take control of their education journey, fostering a deeper understanding and retention of knowledge.

Engaging Learning Experiences:

Gone are the days of passive learning where students passively absorb information through lectures and textbooks. Technology has transformed learning into a dynamic and interactive experience. Whether through educational games, simulations, or multimedia presentations, technology has the power to captivate students' attention and make learning fun. By integrating multimedia elements into lessons, educators can cater to different learning styles, ensuring that every student has

the opportunity to engage with and comprehend the material effectively.

Collaborative Learning:

Technology facilitates collaboration among students and educators, breaking down the barriers of time and space. With tools like video conferencing and collaborative online platforms, students can collaborate on projects with peers from around the world. This not only exposes them to diverse perspectives but also helps develop essential teamwork and communication skills. Furthermore, educators can easily share resources and ideas, fostering a culture of collaboration and innovation in the classroom. By working together, students can learn from one another and collectively tackle complex challenges, preparing them for the collaborative nature of the modern workforce.

Instant Feedback and Assessment:

Technology enables instant feedback and assessment, providing students with timely insights into their progress. Whether through online quizzes, automated grading systems, or instant feedback from teachers, students can gauge their understanding of the material in real-time. This immediate feedback loop not only enhances learning but also empowers students to take ownership of their education. By identifying areas for improvement early on, students can take proactive steps to address gaps in their understanding, leading to deeper and more meaningful learning outcomes.

Preparation for the Future:

In today's digital age, proficiency in technology is essential for success in virtually every field. By integrating technology into education, we are preparing students for the demands of the future workforce. From basic computer literacy to advanced coding skills,

technology equips students with the tools they need to thrive in an increasingly digital world. Moreover, exposure to technology from a young age fosters critical thinking, problem-solving, and creativity - essential skills for navigating an ever-changing landscape. By embracing technology, we are not only preparing students for the jobs of tomorrow but also empowering them to become lifelong learners capable of adapting to whatever challenges the future may hold.

Challenges and Considerations:

While the benefits of technology in education are undeniable, it's essential to acknowledge and address the challenges that come with it. Access to technology can be uneven, with disparities in infrastructure and resources exacerbating existing inequalities. Moreover, concerns about screen time and digital distractions raise questions about the appropriate use of technology in the classroom. Educators must strike a balance between leveraging technology's benefits and mitigating its potential drawbacks, ensuring that it enhances, rather than detracts from, the learning experience. By addressing these challenges thoughtfully and intentionally, we can ensure that technology continues to play a positive and transformative role in education for years to come.

Geography: Mother of all sciences.

Mandekar Gayatri Balasaheb
TYBA (Geography)

Geography is considered as the mother of all sciences due to its links and influences on a range of other scientific fields including biology, mathematics, anthropology, geology, astronomy and chemistry. The exploration and discovery of new places, new ideas and new cultures is something that is fundamental to the human knowledge.

Geography is often referred to as the "mother of all sciences" due to its comprehensive nature and its influence on various other scientific disciplines. It serves as a foundation for the Earth's physical features, climates, ecosystems, human interactions, and their spatial patterns.

Geography encompasses a wide range of disciplines including physical geography, human geography, geology, climatology, ecology, anthropology, sociology, economics, and many others. It integrates

knowledge from these diverse fields to study the Earth as a whole. This interdisciplinary approach allows geographers to explore the interactions between physical systems and human activities, providing a comprehensive understanding of the world. Geography's interdisciplinary nature, focus on Earth's features, study of human environment interactions, spatial analysis, and global perspective contribute to its recognition as the 'mother of all sciences'.

It provides a holistic understanding of the world by integrating knowledge from various disciplines & exploring the complexities of our planet. By studying geography, we gain valuable insights that help us navigate and address the challenges of our ever-changing world.

The Effects of Social Media on Our Minds

Subidha Shingare
T.Y.B.A.

Social media has become an integral part of our lives, shaping how we communicate, share information, and connect with others. Platforms like Facebook, Instagram, Twitter, and YouTube have revolutionized the way we interact, but there's growing concern about their impact on mental health. In India, where social media usage is skyrocketing, understanding these effects is crucial.

One of the significant impacts of social media on mental health is the culture of comparison it increases. People often present fake versions of their lives online, showcasing only the highlights. This can lead to feelings of insecurity and FOMO (Fear of Missing Out), especially when comparing one's own life to the seemingly perfect lives showcased on social media. For example Priya, a college student in Pune. Priya really likes spending time on Instagram. She sees lots of pictures of her

friends having fun. They're on amazing places, eating fancy food, and going to movies. But Priya's life isn't like that all the time. She starts feeling sad and worried when she sees these pictures. She thinks maybe she's missing out on fun things or she lacks friends in her life. It makes her feel not so good about herself.

One more concerning aspect of social media is cyberbullying and harassment. The anonymity provided by online platforms can make individuals to engage in hurtful behavior. In India, cases of cyberbullying have been on the rise, with many people experiencing severe mental stress. Students often create groups on social medias and bully the targeted students based on their personal rivalry.

Another way social media can affect our mental health is by causing stress and anxiety. When we're constantly checking our phones to see if we've gotten any likes

or comments on our posts, it can create a lot of pressure to always be "on" and to always be posting things that other people will like. This pressure to be perfect and to constantly seek validation from others can be really stressful and can make us feel anxious or overwhelmed. The addictive nature of social media is well-documented, with many individuals spending excessive amounts of time glued to their screens. In India, where smartphone penetration is rapidly increasing, the allure of social media can be hard to resist, leading to decreased productivity and impaired focus.

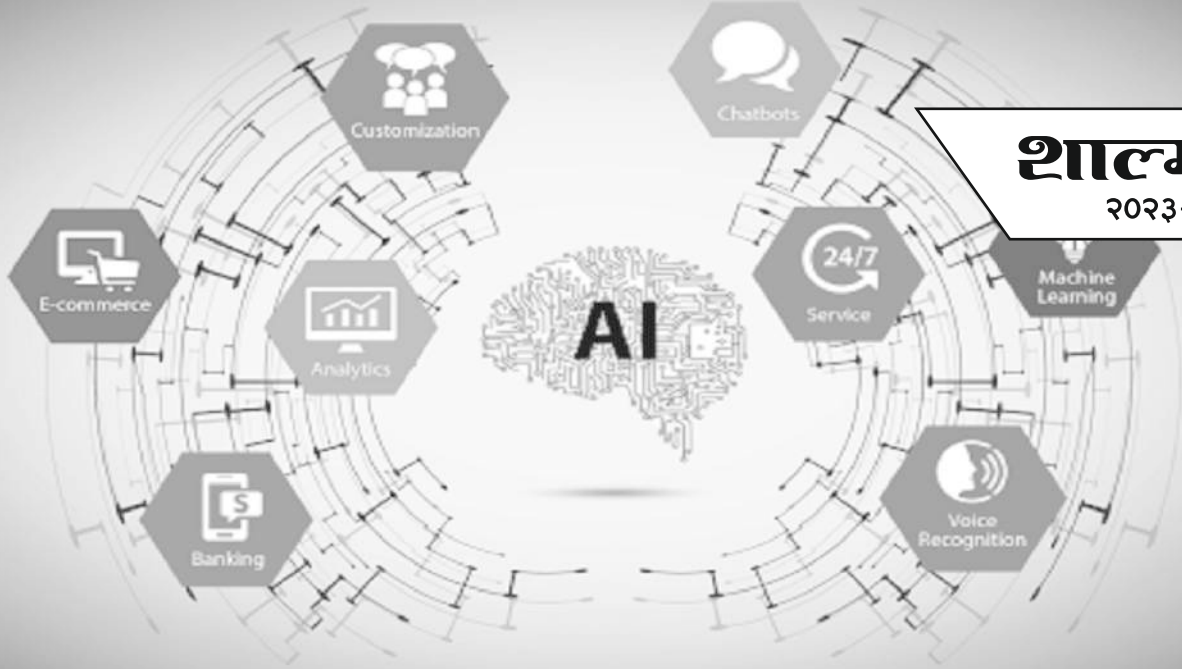
Social media can also make us feel isolated and lonely, believe it or not. Even though we might have hundreds or even thousands of "friends" or "followers" online, it's not the same as having real, face-to-face interactions with people. Spending too much time on social media can take away from the time we spend with our friends and family in the real world, and it can make us feel disconnected from the people around us.

While the impact of social media on mental health is experienced by all of us but there are steps individuals can take to mitigate its negative effects. Setting boundaries, such as limiting screen time or unfollowing accounts that trigger negative emotions, can help maintain a healthy relationship with social media. Engaging in offline activities, such as hobbies, exercise, or spending time with loved ones, can provide much-needed

balance and perspective.

Moreover, fostering open conversations about mental health and seeking support when needed are crucial steps in navigating the challenges posed by social media. In India, initiatives like online counseling services and mental health awareness campaigns play a vital role in promoting well-being in the digital age.

While social media offers numerous benefits in terms of connectivity and information sharing, its impact on mental health cannot be overlooked. It's essential to maintain balance between virtual and real-life interactions, prioritizing self-care in an increasingly digital world.

Artificial Intelligence and Commerce

Jayanti Dahake
TY.B.com

Artificial intelligence is the simulation of human intelligence processes by machines, especially computer systems. Specific applications of AI include expert systems, natural language processing, speech recognition and machine vision.

Artificial intelligence could profoundly change many aspects of life over the coming years, including how we buy things and how we interact with products, brands, and merchants.

AI (Artificial Intelligence) is revolutionizing commerce in numerous ways, reshaping how businesses operate, interact with customers, and make strategic decisions. Here are some key aspects of AI's impact on commerce:

1. **Personalized Shopping Experience:** AI enables businesses to analyze vast amounts of data to understand consumer

preferences and behaviors better. This information allows them to offer tailored promotions, and

personalized recommendations, customized shopping experiences.

2. **Customer Service and Support:** AI-powered chatbots and virtual assistants provide round-the-clock customer support, answering queries, providing product recommendations, and resolving issues efficiently. Natural Language Processing (NLP) algorithms enable these systems to understand and respond to customer inquiries accurately.

3. **Inventory Management:** AI algorithms help optimize inventory levels by analyzing historical sales data, demand forecasts, and market trends. This ensures businesses maintain optimal stock levels, reduce excess inventory costs, and

prevent stockouts.

4. **Supply Chain Optimization:** AI enhances supply chain management by predicting demand fluctuations, optimizing logistics routes, and streamlining procurement processes. This results in reduced transportation costs, improved delivery times, and increased overall efficiency.

5. **Fraud Detection and Prevention:** AI algorithms analyze transaction data in real-time to identify suspicious activities and prevent fraudulent transactions. Machine learning models learn from past incidents to continuously improve accuracy and adapt to evolving fraud patterns.

6. **Price Optimization:** AI-powered pricing algorithms dynamically adjust prices based on various factors such as demand, competitor pricing, and market trends. This helps businesses maximize revenue and maintain competitiveness in the market.

7. **Predictive Analytics:** AI enables businesses to make data-driven decisions by analyzing vast amounts of structured and unstructured data. Predictive analytics algorithms forecast future trends, customer behavior, and market conditions, empowering businesses to proactively adapt their strategies.

8. **Voice Commerce:** With the rise of virtual assistants like Amazon's Alexa and Google Assistant, AI facilitates voice-based shopping experiences. Consumers

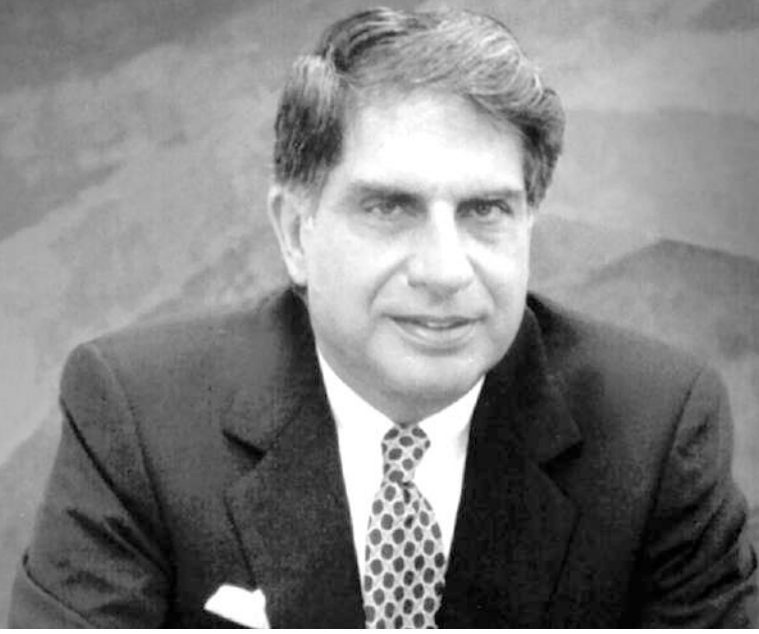
can now use voice commands to search for products, place orders, and make payments, offering a convenient and hands-free shopping experience.

9. **Recommendation Systems:** AI-powered recommendation engines analyze user behavior and preferences to suggest relevant products and content. These systems drive sales by increasing product discoverability and encouraging cross-selling and upselling.

10. **E-commerce Automation:** AI automates various tasks in e-commerce operations, such as product categorization, content generation, and order fulfillment. This reduces manual effort, speeds up processes, and allows businesses to focus on strategic initiative

A widely-held notion in retail, especially after Covid-19, is that experiences sell rather than products. So, companies must provide a unique shopping experience for their consumers if they want to differentiate. That is where AI comes in.

Artificial intelligence has a big influence on social commerce. Social media platforms are used by customers to communicate with brands and do online buying through social commerce, which combines e-commerce and social media. Due to the rising importance of social media and the demand for a seamless purchasing experience, it has experienced tremendous growth and popularity in recent years.

Ratanji Tata A Legacy of Vision and Innovation

Mr. Rohit Dattatray Kute
T.Y.B.Com

Ratanji Tata, a pioneering figure in the annals of Indian industry, left an indelible mark on the nation's economic landscape through his visionary leadership and innovative spirit. Born on December 28, 1871, into the illustrious Tata family, Ratanji was destined to become a titan of business and philanthropy, shaping the trajectory of India's industrial development.

Education

Ratanji Tata was the son of Hormusji Tata and a grandson of Jamsetji Tata, the founder of the Tata Group. He inherited the values of entrepreneurship and social responsibility from his forebears, setting the stage for his remarkable journey ahead. His early education laid a strong foundation, providing him with the intellectual prowess and business acumen that would later define his career.

The Rise of an Industrial Icon

Ratanji Tata assumed leadership roles within the Tata Group at a pivotal moment in India's history. He played a crucial role in expanding the conglomerate's presence across diverse sectors, including steel, textiles, and hydroelectric power. Under his stewardship, the Tata Group diversified its portfolio, embracing emerging industries and pioneering technological advancements.

One of Ratanji Tata's most significant contributions was the establishment of Tata Steel in 1907, laying the foundation for India's steel industry. This monumental endeavor not only transformed the nation's industrial landscape but also catalyzed socio-economic development, creating employment opportunities and fostering infrastructural growth.

Visionary Leadership and Social Responsibility

Beyond his achievements in business, Ratanji Tata embodied the ethos of corporate social responsibility. He recognized the symbiotic relationship between industry and society, advocating for initiatives that uplifted communities and promoted welfare. His philanthropic endeavors, including the establishment of educational institutions and healthcare facilities, underscored his commitment to societal progress.

Ratanji Tata's visionary leadership extended beyond the confines of business, influencing policy formulation and national development strategies. He envisioned India as a hub of innovation and progress, championing initiatives that propelled the nation towards industrial self-sufficiency and global competitiveness.

Legacy and Enduring Impact

Ratanji Tata's legacy endures as a testament to the transformative power of vision and innovation. His contributions to India's industrialization and social development continue to resonate, inspiring future generations to pursue excellence and imbue their endeavors with a sense of purpose.

As the Tata Group continues to thrive as a global conglomerate, Ratanji Tata's principles of integrity, innovation, and social responsibility remain integral to its ethos. His life and achievements serve as a beacon of inspiration, reminding us of the profound impact that one individual can have on the course of history.

In commemorating Ratanji Tata's legacy, we honor not only a titan of industry but also a visionary leader whose indomitable spirit continues to shape the destiny of nations and uplift humanity.

Karmveer Bhaurao Patil A Social Reformer

Aishwarya Tukaram Bile
(T.Y.B.A.)

A strong advocate of mass education, he founded the Rayat Education Society. Bhaurao Played an important role in educating backward castes and low income people by coining the philosophy earn and learn. He was a Prominant member of Sathyashodhak Samaj (Truth Seeker's Society) , Founded by Mahatma Jotirao Phule.

Karmveer Bhaurao Patil (22 September 1887 - 9 May 1959) born in Kumboj, Kolhapur, was social activist and educator in Maharashtra India. Karmveer Bhaurao Patil was born in a Marathi Jain Farming Family. Bhauraos Father was a clerk in the revenue department for East India Company. Bhaurao was one of the First few jains known to have passed 8th class of secondary school. During Childhood, Bhaurao was heavily influenced by Chatrapati Shau, the ruler of Kolhapur State, Who provided a facility to

Bhaurao to stay in the palace raj of Kolhapur with Maha- and study.

Shahu was equality belonging Eventually kolhapur, he got shodhak Sources promoter of social and education. to backward of people Caster. hir father sent him to For further education, where in contact with Movement Satya and found other of inspiration, Mahatama phule and Maharshi Bhaurao and desided the fight Vithal Ramaji shinde.

Bhaurao garnered political interest to express his role in for indian freedom struggle by working in like for other Public education. While he worked companies such works kirlorkers and participated in the ar Ogale class-Coopers, he activities of Satya shodhak Samaj. He had realized by then that Social the evilr only remedy those timer education of the 1919, he started children

a for the was mass er. In hostel where from lower carter and poor family could stay and get an education while Palindathen expensesh working to This war the of what later became of Rayat shikshan

As Bhaurao Sanstha. started working.on the his program to marsest launched his india. During educate Gandhiji had also Campagian a in 1921, Bhaurao Come He across war Gandhi '5 th and to free public meeting. happened to Gandhiji highly at Mumbai. impressed appearance in ab Toinclo- a his philosophy of khadi. Following this decided to and encounter, Bhaurao adopt khadi Follow Gandhian atire principler in everyday living. Evantually, he see establishing it to completion, 101 scho015 name. However, Glandhiji Bhalerao Opinion had on in Gandhi's and difference of subject of accepting grants from the educational independence that even goverment for activities in post- india. Gandhiji belived if the goverment wanted to give grants in aid to an educational institute with out putting any restrictions instituder, this would devolve into edicts on the eventually and oversight. No one money Bahurao with Can without Saw expect to no receive conditions forever. such problem accepting grants from the goverment. The Bountiful Banyan Tree is Patil's biography, written by Pandurang Ganpati Patil.

Accordingly, Bhaurao patil established Rayat Shikshan Sanstha at a Small village named. Kale, On 4 October

1919. This society focused on the childre of the "Masses" During Bhaurao's lifetime the Sanstha Created thirty eight cosmopolitan boarding schools, 578 Voluntry Schools, six training colleges, 108 secondary schoold and three collegees.

People of Maharashtra bestowed him with the title "Karmveer" (Marathi for "King of actions). The Government of India awarded him with Padma Bhushan 1959. Ther University of Pune awarded him an honorary D.Lit in Education in the same year. The Karmveer Bhaurao Patil Samaj Seva Puraskar Awards were named for him by the Dakshin Bharat Jain Sabha. They recognize people doing notable work for the cause of education and work towards community service. People also called him Anna (Big Brother).

Bhaurao adopted the moto "Education Through self-help" and Earn while you learn" which Gandhiji had enshrined in his Nayi Talim system of education. Karmveer Bhaurao Patil Prolif erated education in the remote and rural zones of Maharashtra with four principles of freedom, equality, dignity by the grand thoughts and works of Chatrapati Shivaji Maharaj' Mahatma Phule and Rajashri Sahu Maharaj.

Photosynthetic Bacteria

Sakshi Krishna Patil
(T.Y.B.Sc., Microbiology)

Photosynthetic Bacteria in sustainable Agriculture.

What's the photosynthetic bacteria (PSB)?

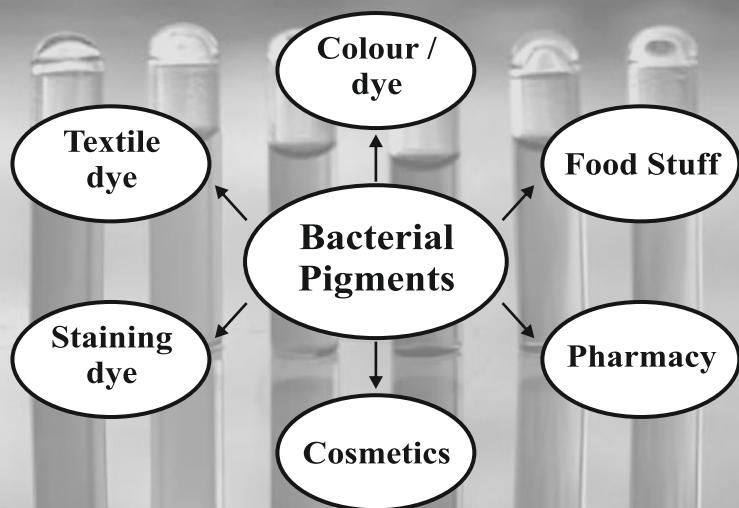
Photosynthetic bacteria that possess metabolic activities or have abilities and are used in environmental bioremediation and production of bioenergy.

- In case of purple non-sulfur bacteria (PNSB) through biostimulation, biofertilization and biocontrol mechanism it promotes plant growth. In abiotic stress in plants, it produces 5-aminolevulinic acid. In biotic stress, PNSB (Purple non-sulfur bacteria) target induced systemic resistance (ISR).

- Photosynthetic bacteria (PSB) includes oxygenic and anoxygenic phototrophic bacteria which are prokaryotes and are capable of carrying the photosynthesis process. These bacteria can grow in either aerobic or anaerobic conditions and use either inorganic or organic substances as electron donors to fix N_2 & CO_2 .

- Photosynthetic bacteria on water quality.

A photosynthetic purple non-sulfur bacterium (*Rhodospirillum rubrum*) was isolated and was used to remove nitrogen from wastewater culture. The range of nitrogen levels were identified. The results of water quality showed the levels of ammonia nitrogen, nitrite nitrogen, total organic and inorganic nitrogen were lower than the significant nitrogen level of the control group. The abundance of phyla Bacteroidetes and Actinobacteria in treatment was increased than that of control. The results indicated the treatment group has a higher microbial diversity than the control group. It has been identified that oxygen requirement and metabolism, the water with photosynthetic bacteria could significantly decrease ($P < 0.05$) that is number of nitrite reductase & anaerobic bacteria. Therefore the results show water improves when photosynthetic bacteria are added to improve the microbial structure.

Bacterial Pigments for Better Tomorrow

Pranita Autade
(T.Y.B.Sc.)

Pigments are compound that are widely used in industries that come in a wide variety of colours, some of which are water soluble. Industrial production of natural food colourants by microbial fermentation has several advantages such as a cheaper production, easier extraction, higher yields through strain improvement, no lack of raw materials and no seasonal. In the food industry they are used as additives, color, intensifiers, antioxidants, etc. Pigments come in wide variety of colours, some of which are water soluble.

The recent awareness in human safety and the environmental awareness has made fresh enthusiasm for natural sources of colours. Natural colorants by dyes derived from flora and fauna are believed to be safe because of non-toxic, non-carcinogenic and biodegradable in nature. As the present trend throughout the world is shifting towards the use of eco-friendly and biodegradable commodities, the demand

for natural colourants is increasing in every day. Natural pigments are sourced from over, insects plants and microbes. The pigments produced by the microbes are preferred for their greater stability and easier production.

The bacterial pigments can be distinctly chosen for their easier availability on comparison with their sources for the natural pigment production. The process of the pigment extraction is quite simple which makes it as a better alternative. Various bacteria such as *Micrococcus roseus*, *Micrococcus luteus*, *Staphylococcus aureus* etc. produce various colorful pigments such as rose-red pigment, yellow color pigment, orange color pigment respectively.

These properties of bacteria act as a boon source for world wide industrial sectors for R2 D Stage

अहवाल विभाग

INDEX

Sr.No.	Department	Page No.
1	English	72
2	Hindi	73
3	Marathi	75
4	Library	77
5	Psychology	78
6	Economics	79
7	History	81
8	Geography	82
9	Commerce	84
10	BBA(CA)	86
11	Physics	88
12	Chemistry	89
13	Microbiology	89
14	Botany	90
15	Zoology	92
16	Physical Education	93
17	B.Voc in mass communication	98

Sr.No.	College Committee	Page No.
1	Staff welfare	100
2	IQAC	101
3	NAAC visit report	102
4	Competitive exam guidance centre	102
5	NEP 2020 Cell	103
6	Training and Placement Cell	104
7	NCC	104
8	NSS	106
9	Science association and excursion committee	107
10	Feedback committee	108
11	Staff academy	108
12	ICT committee	109
13	Vivek vahini	109
14	Cultural Committee	110

Department of English

The Department of English is the most demanded and well-established department of the college. It strives for the enrichment of language and literature among the students. The majority of the students are from rural areas and are weak in English, hence hard efforts have to be taken for improvement. All activities of the department are student-centric.

During the academic year 2023-24, the following activities were conducted:

1. One-day International e-Conference was organized on 29th February 2024 on the 'Influence of Indian Knowledge Systems (IKS) on Literature' in collaboration with the departments of Marathi, Hindi and IQAC. 41 Research papers were published in the UGC Care listed journal 'Sanshodhan'.
2. Class seminars, book reviews, role-plays, referencing, group discussions, essay completions, and poster presentations were conducted.
3. A college-level Avishkar competition for the Arts faculty was conducted on October 4th, 2023. 52 Students presented their posters and models.
4. An extension activity, 'Improving English Program (for school students), was conducted. Students from the department taught English in various schools in the nearby area.
5. Five students successfully completed the program 'Astronomy, Science and Society' from 6th to 8th September 2023, at MSFDA campus, Pune, organized by the Interuniversity Centre for Astronomy and Astrophysics.
6. Students of the department visited

'Balgandharv Theatre and attended the program 'Kavisammelan-gathering of poets on

7. 15 Students of the department attended International e-conference 'Influence of Indian Knowledge Systems (IKS) on Literature.

Four Short term courses were conducted by the department.

1. A Certificate Course in Spoken English for F.Y.B.A.

2. A Certificate Course in Proof Reading, Editing and Translation for S.Y.B.A.

3. A Certificate Course in English for Competitive Examination for T.Y.B.A.

4. An Advanced Course in Spoken English for M.A./M.Com Research papers/Chapters in book published by the faculty

1. Dr. Mrunalini Shekhar

1. Multifaceted Portrayal of Indian Diaspora in Anita Desai's Novels (UGC care listed Journal)

2. Epitomizing the Essence of Indian Culture through Poetry by Toru Dutt (Sanshodhan, UGC care listed Journal)

2. Dr. Neelkanth Dahale 1.

1. Concept of Consciousness: East preceded West (Sanshodhan, UGC care listed Journal)

3. Mr. Esak Shaikh

1. A Place of Mythology in R.K.narayan's 'The Financial Expert' (Sanshodhan, UGC care listed Journal)

2. Identity Issues in Ngugi Wa Thiong's The River Between (UGC care listed Journal)

3. Theme of Exploitation in Ngugi Wa Thiong's

Weep Not Child (Peer Reviewed International Journal)

4. Theme of Violence: Analyzing Aravind Adiga's 'The White Tiger' (Chapter in ISBN Book)

5. Completed SWAYAM online course "Research Ethics and Plagiarism"

6. Completed orientation Course "Online NEP-2020" organized Osmania University.

4. Mrs. Rupali Pokharkar

1. Exploring Indian Cultural Heritage: Insights from Sarojini Naidu's Folk Poetry (Sanshodhan, UGC care listed Journal)

2. Exploring Diasporic Perspectives in E.R. Braithwaite's To Sir, with Love (1959) (UGC care listed Journal)

3. Completed orientation Course "Online NEP-2020" organized Osmania University.

4. Mrs. Rupali Pokharkar has completed a Minor Research project on 'A Study of Maltibai Bedkar's Short Stories with Feminist Concern sponsored by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Research seed money.

5. Mr. Avinash Shelke

1. Diasporic Voices in Vikram Seth's Literary Works (UGC care listed Journal)

2 Influence of Spirituality in Indian Knowledge System (Sanshodhan, UGC care listed Journal)

3. Violence in Select post-Modern Indian English Novels (Chapter in ISBN Book)

**Head,
Department of English**

हिंदी विभाग

महाविद्यालय के हिंदी विभाग द्वारा शैक्षिक वर्ष २०२३-२४ में निम्नांकित छात्र केंद्रित गतिविधियों का आयोजन किया गया:

* प्रेमचंद जयंती: दिनांक ३१/०७/२०२३ को उपन्यास सम्राट प्रेमचंद जयंती के उपलक्ष्य में प्रेमचंद जी का जीवन परिचय एवं 'ईदगाह' कहानी पर आधारित फिल्म का स्क्रीनिंग किया गया। प्रेमचंद जी के अमर उपन्यास 'गोदान' पर आधारित फिल्म का YouTube लिंक छात्रों को भेजा गया। प्रस्तुत गतिविधि से २७ छात्र लाभान्वित हुए।

* भारतीय ज्ञान प्रणाली (IKS) अंतर्गत व्याख्यान: भारतीय ज्ञान प्रणाली (IKS) अंतर्गत आजादी के अमृत महोत्सव के उपलक्ष्य में दिनांक ०५/०८/२०२३ को आयुष मंत्रालय, भारत सरकार के संयुक्त तत्वावधान में क्षेत्रीय आयुर्वेदीय अनुसंधान संस्थान की आयुर्वेद विशेषज्ञ मा. डॉ. रसिका कोल्हे द्वारा 'मानसिक स्वास्थ्य एवं तनाव प्रबंधन में आयुर्वेद की भूमिका' विषय पर व्याख्यान प्रस्तुत किया गया। प्रस्तुत व्याख्यान में PPT की सहायता से यह बताया गया कि मानसिक स्वास्थ्य एवं तनाव प्रबंधन हेतु आयुर्वेद कैसे उपयुक्त है। प्रस्तुत व्याख्यान हेतु ७० छात्र उपस्थित थे।

* हिंदी परखवाडा के उपलक्ष्य में आयोजित गतिविधियाँ :

हिंदी विभ 'हिंदी परखवाडा' के उपलक्ष्य में निम्नांकित गतिविधियों का आयोजन किया गया :

गतिविधि	दिनांक	प्रतिभागी	उपस्थित छात्र
हिंदी काव्यवाचन प्रतियोगिता	१/९/२०२३	२९	८९
हिंदी वक्तृत्व प्रतियोगिता	४/९/२०२३	९	७४
हिंदी निबंध प्रतियोगिता	६/९/२०२३	१४	१४
हिंदी वक्तृत्व प्रतियोगिता	४/९/२०२३	९	७४
हिंदी काव्यवाचन प्रतियोगिता	१/९/२०२३	२९	८९
हिंदी भित्तिपत्रिका प्रकाशन	१५/९/२०२३	१०	१०
हिंदी दिवस समारोह	१५/९/२०२३	७७	७७

* हिंदी दिवस समारोह :

महाविद्यालय के हिंदी विभाग की ओर से दि. १५/०९/२०२३ को हिंदी दिवस समारोह संपन्न हुआ। प्रस्तुत समारोह की विशेष

अतिथि मा.प्रो. (डॉ.) सदानंद भोसले जी (प्रोफेसक एवं समन्वयक, हिंदी अध्ययन मंडल. सावित्रीबाई फुले पुणे विश्वविद्यालय, पुणे) ने 'रोजगारोन्मुख हिंदी' विषय पर छात्रों का मार्गदर्शन किया। आपने हिंदी मीडिया क्षेत्र में रोजगार की विविध संभावनाओं के बारे में छात्रों का मार्गदर्शन किया। मा. प्राचार्य (प्रो.) डॉ. माधव सरोदे जी ने समारोह की अध्यक्षता की। कला संकाय की प्रमुख डॉ. मृणालिनी शेखर, विज्ञान संकाय के प्रमुख प्रा.शहाजी मोरे, वाणिज्य संकाय के प्रमुख प्रा. अनिकेत खत्री समारोह में उपस्थित थे। इस अवसर पर हिंदी भित्तिपत्रिका का विमोचन किया गया। हिंदी पखवाड़ा के उपलक्ष्य में आयोजित हिंदी निबंध, वक्तृत्व, काव्यवाचन प्रतियोगिताओं में विजेता छात्रों को गणमान्यों के करकमलों प्रमाणपत्र वितरित किए गए। विशेष उल्लेख्य बात यह है कि हिंदी विभाग के पूर्व छात्र मा. इम्रानभाई शेख जी ने विविध प्रतियोगिताओं के विजेता छात्रों को स्मृतिचिन्ह प्रायोजित किए। प्रस्तुत समारोह में ७७ छात्र सम्मिलित हुए।

'विश्व हिंदी दिवस के उपलक्ष्य में' आयोजित प्रतियोगिताएँ:

१० जनवरी २०२४ को 'विश्व हिंदी दिवस के उपलक्ष्य में' हिंदी सुलेखन प्रतियोगिता' एवं 'हिंदी विज्ञापन लेखन प्रतियोगिता' का आयोजन किया गया। प्रस्तुत प्रतियोगिताओं में क्रमशः १८ एवं ०७ छात्रों ने सहभागिता की।

* छात्र-उपलब्धियाँ: श्री. स्वप्नील संजय करपे (टी.वाय.बी.ए.) ने कला, वाणिज्य एवं विज्ञान महाविद्यालय, सातारा के हिंदी विभाग द्वारा १३ सितंबर २०२३ के दिन आभासी मंच व माध्यम से आयोजित राष्ट्रीय हिंदी काव्यवाचन प्रतियोगिता में प्रोत्साहनपरक पारितोषिक प्राप्त किया। साथ ही साथ महात्मा फुले महाविद्यालय के उद्योजकता विकास कक्ष एवं नाविन्य समिति द्वारा दिनांक आयोजित 'प्रश्नमंजुषा प्रतियोगिता' में द्वितीय क्रमांक प्राप्त किया। अहमदनगर महाविद्यालय, अहमदनगर द्वारा दिनांक १६ एवं १७ सितंबर २०२३ को आयोजित द्वि-दिवसीय राष्ट्रीय लघुकथा-लेखन ऑनलाईन कार्यशाला में सहभागिता की।

हिंदी विभाग की 'कामाड़ए और पढ़िए' योजना (Earn and Learn Scheme) का छात्र श्री. तन्मय राजेंद्र पाटोळे (एस.वाय.बी.ए.) ने पखवाज वादन के ५ कार्यक्रम श्रीक्षेत्र, आळंदी, नासिक आदि स्थानों में प्रस्तुत किए।

अध्यापक-उपलब्धियाँ :

१. प्रो. (डॉ.) कामायनी सुर्वे -

* सावित्रीबाई फुले पुणे विश्वविद्यालय, पुणे द्वारा हिंदी विषय हेतु पीएच.डी. अनुसंधान मार्गदर्शक (Ph.D.Research Guide in Hindi) का मान्यता प्राप्त-(२२/०५/२०२३)

सदस्य, अनुसंधान परामर्श समिति (Research Advisory Committee), कर्मवीर भाऊराव पाटील विश्वविद्यालय, सातारा- (२०/१०/२०२३)

* रयत शिक्षण संस्था, सातारा के पश्चिम विभाग, पुणे के सहायक प्राध्यापक (CHB) साक्षात्कार विषय विशेषज्ञ (Subject Expert for Interview) के रूप ने काय - (२५/०५/२०२३)

* रयत शिक्षण संस्था, सातारा की कर्मवीर विद्याप्रबोधिनी की कौशल्याधिष्ठित पाठ्यक्रम (Skill Based Courses) समिति के सचिव पद पर नियुक्ति-(१८/०८/२०२३)

* 'हिंदी पखवाड़ा' के उपलक्ष्य में हिंदी काव्यवाचन, हिंदी वक्तृत्व, हिंदी निबंध लेखन प्रतियोगिताओं एवं हिंदी भित्तिपत्रिका की संयोजक -०१,०४,०६,१४ सितंबर २०२३

* Academic Council Nominee, Board of Studies in Vocational Courses (Diploma and Advanced Diploma Courses) Yashwantrao Chavan Institute of Science, Satara-(03/11/2023)

* सावित्रीबाई फुले पुणे विश्वविद्यालय पुणे एवं कॅम्प एज्युकेशन सोसायटी संवालिता डॉ. अरविंद तेलंग कला, विज्ञान एवं वाणिज्य महाविद्यालय, निगडी, पुणे संयुक्त तत्त्वावधान में 'राष्ट्रीय शिक्षा नीति-२०२०' के अनुसार आयोजित स्नातकोत्तर स्तरीय (PG) एकदिवसीय पाठ्यक्रम कार्यशाला में सहभागिता एवं पाठ्यक्रम पुनर्रचना हेतु सुझाव - (१६/०७/२०२३)

* Students' Multi-Skill Expo-2023 की प्रमुख समन्वयक के रूप में कार्य (३०/१०/२०२३)

* पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर सोलापुर विश्वविद्यालय, सोलापुर आयोजित युवा महोत्सव ('उन्मेष सृजन रंगांचा'- २०२३) हेतु हिंदी वक्तृत्व एव वादविवाद प्रतियोगिता की परीक्षक के रूप में कार्य (१०/१०/२०२३)

* 'विश्व हिंदी दिवस' के उपलक्ष्य में आकाशवाणी, पुणे हेतु व्याख्यान -प्रसारण दिनांक-(०६/०१/२०२४)

* * महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, पुणे के हिंदी, मराठी, अंग्रेजी विभाग एवं अंतर्गत गुणवत्ता सुधार प्रकोष्ठ (IQAC) आयोजित अंतर्राष्ट्रीय ई-परिषद 'भारतीय ज्ञान प्रणाली (IKS)

का साहित्य पर प्रभाव' की समन्वयक- (२९/०२/२०२४)

* महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, पुणे द्वारा संचालित ४० Skill Based/Value Added/Add-on Courses की मुख्य समन्वयक के रूप में कार्य।

२. डॉ. वैशाली खेडकर :

* BOS - सदस्य, हिंदी अध्ययन मंडल, सावित्रीबाई फुले पुणे विश्वविद्यालय, पुणे.

Patent-(Awarded on 25 January 2024) "Gaming Device for presenting Cutting-

* Papers Published -

१. अपनी जमीन पर ना अपनी कमान है कला सरोवर अप्रैल-जून २०२३ (UGC Care Listed, ISSN 0975-4520)

२. अब भी बनाई जा सकती है जगहें रहने के लायक समीचीन दिसंबर २०२३ (UGC Care Listed, ISSN 2250-2335)

* गीत गायन प्रतियोगिता परीक्षक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय, औध (२६/०५/२०२३)

* हिंदी पाठ्यक्रम कार्यशाला डॉ. अरविंद तेलंग कला विज्ञान व वाणिज्य वरिष्ठ महाविद्यालय, निगडी, पुणे (१६/०७/२०२३)

* हिंदी पाठ्यक्रम कार्यशाला के. जे. सोमय्या महाविद्यालय, कोपरगाँव (२०/०१/२०२४)

हिंदी विभाग द्वारा आयोजित उक्त सभी गतिविधियों के सुचारू संयोजन हेतु मा.प्राचार्य प्रो. (डॉ.) माधव सरोदे जी का मौलिक मार्गदर्शन प्राप्त हुआ। हिंदी विभाग की अध्यक्ष प्रोफेसर (डॉ.) कामायनी सुर्वे एवं सहायक प्रा. डॉ. वैशाली खेडकर ने प्रस्तुत छात्र- केंद्रित गतिविधियों का संयोजन किया।

प्रोफेसर (डॉ.) कामायनी गजानन सुर्वे
अध्यक्ष, हिंदी विभाग

मराठी विभाग

महाविद्यालयातील सर्व विद्याशाखांच्या विद्यार्थ्यांमध्ये साहित्याची आवड निर्माण व्हावी, मराठी भाषेबद्दलची आत्मीयता निर्माण व्हावी या दृष्टीने मराठी विभागामार्फत नेहमीच विविध उपक्रमांचे आयोजन महाविद्यालयात करण्यात येत असते. या उपक्रमांद्वारे मराठी भाषेच्या अस्मितेच्या जनजागृतीबरोबरच भाषेच्या माध्यमातून रोजगाराच्या संधींचेही विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले जाते.

दरवर्षीप्रमाणे याही वर्षी दि. १५ ऑक्टोबर रोजी भारताचे माजी राष्ट्रपती भारतरत्न डॉ. एपीजे अब्दुल कलाम यांच्या जयंतीनिमित्त मराठी विभाग आणि ग्रंथालय विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने वाचन प्रेरणा दिना' चे आयोजन करण्यात आले होते. याप्रसंगी महाविद्यालयातील विविध विद्याशाखांच्या विद्यार्थ्यांच्या वतीने भितीपत्रिकेची निर्मिती करण्यात आली होती. या भितीपत्रिकेत डॉ. अब्दुल कलाम यांचे रेखाचित्र, वाचनाविषयी विद्यार्थ्यांनी तयार केलेल्या स्वलिखित कविता, तसेच डॉ. अब्दुल कलाम यांच्याविषयीचे ग्रंथालयात असणारी पुस्तके एका क्लिकवर स्कॅनरवर उपलब्ध होऊ शकतील असे बारकोड स्कॅनर, विद्यार्थ्यांनी वाचनाविषयी संकलित केलेले साहित्य अशा सर्व बाबींचा समावेश केला गेला होता. या भितीपत्रिकेचे उद्घाटन महाविद्यालयाचे आदरणीय प्राचार्य प्रो. डॉ. माधव सरोदे आणि वाचन प्रेरणा दिनाच्या निमित्ताने उपस्थित प्रमुख पाहुणे मा. बाबासाहेब खराडे (माजी केंद्रप्रमुख, आकाशवाणी केंद्र, अहमदनगर) यांच्या हस्ते झाले. याप्रसंगी आयोजित केलेल्या विशेष व्याख्यानात मा. बाबासाहेब खराडे यांनी हसण्यासाठी जन्म आपुला' या विषयावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. आपल्या व्याख्यानातून त्यांनी मानवी जीवनात आनंदी राहण्यासाठी हसणे किती महत्त्वाचे आहे, हसण्यामुळे मानवी जीवन कसे निरोगी आणि सुखी राहते याबद्दल मार्गदर्शन केले. या विशेष व्याख्यानाच्या कार्यक्रमासाठी महाविद्यालयाचे मा. प्राचार्य प्रो. माधव सरोदे अध्यक्षस्थानी होते. त्यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणातून प्रमुख पाहुण्यांच्या वक्तव्याचा संदर्भ देत मानवी मन आणि शरीर निरोगी राहण्यासाठी वाचनाचा कसा फायदा होतो, वाचनाने मानवी मन समृद्ध होते असे प्रतिपादन केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक मराठी विभागप्रमुख प्रो. डॉ. पांडुरंग भोसले यांनी केले तर आभार ग्रंथपाल डॉ. तृप्ती अंब्रे यांनी मानले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. संग्राम गोसावी यांनी केले. या कार्यक्रमासाठी कला शाखेच्या उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर, वाणिज्य शाखेचे उपप्राचार्य प्रा. अनिकेत खत्री, विज्ञान शाखेचे उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे तसेच विविध विद्याशाखांचे प्राध्यापक उपस्थित होते. या कार्यक्रमासाठी विविध विद्याशाखांचे मिळून एकूण १११ विद्यार्थी उपस्थित होते.

यावर्षी मराठी भाषा पंधरवडा निमित्ताने दि. २३ जानेवारी रोजी मराठी साहित्यातील सुप्रसिद्ध कवी मा. अनिल दीक्षित यांचे थोडे हसू आणि थोडे आसू' या विषयावर विशेष व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. आपल्या व्याख्यानातून मा. अनिल दीक्षित यांनी कवितेच्या

सादरीकरणाच्या सहाय्याने आपल्या विषयाची मांडणी केली. कविता ही अंतःकरणातील भावनांचा उत्स्फूर्त उद्रेक असते. सुखाबरोबर दुःखात ती अधिक सोबत करते असे मत त्यांनी व्यक्त केले. त्याचबरोबर नोटाबंदीवर विडंबन काव्य, प्रेमकविता, आईविषयक कविता, वडिलांविषयक कविता त्यांनी सादर केल्या. महाविद्यालयाचे प्राचार्य प्रो. डॉ. माधव सरोदे यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणातून साहित्य हे मानवी मनाचा हुंकार असते. त्यातही आपणाला अभिव्यक्त होण्यासाठी कविता हे उत्तम माध्यम असल्याचे मत व्यक्त केले.

या कार्यक्रमासाठी विविध विद्याशाखांचे मिळून एकूण ११६ विद्यार्थी उपस्थित होते.

मराठी विभाग आणि रयत विद्यार्थी मंच यांच्या संयुक्त विद्यमाने यंदा ६ फेब्रुवारी रोजी चित्रपट क्षेत्रातील करिअरच्या संधी या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यशाळेसाठी चित्रपट, नाटक, मॉडेलिंग, अशा विविध क्षेत्रातील अभिनेते, निर्माते, मॉडेल यांना आमंत्रित करण्यात आले होते. यामध्ये मा. संदीप साकोरे (प्रसिद्ध अभिनेते), मा.सतीश सूर्यवंशी (अभिनेते, लेखक, दिग्दर्शक), मा. प्राची भोसले (अभिनेत्री, मॉडेल)

मा.प्राची भोसले (अभिनेत्री, मॉडेल) यांनी आपल्या मार्गदर्शनपर भाषणात आपण मॉडेलिंगच्या क्षेत्रात कशाप्रकारे आलो, या क्षेत्रात येण्यासाठी कशाप्रकारे तयारी करावी लागते, या क्षेत्रात रोजगाराच्या संधी कशा उपलब्ध आहेत याबद्दल विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. मा. प्राची भोसले स्वतः एक मॉडेल असून त्या 'मिसेस पिंपरी चिंचवड २०२२' च्या प्रथम रनर-अप तसेच फ्रॅस ऑफ्र पुणे २०२३' च्या बहुमानप्राप्त मॉडेल आहेत. तसेच त्यांनी विविध जाहिरातींमध्ये देखील काम केले आहे. त्यांच्या या सर्व अनुभवांचा त्यांनी उल्लेख करत मॉडेलिंग क्षेत्रातील करिअरच्या संधी विद्यार्थ्यांना कशा उपलब्ध होतील याबद्दल विद्यार्थ्यांना सविस्तर मार्गदर्शन केले.

मा.सतीश सूर्यवंशी (अभिनेते, लेखक, दिग्दर्शक) हे स्वतः महात्मा फुले महाविद्यालयाचे माजी विद्यार्थी असून सध्या ते अभिनेते, लेखक आणि दिग्दर्शक म्हणून काम करतात. त्यांनीही आपल्या भाषणातून विद्यार्थ्यांना प्रेरित करताना पाठीमागे कोणतीही पार्श्वभूमी नसताना त्यांच्यासारखी एखादा व्यक्ती कशाप्रकारे सिनेक्षेत्रात स्वतःच्या पायावर उभी राहू शकते हे स्वतःच्या विविध उदाहरणाद्वारे विद्यार्थ्यांना सांगितले.

रयत विद्यार्थी विचार मंचचे अध्यक्ष मा. धम्मराज साळवे यांनी आपल्या मार्गदर्शनपर भाषणातून विद्यार्थ्यांना शिक्षण घेता घेता स्वतःच्या पायावर कशा पद्धतीने उभे राहता येईल, स्वतःचा विकास कसा साधता येईल तसेच यासाठी रयत विद्यार्थी विचार मंच विद्यार्थ्यांना कशाप्रकारे विविध बाबतीत विविध स्वरूपात मदत करते याचा परिचय करून दिला.

महाविद्यालयाचे प्राचार्य प्रो. डॉ. माधव सरोदे यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणातून मार्गदर्शकांनी केलेल्या भाषणाचा सारांश विद्यार्थ्यांसमोर मांडत महाविद्यालयातील बी. व्होक., मास कम्युनिकेशन या विभागांमार्फत चित्रपट, मॉडेलिंग, पत्रकारिता अशा विविध क्षेत्रात विद्यार्थ्यांना पारंपरिक शिक्षणाबरोबर आधुनिक शिक्षण घेत घेत स्वयंरोजगार कसा निर्माण करता येईल याबद्दलचे मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेचे आभारप्रदर्शन आणि सूत्रसंचालन मराठी विभागाचे प्रा. संग्राम गोसावी यांनी केले.

या कार्यशाळेत सर्व विद्याशाखांचे मिळून १३७ विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

दि. २७ फेब्रुवारी रोजी मराठी राजभाषा गौरव दिनाच्या निमित्ताने मराठी विभाग आणि रयत विद्यार्थी मंच यांच्या संयुक्त विद्यमाने कविता: मानवी मनाचा हुंकार' या विषयावर विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमासाठी प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून प्रा. विक्रांत शेळके (प्रा. रामकृष्ण मोरे महाविद्यालय, आकुर्डी, पुणे) आणि मा.विशाल खोंदले (कवी आणि विनोदी लेखक) हे उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य प्रो. डॉ. माधव सरोदे उपस्थित होते. या कार्यक्रमाच्या प्रारंभी विद्यार्थ्यांनी तयार केलेल्या भितीपत्रिकेचे उद्घाटन मान्यवरांच्या हस्ते करण्यात आले.

प्रा. विक्रांत शेळके यांनी आपल्या मार्गदर्शनपर भाषणातून सामाजिक, वैचारिक, विडंबनात्मक, अशा विविध स्वरूपातील स्वलिखित कवितांच्या माध्यमातून मानवी मनाची अभिव्यक्ती कविताद्वारे कशी होते हे उपस्थितांना दाखवून दिले. तर मा. विशाल खोंदले यांनी आपल्या स्वलिखित विनोदी कवितांच्या माध्यमातून मानवी जीवनातील विसंगतीवर प्रकाश टाकला.

या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक मराठी विभागप्रमुख प्रो. डॉ. पांडुरंग भोसले यांनी केले तर आभार रयत विद्यार्थी मंचचे प्रदेश महासचिव मा. संतोष शिंदे यांनी मानले. कार्यक्रमाचे

सूत्रसंचालन प्रा. संग्राम गोसावी यांनी केले. या कार्यक्रमासाठी महाविद्यालयातील विविध विद्याशाखांच्या प्राध्यापकांसह एकूण १५० विद्यार्थी उपस्थित होते.

दि. २९ फेब्रुवारी रोजी मराठी, हिंदी, इंग्रजी आणि आय. क्यू.ए.सी. यांच्या संयुक्त विद्यमाने Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature (ICIKSL 2024) या विषयावर आंतरराष्ट्रीय ऑनलाईन परिषदेचे आयोजन करण्यात आले. मा. भास्कर हांडे (वैश्विक आर्ट एन्व्हायनमेंट ऑर्गनायझेशन, ह्यूज, नेदरलँड) यांचे बीजभाषण झाले तर प्रो. डॉ. प्रमोद आंबेकर (प्रोफेसर व विभागप्रमुख, मराठी विभाग, म.गा.वि.चे आर्ट्स, सायन्स आणि कॉमर्स कॉलेज, मनमाड) यांचे भारतीय ज्ञान प्रणाली आणि मराठी साहित्य या विषयावर तज्ज्ञ मार्गदर्शक म्हणून व्याख्यान झाले. या आंतरराष्ट्रीय परिषदेच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य प्रो. डॉ. माधव सरोदे होते.

प्रो.डॉ. पांडुरंग भोसले
मराठी विभाग प्रमुख

ग्रंथालय विभाग

ग्रंथालय ही एक सामाजिक संस्था आहे. ज्ञानाची साधना आणि संशोधनात्मक दृष्टीमुळे समाजाचा आणि राष्ट्रचा सर्वांगीण विकास होत असतो. या कामी ग्रंथालयाचे महत्त्व अनन्यसाधारण आहे. ग्रंथालयामुळे संशोधन कार्याला चालना मिळते व नवनवीन माहिती वाचकांपर्यंत पोहचविली जाते.

मनोरंजनासाठी पुस्तके उपलब्ध करणे म्हणजे व्यक्तिमत्त्व विकासाच्या संधी उपलब्ध करून देणे ही ग्रंथालयाची उद्दिष्टे आहेत.

ग्रंथालयामाजी बसे क्षणभरी। तोचि ज्ञान कण वेचितसे !!

आजच्या संगणकीय माहिती तंत्रज्ञानाच्या काळात वाचन साहित्याचे स्वरूप बदलत चालले आहे माहितीचा ओघ प्रचंड प्रमाणात वाढू लागला आहे. अनेक पुस्तके पीडीएफ स्वरूपातही उपलब्ध होऊ लागली आहेत एक प्रकारे ग्रंथालय एका क्लिकवर उपलब्ध होत आहेत. सोशल मीडियाच्या तंत्रज्ञानाचा उपयोग करून ग्रंथालयाने ग्रंथालय वेबसाईट (<https://www.mpcollegepimpri.edu.in/library/>) व ग्रंथालय ब्लॉक

(<http://mpcollegelibrary83.blogspot.com>) तयार केला

आहे.

महाविद्यालयाचे ग्रंथालय हे विविध विषयांवरील संदर्भ ग्रंथ व क्रमिक पुस्तकांनी सुसज्ज आहे. ग्रंथालयातील एकूण ग्रंथसंपदा ५९५०१ एवढी आहे ३७५ सीडी व डीव्हीडी आहेत. ग्रंथालयात एकूण ५५ नियतकालिके येतात, ग्रंथालयाने N-List (National Library and Information service Infrastructure for Scholarly Content) हा डेटाबेस वाचकांसाठी उपलब्ध करून दिला आहे. त्यामध्ये ३१६४००० ई-बुक्स व ६३०० ई-जर्नल्स उपलब्ध आहेत. याकरिता (<https://nlist.inflibnet.ac.in>) व शोधगंगा वेबसाईटसाठी (<http://shodhganga.inflibnet.ac.in>) या वेबसाईटचा उपयोग करण्यात येतो. ग्रंथालयामार्फत यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे बी. लिब व एम. लिब हे कोर्स चालवले जातात.

ग्रंथालयामध्ये देवाण-घेवाण कक्ष, संदर्भ ग्रंथ, दृक्श्राव्य विभाग, नियतकालिक विभाग, वाचनसाहित्य संग्रह विभाग, इंटरनेट विभाग, मुलांसाठी व मुलींसाठी स्वतंत्र अभ्यासिका कक्ष, रिप्रोग्राफी (झेरॉक्स) इत्यादी विभाग कार्यरत आहेत.

महाविद्यालयाच्या प्रत्येक विभागात विषय (विभागीय) ग्रंथालय कार्यरत आहेत. वाचकांसाठी भाषांतर सेवा आहे. वाचकांसाठी ग्रंथालयाने QR कोड ही सुविधा उपलब्ध करून दिली आहे, पदवी वर्गासाठी हुशार, होतकरू व गरीब विद्यार्थ्यांना बुक बँक योजनेद्वारे पुस्तकांच्या किंमतीच्या १/४ किंमत आकारून पुस्तकांचे संच दिले जातात. गुणवंत व विकलांग विद्यार्थ्यांना मोफत बुक बँक दिली जाते वाचकांसाठी ओपॅक सुविधा आहे. संगणकाद्वारे पुस्तकांची देवाणघेवाण होते. Book Return Drop Box ची सुविधा आहे. वाचकांसाठी भाषांतर सेवा आहे वाचकांच्या गरजा, अडचणी जाणून घेण्यासाठी तक्रार निवारण पेटी ग्रंथालयात आहे. सामाजिक जबाबदारीच्या भावनेने समाजासाठी ग्रंथालय ही सुविधा उपलब्ध आहे.

वाचन चळवळ वृद्धिंगत करण्यासाठी ग्रंथालयामार्फत या शैक्षणिक वर्षात पुढीलप्रमाणे कार्यक्रमाले आयोजन करण्यात आले.

१. दि. १२ ऑगस्ट २०२३ डॉ. एस. आर. रंगनाथन दिनानिमित्त 'प्रतिमापूजन व भिक्तीपत्रक' चे आयोजन

२. दि. १५ ऑक्टोबर २०२३ वाचन प्रेरणा दिनानिमित्त 'ऑनलाईन ग्रंथ प्रदर्शन' चे आयोजन

३. दि. १२ डिसेंबर २०२३ मा. शरदचंद्रजी पवारसाहेब यांच्या ८३ व्या वाढदिवसानिमित्त 'ग्रंथप्रदर्शन' प्रमुख पाहुणे मा. ऋषिकेश वाघेरे पाटील

४. दि. २३ जानेवारी २०२४ मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा दिनानिमित्त ग्रंथालय विभाग व मराठी विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'व्याख्यानाचे' चे आयोजन प्रमुख पाहुणे मा. अनिल दीक्षित

५. दि. २० फेब्रुवारी २०२४ शिवजयंतीनिमित्त ग्रंथालय विभाग व इतिहास विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने ग्रंथप्रदर्शन व शिवकालीन किल्ल्याचे फोटो प्रदर्शन आयोजन, प्रमुख पाहुणे मा. प्रा. अतुल पोखरकर

६. दि. २७ फेब्रुवारी २०२४ मराठी राजभाषा गौरव दिनानिमित्त ग्रंथालय विभाग व मराठी विभाग आणि रयत विद्यार्थी मंच यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'व्याख्यानाचे' चे आयोजन, प्रमुख पाहुणे मा. प्रा. विक्रान्त शेळके व मा. विशाल खोंदले

डॉ. तृप्ती सुभाष अंब्रे
ग्रंथपाल

डॉ. तृप्ती सुभाष आंब्रे

* दि. १७-३१ डिसेंबर २०२३. Teaching Learning Center Ramanujan College, University of Delhi येथील "Advanced Research Methodology " या विषयावर आयोजित Refresher course मध्ये सहभाग घेतला व 'अ' ही ग्रेड मिळाली.

* दि. २२ डिसेंबर २०२३ रोजी आबासाहेब मराठे आर्ट्स अँड न्यू कॉमर्स, सायन्स कॉलेज, राजापूर येथे झालेल्या राज्यस्तरीय सेमिनारला तज्ञ मार्गदर्शक म्हणून उपस्थिती.

* दि. ०१-१४ फेब्रुवारी २०२४ Savitribai Phule Pune University, Pune येथील "NEP 2020 Orientation & Sensitization Programme " या विषयावर आयोजित FDP मध्ये सहभाग घेतला.

* दि. २९ फेब्रुवारी २०२४ महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी येथे आयोजित "Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature" या विषयावर आयोजित इंटरनॅशनल ई-कॉन्फरन्स मध्ये सहभाग घेतला.

* दि. ०७ मार्च २०२४ महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी येथे आयोजित "AI Horizon in Indian Economy and Commerce: A Global Perspective" या विषयावर आयोजित इंटरनॅशनल ई-कॉन्फरन्स मध्ये सहभाग घेतला.

* यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ नाशिक अभ्यासकेंद्र पिंपरी यांच्यासाठी बी. लिब. आणि एम. लिब, अभ्यासक्रमांसाठी केंद्रसंयोजक व संमंत्रक म्हणून अध्यापनाचे कार्य.

मानसशास्त्र विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये मानसशास्त्र विभागामार्फत खालीलप्रमाणे विविध उपक्रम घेण्यात आले.

१) दिनांक ११/०९/ २०२३ रोजी जागतिक आत्महत्या प्रतिबंधक दिनानिमित्त विशेष व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. सदर कार्यक्रमांमध्ये प्रमुख वक्ते मा. प्राचार्य डॉ. पुंडलिक रसाळ यांनी मार्गदर्शन केले. एकूण ७८ प्राध्यापक आणि विद्यार्थी यांनी सहभाग घेतला.

२) दिनांक: १७/०९/२०२३ रोजी ऋतुजा भिसे आणि अभिजित शिंदेरे (वर्ग टी. वाय.बी.ए.) माणुसकी मल्टीपर्पज फाँडेशन, बुलडाणा या संस्थेमार्फत पुरस्काराने सन्मानित केले.

३) दिनांक : १८/०९/२०२३ रोजी मुल्यशिक्षण आणि स्मृती तंत्रे कार्यशाळा संपन्न झाली. सर्व १२ वी वाणिज्य या वर्गातील एकूण ५३ विद्यार्थी सहभागी झाले. प्रा. शितल जाधव, प्रा. बाबासाहेब पवळ यांनी मार्गदर्शन केले.

४) दिनांक ३०/१०/२०२३ रोजी Short Term Course प्रदर्शन संपन्न झाले सदर प्रदर्शनामध्ये एम./टी. वाय बी.ए. (मानसशास्त्र) या वर्गातील विद्यार्थ्यांनी मानसशास्त्रातील विविध क्षेत्रे याचे मॉडेल तयार केले सदर प्रदर्शनामध्ये एकूण १६ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

५) दिनांक: २५/०९/२०२३ रोजी मूल्यशिक्षण आणि स्मृती तंत्रे, मानसशास्त्रीय चाचण्या आणि समूह समुपदेशन कार्यशाळा संपन्न झाली. सदर कार्यशाळेमध्ये एस.वाय. / टी.वाय.बी.ए. / बी.कॉम. / बी.एस्सी या वर्गातील एकूण २९९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. प्रा. शितल जाधव आणि प्रा.बाबासाहेब पवळ यांनी मार्गदर्शन केले,

६) दिनांक ०३/०२/२०२४ रोजी मानसशास्त्रीय समुपदेशन कार्यशाळा संपन्न झाली. सदर कार्यशाळेमध्ये एस.वाय. / टी.वाय.बी.ए. (मानसशास्त्र) एकूण २२ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. प्रा. शितल जाधव आणि प्रा. बाबासाहेब पवळ यांनी मार्गदर्शन केले.

७) मानसशास्त्र विभागामार्फत वैयक्तिक, शैक्षणिक आणि कौटुंबिक इ. विषयावर जून ते नोव्हेंबर या कालवधीत समुपदेशन करण्यात आले.

८) दिनांक १७/०९/२०२३ रोजी प्रा. शितल जाधव यांना माणुसकी मल्टीपर्पज फाँऊंडेशन, बुलढाणा या संस्थेमार्फत समाजरत्न २०२३ या पुरस्काराने सन्मानित केले.

९) दिनांक २८/१०/२०२३ रोजी महिला सक्षमीकरण या विषयावर राज्यस्तरीय कार्यशाळेत सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे येथे सहभाग. (प्रा. शितल जाधव)

१०) दिनांक ०२/१२/२०२३ रोजी माणुसकी मल्टीपर्पज फाँऊंडेशन, बुलढाणा या संस्थेची पुणे महिला जिल्हाध्यक्ष या पदावर निवड झाली. (प्रा. शितल जाधव)

११) दिनांक ०७/०१ २०२४ रोजी माणुसकी मल्टीपर्पज फाँऊंडेशन, बुलढाणा या संस्थेमार्फत महाराष्ट्राची रणरागिनी २०२३ या पुरस्काराने सन्मानित केले. (प्रा. शितल जाधव)

१२) दिनांक २०/०१/२०२४ रोजी "८" international Cyber Psychology Conference २०२४ यशदा पुणे येथे सहभाग. (प्रा. शितल जाधव)

१३) दिनांक २१/०१/२०२४ रोजी Young Mental Health Practitioner's Conference २०२४ एस.एन.डी.टी., पुणे येथे सहभाग. (प्रा. शितल जाधव)

१४) दि. ०६/०२/२०२४ रोजी लाईट हाऊस फाँऊंडेशन, पुणे येथे मानसशास्त्रीय सुस्थिती आणि मानसिक आरोग्य या विषयावर प्रमुख वक्त्या म्हणून उपस्थित. (प्रा. शितल जाधव)

मा. मा.प्रा.अनिकेत खत्री (उपप्रचार्य, वाणिज्य विभाग), उपप्राचार्य मा. डॉ. मृणालिणी शेखर, (कला विभाग) मा प्रा.शहाजी मोरे (उपप्रचार्य, विज्ञान विभाग) आणि महाविद्यालयाचे प्राचार्य, मा: प्रो.डॉ. माधव सरोदे यांच्या मार्गदर्शानुसार विविध उपक्रम पार पडले

**विभाग प्रमुख
मानसशास्त्र विभाग**

Department of Economics

The Department of Economics at Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune 17 is pleased to present its annual report for the year 2023-2024. Throughout the past year, our department has been dedicated to promoting academic excellence, fostering student engagement, and contributing valuable insights to the field of economics. We have organized various activities and initiatives to enrich the learning experience of our students and to enhance their understanding of economic principles in real-world contexts.

Academic Activities :

In line with our commitment to providing holistic learning experiences, our department organized several academic activities that allowed students to apply theoretical knowledge to practical scenarios. Notable events include:

Avishkar Competition:

On 4th October 2023, 05 students representing our department participated in the Avishkar Competition organized by Arts faculty at the college level, showcasing their research and analytical aptitude in the field of economics, with a specific focus on the Model of Share Market. We are delighted to announce that our Economics Team secured the first prize in this prestigious competition.

Organized Guest Lecture:

On the 23rd of October 2023, our department organized guest lecture featuring Mr. Anant Pawar, focusing on preparation strategies for the NET-SET exam. The session drew the participation of 12 students who eagerly engaged with the content, actively absorbing invaluable

insights and guidance

.Live Streaming of Indian Budget for Students:

On 1st February 2024, our department facilitated a live streaming session of the Indian Budget, attracting the participation of 25 students. Through this immersive experience, students gained invaluable insights into the government's fiscal policies and their potential ramifications on the economy.

Classroom Seminar on Indian Budget 2024:

On 2nd February 2024, our department organized Classroom seminar where 9 students actively engaged in a spirited discussion on the Indian Budget 2024. The seminar provided an invaluable platform for intellectual exchange and critical thinking, enriching students' comprehension of fiscal policy and its ramifications on the Indian economy.

Discussion on Indian Budget 2024 at Vidyawani SPPU, Pune:

On 16th February 2024, our department orchestrated a vibrant discussion session at Vidyawani SPPU, Pune. This platform provided students with the unique opportunity to articulate their perspectives and insights on the Indian Budget 2024, fostering dialogue and exchange of ideas within a diverse audience.

Mock Banking Activity:

On 22nd February 2024, our department hosted a mock banking activity, attracting 09 enthusiastic student participants. Demonstrating their ability in banking operations and financial management, students exactly crafted models surrounding Mutual Funds, SIP's. money deposits, withdrawals, and inquiries. Through this engaging activity, students honed their

practical skills and deepened their understanding of the particulars of banking practices.

International E-Conference:

On 7th March 2024, our department organized the "AI Horizon in Indian Economy and Commerce: A Global Perspective" International E-Conference. A total of 370 participants attended this groundbreaking event, which provided a comprehensive exploration of the intersection between artificial intelligence and its impact on the Indian economy and commerce. The conference served as a valuable platform for scholars, experts, and practitioners to exchange insights and perspectives, contributing to a deeper understanding of this critical subject matter.

Study Tour:

On 22nd March 2024, 37 students embarked on a study tour to Mahad, Pali, Janjira. and Kashid Beach. During the tour, they actively conducted surveys and collected valuable data on the local business community, enriching their understanding of economic and social dynamics in the region.

Students Achievements:

In recognition of his outstanding dedication and leadership, Yash Shinde was honored with the NSS Best Performance Award for his exemplary contributions during the NSS Winter Camp of 2023-24

In the academic year 2023-24, Tejash Shinde's exceptional dedication and participation in extracurricular activities, including NSS and street plays, have truly distinguished him. As the recipient of the Best Student Award, his commitment to holistic development and

academic excellence sets a remarkable example for his peers.

In recognition of his exceptional dedication and involvement, Yash Shinde has been awarded the NSS Best Student Award for the academic year 2023-24. Throughout the year. Yash actively participated in a myriad of extracurricular activities, including NSS, street plays. Swachata Abhiyan, and blood donation camps. His commitment and enthusiasm serve as a testament to his outstanding contribution to our community.

Throughout the academic year 2023-24, the faculty of our department demonstrated exceptional dedication and commitment to professional development and academic excellence. Among the noteworthy achievements is

On 10th January 2024, Dr. Pratima Kadam conducted a One Day Orientation on Education Policy 2020 and Holistic Multidisciplinary Education at Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune, serving as the resource person.

Dr. Pratima Kadam completed a three-week Faculty Induction Program organized by Maharashtra State Faculty Development Academy MSFDA Pune, from November 19, 2023. to December 16, 2023.

Additionally, Dr. Pratima Kadam actively participated in a two-week Faculty Development Programme on NEP 2020 orientation and sensitization, conducted under the auspices of UGCMMTTP and UGC-Human Resource Development Center, SPPU Pune, from February 1, 2024, to February 14, 2024.

In conclusion, the Department of

Economics remains committed to providing a comprehensive and enriching educational experience for our students. Through a diverse range of activities and initiatives, we continue to cultivate a vibrant academic community where students can thrive and contribute meaningfully to the field of economics. We look forward to another year of growth, innovation, and academic excellence.

**Head, Department of
Economics**

Department of History

20 February 2024 Guest Lecture was organized on the occasion of Celebration of Chatrapati Shivaji Maharaj Jayanti. Mr. Atul Pokharkar delivered lecture on Life and Achivement of Chatrapati Shivaji Maharaj.

Fort photo Exhibitions Activity on dated 20th February 2024 on the occasion Celebration of Chatrapati Shivaji Maharaj Jayanti.

T.Y. BA students were involved in preparation of Projects on Introduction to History. Applied History and Art and Architecture in early India.

Classroom seminar was organized for M.A. I and II Students on various topics from the syllabus.

Online and offline class test, home assignments and counselling were conducted regularly.

S.Y. and T.Y. B.A students participated in Short Term Exhibition and presented opportunities in Travel and Tourism.

S.Y. and T.Y. B.A students participated in Avishkar competition

Department organized Historical study tour at Pratapgad

**Head, Department of
History**

Department of Geography

The Department of Geography organized various students centric activities during the academic year 2023-24. The Department of Geography organized Geography Week from 8th January 2024 to 17 January 2024. Geography Week is a great initiative to promote and create awareness about the subject of Geography. As part of Geography Week, various competitions were organized including Map Reading, P.P.T Presentation, Essay Competition, Slogan Competition, Quiz Competition, Rangoli, Funny games etc. A total of 92 students from the F.Y.B.A, S.Y.B.A and T.Y.B.A classes participated enthusiastically in these competitions. 16th September is observed as World Ozone Day. On this occasion Prof. Nazneen Maner (Alumni) Annasaheb Magar College, Hadapsar, Department of Geography, was the chief guest of this program. Hon. Vice Prin. Dr. Mrunalini Shekhar, was the president of this program. In view of the opportunities in IT industries and various software companies, Research and development, Planning and management this year Department of Geography conducted two short term courses each for SYBA and TYBA Geography (Special) students. A Certificate course in Basic GIS was offered for the S.Y.B.A. students and 'A Certificate course in Advance GIS was offered for the T.Y.B.A. students. These 90-hour courses was co-ordinated by Dr. Shubhada Londhe, Head Department of Geography and Dr. Rajesh Birajdar is serve as the faculty of these courses, 22 students of SYBA (7 boys and 15 girls) and 16 students of TYBA (05 boys and 11 girls) enrolled in these courses. In the academic year 2023-24, the Geography Department organized four

educational tours for undergraduate and postgraduate students. On October 20, 2023 M.A./M.Sc. P students agro-based industrial visit at Katraj Dairy Farm in Pimple Saudagar, Dist. Pund by the department. Total 12 students along with 5 teachers, participated in this visit. During the students received guidance from the field manager Kate Dairy on various aspects of the project. including project initiation, implementation and marketing. Geography is a subject to be studied in close proximity to nature, so Geography Department organize Educational tour on 27th February 2024 at Wai- Vennalake- Mahabaleshwar-Pratapgarh. During the Visit Teacher gave the information about Physical and Cultural features of the region. Students observe all these features and make the Field visit report. The total 38 students of F.Y.B.A, S.Y.B.A and T.Y.B.A classes participated in this Educational Tour. On 26 March, 2024 M.A./M.Sc. Part 2 students River Profile Survey visit was organized by the department. Total 06 students along with 2 teachers, participated in this visit.

Geography students participated in various inter-college competition such as S. M. Joshi College, Quiz Competition, D. Y. Patil College, Debate, Poster and Elocution Competition and Entrepreneurship Develeoment Workshop at Dr. Babasaheb Ambedkar College, Aundh. Students of Geography Department participated in Science Exhibition as well as Short Term Course Exhibiton Students made models on Chardrayan-3, Effects of Global Worming, Satellite Communication System and Irshalwaadi Village Landslide Disaster Model, Raigarh. 20 students of S.Y.B.A and T.Y.BA participated in this exhibition. Dr. Shubhada

Londhe, Head, Department of Geography Completed the One Week Faculty Development Programme on NEP 2020 Orientation & Sensitization under "Malaviya Mission Teacher Training Programme (MM-ITP)" of University Grants Commission (UGC) Organized by UGC-Malviya Mission Teacher Training Centre (Formerly UGC-Human Resource Development Centre) Savitribai Phule Pune University, Pune from 20/02/2024 To 04/03/2024. Dr. Rajesh Birajdar faculty of our department Published Patent on "The Impact of E-Commerce on Emerging Market". Five faculties of our department participated in International e-Conference on "AI Horizon in Indian Economy and Commerce: A Global Perspective", organized by Departments of Economics and Commerce in association with IQAC, Mahatma Phule Mahavidyaalaya, Pimpri, Pune. He also completed the Online course on "NEP 2020: orientation and sensitization program at Malviya Mission-Teacher Training Centre, Rani Durgawati Vishwavidyalaya, Jabalpur, Madhya Pradesh from 19th to 27th February 2024 in online mode.

Dr. Shubhada Suresh Londhe
Head, Department of Geography

Dr. Shubhada Suresh Londhe

1. Attended One Day Workshop on "Designing of Syllabus of Geography" Organised by Savitribai Phule Pune University, Pune and IQAC of Tikaram Jagannath Arts Commerce and Science College, Khadki, Pune on 19th July 2023

2. Worked in Vidhan Sabha by-election 2023 as Third Polling Officer to conduct the polling

process smoothly.

3. Participated in "One Day State Level Women Empowerment Conference on "United Nations Sustainable Development Goals, Women Empowerment and Higher Education". organized by Government of Maharashtra, Department of Higher and Technical Education in association with Savitribai Phule Pune University, Pune on 23 October 2023. 4. Published paper on "Sustainable Use Of Resources For Rural Development: A Case Study Of Solar Panel Cluster, Latur, Maharashtra" in Two days International Conference on "Conservation and Management of Natural Resources for Sustainable Development organised by Karmveer Bhaurao Patil Mahavidyalaya, Pandharpur, Department of Geography in collaboration with Solapur Bhugol Shikshak Sangh, Solapur under the Aeg of RUSA Component -8 on 1 & 2nd December 2023. 5. Worked as Assistant CAP Director of S.Y.B.A., T.Y.B.A./M. A. Regular and External Pattern from 02 December 2023 to 20 January 2024. 6. FDP-Completed the One Week Faculty Development Programme on NEP 2020 Orientation & Sensitization under "Malaviya Mission Teacher Training Programme (MM-TTP)" of University Grants Commission (UGC) Organized by UGC-Malviya Mission Teacher Training Centre (Formerly UGC-Human Resource Development Centre) Savitribai Phule Pune University, Pune from 20/02/2024 To 04/03/2024. 7. Participated in "International e-Conference on "Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature", organized by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Departments of Marathi, Hindi, English in association with IQAC on 29th February 2024

and Published paper on. “भौगोलिक दृष्टीकोनातून भारतीय ज्ञानप्रणाली आणि समाजभाषा विज्ञानाचा अभ्यास”

8. Participated in "International e-Conference on "AI Horizon in Indian Economy and Commerce: A Global Perspective", organized by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Departments of Economics and Commerce in association with IQAC on 07th March 2024.

Department of Commerce

This report is divided in the following sections

- Academic Results:
- Value added Courses
- Departmental Activities
- Departmental wellbeing

a. Academic Result:

In the academic year 2022-23 the overall result of the faculty is as follows.

B.Com = 57.85%

M.Com = 77.94%

b. Credit Course:

The department runs three credit courses for the T.Y.B.Com students for the mandatory credit to be earned by the students to complete their graduation. The courses are ‘Certificate Course in Basics of Stock Market’, ‘Certificate Course in Direct Taxation and GST’ and 'An Advanced Diploma in Fashion Designing. The university has granted the sanction for the course for two years i.e. 2022-23 and 2023-24.

c. Departmental Activities:

In this academic year 2023-24, the

department has organized various activities for the benefit of the students. These are as follows....

On 21st August 2023, the department in association with Entrepreneurship Development Cell celebrated Youth Day. Mr. Amol Chavan and Mr. Suyash Mehendale of Magic Bus India Foundation were the resource persons. Total 127 students participated in the programme.

On 29th August 2023 a poster presentation was organized as one of the programmes in the series of programmes organized under celebration of Entrepreneurship Week. Students from second and third year of B.Com participated and presented their posters. Total 32 students participated in the poster making and all the students of the college visited the poster presentation area and benefited from it.

On 6th and 7th September 2023 a Student Induction Programme was organized for the newly entrant students where they were introduced about the various sections of the college, various processes to be completed within the time bound limit, informed about student charter and rules and regulations to be followed. Hon. Principal Prof. Dr. Madhav Sarode was the president of the programme. Total 230 students benefited from this programme.

On 8th September 2023 a guest lecture was organized about Careers in Commerce in association with Institute of Chartered Accountants of India (ICAI), Pimpri-Chinchwad Chapter. CA Pratik Dumare was the resource person for the programme. Chapter also felicitated the college for organizing the

programme. Mr. Aniket Khatri accepted the memento as a representative of the college. Total 132 students were the beneficiaries of the programme.

On 13th September 2023, a visit was organized to Barclays India, Kharadi branch in association with Magic Bus India Foundation, Pune with whom the college has signed an MoU. 33 students from SY and TY B.Com participated.

On 4th October 2023 a poster presentation competition was organized. Dr. Pravin Borase and Dr. Pratima Kadam were the examiners for the said competition. Total 32 students participated in the competition.

A unique activity was organized on 27th October 2023 by the department i.e. Parent-student-teacher interaction session. In this activity parents were called with students to discuss their academic and personal problems. Total 6 parents participated in the discussion.

On 29th November 2023 a career guidance lecture was organized in association with SmartBull Academy, Pimpri. Mr. Amar Kapse, Partner of academy guided the students about the career opportunities in the Stock Market. Total 88 students participated in the programme.

An orientation programme was organized on 19th January 2024 on the scheme of Tata Strive, an initiative by TATA Community Initiative Trust. Mr. Kishor Kadam enlightened the students about the scheme and appealed to students to get benefit out of it. Total 72 students of T.Y. B.Com. participated in the programme

A guest lecture was organized on Careers in Commerce for the students of T.Y.B.Com. Prof. Yugandhara Patil of IIMS, Chinchwad. Total 63 students participated in the programme. This

programme was held on 30th January 2024.

On 13th March 2024 a guest lecture was organized on Semiconductor Industry: Global Opportunities for India on the occasion of laying Foundation stone for 3 semiconductor facilities by Hon. Prime Minister of India. Ms. Pournima Kengale of Dept. of Physics enlightened the students about the semiconductor, its use and importance and global scenario of production and opportunities of Indian Industries in this sector. Total 112 students participated in the programme.

On 7th April 2024 an E-International conference was organized in association with the Department of Economics and IQAC on the theme of “AI Horizon in Indian Economy and Commerce: A Global Perspective (AHIEC-GP)”. Total 100 participants joined the zoom platform and others on YouTube Live.

d. Departmental wellbeing:

1. Dr. Vijaya Pokale has published her text book titled Sanshodhan Padhyati for the first year M.Com students of Savitribai Phule Pune University, Pune. It was published by Success Publication having ISBN no. 978-81-19180-58-5
2. Dr. Sonal Bawkar has published her text book titled Income Tax for the third year B.Com. students of Savitribai Phule Pune University, Pune. It was published by Kshitija Publication having ISBN no. 978-81-951264-9-1
3. Dr. Pravin Borase and Mr. Aniket Khatri jointly published research in Review of Research bearing ISSN no 2249-894x, Vol.13, Issue 3, December 2023.
4. Dr. Pravin Borase attended Faculty Development Programme at MSFDA, Pune

from 19/11/2023 to 16/12/2023.

5. Dr. Amol Veer received a doctorate degree in Commerce from Shivaji University, Kolhapur in June 2023.

**Head,
Department of Commerce**

Department of BBA (CA)

The BBA(CA) department was established in 2007. The Department of BBA(CA) is the most demanded and well-established department of the college. This course • provides sound academic base in Computer as well as Business Management. Besides enriching the students academically, the department also strives to develop their overall personality and technical skills by organizing various activities for the students throughout the year. All activities of the department are student-centric.

During the academic year 2023-24, the following activities were conducted:

1. Department was organized One-day workshop on "Web Development" on 04th January 2024.
2. Various technical and personality development activities like Cooking Competition, PPT presentation, Group Discussion and Coding Competitions were conducted under Srujan Fest on 07th March, 2024.
3. A college-level Avishkar competition for the BBA(CA) faculty was conducted on October 4th, 2023. 23 Students presented their posters and models.

4. Online Guidance Session for TYBBA(CA) on "MBA and MCA admission procedure" was conducted by Mrs. Mayuri Jagtap from Dr. D. Y. Patil Varale Campus on 6th march 2024.

5. 30 Students were enrolled for the "Web Development" course conducted by "MYSP Academy Pvt Ltd, Baner".

6. Short term MoU with TechSkillup Computer and IT Professional Training Center Chakan, Pune

Two Short term courses were conducted by the department.

1. A Certificate Course in "Cloud computing and Salesforce" for F.Y.BBA(CA).

2. A Certificate Course in "Automation Testing" for S.Y. BBA(CA) and T.Y.BBA(CA).

Workshop, Seminar and Conference participated by the faculty -

1. Miss. Priti Nevse

a. Worked as Resource Person for workshop organized by Department of BBA (CA) on "ERP Training for Teaching and Non-teaching Faculty" on 25th July 2023.

b. Participated in One Day Workshop on "e-Certifications and Report Cards Making" on 05th December 2023.

c. Participated in International e-Conference on "Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature" jointly organized by Departments of Hindi, English, Marathi in association with IQAC on 29th February, 2024.

d. Participated in International e-Conference on "AI Horizon in Indian Economy and Commerce" jointly organized by Departments of Commerce and Economics on 07th March, 2024.

e. Participated in State Level e-Seminar on "Relevance of Disciplines in Social Science in NEP-2020" jointly organized by Departments of Geography, History, Psychology & Political Science in association with IQAC on 21 March, 2024.

2. Miss. Vinita Pawar

a. Participated in Two Days "BootCamp on IoT" held on 8th and 9th September 2023 Conducted by MES Senior College, Pune

b. Participated in International e-Conference on "Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature" jointly organized by Departments of Hindi, English, Marathi in association with IQAC on 29th February, 2024.

c. Participated in International e-Conference on "AI Horizon in Indian Economy and Commerce" jointly organized by Departments of Commerce and Economics on 07th March, 2024.

d. Participated in State Level e-Seminar on "Relevance of Disciplines in Social Science in NEP-2020" jointly organized by Departments of Geography, History, Psychology & Political Science in association with IQAC on 21 March, 2024.

3. Miss. Pallavi Suryawanshi

a. Participated in International e-Conference on "Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature" jointly organized by Departments of Hindi, English, Marathi in association with IQAC on 29th February, 2024.

b. Participated in International e-Conference on "AI Horizon in Indian Economy and Commerce" jointly organized by Departments of Commerce and Economics on 07th March, 2024.

c. Participated in State Level e-Seminar on

"Relevance of Disciplines in Social Science in NEP-2020" jointly organized by Departments of Geography, History, Psychology & Political Science in association with IQAC on 21 March, 2024.

4. Miss. Sarika Ingwale

a. Participated in International e-Conference on "Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature" jointly organized by Departments of Hindi, English, Marathi in association with IQAC on 29th February, 2024.

b. Participated in International e-Conference on "AI Horizon in Indian Economy and Commerce" jointly organized by Departments of Commerce and Economics on 07th March, 2024.

c. Participated in State Level e-Seminar on "Relevance of Disciplines in Social Science in NEP-2020" jointly organized by Departments of Geography, History, Psychology & Political Science in association with IQAC on 21 March, 2024.

5. Miss. Aditi Maniyar

a. Participated in International e-Conference on "Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature" jointly organized by Departments of Hindi, English, Marathi in association with IQAC on 29th February, 2024.

b. Participated in International e-Conference on "AI Horizon in Indian Economy and Commerce" jointly organized by Departments of Commerce and Economics on 07th March, 2024.

c. Participated in State Level e-Seminar on "Relevance of Disciplines in Social Science in NEP-2020" jointly organized by Departments of Geography, History, Psychology & Political Science in association with IQAC on 21" March,

2024.for H. O. D. B.B.A. (Computer Application) Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune-411 017.

**Head, Department of
BBA (CA)**

Department of Physics

The Department of Physics at Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune 17 is pleased to present its annual report for the year 2023-2024. Throughout the past year, our department has been dedicated to promoting academic excellence, fostering student engagement, and contributing valuable insights to the field of economics. We have organized various activities and initiatives to enrich the learning experience of our students and to enhance their understanding of economic principles in real-world contexts.

Academic Activities : In line with our commitment to providing holistic learning experiences, our department organized several academic activities that allowed students to apply theoretical knowledge to practical scenarios.

Notable events include:

Avishkar Competition:

On 1 st Jan 2023, 04 students representing our department participated in the 'Avishkar Competition' organized by Science faculty at the college level, showcasing their research and analytical aptitude in the field of Physics, with a specific focus on the Model of Share Market. We are delighted to announce that our Physics Team secured the first prize in this prestigious competition.

Organized Guest Lecture:

On the 5 th of Feb 2024, our department organized guest lecture featuring Miss. Pooja Patil, focusing on preparation strategies for the NET-SET exam. The session drew the participation of 48 students who eagerly engaged with the content, actively absorbing invaluable insights and guidance.

Organised Hiroshima Nagasaki Day :

On 9 th Aug 2023, our department organised lecture on 'Hiroshima Nagasaki Day'. The session drew the participation of 27 students who engaged with the content, actively absorbing invaluable insight and guidance.

Organised Vachan Prerna Divas :

On 5 th Oct 2023, our department organised lecture on 'Vachan Prerna Divas', With great enthusiasm and reverence to honour the memory of our former President, Dr. APJ Abdul Kalam. . The session drew the participation of 27 students who engaged with the content, actively absorbing invaluable insight and guidance.

Organised Chandrayan 3 Launch:

On 14 th July 2023, our department organised live show to cover 'Chandrayan 3 Launch', India's third exploration mission. The event aims to engage and educate student, faculty members, and space enthusiasts about this significant milestone in space exploration.

The session drew the participation of 27 student who engaged with the content, actively absorbing invaluable insight and guidance.

Study Tour:

On 28 th Feb 2024, 37 students embarked on a study tour to GMRT Khodad. During the tour, they actively conducted surveys and collected

valuable data on the local business community, enriching their understanding of economic and social dynamics in the region.

Pro.Dr.Madhav Sarode
Head, Department of Physics

रसायनशास्त्र विभाग

विभागातील प्रा. गणेश भांगरे यांना इंडियन पेटंट ऑरगनायझेशनकडून 'अँटीबॅक्टेरियल इफेक्ट्स ऑफ बेझोक्विनोन' या विषयातील पेटंट संमत झाले. एस. वाय. आणि टी. वाय. बी. एस्सी. च्या विद्यार्थ्यांसाठी डॉ. प्रजा भरड आणि मिस रीमा बात्रा यांनी २२ जुलै २०२३ रोजी करिअर समुपदेशन केले. या समुपदेशनासाठी ३५ विद्यार्थी उपस्थित होते. २३ सप्टेंबर २०२३ रोजी महाविद्यालयात आयोजित आविष्कार स्पर्धेत विभागाच्या २० विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. विभागाच्या वतीने रसायनशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक २०२३ घोषणेचे थेट प्रक्षेपण. ०४ ऑक्टोबर २०२३ रोजी आयोजित करण्यात आले होते. या प्रक्षेपणासाठी २५ विद्यार्थी उपस्थित होते. आबासाहेब गरवारे कॉलेज, पुणे येथील प्रो. हरी पवार यांची 'केमिस्ट्री ऑफ नॅचरल प्रॉडक्ट्स' या विषयावर २९ फेब्रुवारी २०२४ विशेष व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते

रसायनशास्त्र विभागामार्फत माजी विद्यार्थी श्री शरद गायकवाड यांचे 'करियर प्रॉस्पेक्ट्स इन केमिस्ट्री' या विषयावर विशेष व्याख्यान ०२ मार्च २०२४ रोजी आयोजित करण्यात आले होते. दोन्ही व्याख्यानांना उत्तम प्रतिसाद मिळाला. विभागातील माजी विद्यार्थिनी व सहकारी प्राध्यापक प्राची गायकवाड यांनी रसायनशास्त्र विषयातील २५ संदर्भग्रंथ विभागीय ग्रंथालयासाठी प्रदान केले. महाविद्यालयात आयोजित विज्ञान प्रदर्शनात २५ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. विज्ञान दिनानिमित्त आयोजित पी, पी, टी, प्रेझेंटेशन स्पर्धेमध्ये एम. एस्सी. भाग २ या वर्गातील विद्यार्थ्यांनी धनेश्वरी नेवारे व श्री. स्वप्नील बिक्रड यांना 'बायोप्रीटींग अँड ड्रग डिलिव्हरी' या विषयावरील पीपीटी प्रेझेंटेशनसाठी द्वितीय पारितोषिक मिळाले तर श्री. साहिल शिंदे आणि पृथ्वीराज भुसनार यांना 'नॅनो टेक्नॉलॉजी अँड ड्रग डिलिव्हरी' या विषयावरील पी.पी.टी. प्रेझेंटेशनसाठी डिलिव्हरी उत्तेजनार्थ पारितोषिक मिळाले. रसायनशास्त्र विभाग, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठामार्फत

घेण्यात आलेल्या एच. जे. आर्णीकर वक्तृत्व स्पर्धेत एम.ब. एस्सी- भाग -२ या वर्गातील विद्यार्थिनी कु. पायल पनवारे व कु. धनेश्वरी नेवारे यांनी सहभाग घेतला. विभागप्रमुख प्रा. शहाजी मोरे यांचे दै. सकाळ व दै. महाराष्ट्र टाईम्स मध्ये ०९ विज्ञानविषयक लेख प्रसिद्ध झाले.

प्रा. शहाजी मोरे
रसायनशास्त्र विभागप्रमुख

Department of Microbiology

1.) "Use of bacteriophages in Agricultural Sectors"- An invited talk was delivered by Prof Dr. Sangeet Dr. Sangeeta Ahiwale in a National level hands on training workshop-organized by Institute of Medical sciences, Banaras Hindu University, -221005, Uttar Pradesh, India. Organized from 18-22 September 2023.

2.) Research article entitled "Therapeutic Application of Bacteriophages against Aeromonas spp. mediated diseases in Aquacultures: A critical Review" is published in IOSR journal of Biotechnology and Biochemistry 7 (JOSR-JBB)ISSN: 2455-264X, vol. 9, Issue 4 series 1, PP-42-53.

3.) Prof. Dr. Sangeeta Ahiwale received "An outstanding Alumni Award-2024 by Abeda Inamdar Senior College, Pune.

4.) Mr. Suraj Sanap and Miss Kanchan Ghodke qualified CSIR-NET(LS) and MH-SET respectively in the academic year 2023-24.

5.) Supriya Bankar - F.Y. BSc Microbiology Syllabus (NEP) restructuring - Two days workshop - organized by Department of Microbiology, Sinhgad college of science, Pune in association with SPPU.

6.) On the occasion of AIDS day, AIDS awareness rally and Rangoli competition was organized by department of microbiology in association with Maharashtra state AIDS control

society (MSACS) and NSS unit of Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune-17 on 1st Dec. 2023.

7.) Ten students of M.Sc II Microbiology presented their research papers in the form of posters at National Conference organized by Shardabai Pawar Mahila Mahavidyalaya, Baramati on 5th- 6th Jan. 2024.

8.) "Microfest 2024" was organized by Department of Microbiology on 27th Feb 2024. Various intercollegiate competitions viz. Agar Art, Poster competition, Microtoon, Poetry and Quiz competition were held. In all 10 colleges participated in the Microfest 2024 from Pune as well as Pimpri-Chinchwad.

9.) Three alumni qualified MH-SET and one alumni qualified GATE respectively in the academic year 2023-24.

Research papers presented by students of M.Sc II (Microbiology) in National Conference held at Shardabai Pawar Mahila Mahavidyalaya, Baramati, Pune.

1.) Poonam Baburao Kotkar Anuksha Sahebrao Bobade	Biocontrol of plant diseases using combination of Annona squamosa, Ocium tenuiflorum and Cumbopogon citratus plant extracts.
2.) Amol Prasad Gurav Ganesh Nandu Wakale	Effects of Poultry based fertilizers on farming soil and crop production
3.) Dattatray Shamsundar Mane	Indigenous detection of salmonella typhi infection by AgNO ₃ .
4.) Amena Sayyadbhshah Walikar	Green synthesis and extraction of cobalt and silver nanoparticles from Datura stramonium and check its antimicrobial property

5.) Dhanashree Sandeep Jagtap Jaydeep Shamrav Jagdale	Bacteriophage encapsulation
--	-----------------------------

**Head, Department of
Microbiology**

Department of Botany

Student Centric Activity

14th August 2023 department organizes career counselling guidance lecture on "Research opportunities in Life Sciences" for F.Y.B.Sc students. Dr. Sopan Ainar guided the students and 54 students were benefitted.

► Group Discussion- on 22nd August 2023 Department organizes group discussion on "Botanical nomenclature, systems of classification" for S.Y. B.Sc. students. 25 students were participated in this activity.

9th to 16th September 2023 "Green corner" was developed in front of Botany lab on the occasion of "World Ornamental plant week". 25 students participated in this activity.

25th September 2023 Department organises "Medicinal plants plantation" activity in Medicinal plant garden at second campus, Sambhajinagar. 35 different medicinal plants were planted in this activity. 20 S.Y. B.Sc. students were participated in this activity

Study Visit-on 10th February 2024 study visit was organized at Gureghar, Panchgani and Mahabaleshwar for F.Y. and S.Y. B.Sc. students. 22 students were benefitted in this visit.

► Class test, home assignments and career and

personal counselling were conducted regularly.

Student's participation and achievements

► Avishkar Competition - On 23rd September and 28th October 2023 S.Y. B.Sc. students Ms. Sayali Shantaram Kumbhar and Ms. Chhaya Balaji Holgir were participated in College level Avishkar held at Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri and Zonal level Avishkar competition held at D. Y. Patil College, Akurdi respectively.

► PPT presentation competition - S.Y. B.Sc. Students Ms. Pranali Pravin Magar and Mr. Prathmesh Somaji Sakat won the consolation prize in PPT presentation competition on the topic "Amazing facts about plants" held on 28th February on the occasion of celebration of National Science Day 2024.

Extension Activity

6th October 2023 Department organises one extension activity with the help of students of F.Y. and S.Y. B.Sc. on "Hanging Garden and its Maintenance" for girls students of Kanya

Vidyalaya, Pimpri 411017. In this activity preparation of various hanging plants with eco-friendly material was practically demonstrated and 40 students were the beneficiaries.

On 2nd march 2024 faculty members and S.Y. B.Sc. students were participated in extension activity on "Plant propagation techniques" in Ranjai Mahotstav held at Sant Tukaram Garden, sector-17, Nigdi Pradhikaran, PCMC. 35 students, workers and visitors were benefited in this activity.

Faculty Participation

Ms. Swapana V. Hajare Completed Two weeks UGC sponsored "Refresher course in Life Sciences and Biotechnology" held during the period 6th December 2023 to 19th December 2023.

Ms. Dipali A. Kolekar and Suvarna B. Gaikwad were worked as a resource person in the One Day Workshop on "Cocopeat Pot making" held at S.M. Joshi College, Hadapsar on 12th February 2023.

Sr. No.	Name of the Faculty	Title of the Project	Sanction Amount	Funding Agency	Status
1.	Ms. Swapana V. Hajare	Assessment of mycorrhizal potential in soil remediation of crop and vegetable growing field near Pawana river of Pune	18000/-	In-house seed money scheme	Ongoing
2.	Ms. Dipali A. Kolekar	To study the effect of AM Fungi against allelopathic effect of invasive weed in some crop plants.	15000/-	In-house seed money scheme	Ongoing

Ms. Swapana V. Hajare
Head, Department of Botany

Department of Zoology

Wild Life week Activity - On Occasion of world wildlife week, department of Zoology had celebrated Wildlife Week from 2nd to 8th Oct.2023 and organized Online mode Intercollegiate Competition with various activities like Wildlife Quiz, Essay Writing, Slogan and Photography Com in collaboration with D. P. Bhosale College, Koregaon, Azad C Education, Satara, Changu Kana Takur ACS College, New panvel and Hindavi Research Center, Satara.

In this event, Total 170 students participated in various competitions from above mentioned colleges. The department of Zoology, JBSP Sanstha's, Changu Kana Takur ACS college, New panvel organized guest lecture of Dr. Digvijay Lawate (Ex. Wildlife Warden, Ratnagiri District). The program was co-ordinated by Hindavi Research Center, Satara under MoU collaboration.

Study visit- Department of Zoology had arranged visit to Second Campus Mahatma Phule Mahavidyalaya, Sambhajinagar, Pune on 22/10/2023 for F. Y. B. Sc students. 30 students benefitted by this activity.

► Study Tour-Department of Zoology had arranged study tour of S. Y. B. Sc at Mahabaleshwar on Saturday, 10/02/2023. Total 18 students participated in this visit.

Extension Activity Zoology Department had arranged lecture regarding Aquarium Construction and Maintenance for 9th standard students of Kanya Vidyalaya Pimpri on 9th March 2023 at 8 am to 10am. Total 26 girls got benefitted by this activity.

► Career Counseling Guidance lecture In the academic year 2023-2024 Department of Zoology Organized Career Counseling Guidance lecture: Research Opportunities in Life Sciences for F.Y.B.Sc students on 14 August 2023. Students were guided by Dr. Sopan Ainar. Total 54 students were benefitted.

Seminar Activity for S.Y.B.Sc- Department of zoology had organized seminar activity for S.Y.B.Sc students during 17th Aug. to 19th Aug. 2023. Total 35 students (S.Y.B.Sc) participated in this activity.

► Avishkar competition: F. Y. B.Sc Students Sandya Shinde, Sejal Suryavanshi, Vishakha Kamble participated Avishkar competition.

Apiculture Center visit: Department of Zoology had arranged visit to Central Bee Research and Training Institute (CBRTI), Pune on 23th March 2024 for S. Y. B. Sc students. 30 students benefitted by this activity.

Research Contribution

Ms Sawant Madhuri Dharmendra

Published Book:

1. Title: Fish Physiology and Immunology
Publisher: VYD Publisher, Satara
ISBN: 978-81-962394-6-6
Date of Publication: August 2023

► Chapter in Book-"Women Leading the Way"
Chapters! Title: The Inspiring Journey of Sudha Murthy

Publisher: VYD Publisher, Satara
ISBN: 978-81-967529-0-3

► Worked as a Chairperson of Vivek Vahini Committee.

► Worked as a member of NAAC Criteria V (Student Support & Progression)

► Worked as a course coordinator Short term course: Maintenance" for F.Y. B.Sc. "Aquarium

**Head,
Department of Zoology**

Department of Physical Education

The Physical Education and Sports Department of the college has organised different activity during the Academic year like Annual Sports Competition, Inter Collegiate, and Inter -Zonal Sports Tournaments. College and Pune District Zonal Sports Committee organized different sports events (Men & Women) and students of our college achieved special awards and prizes. Student of our college have bagged special prizes and have been awarded during the Inter Collegiate, Inter-Zone, All India Inter-University, National, Khelo India and International level Tournament. Special achievements highlight for the year 2023-24 are as follows.

Students Achievements year 2023-24

Shidruk Omkar (T.Y.B.A) Silver Medal in Triple Jump 4th Khelo India University Competitions organized Gandhi Athletic Stadium, Sarusajai, Guwahati, Assam. From 25th to 27th Feb 2024

Bronze Medal in West Zone Inter University Athletics Competitions organized by Kalinga Institute of Industrial Technology University, Bhubaneswar, Odisha, from 26th to 29 Dec. 2023

Gold Medal in Triple Jump and Silver medal

Long Jump in Kreedha Mahotsav Athletics Competitions organized by Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University Nagpur from 12th to 16th January 2024

Gold Medal in Triple Jump, for Inter-Collegiate Athletics Competitions Organized by Pune District Sports Zonal Sports Committee, from 20th to 22th Oct, 2023

Gold Medal in Triple Jump, for Inter-Zone Athletics Competitions Organized by Pune City Zonal Sports Committee, from 22th to 26th to 21h Oct, 2023

Padmini Jain Arts and Commerce College, Pabal, Pune, from 4th Dec, 2023

Patil Siddhesh (T.Y.B. Com)

Represented in All India Inter-University Cycling Road event Competitions organized by Guru Nanak Dev University, Amritsar from 11th to 14th March 2024

Represented in All India Inter-University Cycling Track Event Competitions organized by Guru Nanak Dev University, Amritsar, from 5th to 08th March, 2024 Silver medal in Time Trail for Inter-Collegiate Cycling Track Competitions Organized Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune, from 26th Nov, 2023 Silver medal for Inter-Collegiate Cycling Road Competitions Organized Padmini Jain Arts and Commerce College, Pabal, Pune, from 4th Dec, 2023

Bronze medal Inter-Zone Cycling Road Competitions Organized M.H.P. Mahila Mahavidyalaya, Malegaon, Nashik, from 8th to 9th Dec, 2023

Silver medal for Inter-Zone Cycling Track Competitions Organized Hutati na Rajguru Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 7th

Dec, 202

3Late Manthan: (F.Y.B.A)

Silver medal in Youth Khelo India Team sprint Cycling Track Competitions organized Tamilnadu, from 22th to 25th January, 2024

Represented in All India Inter-University Cycling Road event Competitions organized by Guru Nanak Dev University, Amritsar, from 11th to 14th March 2024

Represented in All India Inter-University Cycling Track Event Competitions organized by Guru Nanak Dev University, Amritsar, from 5th to 08th March, 2024

Represented and selected for Inter-Collegiate Cycling Track Competitions Organized Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune, from 26th Nov, 2023

Represented and selected for Inter-Collegiate Cycling Road Competitions Organized Padmini Jain Arts and Commerce College, Pabal, Pune, from 4th Dec, 2023

Represented for Inter-Zone Cycling Road Competitions Organized M.H.P. Mahila Mahavidyalaya, Malegaon, Nashik, from 8th to 9th Dec, 2023

Represented for Inter-Zone Cycling Track Competitions Organized Hutauna Rajguru Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 7th Dec, 2023

Shetsandhi Yuraj (S.Y.B. Sc)

Gold medal in 50kg. wt. category Ring event full contact in 3d Wako Indian Open International Kickboxing Tournament organised by Indira Gandhi stadium. New Delhi from 7th to 11th Feb, Feb, 2024

Shinde Samarth: (T.Y.B.A)

Silver medal in 4x 100m Relay Kreedaa Mahotsav Athletics Competitions organized by Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University Nagpur from 12th to 16h Jan. 2024

Represented in West Zone Inter University Athletics Competitions organized by Kalinga Institute of Industrial Technology University, Bhubaneswar. Odisha, from 26th to 29 Dec, 2023

Gold Medal in 200m run, for Inter-Zone Athletics Competitions Organized by Pune City Zonal Sports Committee, from 224th to 26th to 21 Oct, 2023

Bhkare Athary (T.Y.B. Com)

Represented in 1500 Freestyle, 800 Freestyle, 400 freestyle West Zone Inter-University Swimming Competition organised by S.R. M. Science and Technical Institute, Chennai from 2nd to 4th January, 2024

Silver medal in 400mtr, 800m and 1500m freestyle Inter Zone Swimming competition organised by Garware College of Commerce, Pune from 16th to 17th Sept, 2023

Silver in 200 1.M. Silver in 400 freestyle, Silver in 800 Freestyle, Gold in 1500m freestyle Inter Colligate Swimming competition organised by Dr. Ambedkar College. Yarwada, Pune from 8th Sept. 2023.

Bronze in 200 1. M, Silver in 400 freestyles, Silver in 800 Freestyle, Gold in 1500m freestyle Inter-Zone Swimming competition organised by M.E.S. Sr. College, Kothrud, Pune from 30th Sept, to 1st Oct, 2023.

Patil Virendra Singh (F.Y.B.Com)

Represented in All India Inter-University

Cycling Road event Competitions organized by Guru Nanak Dev University, Amritsar from 11th to 14th March 2024

Represented in All India Inter-University Cycling Track Event Competitions organized by Guru Nanak Dev University, Amritsar, from 5th to 08th March, 2024

Represented for Inter-Zone Cycling Road Competitions Organized M.H.P. Mahila Mahavidyalaya, Malegaon, Nashik, from 8th to 9th Dec, 2023

Represented for Inter-Zone Cycling Track Competitions Organized Hutatma Rajguru Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 7th Dec, 2023

Represented and selected for Inter-Collegiate Cycling Track Competitions Organized Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune, from 26th Nov, 2023

Represented and selected for Inter-Collegiate Cycling Road Competitions Organized

Magar Atharva: (T.Y.B.A)

Represented in All India Inter-University Shooting Competitions organized by Kurushetra University, Kurushetra, from 5th to 8th Feb, 2024

Silver Medal in 10m Air Rifle Inter Collegiate Shooting Competitions Organized by TJ College, Khadkee, Pune 14th Sept. 2023

Silver Medal in in 10m Air Rifle Inter Zone Shooting Competitions Organized by J College, Khadkee, Pune from 4th Oct, 2023

Patil Sainath (T.Y.B. Com)

Bronze medal in Time Trail for Inter-Collegiate Cycling Track Competitions Organized

Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune, from 26th Nov, 2023

Represented for Inter-Zone Cycling Track Competitions Organized Hutatma Rajguru Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 7th Dec, 2023

Athawale Ganesh: (T.Y.B.Com)

Represented in All India Inter-University Cross-Country event Competitions organized by Swami Ramanand Teerth Marathwada University - Nanded, Maharashtra from 9th 10 10th March, 2024

Gold Medal in Inter Collegiate Cross-County Competition Organized by PDZSC and Sharad Chandraji Pawar Arts, Commerce College, Alandi, Pune from 23 September. 2023

Gold Medal in 3000m Steeplechase and Silver 5000m Run for Inter-College Athletics Competitions Organized by PDZSC, Pune from 20th to 22nd Oct, 2023.

Bronze Medal in 5000m run for Inter-Zone Athletics Competitions Organized by Pune City Zonal Sports Committee from 26th to 28th Oct, 2023.

Athary Bhkare (T.Y.B. Com)

Selected for 200m IM, 400m, 1500m free style, 100m Breast stroke for Inter-Zone Swimming Competitions Organized Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pun- 17 from 30th Nov, 2021.

Silver medal in 400m and 1500m free style for Inter-Zone Swimming Competitions Organized Garware College of Commerce, from Pune, from 8th & 9th Dec, 2021.

Selected for Water-Polo Competition for Inter-

Zonal Competitions Organized by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pun- 17 from 30th Nov, 2021.

Silver medal in Water-Polo team Inter Zonal Competition Organized by Garware College of Conimerce, from Pune, from 8th & 9th Dec, 2021.

Lavhe Devshree: (F.Y.B.A)

Represented Kreedaa Mahotsav Athletics Competitions organized by Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University Nagpur from 12th to 16th Jan, 202

4Silver medal in 200m run and Bronze Medal 800m run for Inter-College Athletics Competitions Organized by PDZSC, Pune from 20th to 22 Oct, 2023.

Bronze Medal in 400m run for Inter-Zone Athletics Competitions Organized by Pune City Zonal Sports Committee from 26th to 28th Oct, 2023.

Chavan Chetan (T.V.B.A)

Bronze Medal in 800m run for Inter-Zone Athletics Competitions Organized by Pune City Zonal Sports Committee, from 224th to 26th to 21 Oct, 2023

Kale Amruta (F.Y.B.A)

Gold Medal in 52 to 54 kg weight category Boxing Inter-College Athletics Competitions Organized by B.J.S College Wagholi, Pune, from 18th to 19th oct, 2023

Represent for Inter Zone Boxing Competition Organized by B.J.S College Wagholi.Pune, from 6th to 7th Oct, 2023

Salunke Priti (T.Y.B. Com)

Silver Medal in Table Tennis Inter Collegiate competition organised by P.C.E.OF. Nigadi, Pune, from 13th Sept, 2023

Represented for Inter Zonal Table Tennis Women's Competition Organized by symbiosis Arts and Commerce college, Pune, from 25th to 26th Sept, 2023.

Naina Gavali (F.Y.B.A)

Silver Medal in 48 to 52 kg weight category Boxing Inter-College Athletics Competitions Organized by B.J.S College Wagholi, Pune, from 18th to 19th oct, 2023

Represent for Inter Zone Boxing Competition Organized by B.J.S College Wagholi.Pune, from 6 to 7th Oct, 2023

Competition and Activity Organization by College

Celebration (Demonstration) of International Yoga Day 21 June, 2023

Organised Mini Marathon competition on the occasion of National Sports Day Inven 29th August, 2023

Organized Inter Collegiate Cycling Track Men & Women competition by MahatmaPhule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune from 26th Nov, 2023.Organized Inter-Zone Hockey Women's competition by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune from 6to 17th Oct, 2023.Organised Tug of War competition on the occasion of State Sports Day from 15 January, 2024

Organized Chess, Athletics, Volleyball, Kho-Kho, Kabaddi, Tug of War, Basketball and Table-Tennis Inter-Class Sports Competitions from 3th Feb to 15th Feb, 2024

Participated Teams for Inter-Collegiate Sports Competitions 2023-24

Sr.No.	Name of the Team	Sr.No.	Name of the Team
1	Athletics (Men)	11	Kho-Kho (Men)
2	Athletics (Women)	12	Cycling Track (Men)
3	Kabaddi (Men)	13	Wrestling (Men)
4	Kabaddi (Women)	14	Judo (Women)
5	Boxing (Women)	15	Cycling Road (Men)
6	Boxing (Men)	16	Yoga (Men)
7	Shooting (Men)	17	Chess (Men)
8	Swimming (Men)	18	Chess (Women)
9	Water Polo (Men)	19	Cross - Country (Men)
10	Table Tennis (Women)	20	

Dr. Lohote Pandurang Kisan

Department of Physical Education & Sports

Patent Publish: Publish patent on Impact of e-Commerce on Emerging Markets. Publication date 15 Dec, 2023. Application No. 202321077113A Book Publication: Published book on "Anxiety in Athletics Performance" Avishkar Publication, ISBN: 978-93-95127-81-3, Published date: 1st Dec, 2023 Published book on "Basics of Kabaddi" Sports Publication, ISBN: 978-81-19165-34-6 Published date: Feb, 2023 Publication Paper published on "National Education Policy (NEP-2020) Opportunities and Challenges" Peer-Reviewed SAVASS Journal of Social Science ISSN: 0975-2382 Paper Presentation: Paper presented International Conference on Indian Economics Association Title of the Paper "National Education Policy (NEP-2020) Opportunities and Challenges" from 22nd to 29th Dec, 2023 Organised by Giri Institute of Development

Studies, Lucknow (UP) FDP/Refresher Course: Completed refresher course in "Advance Research Methodology" organised by Teaching Learning Centre Ramanujan College, University of Delhi, under the aegis of Ministry of Education PMMMNMTT from 22 January to 0 Feb, 2024, Completed one week NEP 2020: Orientation and Sensitization, Programme Malaviya Mission Teacher Training Programme (MM-TTC), Organised by Rani Durgawati Vishwavidyalaya, Jabalpur, MP from 18th to 26th March, 2024

Mass Communication B.Voc 2023-24

(Mass Communication) Induction program 2023 -2024

Chief Guest :- Famous Actor Vitthal Kale (Bap Lyok) Hon. Principal, Prof. (Dr.) Madhav Sarode, Dr. Dattatray Higane, (Nodal Officer) Prof. Dattatray Bidbag (Head of Department) Dr. Pandurang Lohote (Physical Education and Sports) Prof. Pratik Patmase, Prof. Kailas Puri.

Event Report: Mass Communication Department Induction Programme On 04 th Sept 2023 The Mass Communication Department successfully organized its induction programme with the esteemed presence of renowned Marathi film actor, Vitthal Kale. The event commenced with an inaugural address highlighting the significance of media studies in today's world. Mr. Kale captivated the audience with his insights into the film industry and the evolving role of media in society. His anecdotes and experiences inspired students and faculty alike.

The induction programme featured interactive sessions, and panel discussions led by industry experts and departmental faculty. Students gained valuable insights into career prospects and emerging trends in mass communication. Mr. Kale's keynote address emphasized the importance of creativity and dedication in Marathi film industry.

The event concluded with a vote of thanks to Mr. Vitthal Kale for his enriching presence and to all participants for their enthusiastic engagement. The programme & success underscored the department & commitment to fostering talent and innovation in media education

Publication by NAACPEER (2023- 2024)

Chairman: -Professor Vimala Yeramilli,

Coordinator Member :- Professor Dominic Davidappa, Member Professor :- Dr. Satyabhama Kulathu Dr. Nilkanth Dahale :- (IQAC Coordinator), Dr. Dattatray Higane (Nodal Officer), Prof. Dattatraya Bidbag (Head of Department), Prof. Pratik Patmase, Prof. Kailas Puri.

On the 31 st Oct 2023 the Department of Mass Communication students successfully Published the year 2023 -2024 edition of "Rayat Darpan newspaper, showcasing their journalistic skills and creativity. This publication aims to provide a platform for students to express their views and cover relevant local and national topics. The editorial team curated a diverse range of articles, including news features, interviews, and opinion pieces, reflecting the department commitment to excellence in media education.

The newspaper content was well-researched and insightful, covering areas such as current affairs, culture, technology, and student initiatives. The launch event featured speeches by faculty members and guest journalists, highlighting the significance of student-led publications in nurturing journalistic talent.

Readership feedback was positive, praising the quality and relevance of the articles produced by the budding journalists.

Rayat Darpan" represents a significant milestone for the Department of Mass Communication, fostering a

culture of journalism and encouraging student participation in media projects. The success of this publication underscores the department dedication to practical learning and professional development in the field of mass communication.

PLAYBACK F.Y.B.VOC / S.Y.B.VOC 2023-24

On 21 March 2024 to 22 March 2024 The Department of Mass Communication recently undertook a creative initiative by organizing a Playback (Audio-Video Song) Project for its students. The project aimed to provide students with hands-on experience in producing audio-video content, enhancing their skills in media production and storytelling.

Under the guidance of faculty mentors and industry professionals, participating students collaborated to conceptualize, script, shoot, and edit a compelling audio-video song. This project encouraged teamwork, creativity, and technical proficiency among the students, fostering a practical understanding of multimedia production techniques.

The Playback Project showcased diverse talents within the department, combining music, visuals, and narrative elements to deliver a captivating audio-visual experience. The final production reflected the students dedication and passion for media arts, demonstrating their ability to translate ideas into impactful media content.

The project success was celebrated with a screening event where students, faculty, and guests appreciated the efforts and creativity displayed in the audio-video song. Feedback highlighted the project value in providing a practical learning opportunity and preparing students for careers in media and entertainment.

The Department of Mass Communication remains committed to offering innovative projects like the Playback Project to enrich students educational experience and nurture their talents in media production. This initiative underscores the department mission to bridge theory with practical application, preparing students for the dynamic media industry.

Mr. Dattatray Bidbag
Head, Department of Mass Comm. (B.voc)

ज्युनिअर विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ ची सुरुवात महाविद्यालयाचे प्र.प्राचार्य प्रो.डॉ. माधव सरोदेसाहेब यांच्या मार्गदर्शानुसार झाली. १ जून ते १० जून असे इ. १२ वी साठी जादा तास आयोजित करण्यात आले. यावेळी इ. १२ वी ची प्रवेशप्रक्रिया पूर्ण करण्यात आली व १५ जूनपासून इ. १२ वी चे नियमित वर्ग सुरु करण्यात आले. याच दरम्यान इ. १२ वी बोर्डाच्या मार्च २०२३ च्या परीक्षांचा निकाल जाहीर झाला. यामध्ये कला विभागाचा निकाल ८४.०५%, वाणिज्य विभागाचा निकाल ९०.४२% तर शास्त्र विभागाचा निकाल ९६.०९% इतका लागला. या निकालाचे वैशिष्ट्य म्हणजे इ. १२ वी वर्गातील कु. भूमिका लहू यादव या विद्यार्थिनीला ९१.५०% गुण मिळाले. तिचा पुणे विभागामध्ये प्रथम क्रमांक आला. सर्व विभागांचा निकाल बोर्ड निकालापेक्षा जास्त आहे.

इ. ११ वी चे प्रवेश केंद्रिय प्रवेश पध्दतीने होतात. यावर्षी ११ वी कलाशाखेमध्ये १११ विद्यार्थी वाणिज्य शाखेमध्ये १६२ विद्यार्थी तर इ. ११ वी शास्त्र शाखेमध्ये ७८ विद्यार्थी प्रविष्ट झाले. या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी निरनिराळे शॉर्ट टर्म कोर्स सुरु केले. आहेत. वाणिज्य शाखेमध्ये मराठी व इंग्रजी माध्यमातून शिकण्याची सुविधा उपलब्ध आहे. कला व वाणिज्य विभाग अनुदानित आहे. तर शास्त्र विभाग विनाअनुदानित तत्त्वावर चालविला जातो. प्रवेश फी माफक आहे. गरीब व गरजू विद्यार्थ्यांसाठी बुकबँकेची सुविधा उपलब्ध आहे. सर्व विद्यार्थ्यांसाठी ग्रंथालय व रिडींगरुमची सुविधा उपलब्ध आहे.

महाविद्यालयामध्ये निरनिराळे सांस्कृतिक कार्यक्रम साजरे केले जातात. २२ सप्टेंबर ते ३० सप्टेंबर हा कालावधी कर्मवीर जयंती सप्ताह म्हणून साजरा केला जातो. दि. २२ सप्टेंबर २०२३ रोजी पिंपरी शहरातून भव्य अशी शोभायात्रा काढण्यात आली. यामध्ये कर्मवीर रथ हे प्रमुख आकर्षण होते. या निमित्ताने ज्युनिअर कॉलेज मधील विद्यार्थ्यांचे लेझीम पथक स्थापन करण्यात आले.

दि. ५ सप्टेंबर 'शिक्षक दिन' या दिवशी शिक्षक दिन साजरा करण्यात आला. विद्यार्थ्यांनी शिक्षकांप्रती आपल्या भावना व्यक्त केल्या व शिक्षकांचा सन्मान करण्यात आला.

रयत शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष लोकनेते मा. खासदार शरदचंद्रजी पवारसाहेब यांच्या ८३ व्या वाढदिवसानिमित्त

महाविद्यालयात निरनिराळे उपक्रम साजरे करण्यात आले. विद्यार्थ्यांसाठी दि. १२ डिसेंबर रोजी रांगोळी व निबंध स्पर्धा तर दि. १३ डिसेंबर रोजी वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित करण्यात आली.

दि. २० डिसेंबर रोजी इ. १२ वी कॉमर्सच्या विद्यार्थ्यांच्या पालकांचा मेळावा आयोजित करण्यात आला. दि. २१ डिसेंबर रोजी १२ वी शास्त्र आणि १२ वी कला या वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे मेळावे आयोजित करण्यात आले. याप्रसंगी प्र.प्राचार्य प्रो.डॉ. माधव सरोदेसाहेब, उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर, उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे व पर्यवेक्षिका सौ. आर.पी. जाधव यांनी मार्गदर्शन केले. दि. ३ व ४ जानेवारी रोजी इ. ११ वी कॉमर्स आणि ११ वी शास्त्र या वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे मेळावे संपन्न झाले.

रयत शिक्षण संस्थेच्या वतीने दरवर्षी ज्युनिअर कॉलेजची वार्षिक तपासणी करण्यात येते. या “शाळा सिध्दी तपासणी” निमित्ताने महाविद्यालयाचे प्र.प्राचार्य प्रो.डॉ. माधव सरोदेसाहेब यांच्या अध्यक्षतेखाली दि. १६ जानेवारी रोजी आण्णासाहेब आवटे महाविद्यालय मंचर या ठिकाणी तपासणी करण्यात आली. या तपासणी पथकामध्ये श्री. लक्ष्मण जगदाळे, सौ. अनिता तारळेकर यांनी सदस्य म्हणून काम केले. दि. १७ जानेवारी रोजी महात्मा फुले महाविद्यालयाची शाळा सिध्दी तपासणी करण्यात आली. यावेळे एस.एम. जोशी महाविद्यालय हडपसरचे उपप्राचार्य डॉ. संजय जगताप हे समितीचे अध्यक्ष तर प्रा.श्रीमती अनुराधा जगताप, प्रा.श्रीमती तृप्ती हंबीर व प्रा.श्री. गणेश जाधव हे सदस्य म्हणून उपस्थित होते. मूल्यांकनामध्ये महाविद्यालयास १०० पैकी ८८ गुण प्राप्त झाले.

दि. २ फेब्रुवारी रोजी महाविद्यालयातील इ. १२ वी आर्ट्स, कॉमर्स आणि सायन्सच्या विद्यार्थ्यांना बोर्ड परीक्षेसाठी शुभेच्छा देण्यासाठी कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्र.प्राचार्य प्रो.डॉ. माधव सरोदेसाहेब, उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर, उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे, पर्यवेक्षिका सौ. आर.पी. जाधव यांनी विद्यार्थ्यांना शुभेच्छा दिल्या व परीक्षेसाठी मार्गदर्शन केले.

शिक्षकांचे ज्ञान अद्ययावत व्हावे यासाठी शासन व रयत शिक्षण संस्था सतत प्रयत्न करत असतात. रयत शिक्षण संस्थेच्या कर्मवीर विद्याप्रबोधिनीमार्फत दि. २० आणि २१ ऑक्टोबर रोजी कुंभोज, ता. हातकणंगले, जि. कोल्हापूर येथील

रयत संकुलामध्ये इ. ११ वी व इ. १२ वी ला शिकविणाऱ्या इंग्रजी विषय शिक्षकांसाठी दोन दिवसीय प्रशिक्षण आयोजित केले होते. यामध्ये इंग्रजी विषयशिक्षक श्री. लक्ष्मण जगदाळे यांनी भाग घेतला.

महाराष्ट्र शासन आणि पिंपरी चिंचवड महानगरपालिकाख शिक्षण विभाग यांच्या वतीने मार्च २०२४ मध्ये माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील शिक्षकांसाठी ‘शिक्षक क्षमता वृद्धी’ प्रशिक्षण आयोजित करण्यात आले होते. यामध्ये ‘नवीन शैक्षणिक धोरण २०२०’ संदर्भात मार्गदर्शन करण्यात आले. या प्रशिक्षणात ज्युनिअर कॉलेजमधील सर्व शिक्षकांनी सहभाग घेतला व तीन दिवसीय प्रशिक्षण यशस्वीरित्या पूर्ण केले.

ज्युनिअर कॉलेजमधील ज्येष्ठ शिक्षक श्री. लक्ष्मण जगदाळे यांची व रयत सेवक को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या औंध शाखेवर सन २०२२-२३ साठी निवड करण्यात आली तसेच पुणे जिल्हा कनिष्ठ महाविद्यालयात शिक्षक संघटनेच्या २०२२ ते २०२५ या तीन वर्षांच्या कालावधीसाठी पिंपरी-चिंचवड विभागातून कार्यकारिणी सदस्य म्हणून निवड करण्यात आली. प्रा. संजय शेळके यांचा ‘सल’ हा मराठी काव्यसंग्रह प्रकाशित झाला. प्रा. रमेश पाटील यांना या संघटनेचा ‘आदर्श शिक्षक’ पुरस्कार प्राप्त झाला.

COLLEGE COMMITTEE

Staff Welfare Committee

During the academic year 2023-24, the Staff Welfare Committee organized various activities.

Retirement celebrations:

Felicitation ceremonies were held for the retiring staff members. The completion of service of Shri. Vikram Sawant (Librotary Attendant) was celebrated on Saturday, 01/07/2023. The former Principal Dr. Kailas Jagdale was present as the chief guest on this occasion. The Fairwell Ceremony of Dr. Milind

Bhandare, (Associate Professor of Physics), took place on Saturday, 16/12/2023, with Hon. Former Principal Dr. Kailas Jagdale as the chief guest.

Birthdays:

The birthdays of teaching and non-teaching staff members were celebrated by the Staff Welfare Committee. These activities and events aimed to acknowledge the accomplishments and contributions of the college staff and create a positive and supportive work environment.

Dr. Shubhada Londhe
Chairman
Staff Welfare Committee

Internal Quality Assurance (IQAC)

Year 2023-24 will be, the IQAC is sure, the milestone year for the betterment of the college: this year the NAAC 4th cycle assessment was held and it bestowed 'A++' Grade upon the college. The entire human resource, teaching as well as non-teaching worked wholeheartedly under the leadership of the administration of the college and Sanstha for this achievement; all deserve a word of appreciation. Definitely, it is the prestigious feather in its cap for the college. All the same, it is, in its own turn, going to be the challenge for all the elements concerned for we all are preparing ourselves to be a part of the NEP 2020 implementation at in-house i.e. HEI level.

The quality assurance policy of the IQAC was communicated well in time with the fellow faculty and the academic activities were initiated

as per the plan prepared at the commencement of the year. Every single element of the college was involved in this endeavor in one way or the other. The entire NAAC 4th cycle assessment process was, to put it as the most vibrant task of the year, carried out under the supervision of the administration of the college. The IQA submission and approval, SSR submission, DVV rectification and facing the on-campus Peer Team visit were done smoothly; the Team visited the college on October 30 and 31, 2023 and the result was declared on November 02, 2023 in the college portal facilitated by the NAAC-it was 'A++ Grade with 3.61 CGPA.

IQAC feels proud to convey that it organized, beside its regular tempo of quality sustaining activities, three events in coordination with either the departments or academic committees in the college: 1. it was an Orientation Programme on the National Education Policy 2020 and Holistic Multidisciplinary Education held on January 10, 2024 in coordination with the NEP 2020 Cell and Quality Improvement Committee, 2. International e-Conference on Influence of Indian Knowledge System (IKS) on Literature held on February 29, 2024 in coordination with the Departments in Marathi, Hindi and English and 3. International e-Conference on AI Horizon in Indian Economy and Commerce: A Global Perspective held on March 07, 2024 in coordination with Departments of Economics and Commerce.

Dr. Neelkanth Dahale
Coordinator, IQAC

‘नॅक’ मूल्यांकन समिती भेट अहवाल

नॅक, बेंगळुरु या संस्थेची तज्ज्ञ पीअर समिती महाविद्यालयास दिनांक ३० व ३१ ऑक्टोबर २०२३ रोजी समक्ष भेट देऊन महाविद्यालयाचे चौथ्या आवर्तनाचे (4" Cycle) मूल्यांकन केले. सदर मूल्यांकन प्रक्रियेत महाविद्यालयास 'ए++' मानांकन प्राप्त झाले.

या पीअर समितीमध्ये मान. प्रो. डॉ. विमला येराम्मिल्ली (समिती प्रमुख), प्र. कुलगुरु, चौधरी चरणसिंग विद्यापीठ, मेरठ, उत्तर प्रदेश, मान. प्रो. डॉ. डोमिनिक डेव्हिडअप्पा (समिती समन्वयक), कुलसचिव (मूल्यांकन विभाग), उत्तर बेंगळुरु विद्यापीठ, देवराजारस लेओट, तमका, कोलार, कर्नाटक आणि मान. प्राचार्य, डॉ. सत्यभामा कुलथू (समिती सदस्य), निवृत्त प्राचार्य, ए.पी.सी. महालक्ष्मी महाविद्यालय, एतायापुरम मार्ग, थूथुकुडी, तामिळनाडू यांचा समावेश होता.

सदर पीअर समितीचे स्वागत महाविद्यालयाचे प्रभारी प्राचार्य प्रो. डॉ. माधव सरोदे, आय. क्यू. ए. सी. विभागाचे समन्वयक डॉ. नीलकंठ डहाळे व महाविद्यालयाचा सर्व शिक्षक व शिक्षकेतर वर्ग यांनी अगदी उत्साहाने आणि दिमाखात लेझीम पथकाच्या संचालानाने केले. समिती सदस्यांनी सर्व कामकाज नॅक संस्थेच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार अगदी काटेकोरपणे पार पाडले. प्राचार्यांच्या सादरीकरणाने सुरु झालेली ही प्रक्रिया कौशल्याधारित अल्पमुदतीच्या अभ्यासक्रमांच्या प्रदर्शनास भेट यापासून विविध विभाग, संवैधानिक समित्यांचे कामकाज, विद्यार्थीपूरक उपक्रम व संसाधने यांना भेटी आणि आय. क्यू. ए. सी. विभागाचे सादरीकरण या स्वरूपाचे राहिले. समितीच्या दुसऱ्या दिवसाची सुरवात महाविद्यालयाच्या संभाजीनगर संकुलापासून झाली. या संकुलातील विविध विभाग व उपक्रमांचा धांडोळा घेतल्यावर नॅक पीअर समिती प्रभावित झाल्याचे स्पष्ट जाणवत होते. या संकुलातील विविध मैदानी खेळांच्या सुविधा, कौशल्याधारित अल्पमुदतीच्या अभ्यासक्रम विभागास भेट तसेच व्यवसायाभिमुख अभ्यासक्रमाच्या विद्यार्थ्यांनी सादर केलेल्या प्रत्याक्षिकांपर्यंतच्या सादरीकरणाने समिती प्रभावित झाल्याचे सर्वांनी पहिले.

या मूल्यांकनाच्या एकंदरीत प्रक्रियेचा भाग म्हणून सर्वच घटकांनी आपापल्या विभागाचे प्रतिनिधित्व व जबाबदारी सुव्यवस्थित पार पाडल्याचा परिणाम महाविद्यालयाच्या 'ए++' (३.६१ सी. जी. पी. ए.) मानांकनात पहावयास मिळतो.

डॉ. नीलकंठ डहाळे
को-ऑर्डिनेटर, आय.क्यू.ए.सी.

Competitive Exam Guidance Center

The Competitive Examination Guidance Center operates at Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune, offering guidance to future officers. The center has allocated a separate study room for students at the Second Campus of Mahatma Phule Mahavidyalaya, Sambhajnagar, Pimpri. There are 1431 books are available. The center operates from 8.00 am to 08.00 pm. Students take advantages of study room and library provided under the Competitive Examination Guidance Center. In the academic year 2023-24, 05 students have enrolled in the reading room and 46 students have enrolled in the "Career Katta" Course. This initiative offers various courses to students and is jointly organised by the Maharashtra State Higher and Technical Education Department & Maharashtra Information Technology Assistance Center, Kolhapur.

During the academic year 2023-24, the Competitive Exam Guidance Center organized the "Inauguration function and guest lecture" on Tuesday, 30/01/2024. Mr. Pravin Patil from Unique Academy, Pune, was present as the Chief Guest and delivered a lecture on "Competitive Examination: Challenges and Opportunities: competitive exam preparations", at this occasion Dr. Mrunalini Shekhar, served as the president of the event. Coordinator Dr. Pravin Borase initiated the program and extended a warm welcome to the guests. Prof. (Dr.) Pandurang Bhosale introduced the chief guest, while Dr. Pravin Borase conveyed the vote of thanks for the event. A total of 174 college students participated in the program and benefitted from

the lecture.

For this center, Principal Prof. (Dr.) Madhav Sarode and Vice-Principal Mr. Shahaji More consistently provided invaluable guidance. Similarly, Center Coordinator Dr. Pravin Borase and all committee members offered assistance.

Dr. Pravin Borase
Chairman,

Competitive Examination Guidance Center

National Education Policy (NEP) 2020 CELL

The NEP (National Education Policy) 2020 Cell was established in response to the guideline circulated by the Savitribai Phule Pune University Pune with a letter no. CBH/585 dated 19th July 2022. To begin with, Action Plan for effective implementation of NEP 2020 for AY 2022-23 was prepared and submitted to Savitribai Phule Pune University Pune on 18th August 2022.

The NEP 2020 Cell at Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, successfully organized the National Education Policy (NEP) 2020 Awareness Week from July 24th to July 29th, 2023. The event was geared towards creating a broad understanding and awareness among the students and faculty members of the significant aspects and the transformative vision of the National Education Policy 2020. This initiative was aligned with our institution's commitment to educational excellence and staying abreast of national academic reforms.

Following activities were conducted during this week.

Day 1-24th July 2023 : An informative video screening session was conducted at 10:30 AM to raise awareness about the salient features and

benefits of NEP 2020. The program was skillfully organized by Dr. Pratima Kadam, Dr. Sandip Nannaware, Dr. Rajesh Birajdar and Dr. Sonal Bawkar.

Day 2-25th July 2023 : A one-day workshop was organized to provide an introduction to NEP 2020 and discuss its implementation strategies. The workshop commenced at 10:30 AM and was facilitated by Dr. Neelkanth Dahale, Dr. Sangita Ahiwale, Dr. Kamayani Surve, Mr. Prasad Bathe, Dr. Sandip Nannaware, and Dr. Sonal Bawkar.

Day 3-26th July 2023 : A poster presentation session was held to explore various themes related to NEP 2020. Dr. Pratima Kadam, Dr. Rajesh Birajdar, Dr. Sonal Bawkar, and Mr. Avinash Shelke were actively involved in organizing this session. Students showcased their creativity and understanding of NEP 2020 through the posters they presented.

Day 4-27th July 2023 : Reels and videos related to NEP 2020 were created by the college students under the guidance of Dr. Pratima Kadam, Dr. Rajesh Birajdar, Dr. Sonal Bawkar and Mr. Avinash Shelke. This activity allowed students to express their perspectives and ideas about the policy through visual content.

The event provided a platform for students to gain a comprehensive understanding of the NEP 2020 and encouraged them to actively participate in shaping the future of education in the country. By fostering discussions, presentations, and creative expressions, the college took a significant step towards aligning its educational practices with the vision of NEP 2020.

Hon. Principal Prof. (Dr.) Madhav Sarode, Dr. Mrinialini Shekhar- Head, Arts Faculty, Mr. Aniket Khatri, Head-Commerce department, and Mr. Shahaji More- Head, Science Faculty were present for all the activities

to provide their valuable guidance.

**Chairman
National Education Policy
(NEP) 2020 Cell**

Training and Placement Cell

The Training and Placement Cell of the college is always keen to impart the various to the students through and with the help of various corporate and non-corporate entities. Also, cell activity organizes various guest lectures on career opportunities available in different sectors through the various departments.

1. From 17th July 2023 to 21 July 2023, a soft skill training programme was organized for the students in association with Magic Bus Foundation, Pune. Total 38 students participated in the training programme.
2. On 24th July 2023, a Job Fair was organized in association with Magic Bus Foundation. Total 7 companies were participated in the fair and total 110 students registered for the fair. Out of this 78 were present for the interview. Students were shortlisted and asked to visit the company premise further discussion.
3. On 29th September 2023, a campus drive was organized with Sm Education for Qess Corp. This drive was specially for the girl students. Total 39 students got appointment letters with joining after their graduation in the year 2024.
4. On 2nd January 2024, a TPO Meet was organized by BVG India Ltd. At Pune. Mr. Aniket Khatri represented college in this meet. Their an MoU was signed with BVG India Ltd. for collaborative activities.
5. An orientation programme on TATA strive was

organized on 19th January 2024. Students were appealed to join and get benefit of the scheme.

6. Maharashtra Government's skill development department organized NaMo Maharojagar Melava (Pune Division) at Baramati on 03 March 2024. Total 47 students of B.A. and B.Com. participated in it. College has arranged transportation facility for them. Students were accompanied by college teachers viz. Mr. Aniket Khatri, Mr. Esak Shaikh, Ms. Prajacta Gujar.

**Chairman,
Training and Placement Cell**

NCC Report

G-20 Online Workshop was conducted by NCC Unit of 1 Mah Sig Coy Pune's of Rayat Shikshan Sansthas, Mahatma Phule College, Pimpri, Ajinkya D.Y. Patil School of Engineering, Lohgaon, Pune and Abeda Inamdar Senior College, Camp, Pune from 08th May 2023 to 12th May 2023 via Zoom Platform. The first session on 8th May 2023 was conducted by Lt. Prasad Bathe on the topic of the economy. The session focused on India's position on economic issues and its role in the G20 forum. The session was highly informative, and the cadets actively participated in the discussion. The second session on 9th May 2023 was conducted by CTO Aniket Nemade, who discussed India's cultural identity and its role in promoting cultural diversity and inclusiveness. The session highlighted the importance of cultural exchange and cooperation in promoting mutual understanding and respect among nations. The third and final session on 12th May 2023 was conducted by Lt. Prasad Bathe on the topics of environment, social activity, and "One

Earth. One Famil Future". The session focused on India's stance on environmental issues efforts to promote sustainable development and global well-being. The s.also highlighted the importance of social activity and global solidarity in addressing the challenges of the 21st century.The cadets from all three colleges actively participated in the workshop and engaged in lively discussions on the various topics.The Ocean Day celebration, held on June 5th, 2023, by the NCC Unit of 1 Mah Sig Coy Pune at Mahatma Phule Mahavidyalaya Pimpri, was a resounding success. Fourteen cadets participated in a clean-up activity near the Indrayani River in Dehugaon, Maharashtra, showcasing their dedication to environmental conservation.

An enrollment drive for new aspirants took place in August 2023, resulting in the selection of ten SD and nine SW to join the new batch. Throughout the year, cadets demonstrated their drill skills during parades on significant dates such as August 15th, 2023, and January 25th, 2024, Additionally, nineteen cadets underwent CATC camp training at NCC group headquarters from July 6th to July 15th, 2023. Two SD cadets attended the Army Attachment Camp at GRC, Kamptee, Nagpur, from October 3rd to October 14th, 2023.On Independence Day, August 15th, 2023, cadets uploaded selfies with the national flag on the government portal as part of Azadi Ka Amrut Mahotsav. They also took the Swachh Bharat mission pledge on October 2nd, 2023. Furthermore, on October 19th, 2023, thirty-five cadets participated in the Meri Mati Mera Desh campaign organised by the Maharashtra government.A cleanliness drive was held at the college campus on January 10th,

202%, with thirty cadets actively participating. Additionally, twenty-five cadets participated in a defence expo organised by MSME, Maharashtra, on February 24th, 2024, held at Moshi. Finally, in February and March 2024, a total of eleven SD/SW cadets appeared for the B certificate exam and nine SD/SW cadets appeared for the C certificate exam conducted by DG NCC, New Delhi.With support of Hon'ble Principal Prof Dr. Madhav Sarode, Vice Principal Prof. Shahaji More, Dr Mrunalini Shekhar and Prof. Aniket Khatri all the activities are planned and executed successfully.

An enrollment drive for new aspirants took place in August 2023, resulting in the selection of ten SD and nine SW to join the new batch. Throughout the year, cadets demonstrated their drill skills during parades on significant dates such as August 15th, 2023, and January 25th, 2024, Additionally, nineteen cadets underwent CATC camp training at NCC group headquarters from July 6th to July 15th, 2023. Two SD cadets attended the Army Attachment Camp at GRC, Kamptee, Nagpur, from October 3rd to October 14th, 2023.On Independence Day, August 15th, 2023, cadets uploaded selfies with the national flag on the government portal as part of Azadi Ka Amrut Mahotsav. They also took the Swachh Bharat mission pledge on October 2nd, 2023. Furthermore, on October 19th, 2023, thirty-five cadets participated in the Meri Mati Mera Desh campaign organised by the Maharashtra government.A cleanliness drive was held at the college campus on January 10th, 202%, with thirty cadets actively participating. Additionally, twenty-five cadets participated in a defence expo organised by MSME, Maharashtra, on February 24th, 2024, held at Moshi. Finally, in February and March 2024, a

total of eleven SD/SW cadets appeared for the B certificate exam and nine SD/SW cadets appeared for the C certificate exam conducted by DG NCC, New Delhi. With support of Hon'ble Principal Prof Dr. Madhav Sarode, Vice Pri

राष्ट्रीय सेवा योजना

१. जागतिक क्षयरोग दिवस २४/०३/२०२३ पिंपरी-चिंचवड महापालिका डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर रुग्णालयातर्गत क्षयरोग जनजागृती कार्यक्रम राबविण्यात आला. जागतिक क्षयरोग दिनानिमित्त आयोजित करण्यात आला होता. रयत शिक्षण संस्थेच्या महात्मा फुले महाविद्यालयात महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांमध्ये टीबी जनजागृतीनिमित्त व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. यामध्ये तज्ज्ञांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. अंजली डोणे यांच्या मार्गदर्शनाखाली शहर क्षयरोग अधिकारी डॉ. बाळासाहेब डोडनर व शहर क्षयरोग वैद्यकीय अधिकारी डॉ. वैशाली भामरे, जिजामाता क्षयरोग वैद्यकीय अधिकारी डॉ. नसीर अल्वी यांनी विद्यार्थ्यांना क्षयरोगाची लक्षणे, उपचार व उपाय याविषयी सविस्तर माहिती देऊन क्षयरोगमुक्त भारताचा संकल्प घेण्याचे आवाहन केले.

२. योगदिन (२१/०६/२०२३):- महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व शारीरिक शिक्षण विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने आंतरराष्ट्रीय योग दिवस साजरा करण्यात आला. महाविद्यालयातील प्राचार्य सहकारी प्राध्यापक, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थ्यांनी या कार्यक्रमात सहभाग घेतला.

३. स्वच्छ वारी, निर्मल वारी प्रबोधन फेरी (१२/०६/२०२३) विद्यापीठाच्या 'स्वच्छ वारी, निर्मल वारी या उपक्रमांतर्गत महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थ्यांनी वारकऱ्यांमध्ये त्यांच्या परिसरात स्वच्छता राखण्यासाठी जनजागृती केली. संत तुकाराम महाराज पालखीसह स्वयंसेवक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर चौक, पिंपरी ते नाशिक फाटा असा मार्गस्थ झाला. या उपक्रमात एकूण ३० स्वयंसेवकांनी सहभाग घेतला

४. अवयव दान (०३/०८/२०२३) महाराष्ट्र सरकारच्या अधिकृत पत्रानुसार, महाराष्ट्र सरकारच्या राष्ट्रीय सेवा योजना (NSS) विभागाद्वारे महाअवयव दान मोहीम राबविण्यात आली. ही मोहीम राष्ट्रीय सेवा योजनेचा एक भाग होती आणि योजनेतील

सर्व स्वयंसेवकांनी अवयव दान देण्याची शपथ घेतली आणि देणगी बद्दल त्याचा सकारात्मक दृष्टिकोन प्रदर्शित केला अभियानात महाविद्यालयाने पोस्टर मेकिंग स्पर्धा, रांगोळी स्पर्धा, निबंध लेखन स्पर्धा अशा विविध स्पर्धांचे आयोजन केले होते. राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या सर्व स्वयंसेवकांनी या स्पर्धांमध्ये सक्रिय सहभाग घेतला.

५. स्वच्छ भारत अभियान या मोहिमे अंतर्गत महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी परिसरात मोठ्या प्रमाणात स्वच्छता मोहीम हाती घेतली. विद्यार्थ्यांनी कॉलेज परिसर, घराभोवतीचा परिसर स्वच्छ केला गांधी जयंतीनिमित्त स्वच्छता मोहीम राबविली - ०१/१०/२०२३ ते ०२/१०/२०२३

६. महात्मा गांधी जयंतीनिमित्त महाविद्यालय परिसरात स्वच्छता उपक्रमांतर्गत स्वच्छता व प्लास्टिकमुक्त अभियान राबविण्यात आले. या स्वच्छता मोहिमेत पिंपरी चिंचवड महानगरपालिका कर्मचारी व राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी स्वच्छतेची शपथ घेऊन महाविद्यालय परिसर स्वच्छ केला. या उपक्रमात ८० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

७. वृक्ष लागवड व संवर्धन उपक्रम २२ ऑक्टोबर २०२३ वृक्षारोपण: स्यत शिक्षण संस्थेचे, महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग यांच्या वतीने रयत शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष मा. खा. शरदचंद्र पवारसाहेब यांच्या वाढदिवसानिमित्त वृक्षारोपण कार्यक्रम दि. २२/१०/२०२३ रोजी महाविद्यालयाचा सेकंड कॅम्पस संभाजीनगर येथे वृक्षारोपण कार्यक्रम हाती घेण्यात आला राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांच्या हस्ते जवळपास १०० रोपांची लागवड करण्यात आली. या कार्यक्रम यशस्वीतेसाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य प्रोफेसर डॉ माधव सरोदे, राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे प्रमुख डॉ. सदीप नन्नावरे, डॉ मिलिद भडारे, डॉ. भारती यादव व विद्यार्थी यांनी विशेष श्रम घेतले.

८. निर्माल्य संकलन (२९/०९/२०२३):-पिंपरी येथील स्थित शिक्षण संस्थेच्या महात्मा फुले महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व काटे सोशल फाउंडेशन, पिंपळे सौदागर यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'अनंत चतुर्दशी' गणेश विसर्जन निमित्त पवना घाट, रहाटणी येथे गणेश विसर्जनासाठी आलेल्या नागरिकांकडून निर्माल्य संकलन करून नदीमध्ये मूर्ती विसर्जन करण्याऐवजी हौदामध्ये विसर्जन करावे व मूर्तीदान करावे यासंबंधी प्रबोधन करण्यात आले.

९. संविधान दिन (२६/११/२०२३):-पिंपरी येथील रयत

शिक्षण संस्थेच्या महात्मा फुले महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या माध्यमातून २६ नोव्हेंबर २०२३ रोजी संविधान दिन विविध उपक्रम राबवून साजरा करण्यात आला. महाविद्यालयात संविधान उद्देशिकेचे वाचन करण्यात आले. त्यासोबतच संविधान दिनावे औचित्य साधून पोस्टर स्पर्धा, घोषवाक्य स्पर्धा, निबंध स्पर्धा व रांगोळी स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले या सर्व उपक्रमांमध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थ्यांनी व महाविद्यालयातील इतर विद्यार्थ्यांनीसुद्धा उत्स्फूर्तपणे सहभाग घेतला. महाविद्यालयाचे प्राचार्य प्रोफेसर डॉ माधव सरोदे यांच्या मार्गदर्शनाखाली हे सर्व उपक्रम राबविण्यात आले. या सर्व कार्यक्रमांचे आयोजन राष्ट्रीय सेवा योजनेचे विभागप्रमुख डॉ संदीप नन्नावरे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. भारती यादव व एन एस एस. च्या सर्व सदस्यांनी व विद्यार्थ्यांनी कष्ट घेतले. या उपक्रमासाठी महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य कला विभाग प्रमुख डॉ. मृणालिनी शेखर, विज्ञान विभाग प्रमुख प्रा. शहाजी मोरे व वाणिज्य विभाग प्रमुख प्रा. अनिकेत खत्री यांनीही सहकार्य केले

१० जागतिक एड्स दिन (१ डिसेंबर २०२३) स्यत शिक्षण संस्थेच्या महात्मा फुले महाविद्यालय पिंपरी, पुणे येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व जिल्हा एड्स प्रतिबंध व नियंत्रण कक्ष जिल्हा रुग्णालय पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने जागतिक एड्स दिननिमित्त जनजागृती कार्यक्रम १ डिसेंबर २०२३ या दरम्यान साजरा करण्यात आला यावर्षीच्या एड्स जनजागृती घोषवाक्यानुसार 'आता नेतृत्व व आघाडी समुदायाची वाटचाल एड्स संपविण्याचा दिशेने' यानुसार विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले दिनांक १ डिसेंबर २०२३ रोजी एड्स जनजागृती प्रभात फेरीचे आयोजन करण्यात आले महाविद्यालयातून ते पिंपरी चौक असे रॅलीचे आयोजन करण्यात आले होते. या रॅलीमध्ये जवळपास दीडशे विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला तसेच विद्यार्थ्यांमध्ये जनजागृती निर्माण करण्याकरिता रांगोळी स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. या स्पर्धेमध्ये जवळपास ३० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला

११. राष्ट्रीय मतदार दिन (२५ जानेवारी २०२४) केंद्र सरकारने सुरु केलेल्या २५ जानेवारी हा दिवस 'राष्ट्रीय मतदार दिन महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व विद्यार्थी विकास मंडळ यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'राष्ट्रीय मतदार दिन साजरा करण्यात आला. या निमित्ताने राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थ्यांनी ऑनलाईन साविधानाचे वाचन केले.

१२. प्रजासत्ताकदिन (२६ जानेवारी २०२४) : राष्ट्रीय सेवा

योजना विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालयात झालेल्या प्रजासत्ताक दिनाच्या कार्यक्रमात सहभाग घेतला.

१३. पल्स पोलिओ अभियानात ३ मार्च ते ८ मार्च राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

ज्ञानसरिता ग्रंथ दिंडी

एस. एम. जोशी महाविद्यालय हडपसर, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय औंध, महात्मा फुले महाविद्यालय पिंपरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने पुणे ग्रंथ महोत्सवानिमित्त आयोजित करण्यात आलेल्या ज्ञानसरिता ग्रंथ दिंडीत सहभाग घेतला. स्वारगेट येथील कर्मवीर भाऊराव पुतळा येथून गरवारे महाविद्यालय आणि फर्ग्युसन महाविद्यालय या ठिकाणापर्यंत ग्रंथ दिंडी काढण्यात आली.

या ग्रंथदिंडीमध्ये तीनही महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या १६० स्वयंसेवकांनी सहभाग घेतला. या दिंडीचे आयोजन फर्ग्युसन कॉलेज येथे आयोजित केलेल्या पुणे ग्रंथ महोत्सवाच्या वतीने करण्यात आले होते. दिंडीचे मुख्य आकर्षण म्हणजे कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या वेशात आलेला एस. एम. जोशी कॉलेजमधील विद्यार्थी हनुमंत भंडारी एफ. वाय. बी.ए.) हा होता.

ज्ञानसरिता ग्रंथदिंडीसाठी, प्र.प्राचार्य प्रो.डॉ. माधव सरोदे यांनी मार्गदर्शन केले. प्रा.डॉ. संदीप नन्नावरे, डॉ. भारती यादव, यांनी सहभाग घेऊन दिंडीचे नेतृत्व केले. या ज्ञानसरिता दिंडीमध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी उत्स्फूर्तपणे सहभाग घेतला.

डॉ. संदीप नन्नावरे
विभाग प्रमुख, राष्ट्रीय सेवा योजना

Science Association and Excursion Committee

Science association of the college works for promoting interest in Science and Technology among younger generation and helps in encouraging scientific and technological creativity among students and inculcating a sense of pride in their talent. Excursion committee of the college organizes field visits for UG and PG students to provide

students with an opportunity to learn outside of the classroom and to make real-world connections to their academic studies which help them to better understand and remember what they are learning in the classroom. In this academic year following activities were conducted.

► On 7th February 2024 on the occasion of Inauguration of Science association One day Workshop "Exploring Diverse Career Paths in Science: Navigating Competitive Exams and Beyond" organized by Science Association of Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune-17 in collaboration with Institute For Advanced Studies (IFAS INSTITUTE). Expert faculty members from IFAS Mr. Lalji Kannoujiya (Life science), Mr. Rajiv Abhyankar (Chemical science) and Ms. Pooja Patil (Physical science) delivered a talk on various entrance and competitive exams of CSIR-NET, SET, GATE, BARC, DBT, ICMR, IIT-JAM, etc.

► On 28th February National Science day was celebrated on this occasion Wallpaer and poster competition on the theme "Indigenous Technologies for Viksit Bhatat", Rangoli and model making, PPT presentation Competition on the topic Curiosity: The thirst for knowledge were organized. The special lecture on "National Science day" was delivered by Prof. Shahaji More. 140 students were benefited in these activities. One day study visit was organized for physics students at GMRT, Khodad, Pune. In this visit 40 students were the beneficiaries.

► On 10th February study visit was organized at Mapro Industries Pvt. Ltd., Wai, Gureghar Pine forest, Panchagani and Mahabaleshwar for the students of Microbiology (UG & PG), Botany, Zoology, Chemistry and statistics. 82 students and 8 faculty members were the beneficiaries.

► On 27th February One day study visit was organized at Wai, Venna lake, Mahabaleshwar and Pratpgad Fort students of Geography and History. 38 students and 4 faculty were the beneficiaries.

All these events are conducted under the guidance of Hon. Principal Prof. Dr. Madhav Sarode, Vice- principal of Science faculty Prof. Shahaji More and with the help of committee members of Science Association and Excursion committee.

Ms. Swapana Hajare
Chairperson, Science Association
And Excursion committee

Feedback Committee

Feedback on the syllabus was gathered from students, alumni, faculty, and employers through online forms by the college's feedback committee. The committee also collected feedback through online forms for the Student Satisfaction Survey. Feedback for various programs, including workshops, seminars, and guest lectures, was collected promptly from student and faculty participants. The feedback forms were analysed in a timely manner, and the analysis reports were presented to the college authorities. All members of the Feedback Committee provided their support for each committee activity. Principal Prof. (Dr.) Madhav Sarode provided guidance to the committee throughout the year

Dr. Jyoti Thorat
Chairman, Feedback Committee

Staff Academy

The staff academy of the college established with the aim to facilitate interdisciplinary exchange of knowledge and

information in different fields and also provides a platform to share such knowledge with other faculty members In this academic year the following special lectures were organized

On 12th January 2024 Dr. Pradnya Bharad, Asst. Prof. in Chemidelivered a lecture on "The Power of Pause". 49 staff members v present in this lecture.

On 19th January 2024 Ms. Shital Jadhav, Asst. Prof. in Psychology delivered a lecture on "Mental Stress and Health", 42 staff members were the beneficiaries.

On 2nd February 2024 Mr. Vidyasagar Waghare, Asst. Prof. in Marathi presented his poem as "Mi ani Mazya Kavita" 45 staff members were the benefited in this session.

On 16th February 2024 Ms. Ashwini Mohite, Asst. Prof. in Zoology delivered a lecture on "Human Body Hormones and Fun Facts" 48 faculty members were attended this lecture.

On 1 March 2024 Dr. Sonal Bavkar delivered a lecture on "Fiscal Fitness: Know your liability, improve your ability". 50 staff members were benefited in this lecture.

All these lectures were conducted under the guidance of Hon. Principal Prof. Dr. Madhav Sarode, Vice-principal and with the help of committee members of staff academy.

Ms. Swapana Hajare
Chairperson, Staff Academy

ICT & E-Content Development Department Commitee

ICT Committee works for the constant improvement in teaching learning mechanism and thus uses innovative methods of teachings.

College has upgraded with 9 smart boards which facilitated teachers and students. Teachers are given training for proper usage of smartboard. During the training the entire teaching staff is present and their queries are resolved and are given hands on training for the same. ICT Committee and B.Voc department jointly organized two days' workshop on Audio Video recording at Sambhaji nagar, Chinchwad campus on March 1 and 2, 2024. Till date all the college faculty have prepared 27 video lecture and it's in continuo progress.

Dr. Rajesh Trambak Blrajda
Chairman,
ICT & e-Content Development Committee

Vivek Vahini

Rayat Shikshan Sanstha's, Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pi had organized Inauguration of Vivek Vahini Committee of On 09/01/2024. It was done by chief guest Hon. Milind Deshmukh, Andhashraddha Nirmulan Samiti (ANIS) Personnel. Milind Deshmukh delivered the lecture about importance of scientific approach, what is science?, importance of observation, reasoning, inference, experiment, knowledge, difference between belief and superstition, exercise, reading and human development He also showed some demonstrations to the students on this topic. Principal Hon. Prof. Dr. Madhav Sarode presided this program. We must build capacity to meet the challenges of changing times. He expressed the sentiment that it is the responsibility of teachers to convey realistic, scientific thinking to the society.

Dr. Pandurang Bhosale did introduction of the programme. Vice Principal of Science Faculty Prof. Shahaji More, Vice Principal of

Commerce Prof. Aniket Khatri, 1. Q. A.C. Coordinator Dr. Neelkanth Dahale, teaching and non-teaching staff members were present. Total 61 students were present for the programme. Vote of thanks was given by Prof. Madhuri Sawant. The programme was compered by Prof. Deepali Kolekar, Prof. Ashwini Mohite. Member of this committee Prof. Pandurang Bhosale, Prof. Deepali Kolekar, Prof. Sushma Chattar, Prof. Ashwini Mohite, Prof. Sheetal Kashid, Prof. Sneha Shewale, Prof. Sheetal Jadhav and Prof. Meena Bamble assisted for success of programme.

**Chairman,
Vivek Vahini**

Cultural Committee

The Cultural Committee continuously work for exploring the talent of the students. It gives scope and provide platform for exhibiting various skill amongst the student. It organizes various competitions cultural programs, death and birth anniversaries of great personalities. During the Academic year 2023-24 following programs were organized by the Cultural department.

- ▶ On 26th June 2023, Pratimapujan of Chhatrapati Shahu Maharaj was organized on the occasion of his birth anniversary. The event was guided by Hon. Prin. Prof. (Dr.) Madhav Sarode.
- ▶ On 18 July 2023, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of death anniversary of Annabhau Sathe.
- ▶ On 1 August 2023, Pratimapujan was organized on the occasion of birth anniversary of

Annabhau Sathe and death anniversary of Lokmanya Bal Gangadhar Tilak. The event was guided by Hon. Prin. Prof. (Dr.) Madhav Sarode and Cultural Committee Chairman Dr. Bharati Yadav. All staff and students were present for the program.

- ▶ On 15th August 2023, flag was hoisted on the occasion of Independence day.
- ▶ On the occasion of 'Teacher's Day' on 5th September 2023, India's former President Dr. Sarvapalli Radhakrishnan's Birth Anniversary, a lecture was organized. Prof. Dr. Prabhakar Desai, Head, Marathi Department SPPU was the speaker.
- ▶ On 22nd September 2023, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of birth anniversary of Karmveer Bhaurao Patil. The event was guided by Hon. former Voice Chancellor Pandit Vidyasagar. Rally was organized by the college, all the students, teachers & non teaching staff of the college participated in the rally with great enthusiasm.
- ▶ On 2nd October 2023, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of birth anniversary of Mahatma Gandhi and Lalbahaddur Shastri. The event was guided by Cultural Committee Chairman Dr. Bharati Yadav.
- ▶ On 31 October 2023, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of birth anniversary of Sardar Vallabhai Patel and death anniversary of Indira Gandhi. The event was guided by Hon. Prin. Prof. (Dr.) Madhav Sarode.
- ▶ On 14th November 2023, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of

birth anniversary of Pandit Jawaharlal Neharu.

➤ On 25th November 2023, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of death anniversary of former Chef Minister Yashawantrao Chavhan.

➤ On 28th November 2023, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of Mahatma Phule's death anniversary. The event was guided by Hon. Prin.Prof. (Dr.) Madhav Sarode.

➤ On 15th October 2023, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of birth anniversary of APJ Abddul Kalam.

➤ On 6th December 2022, an Image Worship was organized on the occasion of death anniversary of Dr. Babasaheb Ambedkar. The event was guided by Hon. Prin. Prof.(Dr.) Madhav Sarode.

➤ 20 December 2023, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of death anniversary of Sant Gadgebaba. The event was guided by Dr. Mrunalini Shekhar

➤ On 2nd January 2024, A special lecture of Ramesh Chavan, (Editor and Publisher of R. N. Chavan Trust) was organized by the Cultural department on the occasion of death anniversary of Maharshi Vittal Ramji Shinde. The chairperson for the program was Sanjogbhau Waghare, Member of Managing Council, Rayat Shikshan Sanstha, Satara.

➤ On 3rd January 2024, A special lecture of Mrs. Sharadatai Munde (Social Enlightener) was organized by the Cultural department on the occasion of birth anniversary of Savitribai Phule.

➤ 12th January 2024, the program of

Pratimapujan was organized on the occasion of birth anniversary of Rajmata Jijausaheb and Swami Vivekanand. The event was guided by Dr. Mrunalini Shekhar.

➤ On 30th January 2024, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of death anniversary of Mahatma Gandhi.

➤ On 19th February 2024, the program of Pratimapujan was organized on the occasion of birth anniversary of Chatrapati Shivaji Maharaj. On 20nd Feb. 2024 a special lecture of Atul Pokharkar, was organized, this programmes chairperson was Hon. Prin. (Dr) Prof. Madhav Sarode.

➤ On the occasion of death anniversary of Laxmibai Bhaurao Patil, one act play was performed by Sharadatai Mundhe (Social Enlightener) on the life and working RayatMaui Laxmibai Bhaurao Patil on 8 th March 2024.

➤ various competitions were organized in the college

S.No.	Types of Competition	Date	Participate Students
1	Essay writing Comp.	22/09/2023	57
2	Poster Competition	23/09/2023	14
3	Elocution Competition	23/09/2023	19
4	Rangoli Competition	13/12/2023	28
5	Singing Competition	07/02/2024	22
6	Mimicry/ Drama Comp.	08/02/2024	22
7	Musical Instrument	09/02/2024	14
8	Dance Competition	12/02/2024	46

**Chairman,
Cultural Committee**

Board and University Result (2022 -23)

Programme	Course	Appeared Students	Passed Students	Percentage
HSC	Arts	134	121	90.30
	Commerce	189	183	96.83
	Science	78	63	80.77
UG	B.A.	78	43	55.13
	B.Com. (Banking & Costing)	261	151	57.85
	B.Sc.	47	26	55.32
	B.B.A.(CA)	32	17	53.13
	B.Voc. (Mass Communication)	14	14	100.00
PG	M.Com. (Banking & Costing)	68	53	77.94
	M.A.	33	33	100.00
	M.A./M.Sc. (Geography)	8	6	75.00
	M.Sc. (Chemistry)	22	12	54.55
	M.Sc. (Microbiology)	19	17	89.47
Total		983	739	75.18

Admission Summary (2023 -24)

Programme	Class	Male	Female	Total	Programme wise Total
HSC	F.Y.J.C. (Arts)	51	60	111	739
	F.Y.J.C. (Commerce)	87	74	161	
	F.Y.J.C. (Science)	30	48	78	
	S.Y.J.C. (Arts)	58	78	136	
	S.Y.J.C. (Commerce)	65	97	162	
	S.Y.J.C. (Science)	37	54	91	
UG	F.Y.B.A.	189	161	350	1938
	S.Y.B.A.	50	74	124	
	T.Y.B.A.	46	71	117	
	F.Y.B.Com.	195	222	417	
	S.Y.B.Com.	66	134	200	
	T.Y.B.Com.	83	182	265	
	F.Y.B.Sc.	40	65	105	
	S.Y.B.Sc.	31	44	75	
	T.Y.B.Sc.	20	43	63	
	F.Y.BCA	34	46	80	
	S.Y.BCA	37	29	66	
	T.Y.BCA	16	23	39	
	F.Y.B.Voc.	15	6	21	
	S.Y.B.Voc.	15	1	16	
PG	M.A. - I	25	31	56	249
	M.A. - II	26	19	45	
	M.Com. - I	17	29	46	
	M.Com. - II	18	19	37	
	M.Sc. - I	13	18	31	
	M.Sc. - II	18	16	34	
Total		1282	1644	2926	2926

वरिष्ठ विभाग प्राध्यापक

प्राचार्य - प्रो. (डॉ.) माधव तुकाराम सरोदे एम.एस्सी., पीएच.डी.

कला विभाग

हिंदी विभाग

प्रो. (डॉ.) सुर्वे कामायनी गजानन एम.ए.पीएच.डी., नेट,सेट
डॉ. खेडकर वैशाली विठ्ठल एम.ए.,सेट,नेट (जे.आर.एफ.),पीएच.डी.

मराठी विभाग

प्रो. (डॉ.) भोसले पांडुरंग ईश्वरा एम.ए.,एम.फिल.,पीएच.डी.,नेट
प्रा. वाघेरे विद्यासागर आप्पासाहेब एम.ए.,सेट, नेट
प्रा. गोसावी संग्राम सिताराम एम.ए.,सेट, नेट

अर्थशास्त्र विभाग

प्रो.र (डॉ.) यादव भारती जगन्नाथ एम.ए.,एम.फिल.,पीएच.डी.
डॉ. कदम प्रतिमा बाळासाहेब एम.ए.,एम.फिल.,पीएच.डी.
डॉ. काळे सचिन रामा एम.ए.,नेट,पीएच.डी.
प्रा. बांबळे मीना तुळशीराम एम.ए.,एम.फिल.

भूगोल विभाग

डॉ. लोंढे शुभदा सुरेश एम.ए.,एम.फिल.,पीएच.डी.
डॉ. बिराजदार राजेश त्र्यंबक एम.ए.,पीएच.डी.,जी.आय.एस.
प्रा. नांगरे संजय सावळाराम एम.ए.,सेट
प्रा. निकम विशाल तुकाराम एम.ए.,एम.फिल.
प्रा. घोडे योगिता देवराम एम.ए.

मानसशास्त्र विभाग

प्रा. पवळ बाबासाहेब भीमराव एम.ए.
डॉ. जाधव शीतल भागवत एम.ए.,एम.एड.,पीएच.डी.

इतिहास विभाग

प्रा. सांगळे भाऊसाहेब खंडू एम.ए.
डॉ. नन्नावरे संदीप पुंडलिक एम.ए.,एम.फिल.,सेट,पीएच.डी.,बी.एड
प्रा. डोंगरे ओंकार गणपत एम.ए.,बी.एड.,एम.एड.,नेट,सेट

राज्यशास्त्र विभाग

प्रा. पुजारी राजेंद्र शामराव एम.ए.,सेट

इंग्रजी विभाग

डॉ. शेखर मृणालिनी वसंत एम.ए.,पीएच.डी.,
डॉ. डहाळे नीलकंठ जगन्नाथ एम.ए.,पीएच.डी.
प्रा. शेख इसाक सय्यद एम.ए.,बी.एड.,सेट
प्रा. शेळके अविनाश भगवान एम.ए.सेट
प्रा. पोखरकर रुपाली दत्ता एम.ए.बी.एड.,सेट,नेट

शारीरिक शिक्षण विभाग

डॉ. लोहोटे पांडुरंग किसन बी.कॉम.,एम.पी.एड.,पीएच.डी.

वाणिज्य विभाग

प्रा. खत्री अनिकेत सुरेश एम.कॉम.,सेट,नेट,जीडीसी अँड ए
डॉ. बोरसे प्रवीण संतोष एम.कॉम.,पीएच.डी.,नेट,सेट,
जीडीसी अँड ए.
डॉ. पोकळे विजया मंजाबा एम.कॉम.,एम.फिल.,पीएच.डी.
डॉ. बावकर सोनल शरद एम.कॉम.,सेट, नेट, पीएच.डी.
प्रा. उदार विक्रम कौतिक एम.कॉम.,सेट

वाणिज्य विभाग

प्रा. ठोंगिरे सीमा सावळाराम एम.कॉम.,सेट, नेट
डॉ. वीर अमोल जगन्नाथ एम.कॉम.,सेट,पीएच.डी.
प्रा. एडके विशाल सतीश एम.कॉम.,सेट
प्रा. चत्तर सुषमा चेतन एम.कॉम.
प्रा. गुजर प्राजक्ता उमाकांत एम.कॉम.

रसायनशास्त्र विभाग

प्रा. मोरे शहाजी बाजीराव एम.एस्सी.,एम.फिल.
डॉ. थोरात ज्योती हंसराज एम.एस्सी.,एम.फिल.,पीएच.डी.
डॉ. हिंणणे दत्तात्रय गोविंद एम.एस्सी.,पीएच.डी.,सेट
प्रा. भांगरे गणेश नारायण एम.एस्सी.,नेट,सेट

विज्ञान विभाग

डॉ. भरड प्रज्ञा अरुणराव एम.एस्सी.,पीएच.डी.,नेट
प्रा. वानखडे विजय बबन एम.एस्सी.,नेट
प्रा. बात्रा रीमा रोशनलाल एम.एस्सी.,सेट
प्रा. जोशी ऋतुजा किरण एम.एस्सी.,सेट,नेट

भौतिकशास्त्र विभाग

प्रो.(डॉ.) माधव सरोदे	एम.एस्सी.,पीएच.डी.
प्रा.डॉ. मिल्तींद भंडारी	एम.एस्सी.,पीएच.डी.
प्रा. कैंगले पौर्णिमा संजय	एम.एस्सी.,सेट
प्रा. शेवाळे स्नेहा नवनाथ	एम.एस्सी.,बी.एड्.
प्रा. कदम दिपांजली	एम.एस्सी

वनस्पतीशास्त्र विभाग

प्रा. हजारे सपना विठ्ठलराव	एम.एस्सी.,नेट,बी.एड्.
प्रा. कोळेकर दिपाली आण्णासाहेब	एम.एस्सी.,सेट
प्रा. गायकवाड सुवर्णा बुवासाहेब	एम.एस्सी.नेट

प्राणिशास्त्र विभाग

प्रा. सावंत माधुरी धर्मेद्र	एम.एस्सी.,नेट
प्रा. मोहिते अश्विनी आनंदा	एम.एस्सी.,बी.एड्.,सेट

गणित विभाग

प्रा. बाठे प्रसाद तायजी	एम.एस्सी.,नेट जेआरएफ
-------------------------	----------------------

सूक्ष्मजीवशास्त्र विभाग

प्रोफेसर (डॉ.) अहिवळे संगीता संजय	एम.एस्सी.,पीएच.डी.
प्रा. बनकर सुप्रिया सुर्यकांत	एम.एस्सी.,नेट
प्रा. काशिद शितल प्रकाश	एम.एस्सी.,एम.एड्.,सेट
प्रा. घोडके कांचन बाबू	एम.एस्सी.,नेट,सेट
प्रा. सानप सुरज जानोबा	एम.एस्सी.,नेट,सेट,गेट,आयसीएआर
प्रा. जाधव शैलेन सुभाष	एम.एस्सी.,नेट,सेट
प्रा. वाळुंज ऐश्वर्या बारू	एम.एस्सी.
प्रा. मोहिते रोशनी तानाजी	एम.एस्सी.
प्रा. पाटील सुप्रिया महादेव	एम.एस्सी.

ग्रंथालय विभाग

डॉ. अंब्रे तृप्ती सुभाष	एम.लिब.अॅण्ड,आय.एस्सी.,पीएच.डी.
-------------------------	---------------------------------

मास कम्युनिकेशन/जनसंवाद

प्रा. बिडबाग दत्तात्रय बाबुराव	एम.सी.एम.एस.,नेट,सेट
--------------------------------	----------------------

बी.बी.ए. (सी.ए.) विभाग

प्रा. नेवसे प्रीती शांताम	एमसीए (सायन्स)	प्रा. इंगवले सारिका सुरेश	एम.एस्सी., (कॉम्प्यु. सायन्स)
प्रा. पवार विनिता तुषार	एमसीए (मॅनेजमेंट)	प्रा. मणियार आदिती प्रतिक	बी.ई.एम.बी.ए. (आयटी)
प्रा. सूर्यवंशी पल्लवी शंकर	एम.एस्सी., (कॉम्प्यु. सायन्स)		

कनिष्ठ महाविद्यालय

श्रीमती जाधव रुपाली प्रमोद	एम.ए.,बी.एड्.	श्रीमती झोपे लिना दिलीप	एम.एस्सी.,बी.एड्.
श्री. पाटील रमेश पांडुरंग	एम.ए.बी.एड्	श्रीमती नाईक स्मिता सोपानराव	एम.एस्सी.,बी.एड्.
श्री. जगदाळे लक्ष्मण गणपतराव	एम.ए.,बी.एड्.	श्रीमती दरेकर ज्योती राजाराम	एम.एस्सी.,बी.एड्.
श्री. गोरडे सावकार गोपाजी	एम.ए.,बी.एड्.	श्रीमती भांबारे शर्मिला वासुदेव	एम.ए.,बी.एड्.
डॉ. मोहिते किरण बापू	एम.कॉम.,बी.एड्.,एम.फिल,पीएच.डी.	श्रीमती कुदळे माणिक शिवाजी	एम.ए.,बी.एड्.
सौ. तारळेकर अनिता संदीप	एम.कॉम.,बी.एड्.	श्रीमती काकडे मनीषा सुरेश	एम.ए.,बी.एड्.
श्रीमती चव्हाण शितल तेजस	एम.कॉम.,बी.एड्	सौ. गोसावी रुपा संग्राम	एम.ए.,बी.एड्.
श्री. शेळके संजय छबुराव	एम.ए.,बी.एड्.,सेट	श्री. मस्के मंगेश सिध्दार्थ	एम.कॉम.
श्रीमती मोरे शुभांगी किसन	एम.ए.,बी.एड्.	श्रीमती शेळके कोमल	एम.एस्सी.
श्रीमती गायकवाड राजश्री सुरेश	एम.ए.,बी.एड्.	श्री. महानवर बिरुदेव	एम.ए.,बी.एड्.
श्रीमती किरवे स्वप्ना श्रीधर	एम.एस्सी.,बी.एड्.		

शिक्षकेतर सेवक वृंद

सौ. नाईक रत्नप्रभा अजित	अक्षीक्षक	बी.कॉम.,बी.लिब.अॅण्ड आयएससी
श्री. शेवाळे नवनाथ महादेव	मुख्य लिपिक	एच.एस.सी.
श्रीमती शेडगे किर्ती सुदाम	ज्युनि.स्टेनो	बी.ए.शॉर्ट हॅण्ड
श्रीमती पवार अंजली शंकर	वरिष्ठ लिपिक	एम.कॉम., जीडीसी अॅण्ड ए.
श्री. बोभाटे संतोष प्रल्हाद	सहाय्यक ग्रंथपाल	एम.कॉम.,एम.लिब.
श्री. औटे राजेंद्र नारायण	कनिष्ठ लिपिक	बी.ए.
श्रीमती भागवत संध्या नागेश	कनिष्ठ लिपिक	बी.कॉम.
श्री. जाधव राजू श्रीपती	प्रयोगशाळा सहायक	एच.एस.सी.,एम.एस.सी.आय.टी.
श्री. दाते पंढरीनाथ कोंडीबा	प्रयोगशाळा सहायक	एम.ए.,एम.लिब
श्री. गणगे दत्तात्रय नामदेव	ग्रंथालय परिचर	एस.एस.सी.,एल.टी.सी.
श्री. पाटोळे संजय किसन	प्रयोगशाळा परिचर	बी.ए.
श्री. देसाई सुरेश गणपत	प्रयोगशाळा परिचर	एस.एस.सी.
श्री. नवले अनिल नाथ्याबा	ग्रंथालय परिचर	बी.ए.,बी.लिब
श्री. शिंदे बाळासाहेब एकनाथ	ग्रंथालय परिचर	बी.ए.,बी.लिब.,एल.टी.सी.
श्री. बोधक बाळासाहेब सुखदेव	प्रयोगशाळा परिचर	एस.वाय.बी.ए.
श्रीमती काकडे आशालता सुनिल	ग्रंथालय परिचर	एस.एस.सी.
श्री. जाधव पांडुरंग दत्तु	ग्रंथालय परिचर	एस.एस.सी.
श्रीमती झरेकर रंजना गोरक्षनाथ	प्रयोगशाळा परिचर	एस.एस.सी.
श्री. मुञ्हे रोहिदास यमाजी	प्रयोगशाळा परिचर	बी.ए.
श्री. कादबाने वैभव विकास	ग्रंथालय परिचर	बी.ए.
श्री. बोकड अंकुश शरद	ग्रंथालय परिचर	एस.एस.सी.
श्रीमती पवार शीतल अशोक	कार्यालय लिपिक	एम.ए.बी.एड्.
श्री. करवंदे किरण सुभाष	कार्यालय लिपिक	एम.ए.बी.एड्.,एम.लिब.
श्री. परगे रामेश्वर शिवराज	तंत्र सहाय्यक	बी.सी.ए.
कु. कुंभार महिमा रमेश	कार्यालय लिपिक	बी.कॉम.,एमबीए
श्री. पवार वृषभ संजीवन	बी.व्होक लिपिक	एम.कॉम.
कु. बोधक अनुराधा बाळासाहेब	ग्रंथालय लिपिक	एम.ए./एम.एस्सी. (भूगोल)

महात्मा फुले महाविद्यालयातर्फे भावपूर्ण श्रध्दांजली

कै. हिराबाई जगन्नाथ डहाळे (डॉ. नीलकंठ डहाळे यांची आई), कै. त्रिशा संदिप नन्नावरे (डॉ. संदिप नन्नावरे यांची कन्या), कै. सुभाष मोरेश्वर अंब्रे (डॉ. तृप्ती अंब्रे यांचे वडील), कै. सुरेश रघुनाथ काकडे (प्रा. मनीषा काकडे यांचे वडिल), कै. भागीरथी नारायण औटे (श्री. राजेंद्र औटे यांची आई), कै. कोंडिबा शिवराम दाते (श्री. पंढरीनाथ दाते यांचे वडिल), कै. पार्वती गणपत देसाई (श्री. सुरेश देसाई यांची आई), कै. गंगुबाई सुखदेव बोधक (श्री. बाळासाहेब बोधक यांची आई), देशाच्या सीमेवर शहीद झालेले जवान यांना भावपूर्ण श्रध्दांजली !

पुण्य नवरी

Smart पुणे, पिंपरी-चिंचवड

मंगळवार, ९ एप्रिल २०२४ | पुणे

लक्ष्मीबाईंनी कर्मवीरांना सावलीसारखी साथ दिली : डॉ. नीता मोहिते

रत्नमाझरी लक्ष्मीबाई पाटील यांना पुणेविद्यार्थिनि अभिवादन

पुणे - पुणेकरांनी लक्ष्मीबाई पाटील यांना सावलीसारखी साथ दिली. डॉ. नीता मोहिते यांच्या अध्यक्षतेखाली आयोजित झालेल्या अभिवादन सोबतच लक्ष्मीबाई पाटील यांच्या वंशजांनाही या संधीचा लाभ मिळाला. डॉ. मोहिते यांनी लक्ष्मीबाई पाटील यांच्या वंशजांना या संधीचा लाभ देण्याबाबतचे ठरावही घेतले. लक्ष्मीबाई पाटील यांच्या वंशजांना या संधीचा लाभ देण्याबाबतचे ठरावही घेतले. लक्ष्मीबाई पाटील यांच्या वंशजांना या संधीचा लाभ देण्याबाबतचे ठरावही घेतले.

महात्मा फुले महाविद्यालयाच्या प्र. प्राचार्यपदी प्रोफेसर डॉ. माधव सरदे यांची निवड

महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी

पुणे - महात्मा फुले महाविद्यालयाच्या प्र. प्राचार्यपदी प्रोफेसर डॉ. माधव सरदे यांची निवड झाली आहे. डॉ. सरदे यांनी या पदावर काम करताना अनेक यशस्वी कामे करून घेतली आहेत. डॉ. सरदे यांनी या पदावर काम करताना अनेक यशस्वी कामे करून घेतली आहेत.

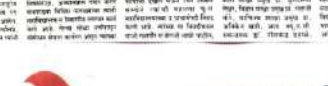
झुजार वार्ता

www.zujarwarta.in

महाराष्ट्राचा मानबिंदू

लोलाबल

पुणे | बुधवार | १०.४.२०२४

महाराष्ट्राचा मानबिंदू लोलाबल पुणे | बुधवार | १०.४.२०२४

प्रचंड खर्चाचे एकमेव निःपक्ष व निर्भीड दैनिक

पुढारी

www.pudhari.com

कर्मवीरांना भारतरत्न पुरस्कार द्या

माजी कुलगुरू डॉ. पंडित विद्यासागर यांचे मत

पुणे : पुढारी वृत्तसेवा अलीकडे आलेल्या नवीन

जवन विद्यार्थी - नुकनारी घडताना रोखतोरखी वाचा फोडायचे द्यावज

झुजार वार्ता

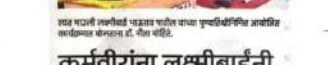
www.zujarwarta.in

महाविद्यालयांची गुणवत्ता वाढ काळाची गरज - प्राचार्य डॉ. ज्ञानदेव म्हुरके

पुणे - पुढारी, विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी गुणवत्ता वाढ काळाची गरज आहे. प्राचार्य डॉ. ज्ञानदेव म्हुरके यांनी याबाबतचे मत व्यक्त केले. डॉ. म्हुरके यांनी याबाबतचे मत व्यक्त केले.

सावित्रीबाई फुले यांनी समाजोद्धारसाठी जीवन समर्पित केले

पुणे : पुढारी वृत्तसेवा

सावित्रीबाई फुले यांनी समाजोद्धारसाठी जीवन समर्पित केले

समाजप्रबोधनाची चळवळ तेवत राहिली पाहिजे : डॉ. प्रकाश पवार

पुणे, ता. ९ - 'सुनारी संधीची संधी' आणि 'सोप्याची सोप्या' यांच्या माध्यमातून समाजप्रबोधनाची चळवळ तेवत राहिली पाहिजे, असे डॉ. प्रकाश पवार यांनी म्हणले.

सकाळ

कर्मवीर भाऊराव पाटील : एक दीपस्तंभ

कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी समाजसेवा क्षेत्रात अनेक यशस्वी कामे करून घेतली आहेत. डॉ. पंडित विद्यासागर यांनी याबाबतचे मत व्यक्त केले.

कर्मवीरांनी शिक्षणाच्या माध्यमातून माणसं घडविली : डॉ. विद्यासागर

पुणे - डॉ. विद्यासागर यांनी म्हणले की, कर्मवीरांनी शिक्षणाच्या माध्यमातून माणसं घडविली. डॉ. विद्यासागर यांनी म्हणले की, कर्मवीरांनी शिक्षणाच्या माध्यमातून माणसं घडविली.

सकाळ

कर्मवीर, रयत शिक्षण संस्था व वटवृक्ष!

पुणे - डॉ. विद्यासागर यांनी म्हणले की, कर्मवीर, रयत शिक्षण संस्था व वटवृक्ष हे समाजसेवा क्षेत्रात अनेक यशस्वी कामे करून घेतली आहेत.

'महाविद्यालयांची गुणवत्तावाढ गरजेची'

प्रा. प्रा. प्रबुंग भोसले (महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी) 'पारंपारिक शिक्षणपारंपारिक बदलत्या काळाची आव्हाने ओळखून महाविद्यालयांच्या शिक्षणाचा दर्जा आणि गुणवत्तावाढ होणे गरजेची गरज आहे. बदलत्या काळाची आव्हाने ओळखून शिक्षकांनीही महाम होणे गरजेचे आहे. उद्योग-व्यवसायांमधून कोट्यावधीपेढीत कोटिकांची मुद्रिया सर्वच महाविद्यालयांत मिळवतात हे. ' असे जगातचून रयत शिक्षण संस्थेचे सहस्यच प्राचार्य डॉ. ज्ञानदेव म्हुरके याने केले. संस्थेच्या पिंपरी येथील महात्मा फुले महाविद्यालयात विद्यार्थी अनुदान आयोगातून 'नैक' समकक्ष मूल्यपान व कृष्यांजन प्रकृतित ए. . . मानांकन मिळाले. त्याबद्दल आभारार्ज करून सोहळापण डॉ. म्हुरके योलात होते. प्राचार्य डॉ. माधव सरदे यांचा सभ्यता केला. महाविद्यालय विकासा मरितीचे अध्यक्ष सजोग बाभरे याने अभिनंदन केले. माजी माधव सरदे यांचे सभ्यता केला. महाविद्यालय विकासा मरितीचे अध्यक्ष सजोग बाभरे याने अभिनंदन केले. माजी माधव सरदे यांचे सभ्यता केला. महाविद्यालय विकासा मरितीचे अध्यक्ष सजोग बाभरे याने अभिनंदन केले.

फुले, आंबेडकर यांनी जगण्याचा हक्क दिला

पुणे - डॉ. विद्यासागर यांनी म्हणले की, फुले, आंबेडकर यांनी जगण्याचा हक्क दिला. डॉ. विद्यासागर यांनी म्हणले की, फुले, आंबेडकर यांनी जगण्याचा हक्क दिला.

सकाळ

कर्मवीर भाऊराव पाटील : एक दीपस्तंभ

कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी समाजसेवा क्षेत्रात अनेक यशस्वी कामे करून घेतली आहेत. डॉ. पंडित विद्यासागर यांनी याबाबतचे मत व्यक्त केले.

सकाळ

कर्मवीर, रयत शिक्षण संस्था व वटवृक्ष!

पुणे - डॉ. विद्यासागर यांनी म्हणले की, कर्मवीर, रयत शिक्षण संस्था व वटवृक्ष हे समाजसेवा क्षेत्रात अनेक यशस्वी कामे करून घेतली आहेत.

सकाळ

कर्मवीर, रयत शिक्षण संस्था व वटवृक्ष!

पुणे - डॉ. विद्यासागर यांनी म्हणले की, कर्मवीर, रयत शिक्षण संस्था व वटवृक्ष हे समाजसेवा क्षेत्रात अनेक यशस्वी कामे करून घेतली आहेत.

राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद
विश्वविद्यालय अनुदान आयोग का स्वायत्त संस्थान
NATIONAL ASSESSMENT AND ACCREDITATION COUNCIL
An Autonomous Institution of the University Grants Commission

Certificate of Accreditation

*The Executive Committee of the
National Assessment and Accreditation Council*

is pleased to declare

Rayat Shikshan Sanstha's

Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri

Pimpri-Chinchwad, Tal. Haveli, Dist. Pune,

affiliated to Savitribai Phule Pune University, Maharashtra as

Accredited

with CGPA of 3.61 on four point scale

at A⁺⁺ grade

valid up to November 01, 2028

Date : November 02, 2023

Muni
Director